GÜVENLİKLEŞTİRME KURAMI KAPSAMINDA 2000 YILI SONRASI TÜRKİYE'DE KADIN POLİTİKALARI VE İSTANBUL SÖZLEŞMESİ TARTIŞMALARI

Tuğba Muslu

201145207

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Danışman: Doç. Dr. Cangül Örnek Konu

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Haziran, 2022

GÜVENLİKLEŞTİRME KURAMI KAPSAMINDA 2000 YILI SONRASI TÜRKİYE'DE KADIN POLİTİKALARI VE İSTANBUL SÖZLEŞMESİ TARTIŞMALARI

Tuğba Muslu

201145207

ORCID: 0000-0001-5548-0230

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Danışman: Doç. Dr. Cangül Örnek Konu

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Haziran, 2022

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Türkiye'de doğmuş ve büyümüş biri olarak kadınların yaşadıkları sorunları çok küçük yaşlarda fark etmeye başladım. Üstelik bu farkındalık somut bir neden ya da travmaya dayanmıyordu. Hemen herkesin kolaylıkla görebileceği şeyleri fark edebilmek yeterliydi. Çünkü hepsi hepimizin çok yakınında olan şeylerdi. Mesela daha çocuk yaşta annenizin üstlendiği sorumlulukları fark etmeniz bu konuda bir fikriniz olması için yeterlidir. Bir Anadolu kadınının evdeki bütün sorumlulukları alması, kendisinden vazgeçerek hayatını ailesine adaması ve üstelik bunları yaparken çoğu zaman emeklerinin yeterince takdir görmemesi…

Hayat zamanla anne dışında da kadın figürlerini karşımıza çıkarıyor. Ve gördüğünüz her kadında annenizin yaşadığı sorunların başka şekillerini görmek mümkün oluyor. Her ne kadar sorunları yaşayan kadınlar, yaşadıkları şeyin farkında olmasalar hatta bu durumu artık kanıksamış olsalar da karşımızda duran şey besbelli bir kadının kimlik sorunudur. Kendi seçimlerini yapamayan, ekonomik özgürlükleri olmayan, en temel haklarından mahrum bir şekilde yaşayan kadınlardan oluşan bir toplum çıkıyor karşımıza. Ne giyeceğini, nereye gideceğine, çalışıp çalışamayacağına, kaç çocuk doğuracağına kendileri karar veremeyen kadınlar…

Kararı kadının yerine bazen eş veriyor, bazen baba, bazen devlet, bazen ise toplumun değer yargıları veriyor, ama kesinlikle kadın vermiyor. Kadının karar veremediği ama sürekli maruz kaldığı bir toplumdan sağlıklı çocuklar yetiştirmesi, ve hatta bizatihi o toplumun sağlıklı olması bekleniyor.

Kimi zaman bu kalıpları yıkma cesaretini gösteren kadınlar "boşanma" gibi son derece doğal bir medeni hakkını kullanmayı başarabiliyor. Ama kimisi de ya bu hakkı kullandığı için ya da bu hakkı kullanmaya teşebbüs ettiği için hatta bazen dile getirdiği için bedelini canı ile ödeyebiliyor. Üstelik toplum, medeni hakkını kullanmayı düşündüğünden dolayı öldürülen kadın için değil, hapse giren vahşi kocası veya yetim kalan çocuklar için daha fazla üzülüyor.

Üstelik ceza sistemi de bu canileri koruyor, zaten yeterince ağır cezalar içermeyen ceza kanunlarının lehine olan bütün hükümleri bir şekilde uygulanıyor ve alması gereken en az cezayı alarak yeni vahşetler için üstelik ıslah da olmadan toplumdaki yerini alıyor.

Üstelik karısını/kardeşini/sevgilisini/annesini yani bir kadını öldüren bu adamın topluma yeniden uyum sağlaması hiç de zor olmuyor. Bazen bunun için saygı bile gösteriliyor.

Böyle bir toplumda bilinçli bir kadın olmak elbette kadınların yaşadıkları sorunlara hassasiyet geliştirmenize ve konuya karşı duyarlı olmanıza sebebiyet veriyor. Daha doğrusu buna mecbur bırakıyor. Toplumun tüm hücrelerine nüfuz etmiş bir zihniyetin üzerinden basıp geçme ihtimaliniz yok zira. İster bireysel çıkarlarınız ön planda olsun isterse toplumsal duyarlılığınız, konu her şekilde sizi ilgilendiriyor. Her gün yenilerini duyduğumuz kadın cinayetleri bir yandan duyarlılıklarınızı bir yandan da güvenlik kaygılarınızı alt üst ediyor.

Bu artık bir ekonomik, sosyal ve siyasi bir hak mücadelesi olmaktan çıkıyor bir yaşam hakkı mücadelesine dönüyor. Kadınların temel hak ve özgürlükleri gün geçtikçe genişlemek yerine daralıyor. Artık kadınların temel mücadelesi işkence görmeme ve yaşam hakkını korumak haline gelmiş durumda.

Daha yazacak binlerce sebep var neden kadın çalışmaları içinde yer almak istediğime dair. Üstelik bunlardan hiç birinin kendi başıma gelmiş olması da gerekmiyor. Çok derinden gelen bir sessiz çığlık hiç tanımadığın birinden geliyor olsa bile ortada var olan büyük bir çaresizlik ve el uzatmayı hak ediyor

Dünyada ve Türkiye'de kadınların kazandıkları haklara nasıl sahip olduklarına baktığımızda arkasında yer alan büyük bir kadın dayanışması ve mücadelesini görmekteyiz. Yüzyıllardır devam eden ataerkil zihniyetin karşısında yer alan bu mücadele sayesinde kadınlar birçok hakka sahip olmuş ve birçok kazanım elde etmişlerdir. Fakat belirtmek gerekir ki bu mücadelenin kendisi her ne kadar onurlu ve saygıyı çok hak eden bir mücadele olsa da mücadele ettiğiniz şey utanç vericidir. Çünkü zaten insan olmanın gereği olan, doğuştan sahip olunması gereken hakları birileri daha güçlü olduğuna inanarak size vermemekte ya da elinizden almaya çalışmaktadır.

Bu nedenle en büyük teşekkürüm, yüzyıllardır bir şekilde bu mücadelenin içinde yer alan, kendini ve varlığını tüm engellemelere rağmen ispatlayan, geleneklerin yüklediği tüm rollere baş kaldırma cesareti gösteren, canı pahasına bu mücadeleyi sürdüren onurlu kadınlara. Çünkü onlar, Virginia Woolf'un "*Kendine Ait Bir Oda*" romanında bahsettiği gibi olması gerekeni biliyorlardı: ''…hayalinizin saçının tek bir telinden, renginin tek bir tonundan, elinde gümüş çanak taşıyan bir müdür ya da elinde

mezura saklayan bir profesöre itaat için feda etmek en adi hainliktir ve eskiden insanın başına gelebilecek en büyük felaket olduğu söylenen servetin ve iffetin gözden çıkarılması, bunun karşısında yalnızca sinek ısırığı gibi'' kalmak demek olduğunu. Woolf'tan alıntı yapmamın özel bir nedeni var elbette. Kadınların gücüne olan inancımın ve hayranlığımın arttığı bir dönemde tanıştım kitaplarıyla. Kalemiyle verdiği mücadeleye hayranlık duymamak mümkün değildir. Belki de o günlerde karar vermiştim kadınlar için bu tezi yazmaya…

Toplumda en çok baskılanan ve müdahalelere maruz kalan kadınların yaşadıkları hiç kolay değildir fakat normalleştirme ve sıradanlaştırma çabalarıyla yaşadıklarının normal olduğuna inandırılırlar. Kendileri bile farkında değildir belirlenmiş ve gerçek dışı hayatları yaşadıklarına. Ve bunu fark ettiğimde görünen gerçeklerin arkasında her zaman başka gerçeklerin yer alabileceğine yönelik bakış açım beni eleştirel çalışmalara ve o başlık altında yer alan güvenlikleştirme kuramına yaklaştırdı. Kadınların maruz kaldığı gerçekler bir şekilde örtbas edilebiliyor yerine başka gerçekler ve tehditler yerleştirilerek gerçek sorunlar görünmez kılınabiliyordu. Yıllardır kadınları erkek şiddetinden korumak için düzenlemeler yapılıyor, yasalar çıkartılıyor, diğer taraftan eşitliği sağlamak adına siyasi temsilleri arttırılmaya çalışıyor fakat geldiğimiz nokta bir öncekinden çok da farklı olamıyordu. Hatta düpedüz geri gidiyorduk. Yani bir şeyler sadece yapılmak için yapılıyor, var olan gerçek ise değişmiyordu. Gerçekte olan ise, her gün artmakta olan kadın cinayetleri ve kadınların toplumun hemen her alanında uğradıkları eşitliksizlik içeren muamelelerdi.

Bütün bu gerekçelerin beni kadın çalışmalarına yönlendirmesinin son aşaması yine çok güçlü bir kadın sayesinde oldu. Kadın konusunda aynı duyarlılığı ve hassasiyeti paylaştığım tez danışmanı hocam Doç. Dr. Cangül Örnek. Hocamla tez konusunu ve çalışmanın başlığını seçerken tereddütsüz aynı noktada buluşmamız da asla tesadüf değildi. Tez yazım aşaması boyunca göstermiş olduğu fedakarlık, sabır ve yakınlık için kendisine yürekten teşekkür ediyorum. Çalışma sürecinin tüm aşamalarını ne kadar şanslı olduğumu düşünerek, büyük bir motivasyonla tamamladım. Bana öğrettiklerini ve kazandırdıklarını tüm yaşamım boyunca unutmayacağım. Belirtmeliyim ki bu tez sadece akademik hayata giriş için yazılmış bir çalışma olmanın ötesinde büyük bir mücadelenin mihenk taşı olma anlamını da taşıyor. Bu mücadelenin bundan sonra devam eden her aşamasında kendisini minnetle anıyor olacağım.

Üzerimde emeği olan ve çalışmalarıma katkı sunan tüm değerli hocalarıma, yoluma ışık olan arkadaşlarıma ve fedakarlıklarıyla hep yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimle…

Kadınlara her zaman hak ettikleri değeri göstereceklerine inandığım çocuklarım Ali Kemal ve Mehmet Kerem'e…

Tuğba Muslu

Haziran, 2022

ÖZ

GÜVENLİKLEŞTİRME KURAMI KAPSAMINDA 2000 YILI SONRASI TÜRKİYE'DE KADIN POLİTİKALARI VE İSTANBUL SÖZLEŞMESİ TARTIŞMALARI

Tuğba Muslu
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans
Danışman: Doç. Dr. Cangül Örnek Konu
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022

Kadına yönelik şiddet ile mücadele tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'nin de öncelikli sorunları arasında yer almaktadır. Hayata geçirilen yasal düzenlemeler ile kısmi bir ilerleme sağlanmış olsa da kadınlar hala devam eden bir güvenlik sorunu ile karşı karşıyadır. Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren tartışılmaya başlayan kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda, asıl önemli gelişmeler Avrupa Birliği'ne uyum süreci kapsamında, 2000'li yıllar sonrasında yaşanmaya başlanmıştır. Bu nedenle, tez çalışması, bu dönemi kapsayarak, kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamındaki devlet politikalarını ve yapılan yasal düzenlemeleri ele almaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı; Türkiye'deki kadına yönelik şiddet vakalarının niceliksel ve niteliksel yoğunluğuna rağmen bu olgunun bir güvenlik problemi olarak değerlendirilmemesinin nedenlerini ortaya koymaya çalışmaktır. Ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı politikalar, yasaların uygulanmasında engel teşkil etmekte, kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri bir güvenlik problemi olarak görülmeyip "güvenliksizlik" içinde bırakılmaktadır. Diğer taraftan İstanbul Sözleşmesi gibi gerekliliği açık olan bir Sözleşme, ''Türk aile yapısına'' tehdit oluşturulduğu iddia edilerek "güvenlikleştirilmektedir". Bu durum kendi içinde bir çelişki barındırmaktadır.

Güvenlik konusunun devletler ve bireyler açısından önemine yapılan vurgu ile güvenlik kavramının zaman içinde değişen anlamı, ortaya çıkan eleştirel güvenlik yaklaşımları ve feminist çalışmalar, tezin kuramsal yapısını oluşturmaktadır. Bu anlamda Kopenhag Okulu'nun "güvenlikleştirme kuramı", Türkiye'de kadına yönelik şiddet arttığı halde konunun güvenliksizleştirilmesi ve İstanbul Sözleşmesi'nin güvenlikleştirilmesi tartışmasına temel oluşturmuştur. Bu tartışma kapsamında şiddet kavramı ele alınarak Türkiye'de kadına yönelik şiddet ve cinayet istatistikleri sunulmuş; toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı politikalar ile son yıllarda yapılan yasal düzenlemeler üzerinde durulmuş; cezasızlık olgusunun yanı sıra İstanbul Sözleşmesi hakkındaki tartışmalar ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Güvenlik, Eleştirel Güvenlik Yaklaşımı, Güvenlikleştirme, Feminist Güvenlik Çalışmaları, Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet, Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, İstanbul Sözleşmesi.

ABSTRACT

WOMEN'S POLICIES IN TURKEY AFTER 2000 WITHIN THE SCOPE OF SECURITY THEORY AND THE ISTANBUL CONVENTION DISCUSSIONS

Tuğba Muslu
Master Thesis
Department of Political Science and International Relations
MA in Political Science and International Relations
Advisor: Doç. Dr. Cangül Örnek Konu
Maltepe University Graduate School, 2022

Combating violence against women is among the priority problems in Turkey as well as in the rest of the world. Although some progress has been made with the legal regulations implemented, women still face an ongoing security problem. In the field of combating violence against women, which started to be discussed in Turkey since the 1980s, the main important developments began to be experienced after the 2000s, within the scope of the harmonization process with the European Union. For this reason, the thesis study covers this period and deals with the state policies and legal regulations within the scope of combating violence against women.

The main purpose of this study; is to try to reveal the reasons why this phenomenon is not considered as a security problem despite the quantitative and qualitative intensity of violence against women in Turkey. Policies based on gender inequality in our country are an obstacle to the implementation of laws, violence against women and femicide are not seen as a security problem and are left in "insecurity". On the other hand, a Convention such as the Istanbul Convention is "securitized" by claiming that it poses a threat to the "Turkish family structure". This situation contains a contradiction in itself.

The emphasis on the importance of security for states and individuals, the changing meaning of the concept of security over time, emerging critical security approaches and feminist studies constitute the theoretical structure of the thesis. In this sense, the "securitization theory" of the Copenhagen School has formed the basis for the discussion of the desecuritization of the issue and the securitization of the Istanbul Convention, even though violence against women has increased in Turkey. Within the scope of this discussion, the concept of violence was discussed and statistics on violence against women and murder in Turkey were presented. Policies based on gender inequality and legal regulations made in recent years were emphasized. In addition to the phenomenon of impunity, the debates about the Istanbul Convention are discussed.

Keywords: Security, Critical Security Approach, Securitization, Feminist Security Studies, Violence, Violence Against Women, Combating Violence Against Women in Turkey, Istanbul Conventio

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ viii
ABSTRACT ix
İÇİNDEKİLER x
KISALTMALAR xii
ÖZGEÇMİŞ xiii
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
BÖLÜM 2. GÜVENLİK ve GÜVENLİKLEŞTİRME 14
2.1 Kavramsal Çerçeve 14
2.1.1 Güvenlik Ve Değişen Güvenlik Algısı 14
2.1.2 Güvenliğe Realist Bakış 20
2.1.3 Genişleyen Güvenlik Kavramı 22
2.1.4 Eleştirel Güvenlik Çalışmaları 23
2.1.5 Feminist Yaklaşımlar 30
2.2 Güvenlikleştirme 33
2.2.1 Kopenhag Okulu Çalışmaları Ve Güvenlikleştirme Kuramı 33
2.2.2 Güvenliksizleştirme 42
BÖLÜM 3.ŞİDDET VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET 47
3.1 Şiddet Ve Kadına Yönelik Şiddet 47
3.1.1 Şiddet 47
3.1.2 Kadına Yönelik Şiddet 50
3.1.3 Kadına Yönelik Şiddetin Türleri 51
3.1.4 Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 53
3.1.4.1 Kadın Cinayetleri Ve İsimsizlik 58
3.1.4.2 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Israrlı Takip Ve Cezasızlık Sorunu 63
BÖLÜM 4. KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET VE EV İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE BUNLARLA MÜCADELE HAKKINDAKİ AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ (İSTANBUL SÖZLEŞMESİ) VE 6284 SAYILI KANUN 68
4.1 İstanbul Sözleşmesi 68
4.1.1 İstanbul Sözleşmesinin Türkiye'de Kabulü 68
4.1.2 Sözleşmenin Amacı ve Kapsamı 69

4.1.3 İzleme Mekanizması 76
4.1.4 6284 Sayılı Kanun'un İstanbul Sözleşmesi İle Beraber Değerlendirilmesi 79
4.2 İstanbul Sözleşmesi'ne Yönelik Eleştiriler 82
4.2.1 Güvenlikleştirme Kuramı Kapsamında İstanbul Sözleşmesi'nin Değerlendirilmesi 93
BÖLÜM 5.SONUÇ 97
EKLER 108
KAYNAKÇA 138

KISALTMALAR

12 NO'LU TAVSİYE KARARI:		Kadınlara karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, 19 No'lu Tavsiye Karar: Kadına Yönelik Şiddet
19 NO'LU TAVSİYE KARARI:		Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Tavsiye Kararı: Kadına Yönelik Şiddet
4320 Sayılı Kanun	**:**	Ailenin Korunmasına Dair Kanun
6284 Sayılı Kanun	**:**	Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun
CEDAW	**:**	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination againts Women (Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)
CEDAW Komitesi	**:**	Birleşmiş Milletler Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi
E.T	**:**	Erişim Tarihi
EŞİK	**:**	Eşitlik İçin Kadın Platormu
GREVIO	**:**	Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu
IPU	**:**	Parlemontalar Arası Birlik
İHAM	**:**	İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi
İSTANBUL SÖZLEŞMESİ	**:**	Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Sözleşmesi
KADEM	**:**	Kadın ve Demokrasi Derneği
KA-DER	**:**	Kadın Adayları Destekleme Derneği
KAMER	**:**	Kadın Merkezi Vakfı
KSGM	**:**	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MOR ÇATI	**:**	Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
STK	**:**	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	**:**	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TBMM	**:**	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	**:**	Türkiye İstatistik Kurumu
UN WOMEN	**:**	Birleşmiş Milletler Kadın Birimi

ÖZGEÇMİŞ

Tuğba Muslu
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü/Anabilim/ Anasanat Dalı*
Y.Ls.	2020	Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Ls.	2010	Okan Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık
Ls.	2002	Newport University, İşletme Bilimleri
Lise	1998	Samsun İmam Hatip Lisesi

BÖLÜM 1. GİRİŞ

‘‘*Kadınlık korunan uğraş olmaktan çıktığında her şey olabilir diye düşündüm, kapıyı açarken…’’ Virginia Woolf, Kendine Ait Bir Oda, s.59*

Güvenlik konusu insan hayatındaki en temel meselelerin başında yer almaktadır. Devletler için ayrı kaygı ve tehditlerle oluşan güvenlik sorunları bireyler açısından farklı tehditlerle ortaya çıkabilmektedir. İster devletleri isterse bireyleri ilgilendiren bir konu olarak ele alınmış olsun güvenlik, sonuç itibari ile toplumların huzuru ve refahı için geniş kapsamda değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Devletlerin yaşadığı güvenlik problemleri bireyleri ilgilendirdiği kadar, bireylerin yaşadığı güvenlik problemleri de devletleri ilgilendirmektedir. Özellikle bireylerin güvenliğinin sağlayıcısı olarak devletin varlığına duyulan ihtiyacı göz önüne alırsak, güvenlik konusunun birey-devlet bağlamında, birbirinden ayrı düşünülemeyen bir bütünlük içinde olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir. Geleneksel güvenlik anlayışının devleti merkeze alan ve özünde çatışmacı, eril değerler bulunduran yapısı, genişleyen güvenlik anlayışı ile değişmeye başlamışsa bile gelinen noktada değişim henüz istenilen seviyelerde değildir.

Güvenlik disiplininin jeopolitik/kültürel özü nedeniyle etno-merkezci olduğunu iddia eden Booth, burada baskın olanın eril değerler olduğunu ifade etmektedir. Bunun sonucu olarak, güvenlik alanına neyin dahil olacağına dair fikirler, ortaya konacak tehdit tipleri, sorunların nasıl algılanacağı ve kullanılacak olan dil eril karakterler üzerinden inşa edilmektedir (Booth, 2012, s. 54). Geleneksel güvenlik anlayışının ve devletlerin eril değerler sonucunda ortaya çıkardığı bu cinsiyetçi yapı aynı zamanda güvenlik disiplininin cinsiyetçi boyutunu da ortaya koymaktadır.

Uluslararası ilişkilerde güvenlik konusunun cinsiyet temelli ele alınması ve toplumsal cinsiyet kavramına önem verilmesi için çok uzun bir zaman geçmesi gerekmiş, konu disiplin içinde 1980’ler sonrasında feminist güvenlik çalışmalarıyla kendine yer edinmeye başlamıştır. Kadınların güvenliğine tehdit oluşturan şiddet olgusu, feminist

çalışmaların dünyadaki gelişimini takip ederek aynı yıllarda Türkiye'de de konuşulmaya ve üzerinde çalışılmaya başlanmıştır.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, Türkiye'de kadınların kamusal alana katılmaları, özgürleşmeleri ve güven içinde yaşamalarının önündeki en büyük engeli teşkil etmektedir. Kadınlar, gerek aile içinde gerekse kamusal alanda şiddetin farklı türlerine maruz kalmakta, yasaların uygulanmasındaki yetersizlik sebebiyle şiddet, kadınların yaşamsal haklarını ellerinden alan bir güvenlik tehdidine dönüşebilmektedir. Özellikle aile içi şiddetin yaygınlığı kadınların hayatını çok yönlü biçimde olumsuz etkilemekte ve buna rağmen konu bir güvenlik sorunu olarak görülmemektedir. Yasa koyucular ve uygulayıcılar ''ev içi şiddeti'' çoğunlukla ''aile içi mesele'' olarak yorumlama eğiliminde oldukları için şiddetin olağanlaşmasından söz edilebilir. Dolayısıyla şiddetin nedeni olarak gelenek, yanlış din algısı, kültür gibi faktörlerin varlığı kadar devlet politikalarının ve siyasi söylemlerin etkisi üzerinde durulmalıdır. Üstelik 1982 yılında kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 17. maddesinde herkesin yaşama ve varlığını koruma hakkına sahip olduğu belirtilirken kimsenin ''insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı'' ifade edilmektedir. ''Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet bu anayasal hakkın ihlali anlamına gelmekte ve bu ihlalin önlenmesi için devlete önemli sorumluluklar düşmektedir'' (Altınay & Arat, 2007, s. 11).

Türkiye'de kadınların yüksek oranlarda erkek şiddetine maruz kaldıkları ve yaşamsal güvenlik riskleri içinde hayatlarını devam ettirmeye çalıştıkları yapılan araştırmalar ve sunulan veriler ışığında çalışmada yer almıştır. 2014 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması gerçekleştirilmiştir. Açıklanan verilere göre, Türkiye'de kadınların yüzde 36'sı fiziksel şiddete, yüzde 12'si cinsel şiddete, yüzde 44'ü psikolojik şiddete, yüzde 30'u ekonomik şiddete ve son olarak yüzde 27'si ısrarlı takibe maruz kaldıklarını beyan etmişlerdir. Şiddet denilince akla ilk olarak fiziksel şiddet geliyor olsa da, kadınlar şiddetin farklı türleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Üstelik şiddet mağduru oldukları halde, bu kadınlar yüzde 89 gibi yüksek bir oranı herhangi bir resmi kurumdan yardım talep etmemektedir. Bu oranın yüksekliği kadınların büyük bir çaresizlik ve güvensizlik içinde kaldıklarını çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çaresizliğin birincil nedeni

devlet politikalarına ve yetkililerine duyulan güvensizliktir. Diğer bir neden olarak ise kadınların çalışma ve iş hayatında bulunamamaları, yani ekonomik özgürlüklerine sahip olamayışları görülmektedir. Ekonomik özgürlüğüne, eşi izin vermediği, çocuk bakması gerektiği, ya da ev içi hizmetleri yerine getirmesi gerektiği için sahip olamayan kadınlar aynı sebeplerden dolayı eğitim alma haklarından da faydalanamamaktadırlar. Bu da kadınların ekonomik özgürlüğe sahip olmalarına engel teşkil eden ayrı bir neden oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2019 yılında yaptığı araştırma sonucuna göre, kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülmüştür. Okur yazar olmayan kadınların işgücüne katılma oranı yüzde 15,9 iken yüksek öğretim mezunu kadınların iş gücüne katılma oranı yüzde 72,7 olmuştur (TÜİK, 2019). Yapılan araştırmaların ortaya çıkardığı diğer bir vahim sonuç ise kadınların yüzde 43 gibi yüksek bir oranının çalışmak için eşlerinden izin almaları gerektiğini ifade etmeleri olmuştur (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; Hacettepe Üniversitesi, 2015, s. 180).

Bütün bu veriler, kadınların sırf kadın olmalarından dolayı yaşadıkları şiddetin hayatlarının her alanında karşılarına çıktığını ve yaşamsal bir güvenlik sorununa dönüştüğünü göstermektedir. Birçok kadının yaşamak zorunda oldukları hayatların kendi seçimleri olmadığı, güvensizlik içinde bir yaşama mahkum edildikleri düşünüldüğünde bu güvensizliğin neden ve kimler tarafından oluşturulduğunu tespit etmek önemlidir. Belirlenen ve oluşturulan rollerin dışında olduğu düşünülen kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı normlara maruz kalmaktadırlar. Dünya Ekonomik Forumu'nun 2020 yılında yayınladığı ''Küresel Cinsiyet Uyumu'' raporuna göre, cinsiyet eşitliği bakımından Türkiye, 144 ülke arasında 130. sıradadır (Koyuncu ve Sumbas, 2018, s. 79). Bu veri bize ülkemizde toplumsal cinsiyete dayalı uygulamaların ve sonuçlarının değerlendirilmesi açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Erkeklerin uyguladığı şiddet bazen kadınların yaşam hakkını ellerinden almaya kadar varabilmektedir. "Kadın cinayetleri" olarak adlandırılan bu sorun Türkiye'nin en köklü ve akut sorunlarından biridir. Kadın cinayetleri konusunda güncel ve resmi bir kaynaktan düzenli paylaşımlar yapılmıyor olsa da mevcut kadın dernek ve platformlarının yayınladığı raporlar sayesinde konunun ciddiyeti ortaya çıkmaktadır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platormu'na göre 2021 yılında toplam 280 kadın cinayeti işlenmiştir. 217 kadın ise şüpheli ölüm şeklinde kayıtlara geçmiştir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız

Platformu, 2022). Şu an bu tez yazılırken dahi bu sayılar artış göstermektedir. Mayıs 2022 ayına kadar olan kadın cinayet sayısı 97'ye ulaşmıştır.

Türkiye'de kadın hakları konusundaki gelişmelerin tarihine baktığımızda bu başlıktaki önemli eksikliklerin sivil toplum örgütleri ve kadın hareketinin çabalarıyla aşılmaya çalışıldığını görmekteyiz. Şirin Tekeli'ye göre Türkiye'de feminizmin ve kadın hareketlerinin tarihi eskiye dayanmakta, 19. yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir. İkinci Meşrutiyet döneminde kadınların kurdukları çok sayıda dernek ve çıkardıkları yayınlar olduğunu belirten Tekeli, Osmanlı toplumunda kadınların annelik ve zevcelik rollerinin dışında, eğitim, iş ve toplum hayatına katılma taleplerinin yer aldığı güçlü bir kadın hareketinin varlığından bahsetmektedir (Tekeli, 1993, s. 30). Özellikle Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı gibi çalışan erkek nüfusun azaldığı zor süreçlerin yaşanması kadınların kamusal alana çıkmalarını mecbur kılmış ve çeşitli mesleklere girmelerini kolaylaştırmıştır. Fatmagül Berktay'a göre kadınların savaşlardaki yararlılıkları, Kurtuluş Savaşı'ndaki özverileri kadın mücadelesinin elini kuvvetlendiren önemli gelişmelerdir (Berktay, 2022). Örneğin, 1924'te kurulan Kadınlar Birliği, kadınların siyasal haklara sahip olabilmeleri için büyük bir mücadele veren bağımsız bir kadın hareketi olarak önemli başarılar elde etmiştir.

17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilen Medeni Kanun, Nazan Moroğlu'na göre ''Cumhuriyet Dönemi hukuk devriminin ilk akla gelen kanunudur ve laik hukukun simgesidir. Medeni Kanun ile sağlanan laik hukuk kuralları kadın haklarının güvencesi olmuş, tek eşlilik, evlilik yaşı, resmi nikah, boşanma koşullarında eşit haklar, hakim kararı ile boşanma, kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı gibi konularda kazanımlar sağlanmıştır (Moroğlu, 2022a). Sonrasında gerçekleşen önemli bir devrim seçme ve seçilme hakkının kazanılmasıdır. 1930 yılında önce belediyelerde 1934 yılında TBMM'de kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olmaları kadınlar açısından önemli bir ilerlemedir. 1924 Anayasası'nın 11. maddesinde yer alan ''Otuz yaşını ikmal eden her erkek Türk, mebus intihap edilmek salâhiyetini haizdir'' ifadesi kadınların seçme ve seçilme hakkındaki en büyük engeli teşkil etmekteyken, 5 Aralık 1934'de bu madde değiştirilerek ''Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçilebilir'' ifadeleri Anayasa'da yer almıştır. Bütün bu gelişmelerde kadın örgütlenmesinin ve mücadelesinin katkısı çok büyük olsa da '' ...Türkiye Cumhuriyeti'nin başta Mustafa Kemal olmak üzere kuruluş ve yönetiminde bulunan yöneticilerinin payı yadsınamaz'' (Yaraman, 2007, s.

60, 64). Kadınların seçme ve seçilme hakkı kazanmasıyla o dönemlerde bu isimle ifade edilmese de toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı önemli bir eşik aşılmış olmakla birlikte kadınların erkeklerin gölgesinde bir temsile sahip oldukları gerçeği henüz değişebilmiş değildir. Meclise giren 401 vekilden kadın vekillerin sayısı o dönem sadece 18'dir. Günümüzde ise TBMM'deki toplam milletvekili sayısı 581 iken kadın vekillerin sayısı 101'dir (TBMM, 2022). Aradan geçen doksan yıla yakın bir zamana rağmen kadınların meclisteki temsilleri olması gereken oranlarda değildir.

Türkiye'de bu gelişmeler yaşanırken uluslararası alanda oldukça önemli olan bir gelişme yaşanmıştır. 21 Haziran 1946 yılında Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu kurulmuş ve kadın erkek eşitliği ilkesi uygulamada koruma altına alınmak istenmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için uluslararası kriterler belirlemesi ve sivil toplumun siyaset yapabildiği devletler üstü bir mekanizma olması açısından Komisyon son derece önemlidir (KA-DER, 2017). Komisyon, 1946- 1962 yılları arasında kadın erkek eşitliğini sağlayacak olan yasal düzenlemeleri gerçekleştirmeyi ve bu konuda küresel düzeyde bir farkındalık yaratmayı amaçlamıştır. Bu süreçte, asıl problemin kadınların yasal haklarını kazanmalarından ziyade kadına karşı ayrımcılık içeren uygulmaların sürmesi olduğu fark edilmiş ve tüm dünyada Komisyon tarafından hazırlanan şablona dayalı olarak araştırma yapılması hedeflenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda, kadınların siyasal yaşama katılma, eğitim ve iş hayatına erişim hakları ile evlilik ve boşanma konusundaki ayrımcılık içeren düzenleme ve uygulamalara karşı önemli adımların atılması sağlanmıştır. Toplumsal, hukuki, ekonomik, siyasal, kültürel ve diğer alanlarda ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik mücadele, 18 Aralık 1979 tarihinde Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi'nin (CEDAW) kabulü ile çok önemli bir noktaya ulaşmıştır. Kadınlara yönelik ayrımcılık alanlarını tanımlayan ve kadınların insan haklarını güvence altına alan önemli bir adım atılmış olsa da Sözleşme'de ''kadına yönelik şiddet''e karşı açık bir düzenleme getirilmemiştir. Bu eksiklik ise 1992'de CEDAW 19 No'lu Tavsiye Kararı ile giderilmiş ''...kadınlara yönelik şiddet 'kadınlara karşı ayrımcılık' olarak tanımlanmıştır'' (Moroğlu, 2016, s. 9).

1960'lı yılların sonundan itibaren Batı'da yükselen kimlik hareketleri ile birlikte gelişen ataerkil norm ve değerleri sorgulayarak sesini yükselten kadın hareketinin bir benzeri Türkiye'de görülmemiştir (Yaraman, 2007, s. 60, 64). Yaşanan siyasi

istikrarsızlar, askeri darbeler ve ekonomik sıkıntılar kadın mücadelesini gölgelemiş ve topluma nüfuz eden eril yapıyı biraz daha pekiştirmiştir. Feminist kadın hareketi 1980 sonrasında ortaya çıktığında, 1980 askeri darbesine karşı oluşan demokratik muhalefetin öncü ayağına oluşturarak toplumun demokratikleşme arayışında temel bir işlev görmüştür (Tekeli, 1993, s. 33). 1980'lerde kadınların düzenlediği çok sayıda eylem, gösteri sempozyum, kampanya, tartışma toplantısı, paneller ile birlikte kadın hareketleri toplumda görünür bir konuma gelmeye başlamıştır. 1980'lerde kadınların yürüttüğü eylemler, 1990'larda toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadelede önemli gelişmelerin yaşanmasını mümkün kılmış ve şiddetle mücadele Türkiye genelinde yangınlaşarak kurumsallaşmıştır (Altınay & Arat, 2007, s. 20). Kadın hareketinin örgütlenmesi ve uluslararası alanda yaşanan gelişmeler, devleti bu konuda adım atmaya mecbur bırakmıştır.

1985 yılında CEDAW'ın Türkiye tarafından kabul edilmesi, kadın hareketinin yeniden güçlenmesini ve görünür olmasını sağlayan bir adım olmuştur. ''Sözleşme Türkiye'de yürürlüğe girdikten sonra, kadın hukukçular ve kadın kuruluşları yasalarda kadınlara karşı ayrımcılık içeren maddeleri araştırmışlar, belirlemişler ve değişiklik taleplerini ülke gündemine taşımışlardır'' (Moroğlu, 2016, s. 11). Moroğlu'na göre CEDAW'ın imzalanmasından sonraki gelişmelerin bazıları; 1990 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve 1991 yılında ise Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın kurulması, 1997 yılında ise Medeni Kanun'da değişiklik yapılarak ''kadına kocasının soyadı ile birlikte, önceki soyadını taşıma hakkı'' verilmesi, 1998 yılında 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un kabul edilmesi, 2004 yılında Anayasa'nın 10. maddesine ''kadın erkek eşit haklara sahiptir ve Devlet bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür'' cümlesinin eklenmesi, 1 Ocak 2002 yılında yeni Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi, 2005 yılında yeni Türk Ceza Kanunu'nun kabulüyle kadınlara karşı ayrımcılık içeren maddelerin kaldırılması, 2009 yılında TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kuruluş Kanunu'nun kabul edilmesi, 2011 yılında Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi'nin onaylanması, 2012 yılında 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un kabul edilmesidir (Moroğlu, 2016, s. 18, 21). Şenay Eray Sarıtaş' a göre yasal mevzuat konusunda bir diğer önemli adım olan 2006/17 Sayılı ''Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus

Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler'' başlıklı Başbakanlık Genelgesi'nin yayınlanması ile Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele doğrudan bir kamu politikası olarak uygulanmaya başlanmıştır. Son zamanlarda yapılan önemli bir düzenleme ise, Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) hakkındaki Yönetmeliğin 2016 yılında yürürlüğe girmesidir (Taştan & Yıldız, 2018, s. 67).

Kadın mücadelesinin Türkiye tarihine bakıldığında, kadınların elde ettikleri hakları büyük bir mücadele sonucunda kazandığını, kadın kuruluşlarının bu mücadelede en önemli katkıyı sunduğunu ve bu sayede hukuki alanda önemli gelişmeler yaşandığını görmekteyiz. Fakat bugün gelinen noktada kadınların siyaset ve iş dünyasındaki temsilleri kadın erkek eşitliğinin günümüzde dahi mümkün olmadığını işaret eden önemli bir göstergedir. Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Woman) ve Parlamentolar Arası Birlik (IPU) tarafından yayınlanan ''Siyasette Kadın 2021'' verilerine göre dünya genelinde parlamentolardaki kadın milletvekili oranı yüzde 25, 5'tir (Demirel, 2021). TBMM'de kadın temsili ise yüzde 17,3'lük bir oran ile dünya sıralamasında 130. sıradadır (KA-DER, 2021). TÜİK İşgücü İstatistikleri 2021 verilerine göre kadınların işgücüne katılma oranı erkeklerde yüzde 70,3 iken kadınlarda yüzde 32,8'dir. İstihdam oranı ise erkeklerde yüzde 62,8 iken kadınlarda bu oran yüzde 28'dir (TÜİK, 2022).

Kadınların siyasette ve iş hayatındaki temsilleri, kadın erkek eşitliliğin bir gerekliliği olduğu kadar kadına yönelik şiddet ve kadın güvenliğinin sağlanması açısından da büyük önem teşkil etmektedir. ''Siyasal alan, bireylerin karar alma mekanizmalarına katılmalarını mümkün kılacak tüm kurumları kapsayacak şekilde genişlemeli'' (Çakır, 2019, s. 49) ve mutlaka kadının eşit temsilini içermelidir. Erkek çoğunluğunun olduğu, kararların erkekler tarafından verildiği, üstelik cinsiyetçi bir zihniyetin hakim olduğu bir alanda kadınların güvenlik içinde yaşamaları mümkün gözükmemektedir. Aynı şekilde ekonomik özgürlüklerine sahip olamayan, kadınlığa yüklenen roller nedeniyle iş hayatına katılamayan kadınlar, yaşadıkları şiddet karşısında çaresiz kalmaktadır. Len Hansen'in Pakistan'daki kadınların yaşadığı namus cinayetleri konusunu ele alan yazısında belirttiği gibi ''sessizlik olarak güvenlik'' (Hansen, 2010) söz edimi yoluyla marjinal ya da daha güçsüz olan kişilerin susturulması ve güvenlik sorunu olan konuların güvenlik problemi olarak ele alınmayışı ile gerçekleşmektedir. Kadınların siyasette, iş dünyasında, yaşadıkları şiddet karşısında ve hayatın tüm alanlarında susmaları tercih edilmektedir. Özgürlüğün en önemli anahtarı olan ekonomik

bağımsızlığa sahip olunmaması ve karar mercinde bulunmamak, kadınların güvenliği önündeki önemli bir engeldir.

Gelinen noktada, atılan tüm önemli adımlara rağmen kadına yönelik şiddetin önüne geçilememiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadelenin yol haritasını belirleyen İstanbul Sözleşmesi, bu olumsuz koşullarda gündeme gelmiştir. Fakat toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmayı amaçlayan, kadına yönelik şiddetle mücadeleyi kapsamlı ve çok boyutlu bir şekilde ele alan, uluslararası geçerliliği olan ve Türkiye açısından gerekliliği her açıdan ortada olan Sözleşme, "Türk aile yapısının korunması" ve "aileye yönelik tehdit" söylemleri ile kendisi bir güvenlik sorunu haline getirilmiştir.

Bu çalışma, Türkiye'de her gün artmakta olan kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri ciddi bir güvenlik problemi olarak görülmez ve "güvenliksizleştirilirken" bu hayati problemi ortadan kaldırmayı amaçlayan İstanbul Sözleşmesi'nin "güvenlikleştirilmesinin" yarattığı çelişkiden yola çıkmıştır.

Tezin yazılmasındaki amaç, kadınların yaşadıkları yaşamsal güvenlik risklerinin güvenlik alanında değerlendirilmeyip geleneksel yapının muhafazası adına aile kavramının güvenlik alanına dahil edilmesi ile bunun ortaya çıkardığı sonuçlara dikkat çekmektir. İstanbul Sözleşmesi tartışmalarına da bu bağlamda bakılmıştır.

Yapılan literatür araştırması sonucunda toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet, kadına yönelik şiddetin önlenmesi bağlamında İstanbul Sözleşmesi, ulusal hukukta kadın hakları, devletin kadın politikaları gibi konularda akademik yayınların olduğu, fakat kadına yönelik şiddet konusunda güvenlik ve güvenlikleştirme kapsamında ele alınan bir araştırma olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmamız buradaki boşluğu kapatmak ve literatüre bu anlamda katkı sunmak amacı taşımaktadır.

Tez çalışması Türkiye'nin son yirmi yılını kapsamaktadır. Bunun nedeni, bu süreçte kadına yönelik şiddetle mücadelede meydana gelen önemli gelişmelerdir. Avrupa Birliği'ne uyum süreci ile başlayan hızlı dönüşüm bir anda tersine dönmüş ve kadın hakları konusunda çok sayıda geri adım atılmaya başlanmıştır. Hatta bu süreçte kadına yönelik şiddet hız kesmeden sürmüş, adeta bir ''kadın kırımına'' dönüşmüştür. Tüm bu süreçte rol oynayan aktörler tez kapsamında tartışılmıştır.

Tez çalışmasının birinci bölümünde, uluslararası güvenlik literatüründen yola çıkılarak, güvenlik kavramının zaman içinde değişen ve genişleyen içeriği açıklanırken eleştirel güvenlik yaklaşımı temel alınmıştır. Eleştirel güvenlik yaklaşımının bir alt başlığı olan feminist güvenlik çalışmaları, Türkiye'deki kadın meselesine uyarlanmaya çalışılarak bu konudaki eksiklikler ve kadınların yaşadıkları güvensizlikler değerlendirilmiştir. İnşa edilmiş bir tehdit algısının varlığını ortaya koymaya çalışan eleştirel güvenlik çalışmaları, aynı zamanda feminist çalışmalar ile eril değerlerin ve uygulamaların meydana getirdiği güvenlik sorunlarını ve bunların arkasında yer alan gerçeklikleri görmemize yardımcı olmaktadır. Bu açıdan tezde inşacı ve eleştirel bir yöntem benimsenmiştir.

Eleştirel güvenlik yaklaşımı ve özellikle feminist güvenlik çalışmaları sayesinde güvenliğin, dar devlet odaklı olmaktan çıkarılarak çok daha kapsamlı değerlendirilmesi gereken bir konu olduğu anlaşılabilmektedir. Bireylerin ve toplumların güvenliği, mutluluğu ve özgürlüğü için siyaset yapıcıların belirlediği güvenlik tehditlerini sorgulamayı amaçlayan eleştirel güvenlik çalışmaları, ''güvenliği sağlanacak olan kimdir, nedir?'' sorularıyla gerçek olanı görmemizi istemektedir. Çünkü eleştiri özünde, toplumsal, siyasi ve iktisadi hayatta belli yapıları inşa etmiş ve sürdürmüş olan ideolojilerin, kurumların, söylemlerin ve fikirlerin ısrarlı sorgulanmasını barındırmaktadır (Booth, 2012, s. 212). Feminist çalışmaların da ortak noktası olan bu sorgulama, güvenliğin anlamını ve bu anlamı oluşturan hegemonik nedenlerin sorunsallaştırılmasını içermektedir.

Güvenlik anlayışı değişmiş ve kapsamı genişlemiş olsa bile yaşanılan güvenlik sorunlarının kaynağında değişmesi zor olan yerleşmiş toplumsal gelenek ve normların yer aldığını görmekteyiz. ''Yeni/ eleştirel güvenlik çalışmaları geleneksel olmayan güvenlik çalışmaları olarak da adlandırılmakta ve geleneksel güvenlik yaklaşımından ayrılmaktadır. Fakat 'geleneksel olmayan' güvenlik sorunlarının birçoğu, insan hakları ihlalleri, yoksulluk ya da ataerkil şiddet tarafından mağdur edilen kimseler için gerçekte ziyadesiyle gelenekseldir'' (Booth, 2012, s. 212).

Betül Yarar'a göre ''ataerki bir baskı aygıtı olarak 'iktidar' algısına dayandığından, iktidar tekeli erkeğe bahşedilirken, kadınları iktidarın baskısına maruz kalan mağdurlar olarak tanımlama eğilimindedirler'' (Yarar, 2015, s. 3). Virginia Woolf

‘‘eril kompleks’’ olarak adlandırdığı şeyi açıklarken, kadının aşağı olmasından ziyade, erkeğin üstün olmasına yönelik kemikleşmiş arzunun, erkeği, insanın baktığı her yöne yerleştirdiğini ifade etmektedir (Woolf, 2020, s.80). Hem devletlerin hem de erkeklerin iktidar arayışının arka planında yer alan ataerkil yapı, kadınların yaşadığı sorunların yapısal ve tarihsel kaynağıdır.

Tezin kuramsal temellerinin ele alındığı birinci bölümde Kopenhag Okulu’nun ‘‘güvenlikleştirme kuramından’’ yararlanılmıştır. Güvenlikleştirme, güvenliğin söz edimi yoluyla gerçekleştiğini ve ele alınmak istenen meselelerin tehdit algısı oluşturularak güvenlik gündemi kapsamına alındığını, bu sayede iktidar sahiplerine olağanüstü tedbirleri alma yetkisi kazandırdığını iddia eden ve eleştirel güvenlik çalışmaları içinde yer alan bir kuramdır. Diğer güvenlik çalışmalarından farklı olarak güvenlikleştirme kuramı, kimin güvenliğinin sağlanacağından ziyade, güvenlik alanına dahil edilen tehditlerin neler olduğunu ve nasıl oluştuğunu anlamaya çalışmaktadır.

Güvenliğin inşa edilmiş tehditlerden oluştuğuna dair vurgu bizi siyaset ve güvenlik arasındaki bağlantıya götürmekte, siyasi aktörler tarafından hangi konuların güvenlik alanında değerlendirilip hangi konuların güvenlik alanı dışında tutulduğunu sorgulamımıza ve bunun nedenlerini araştırmaya yönlendirmektedir. İktidar sahipleri, siyaset yapıcılar, kamuoyu önderleri ve medya kurulaşları gibi aktörler kendi öncelikleri gereğince istedikleri konuyu güvenlikleştirerek acil önlemler alınması gereken bir güvenlik problemine dönüştürebilmektedirler. Bu durum ise gerçek güvenlik problemleri yaşayan bireylerin, bu problemi görünmez kılmak isteyen aktörler tarafından susturularak, güvenliksizlik içinde bırakılması anlamı taşımaktadır.

‘‘Güvenlikleştirme’’ ve ‘‘güvenliksizleştirme’’ kavramlarından faydalanarak tartışılan kadına yönelik şiddet sorunu ve bu sorunla mücadele biçimleri, Türkiye’de kadınlar güvenliksizliğe mahkum edildiğini göstermektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde kadınların yaşadıkları güvenliksizlik durumunun ana nedeni olan şiddet, kavramsal olarak açıklanmış, kadına yönelik şiddet ve türleri detaylı olarak ele alınmıştır. Kadına yönelik şiddet konusu, son dönemlerde gerek Türkiye’de gerekse diğer ülkelerde kadın politikaları konusunda üzerinde en fazla durulan konu olmuştur. Yeni varlık bulan bir sorun olmamasına rağmen, politika düzeyinde sorun olarak tanımlanıp çözüm önerileri getirilmesi hususunda özellikle son

yirmi yıldır büyük bir gelişme mevcuttur (Sarıtaş, 2018, s. 65). Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele sürecinde yaşanan gelişmeler, devlet politikaları ve hukuk zemininde incelenmiş ve çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Konuya ilişkin olarak Türkiye iç hukukunda yer alan 4320 Sayılı Kanun, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikler ve son olarak çıkarılan 6284 Sayılı Kanun çalışmanın merkezinde yer alan ve detaylıca incelenen hukuksal metinlerdir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İHAM), CEDAW gibi uluslararası örgüt ve sözleşmelerin tanım, veri ve raporlarından yararlanılmış, devlet politikalarına olan etkileri incelenmiştir. Aynı zamanda çeşitli kadın kuruluşlarının verileri, raporları ve konuya olan katkıları çalışmada dikkate alınmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, politikaları belirlemeye devam ettiği müddetçe yapılan düzenlemeler belli bir ilerleme sağlamakla birlikte sorunu kesin olarak çözememektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin kadına yönelik şiddetle mücadeleyi belirlediğinin en önemli göstergeleri üç başlıkta kendini göstermektedir.

İlk olarak, sorunun adının açık ve doğru bir şekilde konulmak istenmemesine dikkat çekilmelidir. Güvenlikleştirme, ele alınan kavramsal yaklaşımda da gösterildiği gibi, önce ‘‘adını koymamakla’’, ‘‘yok saymakla’’, ‘‘sıradanlaştırmakla’’ başlamaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele edildiği iddia edilirken ‘‘kadınların kadın olmalarından dolayı öldürüldükleri’’ gerçeği inkar edilebilmektedir. ‘‘Kadın cinayetleri’’ olarak adlandırılan suçların bile bu isimle adlandırılmak istenmemesi güvensizliğin başladığı yerdir. 2021 yılında Türkiye'de 280 kadın öldürülürken 217 kadının ölüm şekli ‘‘şüpheli ölüm’’ olarak tutanaklarda yer almıştır (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2022). Şüpheli ölümlerin arkasında bir erkek izi olmasına rağmen cinayetler, ‘‘kadın cinayeti’’ olarak değerlendirilmek istenmemekte ve dosyalar bu muğlaklıkla kapatılmaktadır. İkinci olarak kadın cinayetlerinin veri olarak resmi kaynaklarca paylaşılmaması aynı güvensizliğin devamı olarak görülmelidir. Meselenin görünür olması önce isminin net olarak konulması ve tanımlanmasıyla daha sonra kapsamının genişliğini ölçebilmekle mümkün olabilecektir. Üçüncü olarak, belirtmek gerekir ki; bütün düzenlemelere rağmen kadına yönelik şiddetle mücadele edilememesinin nedenlerinden bir diğeri de özellikle cezai müeyyidelerin uygulanmamasıdır. “Cezasızlık rejimi” olarak da adlandırılabilecek olan bu durumda, kadınlar, kendilerine şiddet uygulayan ya da şiddet uygulama ihtimali olan kişilerden şikayetçi oldukları halde

şikayetleri çoğunlukla yeterince ciddiye alınmamaktadır. Ciddiye alınıp dava aşamasına geçilse bile şiddet failleri ceza indirimleri ile ödüllendirmektedir. Bu sorunlu durumun yarattığı cezasızlık rejimi bölüm içinde ele alınmıştır.

Tüm dünyada yaşanan bir sorun olarak kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında tüm eksikleri tamamlayıcı nitelikte bir sözleşme ihtiyacı ortaya çıkmış ve temellerini CEDAW'dan alan İstanbul Sözleşmesi 11 Mayıs 2011'de imzaya açılmıştır. Sözleşme'yi ilk imzalayan ülke Türkiye olmuştur. Daha sonra Avrupa Konseyi üyesi olan 45 ülke ve Avrupa Birliği sözleşmeyi imzalamış ve imzacı ülke sayısı tamamlanarak 1 Ağustos 2014'de yürürlüğü girmiştir (Kav, 2020, s. 123).

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, Sözleşme'nin imzalanması, gereklilikleri ve kapsamı detaylıca ele alınmıştır. Siyasilerin, sivil toplum kuruluşlarının, kadın derneklerinin sözleşmeyi destekleyen yorumları ve ifade ettikleri gerekçeler incelenmiştir. Bu incelemede kullanılan kaynaklar, çeşitli medya içerikleri, raporlar, Resmi Gazete yayınları ve Kanun Hükmünde Kararname metinleridir.

Ancak sözleşmenin imzalanmasıyla birlikte kamuoyunda sözleşmeye karşı çıkan bir cephe oluşmuştur. Sözleşme'nin bazı maddelerinin ''geleneksel aile yapısına'' zarar vereceği ve eşcinselliği yaygınlaştıracağı iddiaları ortaya atılarak bunun Türkiye'ye zarar vermek ve aile yapısını yok etmek üzere bilinçli olarak tasarlandığı iddia edilmiştir. Sözleşme'nin izleme mekanizması ülke egemenliğine tehdit olarak gösterilmiş ve konu ülkenin bekasına yönelik bir tehlike noktasına taşınmıştır. Üçüncü bölüm kapsamında Sözleşme'ye yönelik eleştirileri yürüten aktörler ve açıklamaları, tartışmanın başlangıç noktasını oluşturan gelişmeler ve tartışmalar etraflıca ele alınmıştır. Bu kapsamda hukuk metinleri, gazete başlıklarları ve köşe yazıları, medyada yer alan içerikler, devlet yetkililerinin açıklamaları, siyasi temsilcilerin açıklamaları, sivil toplum kuruluşları ve kadın derneklerinin rapor ve yorumları, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzmanlar Grubu (GREVIO) raporu gibi kaynaklar kullanılmıştır. Bölümde, özellikle devlet ve hukuk politikalarına yoğunlaşılmış olmakla birlikte kamuoyu da dikkate alınmış ve İstanbul Sözleşmesi ile ilgili araştırma şirketlerinin yaptığı anket çalışmalarına yer verilmiştir.

Ortada kadınların yaşadığı büyük bir güvenlik sorunu mevcuttur ve bu sorunun çözümünde devlet en büyük aktördür. Fakat böyle büyük bir güvenlik problemi olmasına

rağmen konu ısrarla güvenlik problemi olarak ele alınmamakta ve bu nedenle şiddete karşı gerektiği gibi mücadele edilememektedir. Tez çalışmamız kapsamında ana tartışma konumuz, kadınların yaşadıkları güvenlik sorunlarına rağmen güvenlikleştirilen ve koruma altına alınan kavramın neden ‘‘aile’’ olduğudur. Kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ve ‘‘kadın kırımına’’ varan cinayet oranlarına rağmen, ailenin korunması kadınların güvensizliği üzerinden devam ettirilmek istenmekte ve kadınların insani güvenlik hakkı ellerinden alınmaktadır. Türkiye’de kadına yönelik şiddet yoğun olarak tartışılmakla beraber bu başlıkta güvenliğin kimin veya neyin güvenliği olduğu hala netleşebilmiş değildir. Tezin geri kalan bölümünde güvenlikleştirilen ve güvenliksizleştirilen alan üzerinden kadına yönelik şiddet ve İstanbul Sözleşmesi ile ilgili tartışmalar ele alınacaktır.

BÖLÜM 2. GÜVENLİK ve GÜVENLİKLEŞTİRME

2.1 Kavramsal Çerçeve

Güvenlik konusunun uluslararası ilişkiler literatüründeki tanım ve kapsamının yer aldığı bölümde birey ve devlet odaklı güvenlik anlayışı değerlendirilmiş, Soğuk Savaş dönemi ve sonrasındaki gelişmeler ele alınmıştır. Geleneksel güvenlik anlayışının yerini Soğuk Savaş dönemi sonrasında ortaya çıkan yeni/ eleştirel güvenlik yaklaşımları almış ve çalışmanın birinci bölümde bu yaklaşıma ağırlık verilmiştir. Eleştirel güvenlik çalışmalarının bir alt başlığı olan feminist çalışmalar, güvenlik konusu dahilinde ayrı bir başlıkta yer almıştır. Tezin kuramsal kısmının ana çerçevesini oluşturan ‘‘Güvenlikleştirme Kuramı’’ yine bölüm içinde Kopenhag Okulu Çalışmaları ile değerlendirilmiştir.

2.1.1 Güvenlik Ve Değişen Güvenlik Algısı

Güvenlik konusu insanın var olduğu günden bugüne kadar en hayati meselelerinin başında yer almaktadır. Yaşamsal ve varoluşsal bir zorunluluk olan güvenlik sosyolojinin, psikolojinin, siyaset biliminin ve aslında pek çok disiplinin ortak çalışma konularından birisidir. Her disiplin içinde farklı açılardan ele alınarak incelenen güvenlik kavramının ortak çatısında, tehditlerden ve tehlikelerden korunan bir hayatı temsil ediyor olması vardır. Uluslararası ilişkiler alanının da en temel konularından biri olan güvenlik, devletlerin en önemli meselelerinin başında yer almaktadır.

Birey ve devlet açısından varlığın en temel meselesi olan güvenliği iki açıdan ele almak mümkündür; devlet odaklı güvenlik yaklaşımı ve birey odaklı güvenlik yaklaşımı (Birdişli, 2016, s. 21).

En küçük ölçekte birey düzeyinde başlayan güvenlik meselesi uluslararası sistemi de içine alacak kadar büyüyebilmekte, toplumların da dahil edildiği bütüncül ve kapsamlı bir bakış açısı gerektiren geniş bir kavrama dönüşebilmektedir.

Güvenlik kavramı en basit ve dar anlamda askeri savunma olarak algılanabileceği gibi, en geniş haliyle tanımlandığında, iklim koşullarından kişisel hak ve özgürlüklere

kadar genişleyen bir çerçeveden ele alınabilmektedir (Yalçın, 2018: 59). En dar ya da geniş haliyle ele alınsa da güvenlik kavramının net ve keskin bir tanımını yapmak oldukça zordur. Bireylere, devletlere ve uluslararası sisteme göre kapsamı değişecek olan güvenlik kavramının birçok tanımı yapılmıştır ve yapılmaya devam etmektedir. Güvenlik kavramını uluslararası ilişkiler sisteminde ilk olarak ele alan Arnold Wolfers'ın tanımına göre güvenlik, ''objektif anlamda eldeki değerlere yönelik bir tehdidin olmaması, subjektif anlamda ise bu değerlere yönelik bir saldırı olacağı korkusu taşınmamasıdır'' (Wolfers, 1952, s.150). Güvenlik tanımının kesin bir anlam içeremeyeceğini düşünen Wolfers, ''muğlak bir sembol'' olarak bahsettiği güvenlik kavramının genişliğine ve değişkenliğine dikkat çekmek istemiştir. Patrick Morgan ise güvenliği sağlık ve statü gibi analiz edilmesi zor ve tanımlanması kolay olmayan bir durum olarak ifade etmiştir (Morgan, 1992, s. 466). Güvenlik tanımının muğlaklığını ve ihtilaflı oluşunu kabul etmeyen Ken Booth ise güvenliğin elde edilmesi için önce tanımlanmasının gerektiğini savunarak ''güvenliğin özünde değil, koşullara bağlı olarak ihtilaflı bir kavram'' olduğunu iddia etmektedir (Booth, 2012, s. 127). David A. Balwin ise, güvenlik konusunda yapılan kavramsallaştırmaları sorgulayarak, kavrama ''tartışmalı''demek yerine, ''kolayca karıştırılabilen ve yeterince açıklanmamış olan bir kavram'' demeyi tercih etmiştir. Baldwin'e göre, güvenlik iki temel soruya verilecek cevaplarla daha kolay bir şekilde tanımlanabilir: ''kimin için güvenlik?'' ve ''hangi değerler için güvenlik?'' (Baldwin, 1997, s. 13, akt., Baysal ve Lüleci, 2011, s. 65).

Güvenlik kavramı tanımlanmasındaki ihtilaflara rağmen temelinde tehdit olgusunu barındırır. Tehdit ise; bireylerin, devletlerin veya toplumların sahip oldukları değerlere yönelik olumsuz sonuçlar meydana getirme potansiyeli olan olaylar ya da olgular olarak tanımlanmıştır (Krahmann, 2005, s. 4). Tehdit algısı kişiden kişiye ya da devletten devlete değişebilmektedir. Bu değişkenlikte sahip olunan kültürün, geleneklerin, ideolojilerin veya geçmişte yaşanan travmaların etkisi olabilmektedir. Bireylerin tehdit algılarıyla devletlerin tehdit algıları birbirinden farklı içeriklerde ve şekillerde ortaya çıkabilir. Geleneksel güvenlik anlayışında ülkeler için güvenli kabul edilen durumlar, bireyler ve toplumlar için de güvenli kabul görmektedir. Devlet ve birey birbirinden ayrı düşünülemeyen, güvenlik riskleri ve tehditleri her durumda birbirini etkileyen yapılardır.

Hobbes'un güvenliğin ‘‘tehditlerin yokluğu anlamına geldiğini’’ belirten standart sözlük tanımına vurgu yapan Booth bu formülle üç şeyin ima edildiğini belirtir. Tehdit altında olan bir öznenin varlığı, yaklaşan fiili bir tehlike durumu ve bu tehlikeden kaçınmak için gereken arzu olarak sıraladığını güvenlik formülünün, karmaşık hale gelmesindeki sebebi, şablonun dünya siyasetine uygulanması ile başladığını iddia eder. Karmaşıklık durumu; hangi öznenin güvenliğin merkezinde olması gerektiği (devlet ya da birey), belirlenen tehditlerden hangisinin öncelikli hale getirileceği ve öznenin tehditlerden nasıl korunabileceği gibi tercih gerektiren nedenlerden kaynaklanmaktadır (Booth, 2012, s.127). Devletler tehdit olarak genellikle dış devletlerden gelen ya da gelebilecek olan tehlikeleri dikkate almakta ve güvenlik stratejilerini bu kapsamda oluşturmaktadırlar. Hem diğer devletlerden gelebilecek tehlikelere karşı hem de içeride oluşabilecek tehditlere karşı devletlerin asli görevi vatandaşları için güvenliği sağlamaktır. Burada bir ihtilaf olmamakla birlikte, tehdit ve tehlike kavramlarının devletler açısından görece değişkenliği, neyin tehdit olup olmadığı ya da neyin güvenlik gerektirip neyin gerektirmediği konusu çeşitli tartışmalara neden olabilmektedir. Güvenlik kavramının belirsizliği bu değişkenlik içinde yer almaktadır. Öte yandan gerçek bir tehditin var olup olmadığını, kime göre var olduğunu ve gerçekte neyi tehdit ettiğini bilmeniz gereklidir. ‘‘Güvenlik araçsal bir değerdir’’ diyen Booth, ‘‘…biri güvende olmadan kendini güvende hissedebilir (yaklaşan bir tehlikenin olmadığı duygusuyla) ve benzer şekilde biri de gerçek tehditlerden muaf olduğuna inanmasa bile durum bu olabilir’’ diyerek tehdit ve güvenlik kavramlarının algılanışındaki farklılığa vurgu yapmaktadır (Booth, 2012, s. 133).

Hobbes için devlet, çatışan bireyleri birleştiren ve sorunların çözülmesini sağlayan önemli bir aracıdır. Devletin bu görevi üstlenebilmesi, insanların güven içinde yaşayabilmelerini sağlaması için tam ve sınırsız bir yetkiden faydalanması gerekmektedir (Copleston, 1991, s. 54). Neorealist düşünürlerin fikirlerini oldukça önemsedikleri Hobbes, bireylerin güvende olması için devleti olmazsa olmaz bir kavram olarak görmektedir. Ona göre; insanlar doğalarından kaynaklı, kötü, çatışmacı ve kaosa meyillidirler. Bireylerin doğasında var olan bu özellikler, toplumların güvenli ve huzur içinde yaşayabilmesi için, bir otoritenin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Bireylerin güvenliğini ve refahını sağlayacak olan o otorite ise devlettir. Devletler olmadığında, bireyler kendilerini güvenliksiz bir çatışma içerisinde bulacaklardır. Devletlerin

güvenliğini temel amaç olarak gören Hobbes'in güvenlik anlayışı, mutlak devlet anlayışına dayanmaktadır.

Çok yönlü bir yapı olan devlet mekanizması içinde güvenlik politikaları oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. Neorealistlere göre güvenlik konusunun anlaşılması ve amacının ortaya konulmasında devletin önemli bir rolü vardır. Devletlerin oluşum süreçlerini ve devamındaki politikalarını belirleyen başlıca faktör güvenlik kaygıları etrafında şekillenmektedir. Uluslararası sistemin rekabet ve çatışmaya dayalı yapısından dolayı, güvenlik devlet davranışlarının merkezindedir. Neorealistlerin bakış açısına göre ''…anarşide, güvenlik en temel araçtır. Devletin peşinden koşmaları için teşvik ettiği bu hedef, güvenliktir'' (Waltz, 1979, s. 126). Devletlerin güç mücadelesi içinde oldukları dönemde güvenlik, bu mücadelenin en temel öğesidir. Charles Tilly'nin eserleri özellikle Avrupa'daki ulus devletlerin oluşum süreçlerini anlama noktasında, çatışma ve savaşların etkisini göstermektedir. ''Savaşlar devleti yaratır, devletler de savaşı yaratır'' (Tilly, 2001) düşüncesinin içeriğinde güç, otorite ve güvenlik için verilen mücadele devlet oluşumunun koşullarını yaratır. Devletlerin askeri gücünün ve sermaye sahiplerinin iktisadi gücünün ulus devlet oluşumlarında her ülke için farklı yapılar ortaya çıkardığını belirten Tilly, iktidar sahiplerinin ve yönetici sınıfların devlet içindeki güç-rekabet mücadelesine sıkça değinir. İktidarlar anlaşılması çaba gerektiren, karmaşık yapılara sahiptir. Tarih boyunca güç, güvenlik ve otorite mücadeleleri ile değişen devlet oluşumları değişmeye ve dönüşmeye devam etmektedir. Özet olarak, bireylerin ve devletlerin varlığından söz edebilmek için güvenliğin olmazsa olmaz bir kavram olduğunu, insan hayatını ya da devlet varlığını oluşturan, geliştiren ve varlığına devam etmelerine olanak sağlayan durumların da bu önemli kavram etrafında geliştiğini söyleyebiliriz.

Devletler bireylere oranla daha güçlü ve tehlikelere karşı savunma becerisine daha çok sahiptirler. Birey odaklı güvenlik yaklaşımına katkısı oldukça fazla olsa da devletlerin güvenlik açısından önemini savunmaya devam eden Bary Buzan, uluslararası ilişkilerde devletlerin anlaşılması için güç kavramına önem verir ve devletlerin uluslararası sistemdeki en güçlü birimler olduğunu iddia eder. ''Teoride devlet hem politik tabiiyet ve otorite hem de güç kullanma araçları (özellikle modern savaş için gerekli olan bütün askeri teçhizat) üzerindeki hükümranlığı açısından egemendir''

diyerek bu gücü oluşturan nitelikleri belirtmiştir. Uluslararası sistemin çatışmacı yapısı içinde devletlerin güç ve askeri odaklı yapılanmasını bir gerçeklik olarak kabul etse de bunu güvenlik için tek başına yeterli görmeyen Buzan, devletlerin iç özelliklerini ve toplumla olan bağlarını bir arada düşünmek ve ele almak gerekliliğini dile getirmektedir (Buzan, 2015, s. 66-67).

Devletlerin, gücü temsil eden yapısal özelliklerinin yanında, bireylerin ve toplumların insani yapılardan oluşmasından dolayı, devletlerin daha duyarlı ve bireyi merkeze alan bir yapıya sahip olması beklenmektedir. Bu yapıya sahip olmayan devletlerin bizzat kendileri vatandaşları için tehdit niteliği taşıyabilmekte, dayatmacı ve baskıcı politikaları ile bireyler için güvenlik sorunu oluşturabilmektedirler. Ülkeler açısından diğer devletlerden gelebilecek tehdit ve riskler odağında ağırlık kazanan güvenlik konusu, bireyler açısından iktidarların baskıcı ve kısıtlayıcı yönetimleri de kapsayan bir mahiyette karşımıza çıkabilmektedir. Buzan devletten kaynaklı olabilecek tehditlerden dört ayrı başlıkta bahseder: Bunlar; ‘‘iç kanun yapma ve uygulamasından kaynaklanan tehditler; devletin birey ya da gruplara karşı doğrudan idari ya da siyasi eylemlerinden kaynaklanan tehditler; devlet aygıtı üzerinde güç sahibi olma mücadelesinden kaynaklanan tehditler ve devletin dış güvenlik politikalarından kaynaklanan tehditlerdir’’ (Buzan, 2015, s. 55)

Devletin ve bireyin güvenlik konusunda birbirinden ayrı düşünülemez bir birlikteliğe dönüşmesi, güvenlik kavramını kendi içinde tartışmaya açık bir konuma taşımaktadır. Bireyler kendilerini koruması için devletleri dolayısıyla otoriteyi güçlendirirken, bu güç kendilerine tehdit olarak dönen bir forma girebilmektedir. Liberal teoriye esin veren düşünür John Locke, birey özgürlüğü üzerine kurduğu güvenlik anlayışını ‘‘insanların kendilerini hükümetin altında konumlandırmalarının büyük ve başlıca amacı… kendi mülkiyetlerinin muhafazasıdır ’’ (Locke, 1991’den akt., Buzan, 2015, s. 51) diyerek mülkiyetten kastettiği şeyin içinde ‘hayat, özgürlük ve mülk’ olduğunu savunur. Hobbes’in devletin güvenliğini öncelikli kılan güvenlik anlayışının aksine Locke, bireyin güvenliğini hak ve özgürlükler kapsamında genişleterek, devleti, güvenliğin sağlayıcısı olarak görmektedir.

Güvenlik açısından bireyi öncelikli kabul eden anlayışta devlet, yetkileri sınırlandırıldığı için bireylerle müdahale edemeyecektir. Locke’a göre zaten devlet,

bireyleri bütün güvensizliklerden korumak için vardır. Bunu yaparken baskıcı, ayrıştırıcı, özgürlükleri kısıtlayıcı politikalar yürütmesi bireyler açısından kabul gören bir durum olmamaktadır. Aksi takdirde güvenlik sağlayıcısı olarak görülen devlet, kaosun tetikleyicisi haline gelebilmektedir. Buzan' ın ifade ettiği gibi pek çok devlet siyasi iç kargaşalara dayanıklı olsa bile bireysel anlamda böyle bir kargaşa güvensizliğin ana kaynağı haline gelir. Pek çok devlette, ulusal siyasi sürece katılım hapis, ölüm ya da daha kötülerinin tehdidini taşır, masum bir seyirci olmayı seçmek bile güvenliğin garantisi değildir (Buzan, 2015, s. 56- 57). Böylesi devlet kaynaklı tehditlerin ve bireysel güvensizliklerin varlığında ise devlet kendinden beklenen görevi yerine getirmemekle birlikte kendi varlığını da tehlikeye sokacak tehditlere açık hale gelmektedir. Görüleceği gibi güvenlik açısından en önemli aktör kabul edilen devletler, güvenlik kavramının değişkenliği ve anlam içeriğinin genişliği sebebiyle, bizzat kendisi güvenlik problemine dönüşebilmekte ve bireyler için tehdit kaynağı olabilmektedir.

Devlet kaynaklı tehditleri, Johan Galtung' un ‘‘yapısal şiddet’’ olarak ifade ettiği ve ‘‘bireylere yönelik zararın diğer bireylerden değil ancak gayri şahsi yapısal kuvvetlerin işlemesinden ileri gelmesi’’ (Galtung, 1969, s. 166) şeklinde özetlediği bir tanımla yorumlamak da mümkündür. Galtung, şiddet kavramını doğrudan şiddet, yapısal şiddet ve kültürel şiddet olarak üç farklı boyutta ele alır. Doğrudan şiddet tespit edilmesi, fark edilmesi en kolay olanıdır çünkü fiziksel olarak zarar vermeye odaklıdır. Nerden geldiği ve karşılığında ne yapmanız gerektiği bellidir. Yapısal şiddeti ise gözle görmeniz imkansızdır, aktörü belli değildir. Fiziksel olarak zarar vermeyi seçmez. Onun yerine doğrudan şiddetten daha zararlı olabilecek sonuçlar sizin yerinize başkaları tarafından seçilir. Bu noktada bir kişinin doğrudan bir kişiye zarar vermesi söz konusu değildir, kişiye zarar veren yapı içinde inşa edilmiş şiddettir. Galtung, bir toplumda bir erkek eşini dövüyorsa kişisel şiddet olduğunu ancak yine aynı toplumda bir milyon erkek eşlerini göz ardı edip, değersiz insan olarak görüyorsa burada yapısal şiddetin olduğunu söylemektedir (Galtung, 1969, s. 171). Kültürel şiddet ise, doğrudan ve yapısal şiddeti besleyen, meşrulaştıran sebepleri oluşturmaktadır. Din, ideoloji, gelenekler, sanat ve bilim, propaganda ve popüler kültür şeklinde yayılan kültürel şiddet diğer şiddet boyutları içinde en sessiz ve derin olanıdır. Siyasi liderlerin konuşmaları, televizyonda izlenilen program ve filmlerin içerikleri, kültürel şiddet olarak, doğrudan, yapısal şiddete hizmet edebilmektedir. İsrail devletinin uyguladığı politikaları kültürel şiddete örnek olarak

gösteren Galtung, seçilmiş bir halk ve vaat edilmiş topraklar kodlamasıyla İsrail halkının Filistin üzerinde uyguladıkları şiddeti meşrulaştırdıklarını söyler. Yahudi olmayanlara karşı uygulanan ayrımcı politikalar, sınır dışı edilme tehdidi ve doğrudan şiddet eylemleri de yine kültürel şiddet sayesinde meşrulaştırılabilmektedir (Galtung, 1990, s. 296, 301).

Kadınların dünyanın bir çok yerinde yaşadıkları şiddet, genellikle Galtung'un fiziksel şiddet olarak tanımladığı şiddet biçimi şeklinde görünür olmaktadır. Oysaki kadınlar fiziksel şiddetten daha çok yapısal ve kültürel şiddete maruz kalmaktadırlar. Bu nedenle kadınların yaşadıkları fiziksel, yapısal ve kültürel şiddet, güvenlik alanı içinde değerlendirilmeli ve yapılan çalışmalar bu şiddet biçimlerini fiziksel şiddet kadar görünür duruma getirmelidir.

2.1.2 Güvenliğe Realist Bakış

Soğuk Savaş dönemi ve daha öncesinde güvenlik, askeri çerçevede ele alınmış ve güvenlik çalışmaları sadece devletlerin ulusal güvenlik kaygıları etrafında şekillenmiştir. Döneme hâkim olan yaklaşım realizm olmuş, devletin merkezde ve kendi güvenliğinden sorumlu olduğu bir güvenlik yaklaşımı çalışmaların odağında olmuştur. Güvenlik kavramı, dönemin tehdit unsurlarının net ve belirgin olması sebebiyle tartışmalı bir konu olmamıştır. Uluslararası sistemin anarşik ve çatışmacı yapısının sonucu olarak devletler güvenliklerini korumak için güçlü olmak zorundadır. ''Realistlere göre, güvenliğin anlamı güç başlığı altında sınıflandırılmıştır. Kavramsal açıdan bu, devletin dış tehlikelere karşı güvenliği ile eş anlamlıydı ki buna da askeri kabiliyetlerin arttırılması ile ulaşılabilirdi'' (Booth & Smith, 2015, s. 176). Devletlerin askeri kapasitelerini arttırma çabaları ise kendi içinde bir ''güvenlik ikilemi''[1] oluşturmaktadır. Bir devlet kendi güvenliğini sağlamak için önlemler alırken bu durum başka bir devlet açısından askeri risk ve tehdit oluşturan bir tehlike olarak görülebilmektedir. Sonuç olarak ortaya çıkan durum, her ülkenin kendi askeri gücünü arttırma yarışı olarak neticelenebilmekte ve dünya güvenliği adına endişe veren bir sonuç oluşturmaktadır.

[1] Uluslararası İlişkiler kuramcısı Herz Güvenlik İkilemi kavramını 1951'de ele almıştır. Ona göre güvenlik ikilemi anarşik sistemde birbirlerinin niyetleri hakkında her zaman en kötüsünü farz etmek zorunda olan birimlerin güç yarışı durumunu tanımlamak için kullanılmıştır. Bu tanımlama, Soğuk Savaş dönemindeki diğer ''güvenlik ikilemi'' çalışmalarında da aynen benimsenmiştir (Bilgiç, 2011 s.125).

Realistlere göre ise iki süper güç olan ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki nükleer silahların varlığı çatışmanın caydırıcı nitelik kazanmasına, aynı zamanda güvenlik için bir denge oluşmasına neden olmaktadır. Birinci Dünya Savaşı sonunda devlet odaklı ve çatışmacı realist düşüncenin güvenliği sağlama konusundaki yetersizliği fark edilmiş olsa bile bir daha böyle büyük bir savaşın olmayacağı fikri ve umudu yaygınlık kazanmış, var olan realist düşünce hakimiyetini korumuştur. İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında başlayan Soğuk Savaş dönemi ile dünyadaki dengeler değişmiş fakat askeri rekabet, silahlanma yarışı, nükleer tehditler ve ulusal güvenlik anlamında değerlendirilen dar güvenlik anlayışı kendini muhafaza etmiştir.

Uluslararası siyaseti ve dünya güvenliğini belirleyen şey ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki güç ve rekabet savaşları olmuştur. Soğuk Savaş dönemine kadar, dünya güvenliğinin büyük güçlerin güvenliği ile eşdeğer görüldüğü bir güvenlik anlayışı ve yaklaşımı hâkim olmuştur. 1949 yılında ABD öncülüğünde kurulan NATO, Batı Avrupa'yı da içine alacak şekilde bir ittifak oluşturmuş, tehdit ve güvenlik konularına bu kurumsallaşmış yapı ile çözümler aranmıştır. İki kutuplu dünya düzenin diğer güçlü tarafında ise Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupalı müttefiklerini kapsayan Varşova Paktı cephesi yer almıştır. NATO ve Varşova Paktı, güvenlik konularını ittifak kurarak ele alan, askeri ve siyasi anlamda dünyanın iki bloğunun rekabetini temsil eden, askeri güvenlik tedbirlerini yöneten iki güç olmuştur. Soğuk Savaş dönemi boyunca süren iki kutuplu dünya düzeni içinde, rekabet, nükleer silahlar ve kullanılma endişesi, tehditlerin nereden ve nasıl geleceğinin belirgin olması, güvenliğin ulusal egemenlik ve devletin bekası ile eşdeğer nitelikte görülmesi bile güvenlik kavramının netlik kazanmasında yeterli olmamıştır. Nelerin güvenlik kapsamına alınıp nelerin alınamayacağı konusu çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Buzan, güvenliğin özünde tartışmaya açık bir kavram olmasından dolayı bazı önemli soruları ve çelişkileri de beraberinde getirdiğini ve bunların karmaşaya neden olduğunu belirtmektedir (Buzan, 2015, s. 35). ''Ulusal güvenlik gerçekten ulusal mı ya da sadece hakim grupların bir ifadesi midir? Devlet ulusal güvenlik değerlerini belirlerken kendi topraklarının ötesinde nüfuz kurmasını gerektiren ve bu durumun öngördüğü şekilde diğerlerinin güvenlik çıkarlarını tamamen kaçınılmaz şekilde ihlal etmesine yol açan hakka sahiptir'' (Buzan, 2015, s. 37).

Buzan'ın ifadelerinden de anlaşılacağı gibi güvenlik tanımının tüm zorluğuna ve karmaşasına rağmen dönemin güvenlik anlayışı sadece ulusal güvenlik etrafında oluşmaktadır. Ülkeler arasındaki çatışma, rekabet ve tehditler ''ulusal güvenlik sorununun büyük bir unsurunu'' (Buzan, 2015, s. 40) oluşturmuş ve ülke içindeki güvensizliklerin daha önemsiz algılanmasına neden olmuştur.

2.1.3 Genişleyen Güvenlik Kavramı

Güvenliğin sadece asker ve devlet odaklı ele alındığı Soğuk Savaş dönemi sona erdiğinde reel politik yaklaşımın yetersizliği ortaya çıkmış, değişen güç dengeleri, dağılan ülkelerin neden olduğu göç dalgaları, etnik ve sivil çatışmalar, uluslararası terör ve suç örgütlerinin varlığı, küresel iklim sorunları, salgın hastalıklar gibi nedenler yeni güvenlik tehditlerinin varlığını ortaya koymuştur. Bu yeni gelişmeler, güvenliğin artık devlet odaklı dar bir bakış açısıyla çözülemeyeceğini, meselelerin uluslararası bir boyut kazanması sebebiyle çözümlerinin de devletler arası ilişkiler ve birliktelikler ile olabileceğini göstermiştir. Gelişmeleri dikkate alan yeni güvenlik çalışmaları, ''bu alanda yürütülecek araştırmaların güvenlik kavramının, daha geniş kapsamlı bir tehdit yelpazesini göz önünde bulundurarak ve yeni konuları da kapsayacak biçimde genişletilmesi gerektiğini'' ileri sürmüşlerdir (Özcan, 2000, s. 13-14).

Gelenekçiler ile güvenlik kavramının genişlemesini savunananlar arasındaki tartışmaları arttıran gelişmelerden biri olarak, 1970'lerde dünyada yaşanan petrol krizi ve ekonomik sarsıntılar, güvenlik alanına iktisadi alanı dahil etmiş olsa da güvenliğin anlamına dair hâkim olan dar bakışı açısını genişletmeye yetmemiştir. Aynı dönemlerde yaşanan İran Devrimi, Afganistan'ın SSBC tarafından işgali, iki süper güç olan ABD ve SSBC'nin Avrupa'ya füze yerleştirmeleri, Berlin Duvarının yıkılması ve daha sonrasında ise SSBC'nin çöküşü gibi gelişmeler geleneksel güvenlik anlayışının yetersizliğini ortaya koymuş ve geniş kapsamlı bir güvenlik anlayışına ihtiyaç duyulduğunu yeni tehditlerin varlığı ile kanıtlamıştır.

Küreselleşmenin tüm dünyayı etkisi altına almasıyla birlikte geçmişte var olan sömürgecilik ve yeni topraklar kazanma mücadelesi yerini hegemonya savaşlarına bırakmıştır. İkinci Dünya Savaşı ile büyük ölçüde son bulan sömürge imparatorluğu yerini süper güçlerin hegemonyalarını kurarak tahakküm altına aldığı emperyalist bir

dünya modeline bırakmıştır. Özellikle kültürel emperyalizm, uzak coğrafyaları bile kendi kontrolleri altında bulundurmak isteyen güçlerin, sıkça başvurduğu ve uyguladığı vazgeçilmez bir kavram olmaya başlamıştır. Güvenliğin genişlemesi gerekliliği sonucuna varan tartışmayı anlamak için aynı zamanda Edward Said'in bahsettiği emperyal ideolojinin, on dokuzuncu yüzyıl sonlarında artık kültür işlerinin içine tümüyle işlemiş olan ve bazı talihsiz özelliklerini hala kutsamakta olduğumuz hegemonyasını da kavramaya çalışmamız gerekmektedir (Said, 1993, s. 24). Değişen ve gelişen dünyada güvenlik ve tehdit konularını artık ulusal güvenlik ile eş değer görerek ele alınamayacağı bu güçlü yapının sessiz ve derin işleyişi ile ortaya çıkmaya başlamıştır.

Güvenlik kavramının içeriğinde bulunan güç, otorite, tahakküm, tehdit ve tehlike olguları küreselleşme ve emperyalizmin etkisiyle çok farklı yöntem ve metotların uygulandığı güvenliksiz bir dünya düzeni ortaya çıkarmıştır. Salt askeri ve savunma gücü olarak ele alınan güvenlik anlayışının yeterli olamayacağının öngörüsü çok öncelere dayanmış olsa bile somut ve kabul edilebilir nitelik kazanması, çeşitli çalışmalarla desteklenmesi süreci uzun sürmüş, 1980' lerde bu çalışmalar dikkat çekici oranda artmıştır. ''Askeri tehditlerin zayıflaması doğal olarak diğer tehdit türlerinin daha açık şekilde görünmeye başlamasına yol açmıştır…'' (Buzan, 2015, s. 287).

2.1.4 Eleştirel Güvenlik Çalışmaları

Geleneksel güvenlik anlayışının dönemin mevcut sorunlarına tek başına çözüm getiremeyeceği iddiasından yola çıkarak birçok farklı yaklaşımın ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Eleştirel güvenlik çalışmalarının yoğunluk kazandığı dönem, güvenlik kavramının ağırlıklı devlet ve askeri bakış açısını yetersiz bularak, bireyin ve toplumların güvenliğini de kapsayacak şekilde güvenlik kavramını genişletmiştir. Yeni tehditlerin varlığı güvenlik kavramı çerçevesinin genişlemesini sağlamış olsa da eleştirel güvenlik yaklaşımı ile değişen sadece bu çerçeve olmamıştır. Pınar Bilgin'e göre bir felsefe olarak 'yeni güvenlik', güvenlik anlayışı ve uygulamalarının merkezine insanın ihtiyaçlarını yerleştirmeyi hedefleyen topyekûn bir yenilenme girişimidir (Bilgin, 2010, s. 79).

Güvenlik kavramının genişlemesinden anlaşılan ya da anlaşılmak istenen şey, devlet odaklı güvenlik yaklaşımından bireyi de içine alan bir güvenlik yaklaşımına

geçilmiş olmasıdır. Güvenliğin kavramsal anlamına bireyin ve toplumun güvenliğini dahil ederek genişletilmiş olması, kavramın anlaşılmasındaki ve güvenliğin sağlanmasındaki beklentiyi karşılamamaktadır.

Eleştirel güvenlikçiler, bireyin güvenlik kavramının merkezinde olması gerektiğini savunsalar bile devleti, bireyi ve toplumları siyasal kararlardan ayrı, tek başına ele almanın hata olduğunu düşünürler. Booth'un ifade ettiği gibi ''bu hata o kadar yaygındır ki bunun arkasındaki siyasi kuramı açığa çıkarma fikrini engellemeye ve onu bir teknik mesele olarak bırakmaya yönelik bir komplo olduğu bile düşünülebilir'' (Booth, 2012, s. 194). Eleştirel güvenlik çalışmaları güvenliği, neorealizmin bakış açısından öteye taşıyarak, siyaset alanın içinde değerlendirilmesi gerekliliğini savunur. ''Güvenlik politikası siyaset kuramının epifenomenidir'' diyerek siyaset ve güvenlik arasındaki bağı ortaya koymaya çalışan Booth, ulusal güvenlik ve stratejik çalışmalar da dahil bütün güvenlik politikalarının belli siyasi fikirlerden ve kuramlardan ortaya çıktığı iddiasındadır (Booth, 2012, s. 186). Ortaya çıkan güvenlik konularının arkasında bir siyasi amaç ve gündem yer almaktadır. Eleştirel çalışmalar bu amaç ve gerekçeleri birçok açıdan ele alarak güvenlik kavramını eleştirel bir perspektifle değerlendirmeyi talep etmektedir. ''Eleştirel teorinin özü eleştirel bir toplum kuramını geliştirmeye dayanır. Toplumsal dinamiklerin değerlendirilmesinde eleştirel bir perspektifle iktidar ilişkilerini gizleyen ve meşrulaştıran ve dolayısıyla gerçekliğin sistematik biçimde tahrif edilmiş yorumları olan ideolojinin eleştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır'' (Miş, 2012, s. 22).

Realizmin ele aldığı güç ve anarşi kapsamında bir güvenlik yaklaşımının bireylerin güvenliğini kapsayacak olsa bile teknik bir meseleden öteye gidemeyeceği açıktır. Gerekli olan insanların özgürlüğü, refahı ve mutluluğunu sağlayabilecek bir güvenlik kavramı oluşturabilmektir. Toplumsal cinsiyet, sınıf, etnik yapı, ırk gibi toplumun içinde yer alan, ayrıştırmaya ve bireylerin dışlanmasına yol açan meseleler birey güvenliği konusunun sadece teknik bir güvenlik meselesi olarak ele alınamayacağını, güvenliğe bakışın çok daha derin ve kapsamlı olacak şekilde, bir araç olarak insan mutluluğunu amaç edinen bir mahiyette var olması gerektiğini hatırlatmaktadır.

Booth, kadınların her yerde yaşamak durumunda kaldıkları şiddetin (yapısal ve doğrudan), yoksulluk nedeniyle gerçekleşen anne karnındaki bebek ölümlerinin,

tecavüzün, ülkeler arasında meydana gelen savaşlardan daha sık rastlanan bir durum olmasına rağmen ana akım güvenlik çalışmalarının gündeminde yer alamayacağını iddia etmektedir. Askeri stratejilerin gündemlerini asla göz ardı etmememiz gerektiği savunan Booth, aynı zamanda dünya siyasetinin birçok kadına ve baskı altında olan gruplara uyguladıkları şiddetin, güvenlik gündeminde yer almamasının hiçbir meşru temele dayandırılamayacağını belirtmektedir. Booth bir kavramın güvenlik sorunu olarak ele alınması ya da alınmaması, sorunun çözümü açısından hayati önem taşıdığı düşüncesindedir. Tecavüzün, basitçe 'kadın çalışmaları' ya da sosyoloji tarafından ele alınan bir sorun mu yoksa bir güvenlik sorunu olarak mı tanımlandığı, potansiyel mağdurlar açısından büyük fark yaratacağını ifade etmektedir (Booth, 2012, s. 196).

Devlet içinde yaşayan vatandaşların tehdit olarak algıladıkları ve yaşadıkları şeyler diğer devletlerden gelen tehlikelerden ziyade bizzat kendi devlet yönetimlerinin sebep olduğu ekonomik, siyasi, kültürel ve geleneksel sorunlardan kaynaklı tehditlerdir. İktidarların yönetimsel kabiliyetlerinin eksik olduğu bir devlet içinde yoksulluk, gelir dağılımdaki eşitsizlik, istihdam sorunları gibi ekonomik nedenler bireyler için en temel güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsani şart ve koşullarda yaşama hakkı olan bireylerin yaşadıkları yoksulluk, diğer ülkelerden gelebilecek tehditlerden daha gerçek ve günlük hayatın içerisindedir. Çalışmamızın kapsamında olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı kadınların yaşadığı güvenlik sorunları da aynı bakış açısıyla, devlet kaynaklı yaşanan güvenlik problemleri içinde öncelikli olarak değerlendirilmelidir. Çünkü kadınların yaşadıkları güvensizlik, ''ekonomik, siyasi, kültürel ve geleneksel'' tüm alanların içinde yaşanmakta ve bütüncül bir güvenlik politikası ile değerlendirilmemektedir.

Güvenlik konusunun siyasetten ayrı ve bağımsız düşünülememesinin nedeni, güvenlik kapsamına alınacak olan konuların karar verici mekanizmasının, siyasetin ve iktidarın elinde olmasından kaynaklanmaktadır. Hangi konunun öncelikli mesele olarak ele alınacağı, hangi sorunun güvenlik gündeminin dışında kalacağı ve hangi meselelerin hangi gerekçelerle tehdit olarak sunulacağı sorularının cevabı siyaset alanı içinde verilecek karar ve söylemlerle oluşur ya da oluşturulur.

> Siyasette hiçbir şey öylesine olmaz; bu ister küreselleşme olsun isterse eşitsizlik, olmaları sağlanır. Doğa sessiz çoğunluklar, yoksul insanlar, ya da güçsüzleri

> kusmaz. Siyaset ise bunu yapar. Dünya siyasetindeki sessizler fiziksel olarak güçsüz doğmazlar, güçsüzleştirilirler. Keşfedilecek olan bir yoksulluk geni yoktur, insanlar siyasi seçimlerle yoksul hale getirilirler. Dünya siyasetinde, güvenlik (ve güvensizlik) siyasi kurumlar tarafından oluşturulur (Booth, 2012, s. 198).

Bütün bu gerçekliklerin ortaya çıkardığı gibi eleştirel güvenlik çalışmaları, bireylerin ve toplumların refahı, mutluluğu ve özgürlüğü için siyasetin belirlediği güvenlik politikalarını geliştirmeyi amaç edinmelidir. Çünkü güvenlik, objektif bir durum değil aksine siyasi ve sosyal süreçlerin özel bir çıktısıdır (Williams, 2003, s. 513).

Gerçek anlamda bir güvenlik alanından söz etmek içinse varoluşsal zorunlulukların ötesinde, her türlü tehdit ve risklerden uzak, özgür ve mutlu bir hayatın mümkün olması gerekmektedir. Bireylerin yaşamsal kaygılardan uzak bir hayatı yaşama arzusu insan olmanın gerekliliklerinden ve herkesin sahip olması gereken temel haklardandır. ‘‘İnsanların gündelik rutinine hâkim olan şey, hayatta kalmak için temel araçları aramak olduğunda insan olarak bütünüyle gelişebilme imkanından yoksun kalırlar’’ (Booth, 2012, s. 130). ‘‘Hayatta kalmanın ötesinde güvenlik’’ (Booth, 2012, s. 121), bazen sahip olmak için mücadele etmeniz gereken bir değere dönüşebilmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizlik birçok yoksul aile için güvenlik alanlarını belirleyen bir faktör olurken buna sebep olan şeyin kendi seçimleri ve tercihleri olduğunu elbette savunamayız. Tıpkı birçok kadın için yaşamak zorunda bırakıldıkları hayatların kendi seçimleri olmadığı gerçeğini savunamayacağımız gibi. Bu açıdan bakıldığında, güvensizlik olarak dayatılan hayatların arka planındaki karar vericilerin kimler olduğunu ve güvensizliğin oluşumunda yer alan nedenlerin gerçek olup olmadığını tespit etmek önemlidir.

Güvenliğin kavramsal genişletilmesi ve eleştirel yaklaşımlar, 1980‘lerden sonra geleneksel askeri tehditlerin dışındaki tehlikelerin gündeme gelmesi üzerine gelişmiştir. Eleştirel güvenlik çalışmaları, devletin merkezi konumdaki yerini baz alarak güvenliğin genişletilmesini savunanlar ile bireyin güvenliğin merkezinde yer almasını savunanlar arasında farklı yaklaşımları ve çalışmaları içinde barındırmıştır.

Buzan’ın 1983’te yayınlanan *People State and Fear* isimli kitabı güvenlik çalışmalarına yeni bir soluk kazandırmıştır. Buzan, güvenlik kavramının içine bireylerin ve toplulukların güvenliğini de dahil ederek güvenliğin sadece devletler arası ilişkiler

kapsamında ele alınmasına karşı çıkmıştır. 1980'lere kadar güvenlik konusunun güç ve barış kavramları temelinde oluştuğunu savunan Buzan, artık güvenliğin daha geniş bir açıdan değerlendirilmesi gerektiğini düşünür. Bu gerekçeyle ‘‘askeri, siyasi, toplumsal, ekonomik ve çevresel’’ olarak ele aldığı beş farklı tehdit türünden bahseder. Tehditlerin güvenlik kavramını belirleyen temel unsurlar olduğunu düşünen Buzan'a göre, ‘‘Bir tehdidin ne zaman ulusal güvenlik konusu haline geldiği yalnızca ne tip tehdit olduğuna ve tehdit altındaki devletin onu nasıl gördüğüne göre değil aynı zamanda tehdidin hangi yoğunlukta işlediğine göre değişir’’ (Buzan, İnsanlar, 2015, s. 119) diyerek tehdit ve güvenlik kavramlarını çok yönlü ele almaktadır. Devletler ve insanlar tehditlerle dolu bir dünyada yaşamaktadır. Neorealizmin uluslararası ilişkilerdeki hâkim anlayışından ötürü devleti ve ulusal güvenliği merkeze alan bir tehdit ve güvenlik anlayışı yerleşmiş olsa da yeni tehditler artık bunun tek başına yeterli olamayacağını göstermektedir.

> Ulusal güvenlik, siyasi ve askeri sektörlere odaklanmayı önerse de devletin güçlü bir şekilde kurulmuş olduğu yerde, bu fikir toplumsal, ekonomik ve çevresel sektörlerden aktörleri ve dinamikleri dahil etmeden doğru bir şekilde kavranamaz. Güvenlik kavramı bu düzeyleri ve sektörleri o kadar yakından birbirine bağlar ki bütünleştirici bir bakış açısından muamele görmeyi talep etmektedir (Buzan, 2015, s. 283)

Buzan askeri odaklı güvenlik anlayışının yetersizliğinden ve kavramın genişletilmesi gerekliliğinden bahsetmiş ve bu konuda ciddi bir farkındalık oluşturmuş olsa bile devleti merkeze alan ve güvenlik öznesi olarak devleti kabul eden bakış açısını devam ettirmiştir. Güvenlik anlayışı bu yönüyle eleştirilen Buzan, devlet perspektifinin yanı sıra bireysel ve uluslararası sistem perspektifinden güvenliği incelemiş olsa bile en önemli ve etkin güvenlik sağlayıcısının egemen devlet olduğu sonucuna varmıştır (Booth & Smith, 2015, s. 185). Güçlü ve demokratik devletlerin güvenlik sağlamada daha başarılı olacaklarını düşünen Buzan, siyasi karar vericilerin çıkarları doğrultusundaki güvenlik kararlarının, güçlü devletlerde bile demokratik sayılamayacak ve vatandaşlar açısından mağduriyet yaratabilecek politikalarını dikkate almamakla da eleştirilmiştir.

Güvenlik konusu, hayatta kalmak ile eşdeğer anlamda düşünülmek istense ve uluslararası ilişkiler açısından genellikle bu şekilde yorumlanmış olsa bile, Booth'un ifadesiyle ‘‘hayatta kalmak güvenliğin garantisi değildir çünkü tehditleri ortadan kaldırmaz’’ (Booth, 2012, s. 132). Hayatta kalmayı başardığınız ama güvenlik içinde olmadığınız durumların sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Bugün dünya üzerinde

yaşanan kadın sorunları, hayatta kalmanın, insan güvenliği için yeterli görülemeyeceğinin en büyük kanıtlarındandır.

Güvenlik konusu en yalın haliyle düşünülecek olsa bile, geniş ve birçok sebebe bağlı değişkenlik içeren bir kavramdır. Güvenliğin genişletilmiş yaklaşımı ise zaten tanımlanması ve uygulanması zor olan bir kavramı daha da zor hale getirmektedir. Değişen, gelişen ve sınırların artık daha az anlam ifade ettiği yeni dünyada, küreselleşmenin sonucu olarak küresel anlamda ele alınması gereken yeni güvenlik anlayışı realistlerin bile karşı çıkamayacağı bir gerçeklik ve boyut kazanmıştır. Güvenlik anlayışı genişlemiş ve içeriğine bireyin güvenliği eklenmiş olsa da siyasetin yönettiği bir kavram olması sebebiyle siyasiler tarafından farklı şekillerde değerlendirilmesi kaçınılmaz olmuştur. Küresel ısınma, iklim değişikliği, çevre sorunları, etnik ve dini çatışmalar, yerinden edilme ve göç gibi yoğun olarak bireylerin güvenliğini etkileyen tehditlerin varlığına rağmen, güvenlik, devletlerin kendi bekası ve otoritesinin muhafazası için kullandığı bir kavram olmaya devam etmiştir.

Eleştirel kuramcıların üzerinde en çok durdukları başlıklardan biri, gerçekliğin özneler tarafından nasıl algılandığı ve temsil edildiğidir. Eleştiri, bize sunulan tüm fikirlerin ve söylemlerin sorgulanması gerektiğini hatırlatan bir kavramdır. Tarihte yaşanılan ve yaşanmaya devam edilen ideolojik temelli toplum yapılandırılmalarına karşı, ‘‘hegemonik fikirlerin rasyonalitesini ve değerlerini sorunsallaştırmayı içerir’’ (Booth, 2012, s. 212).

Sonuç olarak eleştirel güvenlik çalışmalarında, güvenlik ve siyaset yakın ilişki içerisinde ele alınması gereken kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin refahı ve mutluluğu için güvenliği, ‘‘etno- merkezci, sınıfsal ve eril bir bakış açısından’’ tanımlamak yerine ‘‘güvenlik pratiklerini özgürleştirmeye, yeniden inşa etme niyetiyle yeniden düşünmeye ve değiştirmeye çabalamak’’ gerekmektedir (Booth, 2012, s. 212, 216). Eleştirel teori, değişim olasılığı üzerine paylaşılan inancı vurgulayarak bu dönüşümün amacının özgürleşme argümanından geçtiğini iddia etmektedir. ‘‘Eleştirel bir güvenlik kuramı projesinin merkezinde, alışageldik işleri devam ettiren gerici söylemlerin alaşağı edilmesi ve daha sonra özgürleştirici alternatiflerin icat edilmesi vardır’’ (Booth, 2012, s. 273). Bireylerin seçimlerini özgürce ve kolaylıkla yapamadığı

hiçbir ortam refah, mutluluk ve güvenlik içeremeyeceği gibi toplumların gelişmesi ve ilerlemesine de katkı sunamayacaktır.

Eleştirel yaklaşım geleneksel güvenliği yok sayma çabasında değildir. ‘‘Her ne kadar güvenlik anlayışında devleti sorunlaştırsa da devletin güvenlik sağlayıcısı olarak önemini teslim eder’’ (Miş, 2012, s. 25). Devletin güvenliğinin olmadığı bir yerde bireylerin de güvende sayılamayacağı açık bir şekilde ortadadır. Geleneksel yaklaşımın güvenliği salt var olan sorunların çözümü olarak ele aldığı ve aslında aynı sorunları tekrar ürettiği bir klasik güvenlik yaklaşımının yerine, eleştirel güvenlik, normal ve doğal algılanan meselelerin normal ve doğal olmadığını vurgulamak istemektedir. Erkeklerin şiddete olan eğilimi çocukluktan itibaren doğal karşılanıp kabul edilen bir davranış olursa hayat boyu devamlılığı da kaçınılmaz olacaktır. Ya da yoksulluğun hayatın içinde doğal bir gerçek olduğunu var saymak, çözümü için hiçbir şey yapmamakla aynı sonucu doğuracaktır. Eleştirel güvenlik, bu tür hayatın içinde her gün var olan, insanların gelişmesini ve yaşamsal hakkını engelleyen sorunları da güvenlik kapsamında ele alıp, bireylerin özgürlüğü ve refahı ile sonuçlanacak bir gelişme kaydetmeyi arzulamaktadır.

Güvenliğe yönelik eleştirel çalışmalar her ne kadar güvenliğin genişlemesi ve eleştirel perspektiften ele alınmasını sağlamışsa da geleneksel ve dar olan güvenlik yaklaşımı henüz değişebilmiş değildir. Waever ‘a (1995, s. 41, 42) göre, güvenlik, ‘‘devletlerin birbirini tehdit ettikleri, bir diğerinin egemenliğine meydan okudukları, bir diğeri üzerinde iradelerini gerçekleştirmeye yöneldikleri ve bağımsızlıklarını korumaya çalıştıkları bir alanı’’ ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, güvenlik kavramının kalbinde hala ‘‘savunma’’ ve ‘‘devlet’’ bulunmaktadır. Bu bağlamda Waever, bir konuya güvenlik terimleri ile hitap etmenin hala tehdit-savunma imajlarını çağrıştırmakta olduğunu ve böylece devlete önemli bir rol atfettiğini iddia etmektedir (Waever, 1995, s.39, akt., Aktaş, 2011, s. 11,12).

Eleştirel güvenlik çalışmaları kendi içinde farklı düşünceler neticesinde kategorilere ayrılmaktadır. Postmodernizm, Konstrüktivizm ve Feminizm perspektiflerinden değerlendirilen yeni güvenlik çalışmalarını farklı kılan özellikler olsa da bu çalışmada ortak noktaları dikkate alınacaktır.

2.1.5 Feminist Yaklaşımlar

Tez kapsamında kadınların yaşadıkları güvenlik problemleri temel alınacağı için feminist çalışmaların uluslararası ilişkiler disiplinindeki yeri ve feminist güvenlik çalışmaları konumuz kapsamında önem teşkil etmektedir.Güvenlik konusu en çok kadınları ilgilendiren bir durum olduğu halde, bu konunın dışında kalmaları, söz sahibi olamamaları, kadınların yaşadıkları güvensizliği yaratan ve devam etmesine neden olan başlıca sebepler arasında yer almaktadır.

Kadınlar Ulusal Örgütü, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri savaş nedeniyle ölen kişilerin, yüzde 80-90 oranındaki çoğunluğunun kadınlar ve çocuklar olduğunu bildirmiş, Bosna Savaşı'ndaki tecavüz olaylarına dikkat çekerek savaşlarda bu konuda kadınların mağduriyetine vurgu yapmıştır. Yine özellikle savaşlardan kaynaklı yapılan göçlerde mülteci nüfusunun yüzde 80'ini kadınlar oluşturmakta ve tüm toplumlarda aile içi şiddetin kurbanları olmaktadırlar (Birleşmiş Milletler, 1991, akt., Tickner, 2015). Birleşmiş Milletler Kadın Statüsü'ne 1981'de sunulan bir raporda kadınların dünya nüfusunun yarısını oluşturdukları halde ücretli iş gücünün sadece üçte birini temsil ettikleri, dünya gelirinin ise sadece onda birini aldıklarını bildirmektedir (Jaggar, 1983). Bütün bu veriler dünya üzerinde yaşanan bireysel, iktisadi ve toplumsal güvensizliklerden daha çok kadınların etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu neden feminist çalışmaların uluslararası ilişkiler alanında özellikle güvenlik boyutunda konuya dahil olması son derece önemlidir.

En basit tanımıyla kadın haklarının ve kadın erkek arasındaki eşitliğin savunuculuğu anlamına gelen feminizm aynı zamanda kadın erkek arasındaki eşitsizlikleri biyolojik farklılıklarla değil cinsiyetin sosyal ve toplumsal olarak inşa edilmiş boyutuyla açıklayan bir yaklaşımdır.

1960'lar ve 1970'ler sonrasında yükselen feminist seslerin temel varsayımlarından en önemlisi cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayrımdır. Feminist çalışmalar, cinsiyetin biyolojik özelliklerinden öte toplumsal olarak inşa edilen niteliklerine vurgu yaparken biyolojik olduğu iddia edilen bir çok cinsiyet niteliğinin kültürel ve cinsiyete dayalı iktidar ilişkisinin bir ürünü olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır (Yarar, 2015, s. 15).

Feminist Uluslararası İlişkiler, uluslararası ilişkiler alanına 1980'lerden itibaren girmeye ve bu alanda görünür olmaya başlamıştır. Kadınların ve toplumsal cinsiyet konusunun uluslararası ilişkiler disiplini tarafından görülmediği ve bu alana dahil edilmediği düşüncesinden hareketle ortaya çıkan çalışmalar, uluslararararası ilişkiler disiplininin güvenlik konusunu temel alan yapısından dolayı özellikle bu alana yönelmiş ve kadınların güvenlik konusuna dahil olmalarını sağlamıştır.

Güvenliğe feminist yaklaşımlar Soğuk Savaş boyunca realizmin güvenlik konusundaki hakimiyetinden dolayı susturulmuş sesler arasında yer almıştır. Her ne kadar susturulmuş ve görünmez hale getirilmek istenmiş olsa da feminist yaklaşımların uluslararası ilişkilerde ve özellikle güvenlik konusundaki cinsiyet boyutu hep var olan bir gerçeklik olarak süregelmiştir. Güvenliğe geleneksel yaklaşımın güvenlik olgusunu cinsiyet temelinde ele almayışının nedeni, realist düşüncenin, devletin bekası ve egemenliğini güç kavramı etrafında eril karakterlerle bütünleştirilmiş, gücün sembolü olan maskülenlik ise kutsallaştırılmış olmasıdır. Cynthia Weber'e göre geleneksel güvenlik anlayışına sahip olan realist devletlerde güç ve güvenlik gibi kavramlar, kadınları dışlayan, erkeklere ise üstünlük sağlayan eril yapılardır (Weber, 2001, s. 86, Akt. Gürpınar, 2017, s. 478). Devleti koruma gücüne sahip, şiddet, çatışma ve savaş becerisi olan eril güç, devlet varlığının devamlılığı için önemli bir yerde konumlandırılmış ve devlet yönetiminin temel yapısı bu cinsiyetçi karakter üzerine oluşturulmuştur.

Erkek çocuklarının doğduğu andan itibaren toplumun içinde görünür oranda yüceltilerek büyütüldüğü, dil aracılığıyla yüklenen cinsiyetçi ve ayrıştırıcı bir kültürel yapının içinde kadının ikincil konumu, militarist toplumların işine yarar bir durum olmaktadır. Güç, kuvvet ve şiddet denkleminde yetişen erkek, güvenlik ve savunmanın en önemli basamağı olan askeri kuvvet içinde de 'savaşan kahramanlar' olarak aynı itibarla yer almaktadır. Var olan geleneksel kodların içinde normal ve doğal olduğuna inanarak kabul edilen normlar bizi toplumsal cinsiyet eşitsizliği denilen yere götürmektedir. Ann Tickner'in ifade ettiği gibi ''Toplumsal cinsiyeti bir analiz kategorisi olarak kabul etmezsek, eşitsizlik doğuran cinsiyet ilişkilerinin kadınları dış politika yapımından dışlamak üzere nasıl faaliyet gösterdiğini ve kadınların bütün toplumlarda

orantısız olarak toplumsal-ekonomik düzenin en altına yerleştirilmelerini nasıl sağladığını anlayamayız'' (Tickner, 1999, s. 48, akt., Booth, 2012, s. 95).

Feminist teorinin güvenlik alanına en önemli katkısı ''cinsiyet güvenliği'' kavramının değerlendirilmeye alınmış olmasıdır. Feminist teorisyenler, devlet içerisinde gücün dağılımında güvenlik yapısından daha çok cinsiyetlendirilen başka bir yer olmadığını belirterek, kadınların, uluslararası ilişkilerin hem pratiğinde hem de teorisinde dışlanmışlığını eleştirmişlerdir (Terriff, 1999, s. 91, akt. Gürpınar, 2017, s. 477).

''Cynthia Enloe, güvenliğin gerçekte neyi koruduğunu sorgulamıştır. Enloe, güvenliğin aslında devletten çok, hakim erkek egemen düzeni koruduğunu belirterek bu kavrama karşı çıkmıştır'' (Enloe, 1989, s. 31, akt., Gürpınar, 2017). Kendini güçlü ve güvenliğin sağlayıcısı olarak kabul eden devlet, bu kabulü ile çelişmekte ve zaten güçlü olarak addettiği eril düzeni korumaya devam etmektedir. Güvenliğin sağlanmasındaki başat aktör olan eril güç aynı zamanda korunması içinde öncelikli olandır. Tüm bu kararların zaten yerleşmiş olan bu erkek egemen yapıdan verildiğini düşünecek olursak bu sonuçların ortaya çıkması şaşırtıcı olmamaktadır. Kadınlara devlet söylemleriyle yüklenen rollerin (eş,anne gibi) kutsanmasının ve korunmaya çalışılmasının sebepleri arasında yine mevcut yapının korunması çabaları yer almaktadır. Kadınların nasıl yaşayacağı, kaç çocuk doğuracağı, nasıl giyineceği gibi birçok konu bizzat devlet eliyle müdahalelere maruz kalmaktadır. Yaşanılan bu durumların normalleştirilmeye ve devam ettirilmeye çalışılmasının karşısında yer alan feminist güvenlik çalışmaları aynı zamanda devleti kadınların lehinde hareket etmeye zorlamıştır. Kadın hakları ve kadınların güvenliği konusunda yapılan bir çok hukuki düzenleme bu çalışmalar sayesinde olmuş ve tezin ileriki bölümlerinde bu düzenlemelere yer verilmiştir.

Kadınların sırf kadın olmalarından dolayı yaşadıkları güvenliksiz ortamın, güvenliğin sadece yaşamla eş değer görülemeyeceğini, (ki bu hakkın bile ellerinden alınabileceğini) acı gerçekleriyle gözler önüne sermektedir. Belirlenmiş hayatların varlığından bahseden Booth, güvensizlikle kuşatılan alanların bireylerin hareket etme kabiliyetini kısıtladığını ve bunun bilinçli bir şekilde yapıldığını söylemektedir. Toplumdaki güçsüzlerin, en fakirlerin ve gerçek anlamda ezilmişlerin hatta en çok da kadınların belirlenmiş hayatı yaşayanlar olduğunu belirtir (Booth, 2012 s. 135). Belirlenen rollerin yüklenmesi ve o rollerin kutsallaştırılmasıyla, sosyal hayattan uzak

tutulmaya çalışılan kadın, ataerkil bir düzenin içinde, kararların erkekler tarafından verildiği ve uygulandığı bir kültürle mücadele ederek yaşamak zorundadır. Bu mücadeleye girmeyenler ise kendileri için belirlenmiş bir hayatı istemeyerek de olsa tercih ederek, yine belirlenen tehdit ve tehlikelerin gölgesinde yaşamak durumunda bırakılmışlardır. Yaşanan hiçbir şey doğal sürecin bir parçası değildir. Özellikle siyasetin var olduğu bir yerde olayların ve sonuçlarının tesadüfi olması mümkün değildir.

Kadınları hem hayatın hem siyasetin hem de güvenliğin dışında tutma çabalarına karşı yürütülen feminist çalışmalar, kadınların olumsuz yaşam koşullarını iyileştirmek ve hayatın her alanında görünür olmalarını sağlamak için uğraş vermektedir. Diğer taraftan ise ataerkil toplumlarda kadınları belirlenen alanlarda tutma ve belirlenen rolleri devam ettirmeleri beklenmektedir. Tarih boyunca, kadınların belirlenen alanlarda ve yüklenen rollerde kalmaları istenirken, kolay olmayan ve aslında bitmiş de sayılmayan bir mücadele ile var olan haklarını elde ettiklerini söyleyebiliriz. ‘‘Simone de Beauvoir’ in meşhur ifadesiyle, feministler için mücadele, kadınların ikinci cins (erkeklerin kültür-ötesi, tarih- ötesi Öteki’si) olmanın üstesinden gelmektir’’ (Beauvoir, 1974, ilk bs. 1953, akt., Booth, 2012, s.95).

2.2 Güvenlikleştirme

2.2.1 Kopenhag Okulu Çalışmaları Ve Güvenlikleştirme Kuramı

Kopenhag Okulu 1985’te Kopenhag Üniversitesi’nde Barış ve Çatışma Araştırma Merkezi’nin kurulmasıyla çalışmalarına başlamıştır. Okul kendini ‘‘geleneksel devlet-temelli güvenlik çalışmaları ve post-yapısalcı güvenlik çalışmaları arasında orta bir konumda tanımlamaktadır. Okul çalışmalarının temelini oluşturan ve uluslararası güvenlik çalışmalarına büyük katkı sunan üç temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar; ‘‘güvenlikleştirme’’, ‘‘sektörel analiz’’ ve ‘‘bölgesel güvenlik kompleksleri’’ yaklaşımlarıdır. Bu çalışmalar grubun ortak çalışması olmasından ziyade bireysel çalışmalarının ürünüdür. Güvenlikleştirme Waver (1989,1995, ve 1997), sektörel analiz ve bölgesel güvenlik kompleksleri ise Buzan (1983 ve 1991) tarafından geliştirilmiştir. Bu çalışma ‘‘güvenlikleştirme’’ kuramından yararlanmaktadır.

Barry Buzan ve Ole Waever özellikle 1990'ların ortalarından itibaren güvenlik çalışmalarında önemli bir dönüşümün yaşanmasına öncülük etmişlerdir. Geliştirdikleri ve okulu temsil eden en önemli kuramları olan ‘‘güvenlikleştirme’’ temsilcilerinin kendi ifadeleriyle güvenlik çalışmalarında geleneksel ve genişletici yaklaşımlardan farklı, üçüncü bir yaklaşım olarak yer almaya başlamıştır. Buzan, gelenekçileri ‘‘oldukça geniş tutulan bir askeri odağı sürdürmek isteyenler’’, genişleticileri, ‘‘güvenlik gündemindeki meselelerin çeşitliliğini arttırmak isteyenler’’, Kopenhag Okulu'nun da içinde yer aldığı eleştirelleri ise, ‘‘güvenliğin kavramsallaştırıldığı çerçevenin bütününe yönelik daha sorgulayıcı bir davranışı geliştirmek isteyenler’’ şeklinde tanımlayarak güvenlikleştirme yaklaşımını öncesinden ayıran temel bakış farklılığını ortaya koymaktadır (Aktaş, 2011, s. 11). Kopenhag Okulu çalışmaları, sadece güvenlik kavramının genişletilip genişletilmemesini değil, belirli tehditlerin nasıl siyasi bir belirginlik kazandığını ve nasıl güvenlik politikalarının konusu olduğunu analiz etmeye çalışmaktadır.

Kopenhag Okulu yaklaşımları, güvenliği, var olan bir gerçeklikten ziyade oluşturulan ve sunulan bir algı kabul ederek çalışmalarını bu perspektiften gerçekleştirmektedir. Devleti ve toplumu birbirinden ayrılamayan parçalar olarak gören ve ikisini birlikte güvenliğin merkezine alan Okul çalışmaları, uluslararası sistemde ise devleti güvenliğin temel aktörü olarak kabul etmektedir. Aynı anda hem devletin gücünü kabul edip arttırmaya yönelik gerekçeler öne süren Okul üyeleri hem de bireyi devlete karşı güçlendirme çabası içinde olmuşlardır. Böylece, Soğuk Savaş dönemi öncesi ve sonrasında oluşan güvenlik yaklaşımları arasında ara bir yaklaşım oluşturmuşlardır.

Buzan, Waever ve Wilde, güvenlik konusunun beş ayrı sektörde ele alınması gerektiğini savunmuşlardır. Askeri, siyasi, iktisadi, çevresel ve toplumsal olarak belirledikleri güvenlik sektörlerini incelerken aynı zamanda askeri sektörün güvenlik konusundaki merkezi rolüne de son vermiş olmaktadırlar. ‘‘Askeri sektör kuvvete dayalı ilişkiler; siyasi sektör otorite, yönetim statüsü ve tanıma ilişkileri; iktisadi sektör ticaret, üretim, finans ilişkileri; toplumsal sektör kolektif kimlik ilişkileri, çevresel sektör ise insan faaliyetleri ve gezegenin biyosferi ile ilgilidir’’ (Buzan, Waever, & Wilde, 1998, s. 7). Askeri ve siyasi sektör devlet merkezli olup, referans nesnesi olarak devleti kabul etmektedir. Siyasi sektör için devlet korunması en öncelikli olan olsa da farklı aktörlerin referans nesnesi olarak kabul edildiği durumlar olabilmektedir. Toplumsal sektörü siyasi

sektörden ayırt etmenin zorluğundan bahseden Buzan, kimlik ile ilgili meseleleri toplumsal sektör kategorisinde değerlendirmektedir. Dışarıdan gelen tehditler, ulusal kimliğe yönelik saldırılar anlamına gelebilmekte ve kolayca siyasi alana dönüşebilmektedir. Toplumsal sektörün referans nesnesini geniş grupların taşıdığı aidiyet ve sadakat hissi neticesinde ‘‘biz’’lik algısının tehdit edildiği konusunda erişilen anlaşma belirlemektedir (Buzan, Waever, & Wilde, Security: A New Framework for Analysis, 1998, s. 123). Ekonomik sektör kendi yapı ve dinamiklerine sahip, ticaret ve finans gibi konuları kapsayarak devletlerin ve bireyleri refahı için gerekli olan piyasa şartlarını oluşturmaya çalışımaktadır. Çevresel sektörler de insanların çevreyle olan ilişkileri ve doğal gelişen çevre sorunlarını ele alarak oluşabilecek güvenlik sorunlarını değerlendirmektedir.

Güvenlik konusunun bir bütün olarak ele alınması ve analiz edilmesi sonucuna varan çalışmalar, ‘‘Tek başına herhangi bir düzeyin güvenlik sorununu bir bütün olarak anlamaya yeterli olmadığını ve her bir düzeyin anlamını ancak diğerleriyle ilişki içindeyken değerlendirildiğinde ortaya çıkacacağını’’ göstermektedir (Buzan, 2015, s.158).

Güvenlikleştirme kuramı 1990’lardan itibaren Kopenhag Okulu’nun diğer önemli ismi Waever tarafından geliştirilmiş ve Kopenhag Okulunun güvenlik yaklaşımını belirleyen temel kavram olmuştur. Güvenlikleştirme, ‘‘dil kuramının yardımı ile’’ siyaset teorisinin unsurlarından yararlanarak ve sosyal inşacılık perspektifini kullanarak, ‘‘yeni ve kapsayıcı bir çerçeve oluşturmayı’’ amaçlamaktadır (Waever, 1995, s. 55, Waever, 2003, s.9, akt., Miş, 2012, s. 353). Güvenliği söz-edim olarak tanımlayan Waever, güvenlikleştirme kavramını ‘‘bir konuyu halihazırda bir tehdit konumuna sokan sözel takdim’’ olarak tarif etmektedir (Matt McDonald, 2008, s.566, akt., Baysal&Lüleci, 2011, s.75). Kopenhag Okulu’nun söz edimi yoluyla gerçekleştiğini iddia ettiği güvenlikleştirme kavramını ele alması, öncelikle elitler ve yöneticiler tarafından bir sorunun varlığa (bekaya) tehdit olarak sunulmasıyla ve güvenlik sorunu olarak ilan edilmesiyle başlamaktadır (Waever, 1995, s. 57)

Tehditlerin sadece söylem olarak var olduğunu, güvenlik kapsamına alınması için siyasiler tarafından söz edim yoluyla güvenlik tehdidi olarak sunulduğunu iddia eden kuram, güvenlik kavramına farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Sadece güvenlik

kavramının genişletilip genişletilmemesini değil, belirli tehditlerin nasıl siyasi bir belirginlik kazandığının ve nasıl güvenlik politikalarının konusu olduğunun sorgulanmasını sağlamışlardır.

Güvenlikleştirme kuramında, diğer geleneksel güvenlik çalışmalarında olduğu gibi, kimin güvenliğinin sağlanacağı sorusu değil, güvenlik tehditlerinin neler olduğu, ne şekilde tanımlandığı ve kimler tarafından tehdit olarak belirlendiği soruları sorulmaktadır. Waever, güvenliği sağlanacak olan referans nesnesinin ne olduğunu tartışmak yerine herhangi bir konunun nasıl bir güvenlik sorunu haline geldiğini tartışmaktadır (Weaver, 2004, akt., Sula, 2021, s. 92). Ortaya konulan ve var olduğu iddia edilen güvenlik sorunlarının hangi aktörlerler tarafından nasıl üretildiği, güvenliği tehlikede olan kavrama yönelik tehdidin aktörler tarafından nasıl dile getirildiği ve bu tehlikeye karşı alınacak olan olağan üstü önlemlerin neler olduğu güvenlikleştirme çalışmalarının merkezinde yer almaktadır.

Alınacak olan önlemlerin olağan üstü kapsamda değerlendirilmesi, ‘‘sorunların acil ve istisnai/olağanüstü önlemler gerektiren olağan siyasi prosedürlerin sınırları dışındaki, fiilleri meşru kılan ve varoluşsal tehditmiş gibi sunulmasıyla’’ gerçekleştirilmektedir (Buzan,Waever ve Wilde, 1998, s. 23,24, Weaver, 2003, s. 12). Devlet seçkinlerinin bilinçli ve özel bir tercihi olan ‘‘güvenlikleştirme ‘‘bir karara, kuralların bertaraf edilmesine ve normal siyasetin askıya alınmasına işaret etmektedir’’ (Williams 2003, s. 515). Paul Roe, Williams’ın ‘‘normal siyaset’’ sözünün ‘‘konuşma, tartışma, müzakere’’ süreçlerinin olduğu alan olarak ele alırken, bunun karşısına acil/panik siyasetini yerleştirir. Bu siyasetin çerçevesini de ‘‘susturma, gizlilik ve bastırma’’ siyasetinin belirlediğine işaret etmektedir (Roe, 2006, s. 426, akt., Miş, 2012, s. 42).

Güvenlikleştirme kuramına göre, bir sorunun güvenlik meselesi olarak ele alınması, yönetici konumundaki siyasilerin, o sorunu söylemleriyle tehdit algısı yükleyerek bir güvenlik problemine dönüştürmesi ile oluşmaktadır. Böylece normal siyaset sınırlarında çözülmesi beklenen meseleler acil müdahale edilmesi gereken durumlar olarak siyasilerin yetki alanının genişlemesini sağlamış olacaktır. Bu durum aynı zaman devletin elinin güçlenmesi ve güvenlik sorunu olarak sunulan meselelere askeri müdahalede bulunma yetkisi vermek demek olmaktadır. Özellikle tehditlerin

genellikle ulusal egemenlik kapsamında değerlendirilip sunulması, devletin egemenliğine müdahale olarak yansıtılması aynı zamanda devletin üst düzey güvenlik tedbirleri alması gereken bir durum olarak kabul görmektedir. Güvenlikleştirilmek istenen konunun karşısında yer alan muhalifler ise devletin beka sorunu kapsamında değerlendirilip aynı olağanüstü önlemlere tabi olabilmektedir. ‘‘Güvenlik beka ile ilgilidir. Varlığa kastedilen tehditler karşısında acil ve olağanüstü önlemlerle beka sağlanmasına ilişkindir’’ (Waever, 2003, s. 9). Olağan üstü tehditlerin varlığı ve bu tehditle ilgili gelişmeyi önleme gerekliliği, güç kullanımı hakkı iddiasını ortaya çıkarmaktadır (Buzan vd., 1998, s.21, Waever, 2003, s. 9). Elinde böylesi güçlü argümanları olan devlet ise ‘‘iktidar tahakküm ilişkilerini’’ yeniden ele alabilme imkânı bulmaktadır (Kaliber, 2015, s. 36).

Kopenhag Okulu üyelerine göre, güvenlikleştirme sürecinde üç ana öğe bulunmaktadır. Bunlar referans nesnesi (güvenliği tehdit edilen, korunması gereken özne), güvenlikleştirici aktör (tehdidin varlığını iddia eden öğe) ve işlevsel aktörler (güvenlikleştirici aktörün kararlarına etki eden öğe)’dir (Weaver 2003, s.11,12; Buzan, Waever ve Wilde, 1998, s. 35, 36). Başarılı bir güvenlikleştirme olabilmesi içinse alımlayıcı kitlenin sunulan tehdite karşılık devlete verilecek olan acil müdahale hakkında rıza göstermesi gerekmektedir (Buzan, Waever, vd., 1998, s. 25, 26). Söz edimi ile başlayan ve alımlayıcı kitlenin kabulü ile sonuçlanan başarılı güvenlikleştirme eylemi, her zaman aynı başarı ile sonuçlanmayabilmektedir. Güvenlikleştirici aktörler tarafından ortaya konulan tehditler, alımlayıcı kitle tarafından değer ve kabul görmediğinde, sağlanmaya çalışılan güvenlikleştirme sağlanamamış olmaktadır.

Güvenliğine kastedilen öğe (referans nesnesi) yaşamaya öncelikli hakkı olan, korunması gereken ve bu amaçla bütün tedbirlerin alınması gerektiği iddia edilen öznedir (Buzan, Waever, vd., 1998, s. 36). Referans nesnesi olarak genellikle ele alınan devlet ve daha gizli biçimde de ulustur. Devlet için beka ‘‘egemenlik’’, bir ulus için ‘‘kimlik’’ ile ilgilidir. Tez konumuz kapsamında referans nesnesi olarak aile, milli varlık, milli bütünlük kavramlarının varlığından söz edilebilmektedir. Güvenlik eylemi genellikle bir topluluğun adına ve ona referans için alınır (Buzan, Waever, vd., 1998, s. 36). Devletlerin egemenlik ve kimlik ile ilgili güvenlikleştirme süreci ‘‘bir şeyin’’ güvenliğini toplumsal kimlik ile tanımlamak için ‘‘biz’’ duygusunun oluşturulmasına imkân vermektedir. Bu açıdan bakıldığında devletlerin kimliği basit bir şekilde değil, tehditlerin

güvenlikleştirilmesi ve bu tehditler için uygun karşılıkların verilerek güvenlikleştirilmiş tüm pratiklerin toplamından inşa edildiği görülmektedir (Waever, 2008, akt., Miş, 2012, s.367).

Güvenlikleştirme sürecinin diğer önemli öğesi güvenlikleştirici aktördür. Söz edim yoluyla sağladıkları güvenlikleştirme sürecini genellikle siyasiler, hükümetler, medya, lobi yapıcılar gibi gruplar yönetmektedir. Ulusal güvenlik söylemi çerçevesinde oluşan güvenlikleştirme pratikleri ‘‘icat edilmiş öteki’’ne yönelik derin bir düşmanlık hissi yaratarak söz konusu ‘‘öteki’’ üzerinde hegemonya oluşturulmasında bir araç olarak kullanılmaktadır. Burada güvenlikleştirme kuramına etkisinden dolayı, sorunların ‘‘kamusal tartışmaların ötesinde’’ ve ‘‘normal siyasetin dışında’’ ele alınması tanımlamasının kavramsal köklerini Schmitt’in ‘‘acilin siyaseti’’ ve ‘‘karar alma’’ yaklaşımlarında bulmak mümkündür (Williams, 2003, s. 515). Williams’a göre (2003, s. 518- 519), Schmitt’in güvenlikleştirme yaklaşımı üzerindeki etkisinin en iyi görülebileceği yer ‘‘toplumsal güvenlik’’ yaklaşımıdır. Toplumsal güvenlik yaklaşımında ‘‘kimlik’’ güvenliğin üretilmesinde referans objesi olduğu için ‘‘biz’’ ve ‘‘öteki’’ kavramsallaştırması kolayca ortaya çıkmaktadır.

Toplumun tek bir kimlik etrafında tanımlanması Kopenhag Okulu’na göre, diğer kimliklerin dışlanması ve ötekine karşı toleransın azalmasıyla, kimlik grupları arasında güvenlikleştirme dinamiklerinin ortaya çıkmasıyla hızlanmaktadır (Miş, 2012, s. 65). (Özgür kadın, farklı cinsel yönelimler, Batı toplumu tez çalışması içinde ötekileştirilen gruplara örnek olarak gösterilebilir.) Çoğu zaman ulusal ve milli değerler üzerinden inşa edilen ‘‘yabancı’’ ve ‘‘öteki’’ anlayışı iç güvenlik sağlamada farklı olan tüm toplumsal gruplar üzerinden siyasiler tarafından oluşturulmaktadır. ‘‘Toplum kimlikle, toplulukların kendi kendilerini kavramsallaştırmasıyla ve bireylerin kendilerini bir topluluğun üyeleri olarak tanımlamalarıyla ilgilidir’’ diyen Waever, (2008, s. 154) toplumsal sektörde ana kavramın kimlik olduğunu düşünmektedir. Kimlik duygusuyla oluşturulan aitlik ve bunun sonucunda ortaya çıkan kalabalık (kitle), kendine ait değerlerini, düşüncelerini, inançlarını ve yaşam şekillerini muhafaza eğilimindedir. Bunlara ait herhangi bir tehlike ve güvensizlik olması durumunda topluluk olarak hareket etme kabiliyetine sahiptirler.

> Herhangi bir topluluk bir gelişmeyi veya potansiyel bir durumu, kendi varlığına yönelik bir tehdit olarak tanımlarsa toplumsal güvensizlik oluşmuş demektir. Kavramın tanımı uluslara göre yapılmamaktadır. Toplumsal güvenlik, tanım olarak, devletten bağımsız olarak kendi kendilerini yeniden üretebilen büyük ve kendi varlıklarını devam ettiren kimlik gruplarıdır. Bu grupların neler olduğu ampirik açıdan zaman ve mekâna göre değişmektedir. Bugünkü Avrupa'da bu gruplar çoğunlukla ulusaldır, ancak diğer bölgelerde dini ve ırksal gruplar da olabilir. Toplumsal güvenlik kavramı ayrıca 'kimlik güvenliği' olarak da anlaşılabilir (Waever, 2008, s.155).

Toplumsal güvenlik için sağlanmaya çalışılan ''biz'' kimliği ve bu kimliğe yönelik oluşturulan tehdit algısı üzerinden yapılan güvenlikleştirme eylemi büyük grupları kapsayabildiği gibi küçük gruplar üzerinde de gerçekleştirilebilmektedir. Referans nesnesi olarak bir bölge, ulus, din veya ırk olabildiği gibi daha küçük ölçekte aile, etnik gruplar, ülke içindeki azınlık gruplar da olabilmektedir.

''Biz'' ve ''öteki'' perspektifinden yola çıkarak oluşturulan ve yönetilen bir siyasetin parçası olarak toplumsal güvenlik, güvenlikleştirme çalışmalarının odağında yer almaktadır. Çoğu zaman din, etnik yapı, kültür ile oluşturulmaya çalışılan kimlik, toplumsal cinsiyet ile de karşımıza çıkmaktadır. Diğer öğelere göre ayırt etmesi daha karmaşık, çatışma dahilinde ayrıştırılması daha zor olan ''toplumsal cinsiyetin toplumsal güvenlik olarak kaydedilebilmesi için, cinsiyet kavramlarıyla tanımlanan ''biz''in savunulması için eyleme geçilmelidir (Waever, 2008, s. 168). Normal ve sıradan olan kadın erkek ilişkilerinde güvenlik riski ve tehdidi olarak algılayabileceğimiz bir durum söz konusu değilken, geleneksel cinsiyet anlayışının yerine toplumsal cinsiyet anlayışının geçmesiyle bir tehdit algısı söz konusu olabilmekte ve güvenlikleştirme mümkün olabilmektedir.

Kopenhag Okulu güvenlikleştirme kuramının Schmitt teorilerinden beslendiği kısım, güvenlikleştirici aktör olarak belirlenen siyasi aktörün, tehditleri belirlemede ve o tehditleri yönetmede siyasal karşıtlık oluşturması ve dost-düşman kavramları üzerinden bir güvenlikleştirme çabası içinde olmasıdır. Bu çaba içerisinde ''herhangi bir dinsel, ahlaki, ekonomik, etnik ya da başka bir karşıtlık, insanları dost ve düşman olmak üzere etkili biçimde ayırmayı başaracak denli güçlü ise, politik bir karşıtlığa dönüşür'' (Schmitt, 2006, s. 67). Her karşıtlığı kendi içinde siyasi birim olarak gören Schmitt bu karşıtlıklar neticesinde, yöneticilerin, oluşturulan siyasal bir güvenlik eyleminde bulunduklarını düşünmektedir. Bu düşünce ise güvenlikleştirme yaklaşımında olan bir

tehdidin oluşturulması ve alımlayıcı kitle tarafından kabulü gibi güvenlikleştirme adımları ile paraleldir. Güvenlik problemlerinin karakteristik özellikleri olan, ‘‘varoluşsal tehdit’’, ‘‘maksimum tehlike durumu’’, buna karşı koymak için aciliyet vurgusu ve ardından ‘‘iktidarın olağanüstü önlemleri alma yetkisi’’, ‘‘tehdidin egemenliğe zarar verici olarak görülmesi’’ gibi durumlar, ‘‘ötekine’’ karşı ‘‘biz’’in korunması ile ilgilidir (Waever, 1995, s. 51, 52).

Güvenlikleştirme kuramını bir ‘‘hükümet tekniği’’ ve ‘‘siyasal gerçeklik’’ olarak tanımlayan Jef Huymans, güvenlikleştirmenin, toplumsal ilişkilerin toplumsal ilişkiler mantığına göre yeniden düzenlenmesine yol açtığını ifade eder (Huysmans, 1998, s. 571). Güvenlik birçok ülkede ulusal güvenlik bağlamında idealleştirildiği için, iktidarı elinde bulunduranlar ‘tehdit’ tanımlamasını iç politik amaçlar için kullanarak demokratik alanı daraltarak, kısıtlamalar ve kontroller için hak iddiasında bulunurlar. Halbuki siyasetin amacı, olağanüstü ‘’özel tehditlerin’’ öne çıkarılmaksızın siyasal süreçlerin rutin kurallarında işlemesidir (Buzan, Waever, vd., 1998, s. 28, 29). Güvenlikleştirici aktör herhangi bir konuyu olağan üstü tedbirleri alıp, acil müdahale alanına sokabilmek için güvenlikleştirebilir. Elinde bulundurduğu yetkiler ile avantajlı bir konumda olan hükümet, güvenlikleştirme sürecinin başat aktörüdür. Diğer aktörleri de etkileme ve yönlendirme kuvvetine sahip olan iktidar aynı zamanda istediği bilginin istediği şekilde yayılmasını da kontrol edebilmektedir.

Her zaman güvenlikleştirici aktörün varlığını net olarak tespit etmek kolay değildir. Güvenlikleştirme eyleminde söz edimini kullanan güvenlikleştirici aktör genellikle devlet ve iktidar olsa bile bazen belirli bir amacı gerçekleştirmek isteyen bir grup ya da topluluk olabilmektedir. Ele aldıkları tehdidin siyasi karar vericilerin gündemine alınmasını ve diğer meselelerden öncelikli hale gelmesini amaçlayan bu güvenlikleştirme eyleminde güvenlikleştirici aktör, akademisyenler, siyasetçiler, gazeteciler, yazarlar, din görevlileri gibi kişi ve gruplardan oluşabildiği gibi bizzat toplumun kendisi de olabilmektedir. Alımlayıcı kitle de karar vericiler ya da devletin kurumlarından oluşabilir (Vuori, 2008, s. 76,79). Medya da güvenlikleştirme sürecinde önemli aktörler arasında yer almaktadır. Oluşturulmak istenen tehdit algısını kalabalık kitlelere yayabilme ve etkileyebilme gücüne sahip olan medya, bu gücü çoğu zaman devletin, zaman zaman da büyük sermaye sahiplerinin beklentileri doğrultuda

gerçekleştirmektedir. Güvenlikleştirmenin gerçekleşmesi için gerekli olan alımlayıcı kitle rızasının sağlanabilmesinde medya önemli bir role sahiptir.

Kopenhag üyelerinin son öğe olarak belirledikleri işlevsel aktörler ise güvenlikleştirme sürecinde verilecek olan kararları etkileme gücüne sahip olan aktörler olarak tanımlanmaktadır (Buzan, Waever, vd., 1998, s. 36). Çeşitli sivil toplum kuruluşları, kanaat önderleri, güçlü sermaye sahipleri, siyasi seçmenler ve ikna edilemediğinde tüm halk, işlevsel aktör olarak görülebilmektedir. Medya kuruluşları ve basın organlarını da işlevsel aktör olarak kabul edenler bulunmaktadır.

Güvenlikleştirme eyleminin başarısını etkileyen ve Kopenhag Okulu'nun üzerinde durduğu konulardan biri de ''kolaylaştırıcı koşullar''dır. Eylemin niteliği, konuşmacının konumu ve tehdidin tarihi algısı gibi hususlar kolaylaştırıcı koşullara örnek olarak verilebilmektedir. Kopenhag Okulu yazarlarına göre, başarılı bir güvenlikleştirme için gerekli olan kolaylaştırıcı şartlar iki ayrı kategoriye ayrılabilir. Bunlar (dilsel/ dilbigisel) koşullar ve dış (toplumsal) koşullardır. Başarılı bir güvenlikleştirme dil ve toplum koşullarının birleşmesi suretiyle oluşabilmektedir . Güvenlikleştirici aktörün kullandığı dil iç, tehdide karşı olan tarihi bakış ise dış şartlara örnek olarak verilebilmektedir (Baysal & Lüleci, 2011, s. 83).

Güvenlik ve siyaset her dönem birbirinden ayrı ele alınamayan iki kavram olarak birlikteliğini sağlamıştır. Güvenliğin en klasik ve askeri yöntemlerle ele alındığı dönemlerde dahi savaş ya da çatışma kararı veren her daim siyaset olmuştur. Devletlerarası bir mesele olarak ele alındığında tehditlerin varlığını ve geleceği yönü kestirebilmek daha kolay olurken, güvenliğin genişleyen yapısı artık tehditleri görünmez hatta iktidar mücadeleleri kapsamında oluşturulabilen bir formata dönüştürmüştür. Güvenlik çalışmalarındaki genişlemenin amacı devlet haricindeki aktörleri de güvenlik kapsamının içine sokup koruma sağlayabilmek iken gelinen noktada devlet ya da siyasi güç yine kendi güvenliğini öncelikli konuma getirmeyi doğrudan ya dolaylı tüm yöntemleri kullanarak sağlamıştır.

Sonuç olarak Güvenlikleştirme, güvenlikleştirici aktör ya da aktörler tarafından belirlenen bir konunun, söz edimi yoluyla tehdit olarak algılanmasının sağlanması ve bu sayede o konunun güvenlik kapsamına alınmasını ifade eden bir yaklaşımdır. Bu durum ise güvenlik konusunun gerçeklikten ziyade oluşturulan bir kavrama dönüşmesi riski

taşımaktadır. En önemli güvenlik sorunları, ‘‘söylem oluşturma gücünü’’ (Booth, 2012, s. 205) elinde bulundurunlar tarafından görülmek istenmediğinde güvenlik problemi olarak ele alınmamaktadır. Bunun ortaya çıkardığı sonuç ise, gerçek güvenlik sorunları yaşayan birey ya da toplumların güvenliksizleştirilmesi anlamı taşımaktadır.

2.2.2 Güvenliksizleştirme

Kopenhag Okulu, güvenlikleştirmeyi olumlu bir durum olarak değerlendirmemekte, kaçınılması gereken bir süreç olarak görmektedir. "Eğer bir sorun güvenlik sorunu olarak tanımlanmışsa, onun doğasından kaynaklanan bir otorite ortaya çıkar; ortaya çıkan bu otorite özgürlüklerin kısıtlanması, şiddet içeren yöntemlerin meşrulaştırılması gibi sonuçlar doğurabilir’’ (Miş, 2012, s. 351). Bu nedenle Kopenhag Okulu üyeleri, güvenlik sorunu olarak ele alınan problemlerin bu kapsamdan çıkarılmasını ve normal siyasi zeminde çözüm üretilmesini istemektedirler.

Güvenliğin genişletilmesini savunan yaklaşımların iddia ettiği gibi her meseleyi güvenlik kapsamında ele almak Waever’ a göre ‘‘düşüncemizi militarize edecek ve tüm sorunları ‘tehdit-saldırıya açıklık-savunma’ terimleri içinde değerlendirmemize’’ neden olacaktır (Waever, 1995, s. 51). Bu nedenle gerekli olan, güvenlikleştirilmenin karşı argümanı güvenliksizleştirmedir. Roe’nun iddia ettiği gibi, eğer bir mesele, normal siyasetin alanından alınarak acil önlemler gerektiren bir konuma sokulabiliyorsa, tekrar eski haline de getirilebilir, yani güvenliksizleştirilebilir (Roe, 2004, s. 282). Güvenlik gerektiren bir konunun güvenliksizleştirilmesi, gerçek güvenlik ihtiyacı içinde olan kişiler için güvenliksiz alanda bırakılması anlamı içermektedir.

Waever ise güvenlik ve güvenliksizlik kavramlarının birbirine tezatlık yaratmadığını düşünür. Güvenlik, bir güvenlik sorununun var olduğunu ve buna karşı önlemlerin alındığı bir durumu ifade ederken, güvenliksizlik yine bir güvenlik sorununun varlığını fakat buna karşılık bir önlem alma durumunun olmadığını ifade eder. Her iki durumda da bir güvenlik sorunu mevcuttur. Güvenliğin her zaman göreceli bir durum olduğu ve bir kişinin hiçbir zaman tam/eksiksiz güvenlik içinde bulunamayacağı yönündeki önerme aynı zamanda şu anlama da gelir: eğer bir kişi tam/eksiksiz güvenlik içinde bulunuyorsa, bunu güvenlik olarak tanımlayamaz. Çünkü bu noktada güvenlik olgusu anlamsızlaşacaktır. Bu nedenle, bir güvenlik sorununu siyasallaştırarak aşmak, onu güvenlik terimleriyle değil güvenlik terimlerinden uzak düşünerek mümkün olabilir

(Waever, 1995, s. 45, 56). Sonuç olarak güvenliksizleştirme; ‘‘meselelerin, güç-şiddet ya da ‘güvenlik ikilemi’ içermeyen uygulamalar ve kurumlar yoluyla mücadele edilebiliyor olması nedeniyle, aşamalı olarak güvenlik gündeminden çıkarılmasıdır.

Booth, güvenlikleştirme yaklaşımını eleştirdiği gibi güvenliksizleştirme yaklaşımının da çözüm olarak yeterli olmayacağı görüşündedir. Sorunların gereksiz yere güvenlikleştirilmesinin doğru olmayacağını kabul ettiği gibi bazı durumlarda askeri boyutun ön plana konulması gerekliliğini savunmaktadır. İnsan hakları ihlalleri, soykırım ya da bazı çevre sorunlarını güce dayalı müdahale gerektiren güvenlik sorunlarına örnek olarak göstermektedir (Booth, 2012, s. 207).

> Güvenliksizleştirme gerçekten de güçlünün gerçek güvensizliklerin önemini azaltmaya yönelik bir hamlesi olabilir. Güvensizlikleştirme güçten düşürebilir. Sorunları olağan siyasetle çözmek güzel bir fikirdir; kim bunu siyasi şiddete tercih etmez ki? Ama olağanüstü durumlarda olağan siyasetin yararı olmayabilir; aslında olağanüstü sorunlara olağan siyasetmiş gibi yaklaşmak çözüm değil sorundur (Booth, 2012, s. 208).

Booth, güvenliksizleştirmenin de iktidarın çıkarına hizmet eden bir durum olabileceğine vurgu yaparak bu durumda güvenlikleştirme ile güvenliksizleştirme arasında bir fark olmayacağını ifade etmektedir. ‘‘Olağan siyasetin içinde büyük bir güvensizlik yatıyor olabilir, özellikle de potansiyel izleyici kitlesi kötü bir şey duymak istemezse ve mağdurlar susturulursa. Irkçılık ‘güvenliksizleştirildiği’ takdirde kurumsallaşmış ırkçılığın gündelik siyaseti büyüyebilir. Böyle durumlarda güvensizlikleştirme iktidar sahiplerinin çıkarıdır; mağdurun olağanüstü halini iktidar sahibinin olağan siyasetine dönüştürebilir’’ (Booth, 2012, s. 208).

Kopenhag Okulu ve güvenlikleştirme çalışmalarının geleneksel yaklaşımlardaki gibi devleti referans nesnesi olarak merkeze alması bazı yazarlarca eleştirilmiştir. Booth bu konuda başı çeken yazarlar arasındadır. Ona göre güvenlikleştirme, söylem-merkezli olduğu ve devlet de söyleme hâkim olduğu için, bunun sonucu devletlerin hâkim olmaya devam edeceği bir sistem olmaktadır. Güvenlikleştirme çalışmalarında önemli olan aktörlerin (güvenlikleştirici aktör, referans nesnesi, işlevsel aktör, alımlayıcı kitle) dışında kalanların yok sayıldığını, oysaki güvenliğin onları da kapsaması gerektiğini ifade eden Buzan, söylemin dışında olanların sadece sessiz değil susturulmuş olduklarını da iddia etmektedir. Güvenlikleştirme kuramının alımlayıcı kitleyi basitçe yorumlamasını ve sadece ikna odaklı ele almasını eleştiren Booth, eleştirel güvenlik çalışmalarının

alımlayıcı kitlenin uyandırılması ve yaratılması konusunda çalışması gerektiğine inanır. ‘‘Birinin mağdurlar adına konuşmasını gerektiren anlar vardır. Güvenlik her zaman bir söz edimiyse güvensizlik çoğu zaman kapatılmış bir ağızdır’’ (Booth, 2012, s. 207). Susturulan ya da susmayı tercih eden fakat birçok güvenlik sorunu yaşayan kitlelerin bu kapsamda ele alınmaması ve konu edilmemesi Booth’un güvenlikleştime kuramına olan en belirgin eleştirileri arasındadır.

Hansen ise Kopenhag Okulu ve güvenlikleştirme kuramını cinsiyete dayalı güvensizlikleri hesaba katmadığı gerekçesiyle eleştirmiştir. Hansen’e göre toplumsal cinsiyeti politik olandan ayırmak imkansızdır. Güvenliği bir ‘‘söz edimi’’ olarak kabul etmek aynı zamanda derinden bir sessizliğin üretilmesine dahil olmaktır. ‘‘Sessizlik olarak güvenlik’’ güvensizlik dile getirilmediği zaman ortaya çıkmaktadır. Eğer bir sorun güvenlik problemi olarak ele alınmaz ise, tehdidin varlığına karşı önlem de geliştirilemez. Olduğu iddia edilen tehditler, hayatta kalmak için olağanüstü güvenlik söylemleri sorunları çözmek için yeterli değildir. Ama bu söylemin nasıl oluğunu sormak için odağı değiştirmek oldukça farklı bir resim elde etmek için yeterlidir. Var olan güvenlikleştirme söz edimlerinin kadınları güvenlikleştirmediğini ifade eden Hansen, Pakistan’daki kadınlara yönelik namus cinayetleri üzerinden ve kadınlara karşı şiddet konusunu inceleyerek güvenlikleştirme yaklaşımının bazı eksik noktalarına vurgu yapar. Ciddi anlamda güvenlik sorunu iken Pakistan’daki namus cinayetlerinin neden güvenlik altına alınmadığını tartışan ve tehditleri içselleştiren ve bireyselleştiren politik stratejiyi eleştiren Hansen, sorunun güvenlik söyleminde bulunan güvenlikleştirici aktörlerin konumundan kaynaklandığını düşünmektedir. Eğer güvenlik söyleminde bulunan aktörler diğer marjinal ya da daha güçsüz aktörlerin sesini bastırırsa güvenlik sorunu olan bir konu gündeme gelmeyecektir. Ya da güçlü aktörlerin bakış açısından bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır (Hansen 2000, s. 285, 306). Hansen’in iddia ettiği gibi sesleri bastırılan grupların güvensizlik içinde bırakılmasına neden olan güvenlikleştirici aktörün niyeti ve konumuna destek olarak medyanın etkisi de bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Kopenhag Okulu çalışmaları sadece güvenlik kavramının genişletilip genişletilmemesini değil, belirli tehditlerin nasıl siyasi bir belirginlik kazandığını ve nasıl güvenlik politikalarının konusu oluğu gerçeğinin araştırılmasında ve tartışılmasında güvenlik çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Birey güvenliğinin önem kazandığı bir

zeminde bireylerin hangi durumlarda güvenlik konularına dahil edildiği ve hangi durumlarda bu gündemin dışında kaldığı, bunun nedenlerinin incelenmesi ve tartışılması yine Kopenhag Okulu'nun ortaya koyduğu güvenlik yaklaşımı sayesinde olmuştur. Okul'un cinsiyete dayalı güvensizlikleri hesaba katmaması eleştirilmiş olsa da gelinen noktada cinsiyet konusu hesaba katılarak güvenlikleştirme yaklaşımı bu açıdan tekrar değerlendirilmelidir.

Kopenhag Okulu'nun ve güvenlikleştirme yaklaşımının temel savunularından yola çıkarak Türkiye'de kadın meselesini bu kapsamda değerlendirmek gerekmektedir. Birey güvenliğinin öncelikli konuma gelmiş olması birçok durumda söylem olarak gerçekleşmekte ve sadece bireysel bir soruna indirgenebilmektedir. Örneğin yaşanan kadın cinayetleri artık tüm toplumun güvenliğini tehdit eder bir şekilde yaygınlaşmış olsa bile bu durum toplumsal bir güvenlik problemi olarak görülmemekte ve gerekli caydırıcı tedbirler alınmamaktadır. Güvenlik gündemine alınan konular genellikle ulusal egemenlik, beka, dış tehdit gibi yine devlet odaklı konular olmaktadır. Türkiye'de çok çeşitli konular güvenlik gündeminde yer alabilirken kadınların yaşadığı şiddet ve cinayet konuları bu gündemde yer almamaktadır. Güvenlik, konuşma eylemi çerçevesinde gerçekleştirildiği için cinsiyet bu alana dahil edilmemekte ve güvenliksizleştirilmektedir. Güvenlikleştirme yolu ile yapılmaya çalışılan kadınların geleneksel aile içindeki rollerini devam ettirmek, yani kutsal aile mefhumunu korumaktır. Hiçbir kadın kendini sokakta ya da evinde dahi güvende hissedemezken bu durumun akut ve kalıcı bir çözüm gerektiren bir problem olarak görülmemesi ve güvenlik meselesi olarak ele alınmaması elbette üzerinde durulması gereken bir konudur. Sonuç olarak birçok kadının korku içinde yaşaması, şiddete maruz kalması ve yaşam haklarının ellerinden alınması, doğal bir sürecin çıktıları olarak görülmeyip, maruz kaldıkları uygulama ve politikaların sonucu olarak değerlendirilmelidir. Hansen 'in ifade ettiği gibi kadınların yaşadığı sorunlar sadece kadın-erkek arasında yaşanan eşitlik, eşitsizlik problemi değil bir sosyal güvenlik sorunudur. Örneğin namus cinayetleri bireyleri hedef alsa da bu bireyler belirli cinsiyete dayalı normları ihlal ettikleri için hedef haline gelirler (Hansen, 2010, s. 291). Bu durum bütün kadınların aynı tehditle karşı karşıya olması demektir. Birilerinin doğru ya da norm kabul ettiği bir durumun dışında davranışta bulunmak bir şiddet ya da cinayet sebebi olarak karşılık bulduğu halde korunmaya ve muhafaza edilmeye çalışılan bu rollerin devamlılığı olmaktadır. Bu çalışmada, ''güvenlikleştirme yaklaşımı ile korunmaya

çalışılan aslında nedir?’’ sorusu sorularak, Türkiye’deki kadın meselesi, son yirmi yıldaki gelişmeler ışığında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

BÖLÜM 3. ŞİDDET VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Türkiye'de kadına yönelik şiddetin boyutları, kadın cinayetlerinde isimsizlik, ısrarlı takip ve cezasızlık rejimi olarak adlandırılabilecek politikalar ele alınacaktır. Uygulanan politikalar sonucunda, kadınların yaşadıkları şiddet karşısında güvenliksiz bir durumda kaldıkları paylaşılan veriler ile ortaya konulmaya çalışılacaktır. Kadınların yaşadıkları güvenlik kaygıları ile İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi' ne (İHAM) açılan davalar, bu davaların sonucunda alınan kararlar, kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği kapsamında örnek vakalar olarak değerlendirilecektir. İstanbul Sözleşmesi'ne giden süreçte ülkemizde kadına yönelik şiddetle mücadelede yapılan hukuksal düzenlemeler ve etkileri dikkate alınarak, kanun ve uygulamalardaki eksikliklerin neler olduğu, kadınların şiddet karşısında neden korunamadığı bu bölümdeki ana tartışma konusunu oluşturmaktadır.

3.1 Şiddet Ve Kadına Yönelik Şiddet

3.1.1 Şiddet

İnsan davranışlarını inceleyen bilim dalları şiddet olgusunu birçok farklı açıdan ele alarak değerlendirmiş ve şiddete yönlendiren etkenlerin varlığını ortaya koymaya çalışmışlardır. Şiddet, farklı disiplinlerin yöntem, kuram ve bulguları ile bir arada değerlendirmesi gereken bir konudur. Şiddet içerikli davranışların neden ve sonuçlarını anlayabilmek için bu değerlendirmelerin sonuçlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Küçükcan, 2019, s. 67). Sosyoloji, psikoloji, hukuk alanlarında incelenmeye çalışılan şiddet, uluslararası ilişkilerin de temel konuları arasında yer almaktadır. Şiddet konusunun güç, tahakküm, iktidar bağlamında ele alınması, şiddetin hangi alanlarda meydana gelirse gelsin, aynı kaynaklardan beslendiğini ve sürdürüldüğünü görmemiz açısından önemlidir. İktidarını güçlendirmek ve diğer ülkeleri tahakküm altına alabilmek için şiddete başvuran, tüm eylemlerini meşrulaştıran, bir diğerinin güvensizliğinin kaynağı olabilen bir devlet yapısı ile bireyler üzerindeki iktidarını güçlendirmek için şiddet uygulayan, kendi normlarını bir başkasına dayatan ve bu tahakkümle var olan bireysel yapılar arasında benzerlikler ve bağlar bulunmaktadır. Şiddet kullanım biçimleri genellikle taraflardan birinin diğerinden üstün ve güçlü oluşu sayesinde meydana gelmiş ve sürmüştür (Gödelek, 2005, s. 98). Güçlü olanın güçsüz olan üzerinde baskı ve tahakküm

kurmak istemesi amacıyla ortaya çıkan şiddet, aynı zamanda erk olanın kendi iradesini karşısındakine kabul ettirmeyi de amaçlamaktadır. Şiddetin kökeninde yer alan güç, ister bireysel ister devletler bazında ele alınsın, aynı amaçlarla gün yüzüne çıkmaktadır. Kendi iktidarını karşısındakine kabul ettirmek ve devamlılığını sağlamak. Araçsallaştırılan kişiler, nedenler ve kavramlar farklılaşsa da temelde yer alan neden, güç ve iktidardır. Fransız filozof Yves Michaud şiddeti şu şekilde tanımlar:

> Bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri ya da birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu ya da dağınık olarak diğerlerinin veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel, ahlaki/moral/manevi bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik kültürel değerlerine oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa orada şiddet vardır (Michaud, 1991, s. 8, 9).

Şiddet içinde birçok farklı olguyu beraberinde taşırken, tanımı ve kapsamı bakımından da içinde bulunduğu topluma ve zamana göre de farklılıklar göstermektedir. Örneğin, bir eylem bazı toplumlarda şiddet olarak algılanıp tanımlanırken başka bir toplumda şiddet olarak tanımlanmayabilmektedir. Ya da aynı toplumda farklı zamanlarda şiddetin anlamı ve tanımı değişebilmektedir (Ünsal, 1996, s. 31). Başlangıçta yalnızca fiziksel şiddetin, şiddet tanımının içinde yer aldığı günlerden artık psikolojik, cinsel, ekonomik şiddet ayrımlarının da dahil edildiği bir şiddet tanımlamasına geçilmiştir. Tarih boyunca her toplumun şiddeti yorumlama şekli de farklı olmuştur. Kimi toplumlarda düzen için gerekli bir olgu olarak kabul görürken, kimi toplumlar Hobbes'ci bir yaklaşımla şiddeti insan doğasının bir parçası ve kaçınılmaz gerçekliği olarak kabul etmişlerdir. Şiddetin yorumlanmasında biyolojik, psikolojik, kültürel, sosyal, ekonomik ve politik bir çok farklı etken bulunsa da karar verici siyasi mekanizmaların şiddeti ele alış biçimleri son derece önemlidir. Şiddetin toplumsal olarak normalleştirilen bir olguya dönüşmesinin engellenmesi, şiddete yönlendiren etkenlerin daha başlangıçta yok edilmeye çalışılması ve hukuksal olarak şiddet karşısında caydırıcı cezaların yer alması gibi faktörler, şiddetin toplum içindeki konumunu belirlemektedir.

Bu noktada şiddet konusunda medyada yer alan içeriklerin önemine de değinmekte fayda vardır. Louis Althusser'in *Devletin İdeolojik Aygıtları* olarak ifade ettiği kitle iletişim araçları bir çok kavramın toplum içinde kabul görmesini sağladığı gibi şiddet konusunda da oldukça etkili bir mekanizma yaratmaktadır. Maalesef ki bu etkili araç çoğu zaman olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Rızanın zorla değil iknayla sağlanmaya çalışıldığı, ideolojilerin üretildiği en etkili alan olan medya

(Althusser, 2003) şiddetin yeniden üretilmesi ve devam etmesinde önemli rol üstlenmektedir.

Medyadan en çok etkilenen gruplardan biri ise kadınlardır (Kara, 2011, s. 25). Özellikle televizyon yayıncılığı ile kadınlara yüklenen rollerin devamlılığı sağlanmakta, yayınlanan içeriklerde bu rollere aykırı davranan kadınlar suçlanmakta ve cezalandırılmaktadır. Bu durum ise kadına atfedilen davranış kalıplarını oluşturmakta ve bir norm haline dönüştürmektedir. Yayınlanan dizi, gündüz kuşağı programları, reklamlar gibi birçok televizyon içeriğinde kadına yönelik fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet içeren görüntülerin yer alması konunun normalleşmesine neden olmakla birlikte şiddeti teşvik eden yönler de barındırmaktadır.

Türkiye'de televizyonda gördüğümüz kadın kimlikleri ve üretilen kadın imajları mevcut kültür içinde anlam kazandığından, medya söylemlerindeki kadının nasıl ve neye göre tanımlandığının ayrıntıları önemlidir (Saktanber, 1990, s. 211, 233). Toplumsal kültürde kadına biçilen rollerin kabulü, geleneksel tanımların etkisiyle kolaylıkla sağlanırken aynı zamanda bu rollerin ve istenilen kadın imajlarının devamlılığı da medya aracılığı ile mümkün olabilmektedir.

Sonuç olarak, tüm dünyanın mücadele etmekte zorlandığı bir konu olarak şiddet, insanın ve güç ilişkilerinin olduğu her yerde görülmekte ve yaşamın bir parçası haline dönüşmektedir. ''Şiddet o kadar hayatın içindedir ki ona okulda, evde, iş yerinde, kamusal alanda ve pek çok yerde tanık olmak veya maruz kalmak mümkündür. Günümüzde erkek şiddeti kendisini en çok kadın üzerinde göstermektedir'' (Tatar, 2021, s. 129).

Tüm dünyada en güncel ve en temel sorunların başında yer alan kadına yönelik şiddet konusu yoğun olarak 1970'li yıllardan sonra konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Feminist güvenlik çalışmalarının da öncelikli konularından biri olan şiddet, uluslararası ilişkilerde de tartışılmış ve birçok farklı açılardan değerlendirilmiştir.

Güvenlik kapsamında ele alınan şiddet konusu bazı barış araştırmacıları tarafından güvenlik için fiziksel, yapısal ve ekolojik şiddetin ortadan kaldırılması olarak tanımlanmıştır (Tickner, 1992, s. 15). Güvenliğin şiddetin ortadan kaldırılması olarak yapılan tanımı, feminist teorilerle de uyumlu bir yaklaşım sergilemektedir. Güvenlik ile

ilgili feminist bakış açıları ister uluslararası ister ulusal ve ailevi alanda olsun, şiddetin birbiriyle bağlantılı olduğunu varsayar (Tickner, 1992, s. 57).

Feminist çalışmaların öncelikli olarak dikkate aldıkları konu, güvenlik çalışmalarında kadınların yeri ve kadın güvenliğinin nasıl ihlal edildiğidir. Bir diğer önemli olan konu ise kadınların nesneleştirilmesi veya şiddetin arka planında yer alan patriarkal (ataerkil) felsefe ve bunun güvenlik çalışmalarıyla bağlantısıdır (Koyuncu, 2012, s. 129). Feminist çalışmalar özellikle aile içi şiddetin, daha geniş bir açıdan, güç ilişkileri bağlamından görülmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı, sistemli ve örgütlü bir şekilde maskülen değerlerin ön planda olduğu, güç olgusuna dayalı özellikle erkek gücünün kabul gördüğü toplumlarda kaçınılmaz olarak şiddetin de kabul göreceği vurgulanmaktadır (Tickner, 1992, s. 57). Güvenlik konusu tam da bu tartışmaların merkezinde yer alması gereken bir konudur. Çünkü eleştirel güvenlik anlayışının geleneksel-realist yaklaşımdan farklı olarak bize sunduğu, bireylerin güvenliğinin öncelikli olması durumudur. Yeni güvenlik çalışmaları güvenliğin tanımını yalnızca ulusal güvenlik odağının ötesine, bireyin ve doğal çevrenin güvenliğine yönelik ek kaygılara doğru kaydırmaya yardımcı olurken, toplumsal cinsiyeti nadiren bir analiz kategorisi olarak güvenlik çalışmalarına dahil etmişlerdir (Tickner, 1992, s. 87).

Kadınların yaşadıkları şiddet durumunu bir güvenlik sorunu olarak ele almak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı birey güvenliğini önemsemenin ilk adımıdır. Konunun sadece feminist çalışmaların ya da kadın hakları savunucularının gündeminde yer alması, tüm toplumu ilgilendiren bir meselenin yeterince önemsenmediğini göstermektedir. Kadına yönelik şiddet sadece bu duruma maruz kalan bireyleri değil tüm toplumu ilgilendiren bir sorundur. Çünkü alt yapısında eşitsizlik, güç, baskı, tahakküm ilişkileri ve şiddete yönlendiren birçok etken faktör bulundurmaktadır. Bütün bu nedenler toplumsal olarak ortaya çıkmaktadır ve toplum içinde yaşayan tüm bireyler açısından güvenlik riski yaratmaktadır.

3.1.2 Kadına Yönelik Şiddet

> Kadına yönelik şiddet kamusal ve özel alanda, evde, sokakta, işte, eğitim ve devlet kurumlarında erkekler tarafından kadınları sindirmek, cezalandırmak, aşağılamak ve fiziksel ve psikolojik bütünlükleri ve öznelliklerine zarar vermek maksadıyla; tehdit, baskı ve zor yoluyla gerçekleşen tüm şiddet biçimlerini kapsamaktadır (Laborie, Hirata, & Senotier, 2009, s. 312).

Dünya Sağlık Örgütü'nün kadına yönelik şiddet tanımlaması ise, bu şiddet türünü, cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona zarar veren, fiziksel, cinsel, ruhsal hasarla sonuçlanma olasılığı bulunan, toplum içerisinde ya da özel yaşamında ona baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranış (Güleç, Topaloğlu, vd., 2012, s. 112) olarak tanımlar. Şiddet konusunda bahsedildiği gibi şiddetin temelinde güç ve iktidar kavramları yer almaktadır. Kadına yönelik şiddette bu güç daha ziyade erkeğin fiziksel gücü ile karşılık bulmakta ve erkeklerin kadınlara uyguladığı bir iktidar mücadelesi ve baskı aracına dönüşmektedir. Ataerkil yapıya sahip toplumların varlığından beslenen şiddet, erkeklerin kadınlardan daha ayrıcalıklı ve üstün görülmesi sonucunda büyümekte ve devamlılığı sağlanmaktadır. Bu şekliyle ele alındığında kadına yönelik şiddet, kadın erkek arasındaki bu eşitsizlik ve ayrımcılığa, yani toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı, kadınlara sırf kadın olduklarından dolayı yöneltilen ya da kadınları artan oranlarda etkileyen şiddet biçimidir (CEDAW Komitesi, 1992, s.21). Şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddet olarak tanımlanması ve ifade edilmesi ilk kez, CEDAW Komitesi'nin 1992 tarihli 19 No'lu Genel Tavsiye Kararı ile uluslararası hukuk literatürüne girmiştir (Sezer, 2019, s. 17). Kadına yönelik şiddetin toplumsal açıdan cinsiyet eşitsizliğine dayalı bir formda kabul edilmesi önemli bir gelişmedir. Aynı tavsiye kararında kadına yönelik şiddetin ayrımcılık yasağının bir ihlali olarak değerlendirilmesi öngörülmüş ve bu nedenle dolayı kadına yönelik şiddetin bir insan hakları ihlali olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Gündoğmuş, 2020, s. 8).

3.1.3 Kadına Yönelik Şiddetin Türleri

Kadına yönelik şiddet kendini birçok farklı alanda gösterebilmektedir. En sık rastlanan türleri ise, fiziksel, duygusal (psikolojik), cinsel ve ekonomik şiddettir. Fiziksel şiddet kadınların ölümüne varan derecelerde gerçekleşebilmekte ve hayatlarına mal olabilmektedir. Duygusal şiddet, oran olarak en sık rastlanan ve toplum içinde en çok kanıksanan şiddet türü olarak gösterilebilmektedir. Kadınların birçoğu bu şiddet türünün şiddet olduğunu bile fark edememekte ve normal kabul etmektedir. Çalışmak ve iş hayatında olmak isteyen kadınların bu hakları erkekler tarafından engellenebilmektedir. Kadınların öncelikli görevini, çocuk bakmak ve ev işlerini yapmak olarak görmek isteyen bir zihniyet yapısı, kadınların güçlenmesi ve ekonomik özgürlüğüne sahip olmasının önündeki en büyük engeldir. ''Kadının yeri evidir'' şeklindeki inanç toplumumuzda

genel kabul görmektedir. Bu algıdan kendini soyutlamayı başarıp iş hayatında bulunan kadınlar ise işverenleri ya da yöneticileri tarafından kadın oldukları için cinsel ve ekonomik anlamda şiddet görmektedirler. Ayrıca çocuk bakma sorumluluğunun sadece kadına ait olduğunu varsayan bir toplumda çalışan bir anne olmanın getirdiği zorluklar ise başlı başına bir konudur. Diğer bir sorun olarak ülkemizde, küçük yaştan itibaren kız çocuklarının eğitim olanaklarına erkekler kadar sahip olamaması aynı zamanda ekonomik özgürlüklerine giden yolu tıkayan bir neden olarak kadına yönelik şiddet türleri arasında kabul edilmelidir.

Kadına yönelik şiddet aynı zamanda, ‘‘eşitsiz yapı ve ezici güç ilişkileriyle beslenen yapısal şiddetin bir çeşidi olarak’’ (Galtung, 1971, s. 81, 117’ den akt., Terriff, 1999, s. 85) politik zeminde ele alınması gereken bir konudur. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği içeren bir yapıda kadınların ekonomik, hukuki ve kültürel ayrımcılığa tabi tutulmaları, kadınların yapısal şiddetin açık mağdurları olduklarını göstermektedir (Koyuncu, 2012, s.128). Genellikle, kadınların yaşadıkları şiddet çeşidi olarak fiziksel (doğrudan) şiddet görünür olmakta, dolaylı (yapısal) şiddet daha sessiz bir şekilde meydana gelmektedir. Doğrudan (fiziksel) şiddetin tespitinin daha somut ve kolay olması çözümüne yönelik adımların da daha somut ve önlenebilir olmasını gerektirmektedir. Doğrudan şiddete kıyasla dolaylı şiddet (yapısal) vakalarının tespiti ise daha zordur. Terriff (1999, s. 87, 91), dolaylı şiddet vakalarına örnek olarak, iş hayatındaki cinsiyet ayrımını, kadınların politik ve kültürel alanlarının sınırlı olmasını, pornografiyi, kadınların eğitim oranlarında düşüklük gibi durumları göstermektedir. Doğrudan ya da dolaylı olduğuna bakılmaksızın kadına yönelik şiddet türlerinin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı, güç ve iktidar ilişkileri bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Konunun politik zeminde ele alınması ise meselenin sebep ve sonuçları açısından bir zorunluluktur. Çünkü eşitsizlikleri inşa eden, çatışmalara neden olan ve şiddetin oluştuğu zemini kontrol altında tutacak olan siyaset ve karar verici mekanizmalardır. Güvenlik konusunda bahsi geçtiği gibi Galtung’un yapısal (dolaylı) şiddet olarak ele aldığı şiddet çeşitleri bu mekanizmalar tarafından oluşturulmaktadır.

CEDAW 1992 tarihli 19 No’lu Genel Tavsiye Kararı’nda kadına yönelik şiddet türlerinde, kadınlara fiziksel, zihinsel veya cinsel yönden zarar veren davranışlar ve bu davranışlara ilişkin tehdit, zorlama ve özgürlüklerin kaybedilmesine yönelik diğer

davranışlardan bahsedilmiştir (CEDAW Komitesi, 1986-2013, s. 21). Türkiye'nin 2011 yılında imzalamış olduğu İstanbul Sözleşmesi'nin 3. maddesinde fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet türlerine ek olarak ekonomik şiddette yer almıştır (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 5)

WHO verilerine göre dünya çapında kadınların %35 i fiziksel ve cinsel şiddet görmekte ve bunların %30'u partnerleri, %7'si ise partneri olmayan kişiler tarafından uygulanmaktadır (Polat, 2016, s. 19). Açıklanan rapora göre kadınlar kendilerine en yakın olan kişilerden, genellikle evli oldukları eşlerinden, boşandıkları eski eşlerinden ya da birlikte oldukları partnerlerinden şiddet görmektedirler. İnsanın var olduğu her alanda kendini gösteren şiddet olgusu, terör, anarşi, savaş gibi uluslararası mecranın konusu olabildiği gibi bireysel olarak da en çok ev içi şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan birçok araştırmada görüleceği gibi şiddete uğrayan kadınların büyük çoğunluğu ''ev içi'' şiddete maruz kalmakta ve kendilerini güvende hissetmemektedirler. Kadınların yaşadığı önemli bir güvenlik problemidir. Daha da kötü olan ise bu güvenlik probleminin kendi evlerinde, kendilerini en güvende hissetmeleri gereken yerde meydana geliyor olmasıdır. En yakınındaki kişilerden şiddet gören ve kendilerini korunmaya çalışan kadınlar bu konuda devletin hukuk yoluyla kadınları güvenlik alanında tutmasına ihtiyaç duymaktadır. Kapalı kapılar ardında yaşanan birçok sessiz çığlık duyulmamakta ve görülmemektir. Toplumun geleneksel yapısının aileye verdiği önem, ailenin devamı için, kadının şiddeti kabul etmesi ve bunu ''aile içi'' mesele olarak görmesi üzerine inşa edilmektedir. Kadından beklenen aile birliğinin korunması için erkek şiddetine rıza göstermesi ve bunu sessizce kabullenmesidir. Bu noktada, şiddete maruz kalan kadınların, oluşturulan politika ve çıkarılan kanunların doğru bir şekilde uygulanması ile güvenliğinin sağlanması son derece mühimdir. Toplumun, geleneklerin, ekonomik sebeplerin izin vermediği ve kadınları sessizliğe ittiği bir alanda hukuk, kadınları koruma altına alacak bir sığınak olmak zorundadır.

3.1.4 Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

Kadına yönelik şiddet Türkiye'nin en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı olarak yaşanan sorunlar, kadınları şiddetin birçok türüyle karşı karşıya getirmekte ve nihayetinde hayatlarının ellerinden alınmasıyla son bulabilmektedir. Toplumumuzun kültürel ve geleneksel yapısına içkin olarak cinsiyet

rollerini, kadınlık olgusunu ve kadın erkek arasındaki eşitsizlikleri anlamak ve yorumlamak için yine aynı kültürün yüzyıllardır devam eden ataerkil yapıya sahip mirası dikkate alınmalıdır. ‘‘Toplumsal cinsiyet, bu temel üzerine ve toplumsal bağlama göre değişen bir haldir’’ (Bora, 2018, s. 37). Türkiye de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en üst düzeyde yaşandığı ülkelerden biridir. Geleneksel ve kültürel aktarımlarla korunan, korunmasına yoğun çaba sarf edilen cinsiyet ayrımları ve cinsiyetlere yüklenen roller, kadınların kendilerini güvende hissetmedikleri bir hayata mal olmakta ve nihayetinde her gün tekrarlanan kadın cinayetleriyle toplumsal bir soruna dönüşmektedir.

Birleşmiş Milletler tarafından CEDAW 1979’da kabul edilmiş, 1981’de yürürlüğe girmiş ve 1985’te Türkiye tarafından imzalanmıştır. CEDAW Komisyonu’nun 1989 tarihli 12 nolu tavsiye kararı doğrultusunda kadınların şiddetten korunması sorumluluğunun üye devletlere ait olduğu ifade edilmiş ve taraf devletlerin periyodik raporlarla alınan tedbirleri CEDAW’a sunması istenmiştir (CEDAW Komitesi, 1986-2013, s. 13). Türkiye’nin CEDAW’ı kabulü konunun devlet bazında ele alınması açısından önemli bir gelişmedir (Kaptanoğlu & Tarım, 2015, s. 31, 38). Daha sonra detaylı olarak konusu geçecek olan İstanbul Sözleşmesi’nin de temellerini aldığı CEDAW Sözleşmesi, devletlerin yükümlülüklerini hatırlatması ve konunun cinsiyet eşitsizliğine dayanan bir sorun olduğunu kabul eden yaklaşımı nedeniyle önemlidir.

Türkiye’de 1990 yılı sonrasında kadına yönelik şiddetle mücadele konusu hem devletin hem de sivil toplum kuruluşlarının gündeminde daha fazla yer almaya başlamıştır. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki gelişmelerde önemli rol oynamıştır. 1990 yılında kurulan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve 1993 yılında kurulan Kadın Dayanışma Vakfı bu alanda çalışmaya başlayan ilk örgütler arasındadır. 1997 yılında Diyarbakır’da kurulan KAMER (Kadın Merkezi) ise savaş ve olağanüstü hâl durumunda şiddete maruz kalan kadınlar için dayanışma amacıyla kurulmuş olsa da daha sonra kadına şiddet konusunda toplumsal farkındalık yaratmakta başarılı olmuştur. Kadınların yaşadığı şiddetle mücadele konusundaki hiçbir gelişme mücadelesiz ve kendiliğinden olmamıştır. Türkiye’de inanış ve geleneklerin etkisiyle, kadınların bile yaşadıkları şiddeti normal karşıladıkları bir yaklaşım gözlenmektedir. Bu nedenle normal kabul edilenin normal olmadığını hatırlatmak ise yine başka kadınlara ve bu konunun sorumluluğunu üstlenen sivil toplum

örgütlerine kalmıştır. Alt yapısında her zaman aileyi korumanın öncelikli olduğu bir kültürel aktarım içerisinde devletlerin buna uygun politikalar devam ettirmesi son derece kolaydır. Mesele, tüm bunlara rağmen en başta yanlış yerleşen geleneksel rollerin yeniden ele alınması ve kadın erkek eşitliğinin her alanda sağlanmasıdır. Fakat ne yazık ki çıkan ve çıkarılacak olan kanunlarda, uygulamalarda olduğu gibi kadına yönelik şiddet konusunda alınan tedbirler, uzun süre, bir şey yapılıyormuş gibi gözükmekten öteye gidememiştir. Sorunu daha keskin ve net çözümlerle sonuca kavuşturmak yerine adım adım ilerlenen hatta bazen geri adımlarla başa dönülen yaptırımlar, kadınların güvenlik sorunlarının çözülmesindeki en büyük engeldir.

1998 yılında çıkarılan ve 2007 yılında yapılan değişikliklerle geliştirilmeye çalışılan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile aile içinde yaşanan şiddeti önlemeye yönelik adımlar atılmıştır. Çıkarılan kanunun 1. maddesinde, kanun kapsamında koruma altına alınacak olanlar, eşlerden biri, çocuklar ve aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri olarak açıklanmıştır (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 26512, 4 Mayıs 2007). Kanunla asıl korunması amaç edinen kadınlar olsa da kanunda belirtilen ‘‘aynı çatı altında yaşayan’’ ifadesi nikahsız birliktelikleri, dini nikahla gerçekleşen birliktelikleri ya da boşanma sonrası yaşanan şiddet vakalarını kapsam dışında tutmaktadır. Yine de aile içi şiddetin önlenmesine yönelik önemli bir gelişme olarak kabul edilen “4320 sayılı kanun, şiddet uygulayıcıya yönelik geliştirilen tedbirlerle kadına ve çocuğa yönelik şiddetin engellenmesinde kapsayıcı önlemler alan önemli bir yasal araç” olmuştur (KAMER, 2004, s. 44).

2000’li yıllarda ise Avrupa Birliği’ne adaylık süreci sebebiyle kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Medeni Kanun ve Ceza Kanunu’nda yapılan değişiklikler ile kadınlara karşı ayrımcılık ve şiddet içeren maddelerde düzenlemeler yapılmıştır. Sivil toplum örgütleri, akademisyenler, milletvekilleri, hukukçular ve şiddet karşısında yer alan her kesimden kadının yoğun çabası sayesinde kadın erkek eşitliğinin hukuken sağlanması mümkün olmuştur (Altınay & Arat, 2007, s. 28).

1 0cak 2002’de kabul edilen Türk Medeni Kanunu ile eski Medeni Kanun’un gerek şekil gerek içerik bakımından pek çok hükmünde değişiklik yapılmıştır (Başpınar, 2003, s. 79). Eski Medeni Kanun’da yer alan ve ataerkil ifadeler bulunduran maddeler

çıkartılmış, kadın erkek arasındaki fiili eşitliği sağlamaya yönelik ve kadınların ev içindeki emeklerini tanıyan değişiklikler getirilmiştir. Aynı zamanda çiftlerin evlilik süreçlerinde edindikleri mallara boşanma durumda eşit paylaşım getirilmesi kadınların yaşadığı ekonomik şiddet vakalarını azaltmaya yönelik önemli bir adımdır (Altınay & Arat, 2007, s. 28).

1 Haziran 2005'te değişiklikler yapılarak yürürlüğe giren yeni Ceza Kanunu'nda ise kadınlara yönelik cinsel şiddet suçlarının tanımları ve kapsamları genişletilmiş ve kadınların korunması amaçlanmıştır. Çıkartılan kanundan önce namus gerekçesiyle işlenen suçlarda ceza indirimleri uygulanabiliyor, tecavüze uğrayan kadınların tecavüz eden kişiyle evlenmesi halinde suç işleyen kişinin ceza almaması söz konusu olabiliyordu. ''Yeni kanun ise cinsel şiddet içeren suçları 'kişisel hak ve özgürlüklere karşı suçlar' olarak tanımlamaktadır'' (Altınay & Arat, 2007, s. 29). Bütün bu süreçlerde kadın örgütlenmeleri ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin yürüttüğü kampanyalar kadınlarla ilgili hukuki düzenlemelere olumlu katkılar sağlamıştır. Yürütülen kampanyalar ile karar verici mekanizmaların kadına yönelik şiddet konusunu ciddiye almaları sağlanmıştır. Bu kampanyalarla aynı zamanda, kadınların yaşadıkları sorunların görünür olması ve meselenin sadece kadınları ilgilendiren bir sorun olmaktan ziyade tüm toplumu ilgilendiren bir kapsamda ele alınması sağlanmıştır. Görülmeyen ve duyulmayan her sessiz çığlık, verilen bu mücadele sonucunda devlet ve hukuk tarafından görülmek ve duyulmak zorunda kalınmıştır.

2006 yılında Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi çıkarılmıştır (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 26218, 4 Temmuz 2006). 1990 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı alt bir kurum olarak kurulan ve daha sonra kadın örgütlerinin talebi ile Başbakanlığa bağlanan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) çıkarılan genelgenin uygulanmasında koordinatör kurum olarak belirlenmiştir. Genelge ile kadına yönelik şiddet ile mücadelenin devlet politikası olarak ele alınmasına ve kurumlar arası iş birliği ile çözümler üretilmesine yönelik önemli bir adım atılmıştır.

Sonuç olarak, yaşanan gelişmeler neticesinde kadına yönelik şiddet konusunda ''cinsiyete dayalı farkı görünmez kılan klasik yaklaşımın tersine, kadınların sırf

cinsiyetleri nedeniyle öldürülüyor olmaları olgusu, sadece kriminal bir gerçeği değil toplumsal bir sorunu da ortaya çıkarmıştır'' (Kav, 2020, s. 37). Kav'ın ifadesiyle, tıpta ''önlenebilir ölüm'' olarak ifade edilen bu durum, ortada hiçbir sağlık sorunu yokken, erkeklerin kadınların yaşam hakkını ellerinden alması, öldürmesi, doğal bir afet değildir. Doğal afetlerde dahi önlemler alınarak can kayıplarına engel olmak mümkün iken kadınların yaşam haklarının ellerinden alınması kabul edilemez bir durumdur (Kav, 2020, s. 23).

Bu nedenle burada, kamu kurum ve kuruluşlarının, siyaset yapıcıların, sorunun ciddiyetinden uzak tutumlarıyla güvensizlik ortamını derinleştirdiklerini görmemiz gerekmektedir. Siyasi karar vericilerin uyguladıkları politikalarla çözüm üretmesi mümkün olabilecek bir konunun süre gelen zaman zarfında çıkan yasa ve kanunlardan öteye gidememiş olması dikkat çekicidir. Çıkarılan kanunlarla kadınların korunamayacağı, konunun tüm eksik yönleriyle dikkate alınması gerektiği ortada olan bir gerçekliktir. Yalnızca kadınların korunması amacı güden, siyasetten ve geleneklerin yüklediği rollerden arınmış, tüm yönleriyle şeffaflık içeren yasalara ve uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bütün bunların yapılabilmesi için öncelikle sorunun boyutunun iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Kadına yönelik şiddet ve cinayet ile ilgili kayıtlı verilerin olması ve bu verilere ulaşılabilirlik meselenin ne kadar büyük oluğunu görmemizde fayda sağlayacak bir unsurdur. Fakat resmi kayıtlar üzerinden bu verilere ulaşmak özellikle 2008 öncesinde pek mümkün olmamıştır. 2008 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet araştırması yapılmış ve Şubat 2009 tarihinde TÜİK tarafından araştırma bulguları kamuoyu ile paylaşılmıştır. Araştırma sonuçları kadına yönelik şiddetin boyutunun ne kadar vahim bir düzeye ulaştığını ortaya koymuştur. Türkiye'de eşi ya da boşandığı erkek tarafından şiddete maruz kalan kadınların oranı yüzde 39 olarak açıklanmıştır. Yaşamının herhangi bir kısmında duygusal şiddete maruz kalanların oranı yüzde 43,9 iken cinsel ve fiziksel şiddetin birlikte yaşanma oranı yüzde 41,9'dur. Yani durum göstermektedir ki Türkiye'deki kadınların neredeyse yarısı şiddet türlerinden bir tanesine maruz kalmaktadır. Üstelik bu kadınların yüzde 48,5'i yaşadıkları şiddeti kimseye anlatamamaktadırlar. Ankara Hacettepe Üniversitesi ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı iş birliği ile yapılan 2014 yılına ait Türkiye'de kadına yönelik şiddet araştırmasında ise Türkiye'de kadınların en çok aile içinde ya da yakın ilişkilerinde

şiddete uğradığı belirtilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; Hacettepe Üniversitesi, 2015, s. 82). Araştırma sonucunda yayınlanan rapora göre, Türkiye genelinde yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı yüzde 36'dır. Raporda kadınların yüzde 12'sinin cinsel şiddete maruz kaldığı ifade edilmektedir. Üstelik 18 yaş öncesi evlenen kadınların her iki şiddet türüne en çok maruz kalan grup olduğunun tespit edilmesi çok mühimdir. 18 yaş öncesi evlilik yapan kadınlarda fiziksel şiddete uğrama oranı yüzde 47,6 iken, cinsel şiddete maruz kalanların oranı ise yüzde 18,9 olarak açıklanmıştır. Evli olmayan fakat partneri tarafından şiddete maruz kalan kadınların oranı yüzde 7 iken, evli kadınlar arasında bu oran yüzde 33,5'e çıkmaktadır. Daha ürkütücü olanı ise boşanmış ya da ayrı yaşayan kadınların şiddete maruz kalma oranın yüzde 74 seviyelerinde olmasıdır (Kaptanoğlu & Tarım, 2015, s. 85). Bu veriler göstermektedir ki bazı yasal düzenlemeler yapılmış olsa da, kadınlar yüksek bir oranda şiddet görmeye devam etmekte, üstelik bu şiddet en güvenli yer kabul edilen ailede ve ev içerisinde gerçekleşmektedir.

Paylaşılan bu rakamların aslında çok daha fazla olduğunu öngörebilmek ise mümkündür. Şiddeti normalleştiren bir yapının içinde bir şey değişmeyeceği inancıyla susan kadınların varlığı ile korktuğu ya da ekonomik özgürlüğü olmadığı için şiddete katlanmak zorunda olan kadınların varlığı, belirtilen rakamların çok daha üzerinde bir oranda kadının şiddete maruz kalıp sustuğunu düşündürmektedir. Yapılan araştırmaların sıklığı ve verilerin güvenilirliği sorunun tespiti ve çözümü açısından son derece önemlidir. Sonrasında ise kadınların yaşadığı şiddet olaylarını kolaylıkla paylaşabileceği ve yardım isteyebileceği resmî kurumların şiddet uygulayana caydırıcı nitelikte ceza vermesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Aksi taktirde, kadın kıyımına varan bir oranda kadın cinayetlerinin yaşanmaya devam etmesi olası bir durum olacaktır.

3.1.4.1 Kadın Cinayetleri Ve İsimsizlik

''Femicide'' yani kadın cinayeti kavramı ilk olarak 1801 yılında ''bir kadını öldürmek'' anlamında İngiltere'de kullanılmıştır. Feminist hareketler ise 1970'lerde kavramı cinsiyetçi baskıyı tanımlamak için kullanmıştır. Diana Russel 1976'da bu terimi ilk kez mahkemede kullanmış ve sonrasında birçok cinayetin aslında femicide olduğundan ve daha kapsamlı bir tanıma ihtiyaç duyulduğundan bahsetmiştir (Russel,

2011). 2001 yılında Russel “kadınların erkekler tarafından kadın oldukları için öldürülmesi” şeklinde tanımı genişletmiştir (Russel, 2001, s. 209) .

Kadınların kadın oldukları için öldürülmesi tanımı, içinde geniş bir çerçeveyi barındırmaktadır. Ölen tüm kadınların bu kapsama dahil edilmesi söz konusu olmadığı gibi cinsiyet kimliklerine dayalı, erkekler tarafından işlenen bilinçli ve kasıtlı tüm cinayetler bu kapsamda değerlendirilmelidir. Her toplumda ve kültürde farklı bir şekilde karşımıza çıkan kadın cinayetleri en çok kadınların kendilerine yüklenen rollerin dışında hareket ettiği düşünüldüğünde yaşanmaktadır. Töre ve namus cinayetleri, boşanmak isteyen kadınların öldürülmesi gibi durumlarda meydana gelebildiği gibi çok daha basit sebeplerle de kadınlar öldürülebilmektedir. “Karım bana bakmıyordu, yemek yapmıyordu” gerekçesiyle eşi tarafından 2018 yılında öldürülen Halide Özpolat bu durumun örneklerinden sadece biridir. Bu davada fail önce ağırlaştırılmış müebbet cezası almış, daha sonra ‘‘haksız tahrik’’ gerekçesiyle ceza 24 yıla düşürülmüş ve sanığın mahkemedeki davranışlarına bakılarak ceza tekrar 20 yıla indirilmiştir (Sade, 2021).

2019 yılında akademisyen olan Ceren Damar, kopya çekerken yakaladığı erkek öğrencisi tarafından öldürülmüş ve daha sonra fail ‘‘ilişkimiz vardı’’ diyerek cinayete gerekçe yaratmaya çalışmıştır. Maktülün erkek olması durumunda bu gerekçe ile öldürülebilmesi ve ceza indirimi almak için yine bu gerekçeyi öne sürebilmesi mümkün değildir (Kav, 2020, s. 62). Verilen iki örnekte olduğu gibi ülkemizde kadınlar sırf kadın olmaları nedeniyle bir çok basit gerekçe ile öldürülmekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı uygulamalar nedeniyle ceza indirimleri alabilmektedir. Bununla birlikte bir çok kadın cinayeti şüpheli ölüm olarak kayıtlara geçmekte ve kadın cinayeti olarak tanımlanmamaktadır. Örneğin, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platormu tarafından paylaşılan verilere göre 2021 yılında 217 kadın şüpheli ölüm olarak kayıtlara geçmiştir. Şüpheli ölüm olarak kayıtlara geçen vakalarda intihar, balkondan düşme gibi ölüm yolları yer almaktadır. Bir çok şüpheli ölümün arkasında bir erkeğin yer alması bile ölümün bir kadın cinayeti olabileceği şüphesinin ciddiye alınarak araştırılmasına yetmemektedir. Örneğin, 2010 yılında ölen Esin Işık, kayalıklardan atladığı iddia edilerek intihar davası olarak kayıtlara geçmiş ve dosya aynı şekilde kapatılmıştır. Esin Işık’ın ailesi daha sonra Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu yetkililerinden yardım isteyerek konunun aydınlatılması için destek talep etmişlerdir. Şikayet ile birlikte davanın

yeniden açılması sonucunda Esin Işık'ın tırnak arasında boşanmak istediği eşi Güven Güneş'in DNA örneği bulunmuştur. Olay bu sayede tekrar incelenmeye başlamış ancak sonuçlanması hiç kolay olmamıştır. Esin Işık'ın düşme ya da itme şeklinde ölüp ölmediği mahkemece belirlenememiş, Çağdaş Hukukçular Derneği tarafından gösterilen çaba sonucunda ODTÜ Fizik Bölümü'nün inceleme raporu ile netlik kazanmıştır. Raporda ''Esin'in herhangi bir dış etki olmadan düşme ihtimali yüzde sıfır'' şeklinde ifade edilmiştir. Çünkü maktul, kendisi atlamış olduğunda düşmesi gereken zeminde değildir (Kav, 2020, s. 85). Bilimin ve büyük bir mücadelinin sonucunda cinayet kanıtlanmış ve fail tutuklanmıştır. Fakat bu çabanın gösterilemediği bir çok davada kadın cinayetleri şüpheli ölüm olarak kayıtlara geçmektedir.

Ülkemizde kadına yönelik şiddet oranlarının kayıt altına alınması ve verilerin yayınlanmasındaki eksiklik kadın cinayetleri konusunda daha vahim bir durumdadır. Açıklanan resmi verilerin hangi kriterlere göre toplandığı ve bilgilerin ne kadar şeffaflıkla paylaşıldığı açık değildir. Kadın cinayetleri her geçen yıl artmakta olsa da sorunun ne kadar vahim boyutlara ulaştığını görmemizi sağlayacak verilerin toplanmasında ve değerlendirilmesinde hala ciddi eksiklikler yaşanmaktadır. Bu eksikliği kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri kapsamında veri toplayan ve değerlendiren sivil toplum kuruluşları gidermektedir. 2010 yılında Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu bu konuda en yoğun çaba sarf eden kadın örgütlerinden biridir. Platform, kayıt ve veri konusundaki ihmali görmüş ve bu yıllardan sonra meydana gelen kadın cinayetlerini derinlemesine incelemiş, istatistik olarak düzenlediği raporları ay ve yıl bazında yayınlamaya başlamıştır. Ayrıca ölen kadınların hangi nedenlerle öldüğü, şüpheli ölüm oranları gibi detaylar da Platform'a ait web sayfasında yer almaktadır.

Kadın cinayetleri verilerinin paylaşılmadığı bir dönemde, 2009 yılı, dönemin Adalet Bakanı Sadullah Ergin'in TBMM'nde gelen bir soru önergesine verdiği yanıt resmi veri niteliği taşımıştır. Kadın cinayetlerine ait kısmı TBMM internet sitesinde şu an erişime kapalı olsa da verilen yanıtta; ''2002'de 66, 2003'te 83, 2004'te 128, 2005'te 317, 2006'da 663, 2007'de 1011, 2008'de ise 806'' kadın cinayeti işlendiği belirtiliyordu (Adalet Bakanlığı, Sayı: 7/ 8533, 2009). Verilen bu yanıt ve paylaşılan veriler o dönem gündemde fazlasıyla yer bulmuş ve kadın cinayetlerindeki artan oran siyasi çevrelerde ve medyada konuşulmuştur. Dikkat çekici olan bir başka detay ise, sivil toplum

kuruluşlarının yayınladığı rakamlarla, basına yansıyan ya da resmî kurumlarca paylaşılan rakamlar arasındaki farklılık, hatta uçurumdur. 2008 öncesinde sadece resmi kaynaklardan paylaşılan veriler ışığında sorunu değerlendirmek mümkün iken 2008 sonrasında Anıt Sayaç, Bianet ve Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platormu tarafından paylaşılan veriler sayesinde aradaki farkın tespit edilmesi mümkündür. Örneğin TBMM'de kadın cinayeti verileriyle ilgili yöneltilen bir soru önergesine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın verdiği yanıta göre 2009'da 171, 2010'da 177, 2011'de 163, 2012'de 128 kadın cinayeti işlenmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sayı: 34930642-610, 2013). Aynı yıllar için Bianet'in paylaştığı cinayet sayıları ise 2009'da 198, 2010'da 217, 2011'de 257, 2012'de 165 şeklindedir (Bianet, 2022). Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platormu ise 2012 yılında 210 kadın cinayeti işlendiğini bildirmiştir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2022). Rakamlar arasındaki bu fark bize, sesleri çıkamayan kadınların yine sessizce öldürüldüğünü ve bu durumun resmi kayıtlara dahi geçemeyecek önemsizlikte görüldüğünü ifade etmektedir. Ayrıca kadın cinayeti kapsamına girecek olan cinayetlerin belirsizlik içeren bir tarafı olmadığı halde, veriler arasındaki bu farka resmi makamlarca bir açıklama getirilmemiş olması dikkat çekicidir. TÜİK gibi önemli bir kurumun kadın cinayetleri ile ilgili verileri düzenli ve sürekli olarak paylaşmıyor oluşu da yine tartışılması gereken konular arasındadır. Kadına yönelik şiddet konusunda mücadele eden sivil toplum kuruluşlarının çabaları sayesinde görünür olan, basında yer almayı başaran kadın cinayetleri, toplumun da konuya olan ilgisini arttırmıştır. Çıkarılan yasaların ve kanuni düzenlemelerin yetersizliği, uygulamalardaki eksiklikler ve her yıl artan orandaki kadın cinayeti vakaları her yeni kadın cinayetinde sorgulanır olmuş gerek siyasiler gerekse bireyler tarafından çözümüne yönelik beklentilere dönüşmüştür. Öldürüldükten sonra basında haber değeri taşıyan kadınların olması kadar ölümüyle bile haber değeri taşımayan kadınların varlığı bu meselenin başka bir boyutunu gözler önüne sermektedir. Kadınların erkek şiddetine maruz kaldığı, birçoğunun sustuğu ya da susturulduğu, seslerini duyurmak isteyenlerin hukuk tarafından korunamadığı ve aralarından bazılarının ölümünden sonra basında yer alabildiği, bazılarının ise ölümüyle bile sesini duyuramadığı açık bir gerçekliktir. Bütün bunların ortaya çıkardığı sonuç ise kadınların güvenliksizlik içinde yaşamak durumunda bırakıldıkları ve bu güvensizliğin çözümüne yönelik gereken adımların atılmadığıdır.

Teori kısmında ele aldığımız ‘‘Güvenlikleştirme Kuramı’’ ve ‘‘Güvenliksizleştirme’’ yaklaşımından yola çıkarak kadına yönelik şiddet konusunun güvenliksizleştirildiği açıktır. Her durumda olduğu gibi var olan meseleyi hafifletmek ismini koymamakla başlamaktadır. Kadın cinayetlerine kadın cinayeti denilmek istenmemesinin arka planında konuyu sıradanlaştırma çabası yer almaktadır. Oysa ki bu konudaki kavramsallaştırma son derece önemli ve meselenin çözümündeki başlangıç noktası olarak görülmelidir. Var olan bir sorunu kategorize etmeden detaylarını görebilmek, derinlemesine incelemek mümkün değildir. Özellikle gelenek, kültür ve toplumsal normların yerleşmiş olduğu ve buna dayalı güvenlik problemlerinin yaşandığı kadın meselesinde bu kavramsallaştırmayı yapmak diğer bir çok konuda olduğundan daha önemli ve ayrıcalıklıdır. Çünkü kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı nedenlerden dolayı şiddet görmekte ve öldürülmektedir. Kadın cinayeti olarak adını koyamadığınız bir meseleyi çözmenin ya da engellemenin de mümkün olamayacağı açık bir gerçeklik olarak yaşanılan örneklerle görülmektedir.

Kadın cinayeti ya da kadına yönelik şiddet başlıklarıyla konunun ele alınmasından rahatsız olan bir kitle bunun pozitif bir ayrımcılık olduğunu, konunun özel bir muamele gördüğünü ve konuya duygusal yaklaşıldığını iddia etmektedir.

Sabah Gazetesi yazarı Metin Altıok ‘‘Sayılar Neyi Sayar’’ başıklı yazısında, 2020 yılında kayıtlara geçen kadın cinayetleri ve şüpheli kadın ölümleri istatistiklerini vererek ‘‘…aynı yıl içinde kaç erkek öldürülmüş, konuşmuyoruz. Hatta bunu sorunca fırça yiyoruz’’ (Altıok, 2021) diyerek şiddetin sadece kadınlara değil erkeklere de uygulandığını dile getirmiştir. Diğer bir örnekte İstanbul Beyoğlu’nda 8 Mart 2020’de Kadınlar Günü nedeniyle düzenlenen yürüyüşe polis müdahale etmiş ve 35 kişi göz altına almıştır. Görülen davada Hakim sanıklara: ‘‘ …erkekler de öldürülüyor. ’10 kadın öldürülüyorsa 20 erkek öldürülüyor’ diyenler var. Biz de mi toplanalım’’ (SoL Haber, 2021) diyerek ‘‘kadın cinayetleri’’ isimlendirmesinden duyduğu rahatsızlığı ifade etmiştir.

‘‘Erkekler de kadınlar tarafından öldürülüyor’’ zihniyetiyle konuyu ele alan ve tartışan bir bakış açısıyla kadınların yaşadıkları güvenlik sorunlarının çözülemeyeceği açıktır. Kadınların toplumsal cinsiyete dayalı nedenler ile öldürüldüğü görülmek

istenmediğinde ‘‘her cinayet, kadın cinayeti değildir’’ gibi söylemlerle bunun arkasına sığınılmaktadır.

Elbetteki her cinayet, kadın cinayeti değildir. Fakat var olan kadın cinayetlerinin normalleştirilmesi çabası kadınların yaşadıkları güvensizliklerin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle İstanbul Sözleşmesi'nin en önemli yaptırımlarından biri şiddetti normalleştiren ve geleneklerle açıklayan zihniyetin karşısında yer almasıdır. Hangi erkek gece geç saatte eve geldiği için, boşanmak istediği için, birlikte olma teklifini reddettiği için, sorumluluklarını yerine getirmediği için, aldatıldığı düşünüldüğü için öldürülmektedir. Bütün bu gerekçeler kadınların hayatında ölüm nedeni olabilmekte üstelik aynı gerekçeler ceza indirimine yönelik hafifletici neden sayılabilmektedir.

3.1.4.2 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Israrlı Takip Ve Cezasızlık Sorunu

‘‘Güvenliksizleştirme’’nin yasa koyucular ve uygulayıcılar tarafından yaratılan bir sorun olduğunu örneklemek için daha ayrıntılı bir şekilde ele alınabilecek diğer bir konu ise ısrarlı takip ve cezasızlık sorunudur.

Kadına yönelik şiddet sorununun kadınlar açısından en sık ve yoğun şekilde mağduriyete sebebiyet veren kavramı olarak ısrarlı takip (stalking), bilinçli ve sürekli şekilde takip etme, rahatsızlık verme, taciz gibi eylemleri içeren davranışları tanımlamaktadır. Elbette bu kısa tanım, sorunun büyüklüğü ve yaşanılan vakaların çokluğu karşısında yetersiz kalacaktır. Çünkü kadına yönelik şiddet vakalarının birçoğunun başlangıç noktası olarak ısrarlı takip, önlem alınmadığında büyük tahribatlarla, hatta cinayetlerle sonuçlanabilmektedir. Bu nedenle öncelikli olarak kavramın detaylı tanımın yapılması, sonrasında ise bu kapsama girecek olan eylemlerin netleştirilmesi gerekmektedir. Aksi taktirde kişisel yorum ve kanaatler doğrultusunda, özellikle ataerkil yapıların söz konusu olduğu toplumlarda, cezasızlık gibi bir kavramı karşımıza çıkarıyor olacaktır.

Türkiye'de yaşanan birçok kadın cinayetinin arka planında yer alan bu gerçek, 2010 yılında öldürülen Ayşe Paşalı cinayetinde de karşımıza çıkmaktadır. Boşanmış olduğu kocası tarafından şiddet görmeye devam eden Ayşe Paşalı, korunma talebiyle

ilgili birimlere başvurmuş fakat dönemin 4230 Sayılı Aileyi Koruma Kanunu'nun resmi evlilik şartı gerekçesiyle bu talebi reddedilmiştir (Kav, 2020, s. 82). Cinayetten sonra yapılan delil taramasında ve kızı Burcu Paşalı'nın ifadelerinde katilin bilgisayar geçmişinden Türk Ceza Kanunu'nda insan öldürme suçunu incelediği anlaşılmıştır (NTV Haber, 2010). Bu durumun oluşturduğu kanaat, katilin alacağı ceza indirimleri hesaplayıp, göze alarak bu cinayeti işlemiş olduğu yönündedir.

Boşanmış olduğu eşinden ısrarlı takip, tehdit ve şiddet gören bir kadının koruma talebinin evli olmadığı gerekçesiyle reddedilmesi ve bunun sonucunda Ayşe Paşalı'nın öldürülmüş olması kötü bir milat olsa da, kadın cinayetlerine olan hassasiyeti arttırmış ve konunun gündeme gelmesini sağlamıştır. Kav'ın ifadesiyle Ayşe Paşalı'nın ölüm şekli iki önemli sorunu ortaya koymuştur: 1. Mevcut yasalar kadınları koruyamamaktadır; 2. Ceza indirimleri suçun sürmesine neden olmaktadır (Kav, 2020, s. 82).

Diğer bir ısrarlı takip ve cezasızlık vakası örneği de Nahide Opuz'dur. Kocası Hüseyin Opuz tarafından 7 kez saldırıya ve şiddete maruz kalmış ve bu saldırılarıların birinde ise Nahide Opuz'un annesi, kızını damadından korumaya çalışırken damadı tarafından öldürülmüştür. Annenin ölümünden önce gerçekleşen bütün saldırılar şikayetle birlikte kayıtlara geçmiş olmasına rağmen Hüseyin Opuz dışarda ve serbest kalmaya devam etmiştir. Mahkeme kayıtlı 6. saldırıda kocayı delil yetersizliğinden dolayı serbest bırakmış, daha önceki davalarda sunulan şikâyet dilekçeleri, koruma talepleri, bıçakla saldırı ve tehditler delil olarak kabul görmemiştir (Çitil, 2021). Annenin ölümünden sonra nihayet cezaevine gönderilen Hüseyin Opuz, uzun süre tutuklu yargılanmasının ardından tahrik ve iyi hal indirimi alarak tekrar serbest bırakılmış ve yargılaması tutuksuz devam etmiştir. Dışarıya çıkar çıkmaz Nahide Opuz'u kendisiyle tekrar beraber olması yönünde zorlamış ve tehditlerine devam etmiştir. Kendi can güvenliğinin tehlikede olduğunu ve Türkiye'deki yasalarla korunamayacağını düşünen Nahide Opuz, İHAM'a 2002 yılında başvurmuş ve gecikmeli de olsa, 2009 yılında kendisini duyan bir ses cevap vermiştir. Mahkeme sunduğu raporda şu ifadelere yer vermiştir:

> Yargı makamlarının genel olarak kadına yönelik şiddet konusunda gereken hassasiyeti göstermeyip, kayıtsız kalması ve sanıkların şiddet eylemlerinin cezai yaptırıma tabi tutulmaması gerçeği karşısında, kadınların şiddetten korunması noktasında, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı bir hak ihlali bulunduğunu tespit edilmiştir. Hükümet tarafından son yıllarda gerçekleştirilen reformlara rağmen, mevcut davada görüldüğü gibi, yargı sisteminin genel olarak tepkisizliği ve

saldırganların yararlandığı cezasızlık, aile içi şiddetle mücadele için uygun önlemi almak için yeterli taahhüdün bulunmadığını göstermiştir (İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi, CASE OF OPUZ v. TURKEY, 2009, para: 200).

Bu açıklamanın ardından, mevzu bahis durumun, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 2., 3., ve 14. maddelerine aykırı olduğu karara bağlanmıştır (İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi, CASE OF OPUZ v. TURKEY, 2009, para: 202). İlerleyen bölümlerde detaylı olarak yer verilecek olan İstanbul Sözleşmesi ve sözleşmenin iç hukuktaki karşılığını vermesi için çıkarılan 6284 sayılı Kanun, Opuz davasına bağlı İHAM kararı ve açıklamalarından kaynaklanan yükümlülükleri yerine getirmek üzere çıkartılmıştır (Doğan, 2014, s. 150). Bu dava ısrarlı takip vakalarının eğer önlem alınmazsa ne gibi sonuçlar doğuracağına yönelik aydınlatıcı bir vakadır ve ne yazık ki Türkiye'de benzer birçok örnekleri yaşanmaktadır. Opuz davasının ön plana çıkmasındaki neden, davanın mağdurun şikayetiyle, İHAM'a intikal etmesi ve mahkemenin Türkiye'deki toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı uygulamalara vurgu yapan kararıdır. ''Nahide Opuz kararı, İHAM'ın ilk kez bir ülkeyi kadına karşı şiddeti önlemede başarısız olduğu gerekçesi ile tazminat ödemeye mahkum etmesi ve cinsiyete dayalı şiddeti bir ayrımcılık biçimi olarak kabul etmesi yönüyle kadına yönelik şiddet vakaları için bir dönüm noktasıdır'' (Sönmez, 2020, s. 7).

Daha çok yeni bir gelişme olmakla birlikte, ısrarlı takip, Türk Ceza Kanunu'nda ayrıca bir suç tanımı olarak 12 Mayıs 2022 tarihinde yapılan düzenleme ile yer almıştır (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 31848, No: 7406, 2022). Israrlı takipin Ceza Kanunu'nda yer almasından önce ''6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği''nin 3. maddesinde ısrarlı takip tanımlaması kapsamında ele alınmış ve karar uygulayıcıların insiyatifinde ilgili suçlar bu tanımla değerlendirilmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28532, 2013)[2]. Bu tanım ısrarlı takip konusunda detay içeren bir tanım gibi gözüküyor olsa da kavramın kapsamına girecek olan vakaların tanımı için yetersizdir. Şöyle ki tanımda geçen ''güvenliğinden endişe edecek şekilde'' ifadesi ısrarlı takip olaylarının başlangıç aşamasında gerçekleşmeyip,

[2] Tek taraflı ısrarlı takip: Aralarında aile bağı veya ilişki bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranışı, ifade eder (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28532, 2013)

daha sonra güvenlik riski içeren bir duruma dönüşebilmektedir. Buradaki ‘‘güvenlik riski’’ ifadesinden kastedilen şey tam olarak nedir veya nelerdir açıklanması gerekmektedir. Aynı şekilde tanımda yer alan ‘‘korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak’’ ifadesi de muğlaklık içeren bir tanımlamadır. Hangi eylemin kimde korkuya neden olup olmayacağı ya da korkunun yoğunluk derecesi kişilere göre değişkenlik gösterebileceğinden dolayı yoruma açık bir konu olabilmekte ve bu da yargı süreçlerinde genellikle kadınların aleyhine bir duruma dönüşebilmektedir. Tanımda ki bir diğer eksiklik ise ‘‘ısrarlı takip’’ ifadesinin en can alıcı noktası olan ‘ısrarlı’ yani devamlık içeren davranışları içerip içermediğinin anlaşılmamasıdır.

Yeni yapılan düzenlemelerin yer aldığı ‘‘Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’’un 8. maddesinde ısrarlı takip; ‘‘ Israrlı bir şekilde; fiziken takip etmek ya da haberleşme ve iletişim araçlarını, bilişim sistemlerini veya üçüncü kişileri kullanarak temas kurmaya çalışmak suretiyle bir kimse üzerinde ciddi bir huzursuzluk oluşmasına ya da kendisinin veya yakınlarından birinin güvenliğinden endişe duymasına neden olan’’ eylemler olarak tanımlanmıştır (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 31848, No: 7406, 2022). ‘‘Israrlı bir şekilde’’ ifadesi getirilerek 6284 sayılı kanundaki eksiklik giderilmeye çalışılmıştır. Diğer taraftan çıkarılan kanunun 2.,3.,4.,5.,6. ve 7. maddelerinde ‘‘kadına karşı işlenen suçlar’’ başlığında ceza arttırımları yapılmış ve kadına yönelik şiddetle mücadelede olumlu bir gelişme olarak sunulmuştur. Çıkarılan kanunun eksikliklerine karşı yapılan eleştirilerde, ‘‘kadına karşı işlenen suçlar’’ başlığının yetersiz olduğu, bu tanımın sadece kadının biyolojik kimliği ile ilgili olduğu ve kanun kapsamında ‘‘toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti’’ kapsayan somut bir ifadenin yer almadığı görüşleri yer almıştır. İnfaz sisteminde cezasızlığa neden olan düzenlemelerde kadına karşı şiddetle ilgili hiçbir değişikliğin yapılmamış olması, erteleme, para cezasına çevirme gibi cezasızlık içeren politikaların aynen sürdürülmüş olması diğer eleştiriler arasındadır (EŞİK Platformu, 2022).

Yapılmaya çalışılan düzenleme bu şekliyle kadına karşı şiddetle mücadelenin esas sorunlarını kapsamamaktadır. Çünkü bilinmektedir k,i asıl sorun çıkarılan kanun ve yönetmeliklerin uygulamalarında yer alan cinsiyetçi yaklaşımlardadır. Sorun öncelikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği kapsamında ele alınmalı ve çıkarılan kanunların bu alandaki eksiklikleri giderilmelidir. Emniyetteki şikayet dilekçelerinin oluşturulmasından tutun da

mahkemelerdeki davaların seyrine kadar bu cinsiyetçi yaklaşımın örnekleri sıkça görülmekte ve zaten kadınlar için içinden çıkılması zor olan bir durum, kamuya olan güvensizlikle, hepten zorlaşmaktadır. Kanun ve yönetmeliklerinin bu cinsiyetçi yaklaşımın önüne geçmek için oluşabilecek tüm boşlukları doldurması, kişisel yorum ve kanaatle verilecek kararların önüne geçilmesi gerekmektedir. 6284 sayılı Kanun ve Uygulama Yönetmeliği'nin ısrarlı takip konusunda koruyucu ve önleyici tedbirleri alması yönünde gerekli olan hukuki alt yapıya sahip olmasına rağmen yargı makamlarının bu konuda gereken hasassiyeti gösteremedikleri, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda henüz olması gereken seviyeye gelinemediğini göstermektedir (Doğan, 2014, s. 153).

Israrlı takip ve cezasızlık devlet ve hukuk tarafından önlem alınmadığında ağır tahribatlar ve sonuçlar doğuracak bir şiddet türüdür. Güvenliksizleştirme sadece kadına yönelik şiddetin faili tarafından değil kamu otoritesinin kadının güvenliğini önemsiz görmesinden dolayı da gerçekleşen bir sorundur. Bu nedenle devletin vatandaşlarının güvenliğini sağlama yükümlüğü esas alınarak kadınların güvenliğinin sadece çıkarılan yasalarla değil, toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanan uygulamalarla sağlanabileceği görülmelidir. Aksi takdirde, kanunlardaki boşluk ya da kişisel kanaatlere göre değerlendirilen davalar, cinsiyetçi kararlar sonucunda cezasızlık ve ceza indirimleri ile neticelenmekte, bu durum ise şiddetin devam etmesi ve yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Unutulmamalıdır ki şiddet meydana geldikten sonra yapılması gerekenlerden çok şiddeti önleyici tedbirlerin alınması kadınların güvenliği açısından son derece önemlidir. Bütüncül ve kapsamlı bir bakış açısıyla ısrarlı takip ve cezasızlık konusu önleyici tedbirlerin bir basamağı olarak düşülmeli, kadınların kendilerini güvende hissedecekleri bir hukuk düzeni içinde yer almalıdır.

BÖLÜM 4. KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET VE EV İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE BUNLARLA MÜCADELE HAKKINDAKİ AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ (İSTANBUL SÖZLEŞMESİ) VE 6284 SAYILI KANUN

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelede yaşanan gelişmeler neticesinde İstanbul Sözleşmesi'nin kabulü, sözleşmenin amacı ve hangi nedenlerle gerekli olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Sözleşme'nin iç hukuktaki uygulayıcısı ve garantörü olacak olan 6284 Sayılı Kanun ayrı bir başlıkta ele alınarak, kadına yönelik şiddet konusuna yaptığı katkılar ve uygulanmasındaki eksiklikler bir arada değerlendirilmiştir. İstanbul Sözleşmesi'ne yöneltilen eleştiriler ve eleştirenlerin ortaya koydukları argümanlar çalışmada yer almıştır. Gerek siyasiler gerek çeşitli medya kuruluşları gerekse çeşitli yazarlar tarafından şiddetle karşı çıkılan sözleşmenin neden bir anda tehdit algısı yaratılarak güvenlik problemine dönüştüğü, güvenlikleştirilen konunun kadınların yaşadığı güvenlik sorunları olması gerekirken neden ‘‘ailenin korunması’’ üzerinden İstanbul Sözleşmesi olduğu tezin ana tartışmasını oluşturmuştur.

4.1 İstanbul Sözleşmesi

4.1.1 İstanbul Sözleşmesinin Türkiye'de Kabulü

Avrupa Konseyi, kadına şiddet konusunda dünyada ve Avrupa'da olan eksiklikleri gidermek amacıyla, ‘‘Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da imzaya açmıştır. Türkiye sözleşmenin imzaya açıldığı 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalayan ilk ülke olduğu için sözleşme kısaca İstanbul Sözleşmesi olarak anılmaktadır. İstanbul Sözleşmesi, 8 Mart 2012 tarihinde Resmî Gazetede yayınlanmış ve Sözleşme'nin iç hukukta karşılığını verecek olan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun aynı gün kabul edilmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28239, 2012). Sözleşme'nin imzalanmasında toplumun ve siyasi aktörlerin desteği tam olmuştur. TBMM'inde yapılan oylamada o dönemin parlamentosuna ait oturuma katılan 247 milletvekilinin 246'sı ‘‘evet’’ oyu vererek sözleşmeyi kabul etmiştir (Oda TV, 2021). İktidar partisi AKP adına kürsüye çıkan Nurettin Canikli sözleşme ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir. "Sözleşmeyi parlamentosundan geçiren,

yasalaştıran ilk ülke olma onuru da inşallah bize ait olacak biraz sonra; hepimize ait olacak, bütün milletvekillerimize, bütün gruplarımıza ve Türkiye'ye ait olacak. Bu gurur gerçekten çok tarihi bir anın da aynı zamanda yansımasını ifade ediyor" (TBMM Genel Kurul Tutanağı, 27/5, 2011).

Hemen hemen hiçbir konuda uzlaşı içinde olamayan dönemin siyasi partileri İstanbul Sözleşmesi konusunda tam bir fikir birliği sağlamışlardır. Tüm partilerin konu hakkında söz alan temsilcileri sözleşme ile ilgili övgü dolu konuşmalar yapmıştır. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasını "Kadına şiddet artık 'insan hakkı ihlali'. Sözleşme, Türkiye'nin öncülüğünde hazırlandı" ifadeleriyle duyurmuştur (Oda Tv, 2021).

Erdoğan'ın kızı Sümeyye Erdoğan'ın yöneticisi olduğu Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) İstanbul Sözleşmesi'ni destekleyen açıklamalarda bulunmuş ve sürecin takipçisi olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler neticesinde İstanbul Sözleşmesi 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. [3] Bu birlik hali, kadına yönelik şiddet konusunda artan kamuoyu duyarlılığının bir sonucudur.

4.1.2 Sözleşmenin Amacı ve Kapsamı

Kadınların yaşadıkları şiddetin her türlüsü ile mücadele etmeyi hedefleyen sözleşme, şiddetin sadece fiziksel olarak görünen kısmınla değil, psikolojik, cinsel, ekonomik ve toplumsal olarak yaşanan türleriyle de ilgilenmektedir. Bunu sağlamak için kadın erkek eşitliğinin esas alınması ve ayrımcılık içeren tüm uygulamaların kaldırılması sözleşmenin ana çatısıdır. Sözleşme, şiddeti meydana getiren önleyici tedbirlere önem vermesi ve bunların çözümüne yönelik önerilerde bulunmasının yanında, şiddet mağdurlarını korumak için gereklilikleri de açıkça belirtmektedir.

İstanbul Sözleşmesi amacını 1. maddesinde detaylı bir şekilde aşağıdaki gibi tanımlamıştır.

[3] Sözleşme, 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalanmış, 8 Mart 2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmış, sözleşmenin içeriğinde yer alan ''sözleşmeyi imzalayan 10 ülke'' olması durumunda yürürlüğe girme şartı nedeniyle 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

- Kadınları her türlü şiddete karşı korumak ve kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak;
- Kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınları güçlendirmek de dahil olmak üzere, kadınlarla erkekler arasında önemli ölçüde eşitliği yaygınlaştırmak;
- Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması ve bunlara yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politika ve tedbirler tasarlamak;
- Kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırma amacıyla uluslararası işbirliğini yaygınlaştırmak;
- Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi maksadıyla kuruluşların ve kolluk kuvvetleri birimlerinin birbiriyle etkili bir biçimde işbirliği yapmalarına destek ve yardım sağlamak.

Kadınlara karşı her türlü şiddetin, ayrım yapmaksızın karşısında duran sözleşme, kadınların her anlamda güçlenmesini ve erkek kaşısında eşit bir konumda olmasını amaç edinmiştir. Aile içi şiddet kapsamında tüm bireylerin korunması ifadesiyle sadece kadınları değil, çocuk ve erkekleri de bu kapsamda değelendireceğini belirtmiştir. Aile içi şiddetin mağduru yüksek oranda kadınlar olduğu için sözleşme kadınları koruyan bir sözleşmedir fakat mağdur olan erkek olduğunda aynı koruma şartları erkekler için de geçerli olmaktadır. Sözleşmenin amaçlarında kurumlar arası bütüncül bir yaklaşım sergilemenin önemine ve uluslararası işbirliğinin gerekliğine vurgu yapılmıştır.

Önemli olan diğer bir detay ise Sözleşme'nin 1. maddesinde sözleşmenin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için bir izleme mekanizması kurulacağının ifade edilmesidir.

İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddet konusunda var olan eksiklikleri tamamlama çabasında olan, uluslararası boyutta tüm sorunları ele alan ileri düzey bir sözleşmedir. Sözleşme'nin 4. maddesinde yer verdiği gibi kadına şiddet konusunun önlenmesinde anahtar unsur olarak kadın erkek arasındaki hukuki ve fiili eşitliğin

sağlanmasının önemine vurgu yapılmaktadır.[4] Kadın erkek eşitliğine yapılan vurgu ile birlikte devletlerin sorumlulukları hatırlatılmakta, 5. maddede hem devlet yetkililerinin veya görevlilerinin, hem de devlet dışı aktörlerce meydana gelme ihtimali olan şiddet eylemlerinin önüne geçmek için tedbirler alınmaktadır. Sözleşme kapsamındaki tüm şiddet eylemlerinin önlenmesi, cezalandırılması ve gerekli durumlarda mağdura tazminat verilmesi konusunda yasal tedbirlerin özenle alınması gerekliliği vurgulanmaktadır

Kadına karşı şiddetle mücadele konusunda bütüncül ve iş birliğine dayalı çözümler öneren İstanbul Sözleşmesi'nin 2. bölümünde bütüncül politikalar ve veri toplama konusunun detaylarına yer verilmiştir. Konuyla ilgili 7. maddede şöyle denilmiştir:

> Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddetin önlenmesi ve bu tür şiddet eylemleriyle mücadele edilmesine yönelik ilgili tüm tedbirleri içeren Devlet çapında etkili, kapsamlı ve birbiriyle koordineli politikaların benimsenip uygulanmasını mümkün kılacak, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacak ve kadına karşı şiddete karşı bütüncül bir mukabelede bulunulmasını temin edeceklerdir (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 6).

Bu ifadeyle soruna yönelik sembolik ve tek bir alana yoğunlaşan çözüm arayışlarının aksine, kapsamlı, devletin tüm birimlerinin koordineli olarak çalıştığı, ciddiyetle ele alınan bir çözüm arayışı ortaya konulmuştur.

Kurumlar arası iş birliği sürecinde sivil toplum kuruluşları ile ilgili tüm aktörlerin sürece dahil olması gerekliliği dile getirilmiştir. Bu gereklilik 9. maddede ''Taraflar kadınlara karşı şiddet uygulanmasıyla mücadelede aktif bir rol oynayan sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını her düzeyde takdir ve teşvik edecek ve destekleyecek ve bu kuruluşlarla etkili bir iş birliği gerçekleştirecektir'' ifadesiyle tekrarlanmıştır (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 7). Halk arasında farkındalığın arttırılması amacıyla ulusal insan hakları kuruluşları, kadın örgütleri ile olan iş birliği ve ortak kampanya düzenlenmesine

[4] Sözleşmenin 4. maddesinde, ''Taraflar, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı kınayacak ve ayrımcılığı önlemek üzere, özellikle aşağıdakiler dahil olmak üzere, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır:– ulusal anayasalarında veya ilgili diğer mevzuata kadın erkek eşitliği ilkesini dahil edecek ve bu ilkenin uygulamada gerçekleştirilmesini temin edeceklerdir;– yerine göre, yaptırımların uygulanması yolu da dahil olmak üzere, kadınlara karşı ayrımcılığı yasaklayacaklardır;— kadınlara karşı ayrımcılık yapan yasa ve uygulamaları yürürlükten kaldıracaklardır'' şeklinde eşitlik ve ayrımcılık ilkesi açıklanmıştır (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 5).

yönelik uygulamalar 13. maddede önleyici tedbirler kapsamında da belirtilmiştir. Buradan hareketle toplumun tüm yapısına nüfuz etmiş yapısal bir sorunun çözümüne yönelik, kapsamlı ve bütüncül bir yaklaşımla konunun ele alınmaya çalışıldığını ifade edebiliriz. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadelede çaba gösteren sivil toplum kuruluşlarının, kadın örgütlerinin süre gelen zaman zarfındaki başarısı ve samimiyeti dikkate alınmış ve devletlerin yapılan iş birliği ile buna önem vermesi istenmiştir.

Meselenin kapsamına ilişkin bize en önemli bilgiyi sağlayacak olan istatiksel verilerin toplanması ve paylaşılması konusu da sözleşmede yer almış, bu verilerin düzenli aralıklarla toplanması gerekliliği 11. maddede belirtilmiştir. Yalnıza veri veri toplamakla kalmayıp ‘‘…her türlü şiddet olayının kökünde yatan nedenler ve bunların etkileri, şiddet olayları, ceza oranlarının yanı sıra, bu Sözleşmenin uygulanması için alınan tedbirlerin etkililiğini incelemek üzere, bu olaylarla ilgili araştırmaların desteklenmesi’’ istenmiştir (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 7). Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusundaki verilerin hangi kriterlere göre toplandığı, yapılan araştırmalardaki eksiklikler ve paylaşılan veriler arasındaki tutarsızlıklar dikkate alındığında sözleşmenin sadece bu maddesi bile sorunu analiz etmede önemli bir adım teşkil edebilecektir. Ayrıca sözleşmenin 11. maddesinde uluslararası iş birliğini harekete geçirmek için ve uluslararası standartları sağlayabilmek için toplanan verilerin belirlenen uzmanlar grubuna verilmesi ve kamuoyu ile paylaşılması istenmiştir. Tek bir ülkeye ait olmayan ve aslında çözüm üretmekte çok geç kalınan bir meselenin tüm ulusları içine alacak kapsamda ele alınması, belirlenen standartlara uyum sağlanmasının beklenmesi elbette kadına şiddet konusunun çözümü için ümit vaat edici bir gelişme olarak değerlendirilebilmektedir.

Özellikle Türkiye gibi geleneklerine bağlı, kadına ait rollerin kalıplaştığı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hayatın her alanında hissedildiği ve yüzyıllardır aktarılan bir kültürün hâkim olduğu ülkeler açısından sözleşmenin varlığı son derece mühimdir. Çünkü sözleşme, ‘‘…toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve şiddeti temel almıştır ve toplumsal cinsiyeti tanımlayan ilk uluslararası belgedir’’ (Bakırcı, 2015, s.135). Sözleşmenin 3. maddesinde toplumsal cinsiyet kavramı, ‘‘herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler olarak anlaşılacaktır’’ şeklinde tanımlanmıştır (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 5). Önleme tedbirlerin yer alığı 3. bölümün 12. maddesinde

ise töre, gelenek ve bütün kalıplaşmış rollerin yok edilmesine yönelik yardımcı tedbirlerin alınması gerekliliği ifade edilmiş, ‘‘Taraflar kültür, töre, din, gelenek ve sözde ‘namus’ gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir’’ beyanıyla konunun önemine dikkat çekilmiştir. 42. maddede ‘‘Sözde ‘namus’ adına işlenen suçlar da dahil olmak üzere, işlenen suçlar için gerekçelerin kabul edilmemesi’’ ve aynı maddenin 1. fıkrasında yer alan ‘‘Taraflar bu Sözleşme kapsamında kalan şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesinden sonra başlatılan ceza davalarında kültür, töre, din, gelenek veya sözde ‘namus’un gerekçe olarak öne sürülmesinin önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır’’ hükmünce bahsi geçen eylemlerin şiddetin meydana gelmesine gerekçe olamayacağı gibi bu durumun önlenmesine yönelik yasal tedbirlerin gerekliliğine de vurgu yapılmıştır.

Türkiye’de yaşanan namus cinayetlerinin sayıca çokluğu dikkate alındığında özellikle sözleşmenin bu konuya verdiği önem ülkedeki kadınların güvenliği açısından son derece önemlidir. Cinsiyetçi bir zihniyetin hakim olduğu toplumlarda, geleneksel ve kültürel normların hukuk kurallarının ötesinde önemli görülmesi ve dahası hukuk kurallarını da etkileyen bir mahiyette olması elbette kabul edilebilir bir durum değildir. Tıpkı kadın cinayetlerinde isimsizlik, ısrarlı takip ve cezasızlık sorunlarında olduğu gibi bir zihniyet probleminin varlığı açıktır ve bu problemin çözümüne yönelik politikaların olmayışı kadınların hayatını güvenliksizleştirmektedir.

Kendi hayatının ve kararlarının sahibi olması gereken kadın, yüz yıllardır devam eden ataerkil bir anlayışla erkeğe ait bir nesne olmaktan öteye gidememiş ve yaşanılan bir çok sorunun kaynağında bu zihniyetin çarpıklığı yer almıştır. Kadın bedeninin kendisine ait değil de bir erkeğe ait olduğu inancı ne yazık ki toplumsal olarak da yerleşmiş ve kabul edilmiş bir anlayıştır. Namus cinayetlerinin, gerek toplum gerekse kanunlar tarafından, erkeğe geçerli bir neden sunuyormuş gibi hafifletici bir algıyla değerlendirilmesi, meselenin en can alıcı noktasıdır. Kanunları uygulayanlar tarafından verilen kararlarda sözde ‘‘namus’’ gerekçesiyle işlenen cinayetlerde ceza indirimlerinin uygulanması hem şiddetin devamlılığına neden olmakta hem de kadınların hayatına mal olan bir güvenlik sorunu yaratmaktadır. Oysa özellikle namus adına işlenen cinayetlerin, en ağır cezalarla karşılık bulması gerekmektedir. Tüm bu eksikliklerin ve yerleşmiş

normların çarpıklığının farkındalığı ile oluşmuş olan İstanbul Sözleşmesi, ülkelerin kendi içinde halledemedikleri, aşmakta zorlandıkları bu kalıpları yıkmak ve kadınların güvenliğini sağlayabilmek açısından son derece önemli bir sözleşmedir.

Sözleşmenin 3. bölümü önleme tedbirleri için gerekli olan adımları belirlemiş, kadına şiddet konusunda toplumsal farkındalığın arttırılması faaliyetlerine ve eğitim gibi başlıklara özel önem vermiştir. 14. maddede eğitim konusu şöyle ifade edilmiştir:

Taraflar, yerine göre, tüm eğitim seviyelerinde resmi müfredata, kadın erkek eşitliği, toplumsal klişelerden arındırılmış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde çatışmaların şiddete başvurmadan çözüme kavuşturulması, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişilik bütünlüğüne saygı gibi konuların, öğrencilerin zaman içinde değişen öğrenme kapasitelerine uyarlanmış bir biçimde dahil edilmesi için gerekli tedbirleri alacaklardır (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 8).

Sözleşme, sorunun toplumsal ve kültürel etkilerini dikkate alarak, küçük yaşta ve her düzeyde verilecek eğitimle meselenin ele alınması gerekliliğini dile getirmiştir. Özellikle ülkemizde, küçük yaşlardan itibaren toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddete eğilim konularında ihmalin olduğu, çocukların ve gençlerin bu konularda yeterli eğitime tabi tutulmadığı inkar edilemez bir gerçektir. Ancak en alt basamaktan eğitimle ataerkil kültürel normların, cinsiyete dayalı rollerin, geleneklere bağlı eşitsizliklerin çözümü, gelecek için ümit vaat edici olabilecektir. Aynı zamanda 15. maddede şiddet mağdurlarına hizmet vereek olan profesyonel kadroların eğitimine yer verilmiştir. Bu konu şiddete uğrayan kişilerin doğru yönlendirilmesinde ve hızlı çözüme ulaşmasında büyük önem arzetmektedir. Çeşitli kaygı ve endişelerle resmi kurumlara başvuran kişilerin ilgili ekip tarafından önemle dinlenmesi gerekli koruma tedbirlerinin titizlikle alınması gerekmektedir. Sözleşme, bu önemli ayrıntıyı da dikkate alarak bu konudaki eksiklikleri giderme amacıyla gerekli adımların atılmasını öngörmüştür.

Daha önceki bölümlerde medyanın şiddet ve kadına yönelik şiddet konularındaki öneminden bahsedilmişti. Sözleşmede bu konuya 17. maddede yer verilmiş ve bu konudaki kontrolün taraf devletlerin sorumluluğunda olduğu ifade edilmiştir.[5]

[5] Taraflar, özel sektörü, bilgi ve iletişim teknolojisi sektörünü ve medyayı, bu sektörlerin ifade özgürlüğüne ve bağımsızlığına gerekli saygıyı göstererek, kadına yönelik şiddeti önlemeye ve kadın

Sözleşmenin 4. bölümü ‘‘Koruma ve destek’’ başlığındaki konuları içermektedir. 18. maddede kadına karşı şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı bir durum olduğu ve mağdurların insan haklarına ve emniyetine odaklanılması gerekliliği ifade edilmiştir. Kadınların yaşadıkları sorunların bir güvenlik problemi olarak ele alınması gerekliliği bu madde ile ifade edilmiş olmaktadır. Kadın mağdurların ekonomik ve diğer tüm konularda güçlendirilmesinin amaçlanması, koruma ve destek çözümlerinin çocuk mağdurları da kapsayacak şekilde, tüm ihtiyaç ve desteğin sağlanmasına yönelik tedbirleri içermesi istenmiştir. Kadının güvenliğinin sağlanması için polisiye tedbirlerle yetinmeyen bu maddedeki diğer önemli detay ise söz konusu hizmetlerin, mağdurun şikayetine ve dava açmasına gerek kalmaksızın sağlanacak olmasıdır (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 9-10)

Sözleşmede detaylı olarak ‘‘fiziksel şiddet, cinsel şiddet, zorla yapılan evlilikler, kadın sünneti, kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama’’ gibi konulara yer verilmiş ve gerekli olan hukuki yaptırımların uygulanması istenmiştir. Aynı zamanda cezayı ağırlaştırıcı koşullar 46. maddede şöyle yer almıştır:

> Suçun, iç hukukun kabul ettiği eski veya mevcut bir eşe veya birlikte yaşanan bireye karşı, aile fertlerinden biri tarafından, mağdurla birlikte ikamet eden biri tarafından veya yetkisini suistimal eden biri tarafından işlendiği hallerde, suçun veya suçların mükerrer olarak işlenmesi halinde, suçun belirli şartlar nedeniyle hassas konuma gelmiş bir bireye karşı işlenmesi halinde, suçun bir çocuğa karşı veya çocuğun huzurunda işlenmesi halinde, suçun iki veya daha fazla insan tarafından birlikte hareket ederek işlenmesi halinde, suçtan önce veya suçun işlenmesi esnasında çok aşırı düzeylerde şiddet uygulanmış olması halinde, suçun silah kullanarak veya silah tehdidiyle işlenmiş olması halinde, suçun mağdura ağır fiziksel veya psikolojik zarar vermesi halinde, failin daha öncede de benzer suçlardan hüküm giymiş olması halinde’’ ki durumlar için uygulanacağı belirtilmiştir (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 16).

Çalışmanın şiddet bölümünün cezasızlık konusunda bahsedildiği gibi özellikle Türkiye’deki cezayı hafifletici nedenler ve uygulandığı durumları dikkate alacak olursak sözleşmenin bu açığı da kapatmaya yönelik olumlu sonuçlar doğuracağı açıktır. Türk Ceza Kanun’da kasıtlı yaralama veya öldürme suçları, yakın aile fertlerinden birine karşı işlenmesi durumunda ağırlaştırıcı sebep olarak kabul edilirken bunun dışında kalan kişiler için işlenen suçlar ağırlaştırıcı ceza kapsamında değerlendirilmemektedir. İstanbul

onuruna saygıyı arttırmaya yönelik politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına ve bu konularda kılavuzların oluşturulmasına ve kendi kendini düzenleyici standartların belirlenmesine katılmaya teşvik edecektir (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 9).

Sözleşmesi bu kapsamı genişletmekte, ağırlaştırıcı cezaya tabi olacak olan kişilerin resmi evlilik bağı ya da aile olup olmadığına bakılmaksızın, kişilerin yakınından gelen her türlü şiddet eyleminin psikolojik olarak daha fazla yaralayıcı olması nedeniyle, ağırlaştırıcı sebep olarak değerlendirilmesi gerekliliğine dikkat çekmektedir (Kuyucu, 2017).

İstanbul Sözleşmesi'ni diğer benzer sözleşmelerden ayıran en önemli özellik, kişiler arasında ailevi ya da resmi bir bağ olup olmadığına bakılmaksızın kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik önemli standartlar öngören ve Avrupa ülkelerini bu kapsamda hukuki olarak bağlayan ilk sözleşme olmasıdır. Ev içi şiddet kapsamında boşanılmış eşler, birlikte olunan partnerler, birlikte yaşanılan aile üyeleri, akraba ya da aynı evi paylaşan başkaları tarafından uygulanan şiddeti baz alarak şiddetin her türlüsü ile mücadele edilmesini sağlamaya çalışan bir sözleşmedir (Bakırcı, 2015, s. 143).

Uluslararası işbirliğinin önemine değinen, koruma, önleme ve cezai hükümlerde bu kuralların geçerliliğine dikkat çeken sözleşmenin 62. maddesinde, şiddetin meydana geldiği ülkede ikamet şartına bakılmaksızın, tüm taraf devletlerde, aynı hükümlerin geçerli olacağı ifade edilmiştir (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 21)

İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddet konusunda önleyici tedbirler, koruma desteği ve cezalandırma ile ilgili yapılması gerekenleri ayrıntılı olarak ele almakta ve kadına şiddetle mücadelede Türkiye'nin ulaştığı en kapsamlı yasal çerçeveyi temsil etmektedir. Sözleşmede kadına yönelik şiddetle ilgili tüm detaylar yer almaktadır. Kadın erkek arasındaki ayrımcılığın ve eşitsizliğin kaldırılmasını, ev içi şiddetin önlenmesini ve şiddete maruz kalanların korunması için kapsayıcı politikalar oluşturulmasını, bu konuda uluslararası kapsamda iş birliği yapılmasını, şiddetle ilgili çalışma yapan tüm grupların desteklenmesini ve tüm bunların gerçekleşip gerçekleşmediği ile ilgili izleme mekanizması kurulmasını amaçlamaktadır (Uygur, 2011, s. 868).

4.1.3 İzleme Mekanizması

İstanbul Sözleşmesi kadınlara yönelik şiddetle mücadelede, kadınların şiddetin her çeşidinden korunması, şiddete karşı önleyici tedbirlerin alınması, şiddeti uygulayan faillere cezai işlemlerin titizlikle yerine getirilmesi gibi detaylı standartları barındıran bir sözleşmedir. Bütün bu yüksek standartları hükme bağlamanın yanı sıra, sözleşmenin getirdiği gerekliliklerin taraf devletlerce uygulanıp uygulanmadığını takip etmek

amacıyla bir izleme mekanizması kurulması hükme bağlanmıştır. Bu çerçevede GREVIO[6] ve Taraflar Komitesi[7] görev almaktadır.[8]

Sözleşme'nin taraf ülkelerdeki uygulamalarını denetleyecek mekanizmayı oluşturacak olan kişilerin seçimi, yeterlilik düzeyleri ve çalışma esaslarına sözleşme içeriğinde detaylıca yer verilmiştir. Oluşacak olan ekibin bağımsız ve tarafsız olması ayrıca önem verilen bir konudur. 66. maddede ''kendi çalışma esaslarını kendi belirleyecek'' olduğu ifade edilen GREVIO, 68. maddede taraf olan ülkelerden, GREVIO tarafından hazırlanan soru formunu esas alarak oluşturdukları bir rapor sunmalarını istemiştir (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 23-24). Ocak 2017'de GREVIO, ilk anket formunu değerlendirmesi için Türkiye'ye iletmiştir. Bütünleşik Politika ve Veri Toplama, Önleme, Koruma ve Destekleme, Maddi Hukuk, Soruşturma, Kovuşturma ve Usul Hukuku ile İlgili Koruma Tedbirleri, Göç ve İltica olarak altı ana başlıktan oluşan ilk anket formunu Türkiye, Temmuz 2017'de GREVIO yetkililerine sunmuştur. Kasım 2017'de saha araştırması için Türkiye'ye gelen yetkililer sonrasında hazırladıkları raporu 15 Ekim 2018 tarihinde açıklamıştır (Bayraktar, 2018, s. 96).

Açıklanan raporda GREVIO, Türkiye tarafından atılan olumlu adımların memnuniyetle karşılandığını belirtmiş fakat kadına yönelik şiddetle mücadelede alınan tedbirlerin, yasal düzenlemelerin ve uygulanan politikaların eksikliklileri ile ilgili endişelerini dile getirmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın erkek eşitliği üzerinden yürütülen bütüncül ve sistemli politikaların olmayışı ve kadınlara yöneltilen geleneksel rollerin (anne ve bakım sağlayıcısı gibi), ayrımcı kalıpların devamlılığına ilişkin eğilim, sunulan raporda GREVIO yetkilileri tarafından vurgulanmıştır. Konunun takibi ve sorunların çözümüne yönelik doğru analizi yapabilmek, uygulamalardaki eksikliklikleri giderebilmek için gerekli olan veri toplama konusunda özellikle yargıdaki adli verilerin eksikliğine dikkat çekilmiş, adli verilerin sağlıklı bir şekilde tutulması ve

[6] ''GREVIO'', Group of Experts on Action againts Violence againts Violence againts Women and Domestic Violence ifadesinin kısaltmasıdır.
[7] Sözleşme'nin 67. ve 68. maddelerinde Taraflar Komitesi ve çalışma usulleri yer almaktadır.
[8] GREVIO en az 10, en çok da 15 üyeden oluşacak, üyelerin cinsiyet ve coğrafi bölge açısından dengeli olması, ayrıca farklı konularda uzmanlaşmış olmaları gözetilecektir. Üyeler, dört yıllık bir görev süresi için Tarafların aday gösterdiği kimseler arasından Taraflar Komitesince seçilecek; üyeler ancak bir dönem daha görev yapabilecek ve Taraf ülkelerin vatandaşları arasından seçilecektir (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 22-23)

kamuoyu ile paylaşılması gerekliliği ifade edilmiştir. Aynı zamanda ceza indirimleri ve cezasızlık konusunda Türkiye'deki uygulamalardan dolayı endişeli olduklarını ifade ederek, önleme, koruma, kovuşturma ve bütüncül politikalar bakımından daha yoğun bir çaba gösterilmesi gerekliliği dile getirilmiştir. Kadınlar tarafından bildirilen toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarının azlığına dikkat çekilerek, kadınların korku, çaresizlik, ekonomik kaygılar ve yetkililere güvensizlik gibi sebeplerle şiddet olaylarını bildirmekten çekindikleri dile getirilmişitir. Tecavüz ve cinsel şiddet konularında ise bu sessizliğin daha fazla olduğu belirtilmiştir. Bu vakalardaki geri bildirimin yetersiz olmasının nedenlerinin incelenmesi ve kurumlara olan güvenin arttırılması gerekliliği vurgulanmıştır. Erken yaşta evlilik, zorla evlendirme, ısrarlı takip, psikolojik şiddet vakalarındaki yaygınlık uzmanlar grubunun Türkiye'de endişe duyduğu diğer konular arasında yer almaktadır. Bahsi geçen konularda Türkiye'deki yasal mevzuatların yetersizliği ve mahkemelerdeki cinsiyetçi kararların varlığından da bahsedilmiştir.

Raporda kadın kuruluşları ve konu ile ilgilenen sivil toplum kuruluşlarının devlet yetkilileri ile iş birliği yapabilmeleri için uygun ortamın oluşturulmasına acilen ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekilerek, sözleşmenin Türkiye'de gelişme gösteren uygulamalarından duyulan memnuniyetin yanı sıra eksikliklerin de tespit edilip düzeltilmesine yönelik tavsiyeler detaylıca yer almıştır.

GREVIO tarafından hazırlanan raporda ve öncesinde kadın ve LGBTİ[9] örgütleri tarafından hazırlanan gölge raporlarda[10] sözleşmenin uygulanmasına ait eksikliklikler, eleştiriler ve gerekli olan tavsiyeler yer almıştır (İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platormu, 2017). Her iki raporda da kadınların gerek ev içinde gerekse toplum içinde maruz kaldığı şiddetin önüne geçilmesi için gerekli olan adımların ivedilikle atılması, sözleşmenin üstünde özellikle durduğu ve amaç edindiği kadın erkek arasındaki eşitliği sağlayan söylem ve politikaların geliştirilmesi; geleneksel yaklaşımlar ya da kalıplar içeren, toplumsal cinsiyet rollerini kuvvetlendiren ve kadınları bu rollerde tutmaya çalışan siyasi dilden vazgeçilmesi gerekliliği ifade edilmiştir.

[9] Lezbiyen, gey, biseksüel ve transgender sözcüklerinin baş harflerinden oluşan kısaltmadır.

[10] ''Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin Hükümlerini Yürürlüğe Koyan Yasal ve Diğer Tedbirler Hakkında Türkiye'nin İlk Raporuna İlişkin Sivil Toplum Örgütlerinin Gölge Raporu'' ismiyle yayınlanan rapor, İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu tarafından imzalanarak GREVIO'ya sunulmak üzere hazırlanmıştır. Platformda toplam 81 üye bulunmaktadır.

4.1.4 6284 Sayılı Kanun'un İstanbul Sözleşmesi İle Beraber Değerlendirilmesi

İstanbul Sözleşmesi'nin taraf devletlere getirdiği sorumluluklar ve sözleşmenin uygulanması konusundaki yükümlülükler gereğince, devletlerin iç hukukunda bütünlüğü sağlaması için 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 20 Mart 2012' de çıkarılmıştır. Sözleşmenin önleme, koruma, kovuşturma ve cezalandırma ile ilgili sorumlulukların uygulanması noktasında hukukta bir boşluk meydana gelmemesi için ilgili kanuna ihtiyaç duyulmuştur.

6284 Sayılı Kanunun uygulanması ve kapsamı ile ilgili 1. maddesinin 2. bendinde şu hükümler yer almaktadır:

a. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürülükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır.

b. Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenir.

c. Şiddet mağduru ve şiddet uygulayan için alınan tedbir kararları insan onuruna yaraşır bir şekilde yerine getirilir.

d. Bu Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 28532, 2013).

Anayasa, kanun ve sözleşmelerin bir bütünlük içinde işleyebilmesi ve hukuken yoruma açık hiç bir boşluk kalmaması için çıkarılan 6284 Sayılı Kanun'un 2. maddesinin a bendinden anlaşılacağı üzere çıkarılan kanuna rağmen esas alınacak olan İstanbul Sözleşmesi'dir. Bu durum bize İstanbul Sözleşme'sinin önemini bir kez daha hatırlatmaktadır. Sözleşmenin asıl amacı olan kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadelede, konuya toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve insan hakları ihlali üzerinden bakma gerekliliği 6284 Sayılı Kanun'da detaylı şekilde belirtilmiştir. Bu durum, kadına yönelik

şiddetle mücadelede yaşanan ve yaşanacak olan cinsiyete dayalı haksız uygulamaların kanunla önüne geçilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Zira daha önceki kanunlardan doğan boşlukların arkasına sığınılarak alınan kararlar, 6284 Sayılı Kanun sayesinde artık açıklığa kavuşturulmuş ve görünür olmuştur.

Çıkarılan 6284 Sayılı Kanun, her ne kadar kadına yönelik şiddetle mücadelenin iç hukuktaki bütünlüğünü sağlamaya yönelik olsa da başlığından anlaşılacağı üzere kanunda‘‘ailenin korunması’’ vurgusu yapılmıştır. Kanun içeriğindeki maddelerde bu kısım tüm kadınları şiddetten koruma amacını ifade etse de daha başlangıçta ailenin korunmasına yapılan vurgu dikkat çekici bir ayrıntı oluşturmaktadır. Çünkü kanunun kendisi ve bağlı olduğu İstanbul Sözleşmesi’nde tam da bu detaya önem verilmekte ve ‘‘ev içi şiddet’’ ifadesiyle bu algı kırılmaya çalışılmaktadır. Kadınların şiddete en yoğun maruz kaldıkları yerin evleri, şiddeti uygulayan faillerin de genellikle en yakınları oldukları gerçeğinden hareketle öncelikle korunması gerekenin her durumda ‘‘kadın’’ olması gerekliliği bu ayrıntıda ki önemli olan kısımlardan biri olmaktadır. Kadına yönelik şiddetin kaynağında yer alan geleneksel normların, kadına yüklenmiş rollerin ve cinsiyetçi uygulamaların ortadan kaldırılması gerekliliğini savunan bir sözleşmenin uygulayıcısı bir kanunun başlığında ‘‘ailenin korunması’’ ifadesinin yer alması diğer dikkat çekici husustur. Sadece isimlendirme aşamasında dahi konunun ‘‘ailenin korunması’’ etrafında güvenlikleştirildiği, şiddet konusuna sadece ‘‘aile’’ başlığı altında yer verilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Bu önemli detayları içeren eleştirilere rağmen 6284 Sayılı Kanun önemli bir kazanımdır. Başlığında yer alan ‘‘ailenin korunması’’ vurgusuna rağmen, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Kanun’un eksikliğini gidererek, kanun kapsamında korunacak olan kişilere evli olmayan kadınlar da dahil edilmiştir. Aynı zamanda detaylı şiddet tanımlamalarına da yer verilerek sadece fiziksel şiddet değil, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet türleri de kanunda yer almıştır. (Gündoğmuş, 2020, s. 119).

Kanunun getirdiği önemli gelişmelere ek olarak ŞÖNİM’ lerin kurulması gerekliliğidir. Şiddete maruz kalan kadınları ve çocukları acil koruyucu tedbirlerin alınmasını sağlayarak korumayı amaçlayan ŞÖNİM, tek merkezde sorunların çözümüne yönelik açılan birimlerdir. Şiddetin önlenmesi ve koruyucu tedbirlerin alınmasına yönelik önemli bir kazanım olarak görülen merkezler, uygulamadaki eksiklikler ile eleştirelere

maruz kalmaktadır (Gündoğmuş, 2020, s. 124). 7 gün 24 saat ulaşılabilir olma esasına dayanan merkezlere kadınların ulaşaması, tek merkezde sorun çözme esasına rağmen ilgili ŞÖNİM birimlerinde kadınların farklı birimlere yönlendirilmesi, ŞÖNİM çalışanlarının tutum ve davranışlarının kötü olması ve güven vermemesi gibi nedenler (Gündoğmuş, 2020, s. 130), kadınların yaşadıkları şiddeti yaşamaya mahkum eden önemli eksiklikler olarak ifade edilmektedir. İlgili personelin doğru bir şekilde eğitilmesi, konuya özellikle hasassiyet göstermesi ve kişilere güven verici yaklaşımlarda bulunması gerekmektedir. Bu hususlar İstanbul Sözleşmesi bölümünde de bahsedildiği gibi sözleşmede ayrı başlıklarla hükümlere bağlanmış ve detaylıca konu edilmiştir.

6284 Sayılı Kanun gereği kolluk kuvvetlerine acil durumlarda koruyucu ve önleyici tedbirlerden bazılarını alabilme yetkisi verilmiştir. Meselelerin hızlı çözümüne yönelik olarak verilmiş bir karar olsa da hem siyasi iradelerin uyguladığı politakaların sonucu olarak hem de ilgili personelin yeterli ve nitelikli eğitime tabi tutulmamalarından kaynaklı önemli sorunlar meydana gelmektedir. Şiddeti önlemek amacıyla alınan bu karar şiddeti körükleyici bir etkiye sahip olabilmektedir. Şiddeti uygulayan faillerle şiddet mağdurları arasında arabulucuk yapmaya çalışan kolluk personellerinin olduğu bilgisi, İHAM kararları ile pek çok sivil toplum örgütü raporlarında yer almıştır (Gündoğmuş, 2020, s. 137). Mor Çatı' nın hazırladığı raporda; şiddete uğrayan bir kadının karakola gittiği, şikayetçi olmak istediği halde kolluk personelinin davanın çok uzun süreceği, daha çok mağdur olacağı ve bu nedenle barışmasının daha iyi olacağına yönelik caydırıcı ifadelerle yönlendirdiği belirtilmiştir (Sakallı, Doğan, vd., 2017, s. 33). İHAM'nin Opuz V. Türkiye kararında da aynı hususlara vurgu yapılmış, aile içinde yaşanan şiddet olaylarında kolluk personellerinin konuya ''aile meselesi'' olarak yaklaştığı ve mağdurlara bu yönlendirmelerde bulunduğu ifade edilmiştir. Bu örneklerde de görüleceği gibi kanunlar, kadınları korumak için tek başlarına yeterli değillerdir. İsminde ''aileyi koruma'' ifadesinin bulunduğu bir kanunun uygulamasında bu vakaların yaşanmış olması da şaşırtıcı olmamaktadır.

Sonuç olarak 6284 Sayılı Kanun bir gelişme ve kadına yönelik şiddetle mücadelede bir iyileşme aracı olarak görülse de uygulamada yaşanan eksiklikler kanunun varlığına gölge düşürmektedir. Bu nedenle 6284 Sayılı Kanun'daki her maddenin uygulanır olması son derece önem arz etmektedir. Fakat hepsinden önemlisi, kanunların

uygulanmasının önündeki en büyük engel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı uygulamaların olduğu görülmektedir. Yasalar, sözleşmeler ve bütün hukuki metinlerin ötesinde konunun ciddiyetle ele alınması ve uygulayıcı birimlere bu hasassiyetin hissetirilmesi gerekmektedir. Eğer amaç gerçekten kadınları şiddetten korumak ve onlara insani bir hak olan güvenlik alanını sağlamaksa çıkarılan kanunların uygulamalarındaki eksiklikler giderilmeli, özellikle yüzyıllardır toplumda yerleşmiş olan cinsiyetçi ve geleneksel zihniyetle mücade edilmelidir. Bu konunun önemi anlaşılmadan ve gerekli adımlar atılmadan ortaya konulan her şey yetersiz kalacaktır ve şiddetin tekrar üretilmesinden öteye bir sonuç doğurmayacaktır. Şiddetin önlenemediği bir yerde ise kadınlar kendilerini her alanda güvenliksiz hissedecek ve yaşamsal güvenlik riskleriyle bir arada yaşamak zorunda kalacaklardır.

4.2 İstanbul Sözleşmesi'ne Yönelik Eleştiriler

İstanbul Sözleşmesi'nin gerekliliği ve uygulanmasının önemi, Türkiye'de yaşanan kadına yönelik şiddet sorununun ulaştığı boyutu dikkate aldığımızda ortaya çıkan bir gerçekliktir. Ne var ki, sözleşmeyi ilk imzalayan ülke olmamız, sözleşmenin kabulünden itibaren sözleşmeye yöneltilen eleştirileri ve bu eleştirilerin etkisinden kaynaklanan uygulamadaki eksiklikleri gidermek için yeterli olmamıştır. Sözleşme, sözleşmeyi savunan ve sözleşmenin şiddetle karşısında duran iki grup arasında sıkışmış, iktidar yetkilileri tarafından gerektiği değeri görememiş ve sadece imzalanmış olmakla kalmıştır. Yıllar içinde çözüme kavuşturulamayan, kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, namus cinayetleri, erken yaşta evlilik gibi toplumda kronikleşmiş olan meselelerin çözümüne yönelik ciddi bir adım olabilecek, uluslararası kapsamda ele alınan, ülkeler bazında değerlendirilen ve tarafsız bir izleme mekanizmasıyla denetlenen geniş kapsamlı bir sözleşmenin sadece eleştirilmiş olması bile bahsi geçen sorunların bir güvenlik problemi olarak görülmediğini göstermektedir. ''Kadınların yaşadıkları şiddetin en üst aşaması olarak kadın cinayetleri yaşanırken'' (Kav, 2020, s. 166), yapılan araştırmalarda Türkiye'de her üç kadından birinin şiddet türlerinden birine maruz kaldığı tespit edilmişken, üstelik bütün bunlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı problemlerden kaynaklanırken, bu sorunların çözümüne yönelik somut faydalar sunan bir

sözleşmenin tartışılması dahi hangi konunun güvenlik ve güvenlikleştirme alanına dahil edildiğini sorgulamamız için yeterli olmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi, bütün gerekliliklerine rağmen Türkiye'deki muhafazakâr ve milliyetçi kesimler tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. Kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesi ile çözüme kavuşturmak isteyen sözleşme, eleştiren kitleler tarafından aile birliğini bozmaya yönelik tehdit bir proje olarak algılanmış ve sunulmuştur. Böylece sözleşmenin kendisi bir güvenlik tehdidi olarak tartışılmıştır.

Sözleşme'nin orijinal ismi ''Kadına Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme (Europe Convention on Preventing and Combating Violence Againts Women and Domestic Violence)'' olmasına rağmen Türkiye'deki kabulü ''domestic violence'' kelimesinin ''ev içi'' şiddet yerine ''aile içi'' şiddet olarak değiştirerek olmuştur. Bu durum ise sözleşmenin ruhuna ve amacına daha ilk baştan aykırı bir durum teşkil etmiştir. Aynı zamanda sözleşmeyi ilk imzalayan ülke olunsa dahi güvenliği öncelikli görülenin ne olduğunu daha ilk başta göstermektedir. Çevirideki bu farklılık, şiddete maruz kalan tüm bireylerin sözleşme kapsamında değerlendirilmesini sınırlandırmaktadır. Sözleşmenin amaçlarından biri olarak birlikte yaşayan eşcinsellerin dahi bu kapsamda korunması amaçlanırken ''aile içi'' olarak değişen çeviri sonucunda sadece resmi olarak aile kurumu içerisinde yer alan bireylerin bu çerçevede değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yine de sözleşmenin 3. maddesinde yer alan aile içi şiddetin tanımı ''…aile içerisinde veya hanede veya mağdur faille aynı evi paylaşsa da paylaşmasa da eski veya şimdiki eşler veya partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemi'' şeklinde tercüme edilmiştir (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 5) .Aile içi şiddet ifadesiyle korunmak istenen aile mefhumu, sözleşmenin içeriğinde verilen detaylı tanımlamanın değiştirilemeyecek genişlikteki mağdur tanımlaması ile amacına tam olarak ulaşamamıştır. Özellikle ilgili maddede geçen ''partnerler'' ifadesi ile resmi olmayan ilişkiler ve bu ilişkilerde meydana gelen şiddet vakaları dikkate alınmak zorunda kalınmıştır.

Sözleşme'nin içeriğindeki detaylı tanımlamaya rağmen neden ''aile içi şiddet'' ifadesinin tercih edilmiş olmasının nedenlerinden birinin iktidarın eşcinsellere yönelik tutumu olduğunu düşünebiliriz. 2011 yılı Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Selma Aliye Kavaf, ''Ben eşcinselliğin biyolojik bir bozukluk, bir hastalık olduğuna

inanıyorum. Tedavi edilmesi gereken bir şey bence" şeklinde açıklamada bulunmuş ve eşcinsel evliliklere de olumlu bakmadığını belirtmiştir (CNN TÜRK Haber, 2010). 29 Mayıs 2013 tarihinde dönemin AKP milletvekili Türkan Dağoğlu; eşcinselliğin bir hastalık olduğunu, normal olmadığını ifade ederek, ‘‘gerek halkımızın onaylamayacağı yaşam biçimlerine kapı aralayarak ve bir nevi özendirerek gerek toplumsal bozulmayı tetikleyecek uygulamaları bir demokrasi kriteri olarak görmüyoruz’’ şeklinde açıklamada bulunmuştur (BİA Haber Merkezi, 2015). Siyasetin içinde bunun gibi pek çok örnek açıklamalar görebileceğimiz eşcinsellik konusunda bir başka yorum da iktidara yakınlığı ile bilinen İlahiyatçı Hayrettin Karaman'dan gelmiştir. "Bu ülkenin düzeni laik, seküler, liberal demokrat vs. olabilir ama kimse unutmasın ki halkımızın kahir çoğunluğu Müslümandır, eşcinselliği ahlaksızlık olarak kabul eder" demiştir. Eşcinsel bireylerin kendilerini açıklayarak onurlu ve namuslu insanların arasına katılamayacaklarını ifade eden Karaman, eşcinselliğin Müslümanlar arasında, ‘‘kabahat’’ ve ‘‘yüzkızartıcı bir fiil’’ olarak görüleceğini savunmuştur (Karaman, 2015).

Milli Gazete yazarı Mücahit Gültekin 25 Kasım 2019'da yazısında sözleşmenin 4. maddesine atıfta bulunarak, bu madde ile sözleşmenin LGBT haklarını güvence altına aldığını ileri sürmüştür. Sözleşmenin 12. maddesinde yer alan ‘‘kadın ve erkeklerin toplumsal olarak klişeleşmiş rollerine dayalı ön yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazınması…’’ ifadelerine karşı çıkarak sözleşmenin toplumsal cinsiyet ve gelenekselliğe karşı olan kısımlarını eleştirmiştir. Aynı zamanda İstanbul Sözleşme'sinin aile mefhumuna zarar vermek, ortadan kaldırmak üzere oluşturulmuş bir proje olduğunu iddia eden Gültekin bu düşüncelerini şu sözlerle aktarmıştır:

> Her şey gözümüzün önünde, göstere göstere olmuştu; Avrupa gelmiş Meclis'in ortasında aile kurumuna operasyon çekip gitmişti. Mevzu öyle gizli-saklı filan değildi. Örneğin İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasından iki yıl önce, Aile Bakanlığı'nın sahibi olduğu bir araştırmada "Aile kurumu kadınlar için güvenilir bir yer değildir" yazıyordu; yıl 2009'du. …Evlilikler azalıyor, boşanmalar artıyor; aile kurumu herkesin gözü önünde eriyip gidiyordu (Gültekin, İstanbul Sözleşmesi Meclisten Nasıl Geçti, 2019).

İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesinden hemen sonra sözleşmeye karşı yöneltilen eleştirilerin yoğunluğu artmış, geleneksel aile yapısını yok etmek üzere sözleşmenin planlı bir şekilde ülkemizin içine sızdırıldığını iddiaları bile dile getirilmiştir. Sözleşmeye yönelik eleştirileriyle ön sıralarda yer alan *Millî Gazete* yazarlarından Şakir

Tarım, 2 Temmuz 2019 tarihli yazısında ‘‘Sömürgeci güçler Türkiye’de oyunun büyüğünü, dünyanın imrendiği sağlam aile yapımız üzerinden oynuyorlar’’ ifadelerine yer vermiştir. Hükümetin LGBTİ derneklerinin açılmasına ve gösteri düzenlemelerine izin vermesini, liselerde müfredata eklenilen ‘‘Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Projesi’’ başlıklı eğitimler gibi birçok konuyu eleştiren Tarım, ‘‘İstanbul Sözleşmesi Türkiye’nin bekasına yöneltilmiş en büyük tehdittir’’ ifadeleriyle konuyu ulusal güvenlik problem kapsamına taşımıştır. Aynı yazıda yazar Sema Maraşlı’nın ‘‘İstanbul Sözleşmesi’nin imzalandığı gün İstanbul Bizans’a geçmiştir” ifadelerine yer veren Şakir, sözleşmenin acilen yürürlükten kaldırılması çağrısı yapmıştır (Tarım, 2019).

İslamcı yazar Abdurrahman Dilipak’a göre İstanbul Sözleşmesi, dünyadaki nüfus artışını düzenlemek için ortaya atılmış planlı bir projedir. Aile yapısını ortadan kaldırmaya yönelik bilinçli bir politikanın mahsülü olarak gördüğü sözleşmeyi hedef gösteren Dilipak, İstanbul Sözleşmesi’nin ‘‘Allah’a ve Rasulüne karşı bir komplo’’ olduğunu ileri sürmüştür. Birey, cinsiyet, toplumsal cinsiyet kavramları üzerinden eleştirilerini yürüten Dilipak, kadın erkeği birbirine düşman yapan, ailesiz toplumu öngören ve eşcinselliği yaygınlaştıran bilinçli bir projenin ürünü olarak gördüğü sözleşmeyi kabul eden devlet yetkililerine de şiddetle eleştirmiştir (Dilipak, 2021).

Muhafazakar gazeteci Fatma Gülşen Koçak, aileye savaş açan, toplumu terörize eden İstanbul Sözleşmesi’nin iptal edilmesini isteyerek, sözlerini şu şekilde tamamlamıştır:

> Türkiye bu anlamda İslam ülkeleri içerisinde rol model olarak gösterilmek suretiyle, yapılan operasyon Türkiye’nin şahsında İslam dünyasına yönelik bir tehdittir. Bu saldırı aynı zamanda kadın haklarını savunur gibi görünmesine rağmen kadına da bir saldırıdır. İffete, ahlaka, kutsala karşı saldırıdır. Bu dünyayı büyük ölçüde insansızlaştırma operasyonudur. İnsan nesline karşı şeytani bir saldırıdır (INDEPENDENT Türkçe, 2019).

İstanbul Sözleşmesi’nin karşısında yer alan kişilerin ortak kanaati sözleşmenin Türkiye’nin inaçlarına, kültürüne ve geleneklerine uygun olmadığı, uygulanması durumunda kutsal aile yapısının zarar göreceği hatta yok olacağı şeklinde özetlenebilir. İstanbul Sözleşmesi'nin ‘‘temel haklar, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması’’ konusunu düzenleyen 4. maddede geçen ‘‘cinsel yönelim’’ ve ‘‘toplumsal cinsiyet kimliği’’ ifadeleri, özellikle kamuoyunda tartışmaların odağındaki konular arasında yer almıştır

(Paksoy, 2020). Ayrıca sözleşmenin bilinçli bir projenin ürünü olduğu ve ülkemize sistemli bir şekilde sokulduğu da yine iddialar arasındadır. Kadının özgürleşmesi, gördüğü şiddet karşısında korunmaya alınması, şiddeti önleyici tedbirlerin uygulanması bir tehlike olarak görülmüş ve kadın erkek arasındaki ilişkiyi bozacağı ileri sürülmüştür. Yapılan eleştiriler arasında, sözleşmenin kadın cinayetlerini azaltmadığı aksine sözleşmenin imzalandığı tarihten itibaren cinayetlerin oranında artış olduğu iddiaları da yer almaktadır.

Yusuf Kaplan 27 Temmuz 2020 tarihli Haber 7 sitesinde yer alan yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

> Bütün rakamlar, veriler, kadına yönelik şiddet, tecavüz ve cinayet olaylarında İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanmaya başlanmasından bu yana patlama olduğunu göstermesine rağmen birileri neden ısrarla İstanbul Sözleşmesi'ni ölümüne savunma ihtiyacı duyuyor… Birileri kadına cinayeti önleme kılıfı altında, bütün dünyada eşcinsel ilişki biçimlerini meşrulaştırma, dayatma ve yaygınlaştırma, dolayısıyla aile kurumunu çökertme amacı güdüyor (Kaplan, 2020).

Kaplan gibi düşünenlerin ve sözleşmeye bu gerekçe üzerinden eleştiri yürütenlerin iddiaları elbette kendi içinde çelişki yaratmaktadır. Çünkü kadın cinayetlerini engelleme ve şiddete giden tüm yolları daha baştan yok etme amacı güden bir sözleşmenin elbette cinayetleri arttıran bir etkisi olması mümkün değildir. Bu durumda düşünülecek olan tek şey uygulama ve yaptırımlardaki eksikliklerdir. Kabul edildiği ve imzalandığı ilk günden itibaren gerek iktidar gerekse iktidara yakın camialarca eleştirilen ve şiddetle karşı çıkılan sözleşme, imzalanmış ve kabul edilmiş olmasına rağmen tam anlamıyla uygulanmamıştır. Avukat İbrahim Aycan, İstanbul Sözleşmesi'nin şiddeti engellemediğine yönelik yapılan eleştirilere, ''…sözleşmeye dayalı olarak çıkarılan 6284 sayılı yasanın eksiksiz şekilde uygulanmadığını ve uygulanmadığı için de şiddeti yeteri kadar engellemediğini'' (Aycan, 2020) ifade ederek karşılık vermiştir.

Sözleşme karşısında yer alan ve eleştiren kişilerin sözleşmeyi savunan kişilerden sayıca az oluşu siyasilerin konuyu gündemlerine almasına engel teşkil etmemiştir. Çünkü toplumsal olarak hassasiyet içeren başlıklarla konunun gündeme taşınması ve tehdit algısı oluşturulması sağlanmıştır. Bu sayede siyasilerin, oluşturulan bu tehdit algısını kendi bakış açıları ve menfaatleri çerçevesinde ele alması kolaylaşmıştır.

1 Haziran 2019 tarihinde, basına kapalı gerçekleşen Milli İrade Platformu iftarında, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, "İstanbul Sözleşmesi nas değildir. Bizim için ölçü değildir" ifadeleri *Yeni Akit* gazetesinde yer almıştır (Yeni Akit, 2019). Sözleşmenin yönünü bir anda değiştirecek olan bu ifadelerle artık konu daha görünür bir platformda tartışılır duruma gelmiştir.

Muhafazakar tabanlı bir parti olan HÜDA PAR, İstanbul Sözleşmesi ile ilgili eleştirilerini yoğunlukla dile getirmiş ve sözleşmenin karşısında yer alan grubun başında yer almıştır. HÜDA PAR Kadın ve Aileden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Sema Yarar yaptığı açıklamada, genç yaşta yapılan evliliklerin toplumun inanç, gelenek ve kültürü ile uyumlu olduğu gerekçesiyle suç olmaması gerektiğini savunmuştur. Aynı zamanda İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun ile ''…batılı değerlerin temel alındığı ve toplumsal dinamiklerin göz ardı edildiği'' iddiasında bulunmuştur. Batı zihniyetinin Türk toplumuna zarar verememesinin önündeki en büyük engelin aile yapısı olduğunu söyleyen Yarar, sözleşmeyi bu yapıyı yok etmek üzere kurgulanmış bir proje olarak görmektedir. Aile kurumunun zarar görmesi sonucunda, sözleşme kabul edildikten sonra boşanmaların, kadın cinayetlerinin, eşcinsel bireylerin görünürlüğünün arttığını ifade etmiştir (HÜDA PAR Genel Merkez, 2019).

İstanbul Sözleşmesi' ne karşı kampanyalarda aktif rol alan Saadet Partisi ise yine aynı argümanlar üzerinden eleştirilerini dile getirmiştir. Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamolluoğlu, Sözleşme'nin kabul edilmesinden sonra kadına şiddet vakalarının 10 kat arttığını öne sürerek "Aileyi korumadan kadına şiddeti önleyemezsiniz" demiş ve "Türkiye'de kadını öne çıkaracağız diye aileyi yok saymanın yolları aranıyor. Evlenme yaşı çıkmış 28'e. Allah akıl fikir versin" ifadelerini kullanmıştır (Evrensel Haber, 2021).

Sözleşme'nin 32. ve 37. maddelerinde, çocuk yaşta ve zorla yapılan evliliklerin geçersiz sayılacağı ve gerçekleştirenlere uygulanacak olan yasal hükümler yer almaktadır. Bu düzenlemelerden duyulan rahatsızlık Sema Yarar gibi bir çok isim tarafından çekincesizce dile getirilmiş ve sözleşmenin feshedilmesi çağrısı yapılmıştır.

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi üyesi olan Avukat Ezgi Koç çocuk yaşta evliliklere karşı sözleşmenin getirdiği önemli yeniliğe şu şekilde dikkat çekmiştir:

> Medeni Kanun'daki 18 yaşın altındaki bazı evlilikler hakim izni veya aile izniyle düzenlenmiş olsa da biz kadın ve çocuk hakları savunucuları bu maddelerin değişmesini ve İstanbul Sözleşmesi'ne uygun şekilde 18 yaş altı evliliklerin

> yasaklanmasını istiyoruz. Bugün İstanbul Sözleşmesi'nden çekildiğini iddia eden zihniyet, aslında çocuk yaşta evlilik adı altında çocuğun cinsel istismarını meşrulaştırmayı amaçlıyor (Bia Haber Merkezi, 2021).

Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş 24 Nisan 2020 tarihinde Cuma Hutbesinde yaptığı bir konuşmada eşcinsellere yönelik açıklamalarıyla sözleşmenin karşısında yer aldığını üstü kapalı bir şekilde ifade etmiştir:

> İslam zinayı en büyük haramlardan kabul ediyor. Lutiliği, eş cinselliği lanetliyor. Nedir bunun hikmeti? Hastalıkları beraberinde getirmesi ve nesli çürütmesidir. Bunun hikmeti, yılda yüz binlerce insanın, gayrimeşru ve nikâhsız hayatın İslami literatürdeki ismi zina olan bu büyük haramın sebep olduğu HIV virüsüne maruz kalmasıdır. Geliniz bu tür kötülüklerden insanları korumak için birlikte mücadele edelim (Cumhuriyet, 2020).

Erbaş'ın yaptığı açıklamalar sonrasında Ankara ve İzmir Baroları başta olmak üzere halkı kin ve düşmanlığa sevkettiği gerekçesi ile Erbaş hakkında dava açılmıştır.

Muhalefet partileri CHP ve HDP tarafından da yoğun eleştirilere muhatap olan Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş'ın açıklamaları, sözleşmenin iptal edilmesini savunan kitlelerce sahiplenilmiş ve Erbaş'a yönelik yapılan eleştiriler dine karşı saldırı olarak nitelendirilmiştir. Yazar Maraşlı, Erbaş'a karşı açılan davaları İstanbul Sözleşmesi üzerinden yorumlamış ve ''İstanbul Sözleşmesi'ne göre Erbaş suç işledi'' diyerek sözleşmenin tüm cinsel yönelimleri koruma altına aldığını ve bunun dışındaki ifadelerin bile sözleşmeye göre suç teşkil ettiğini belirterek İstanbul Sözleşmesi'ne olan eleştirisini farklı bir açıdan dile getirmiştir (Risale Haber, 2020).

Konunun geniş kitlelerde yankı bulması ve tartışılması üzerine Cumhurbaşkanı Erdoğan bir açıklama yapmış ve Diyanet İşleri Başkanı Erbaş'ın ifadelerini savunmuş, böylece sözleşmenin eşcinselliği meşrulaştırdığı yönündeki iddiaları da dolaylı olarak desteklemiştir.

İstanbul Sözleşmesi şiddet görenleri, en çok kadınlar şiddet gören mağdurlar olduğu için kadınları, şiddetten etkilenen çocukları koruma amacı güden bir sözleşme iken, bilinçli ve amaçlı bir hedef şaşırtma ile sadece eşcinsellerin hakkını koruyan, aile mefhumuna zarar veren, sapkınlığa yönlendiren bir içeriğe sahip bir sözleşme gibi sunulmuştur. Böylece kadınların güvenliği önemsizleştirilmiş, ailenin ve geleneksel

değerlerin saldırı altında olduğu söylenerek sözleşme bir güvenlik sorunu olarak gösterilmiştir.

Sözleşmeye karşı yürütülen olumsuz kampanya kısa süre içinde iktidar tarafından da daha açık ifadelerle karşılık bulmuş ve Temmuz 2020'de AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Numan Kurtulmuş katıldığı televizyon programında, İstanbul Sözleşmesi'nde parti olarak kalamayacaklarını belirterek, "Nasıl sözleşmenin usulünü yerine getirerek imzalandıysa, aynı şekilde usulünü yerine getirerek bu sözleşmeden çıkılır" ifadelerini kullanmıştır (Gazete Duvar, 2020). Kurtulmuş, sözleşmede geçen toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelim kavramlarının kültürümüz ve toplumumuzla uyuşmadığını, LGBTİ gibi marjinal kabul ettiği grupların bu kavramların arkasına sığınıp faaliyet yapabileceklerini iddia etmiştir. Türkiye'de bütün siyasi partilerin tabanlarında İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılmasına yönelik bir beklenti olduğunu, çünkü sözleşmenin aileye yönelik zararları olduğunu savunan Kurtulmuş, halkın beklentilerini yerine getirmek için gerekenin yapılacağını ifade etmiştir (Euronews, 2020).

Konda Araştırma şirketinin Ağustos 2020'de yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, toplumun yüzde 62'lik kısmı İstanbul Sözleşmesi'nin içeriğini bilmemektedir. Yüzde 35'lik oran ise sözleşmenin içeriği hakkında bilgi sahibi olduğunu bildirmiştir. Aynı araştırmada ''İstanbul Sözleşmesi'nden çıkmalı mıyız?'' sorusuna ankete katılanların yüzde 58'i bir fikri olmadığı yanıtını verirken yüzde 36'sı Sözleşme'de kalınması gerektiğini söylemiştir (KONDA Araştırma ve Danışmanlık, 2020).

Daha sonra MetroPOLL Araştırma Şirketi tarafından Mart 2021'de bir anket çalışması daha yapılmış ve halkın yüzde 52,3 oranındaki kısmı sözleşmeden çıkılmasını onaylamadıklarını belirtmişlerdir. Ankete katılanların yüzde 26,7'si sözleşmeden çıkılmasını onaylarken yüzde 7,5 oranındaki kişi sözleşmeden haberi olmadığını bildirmiştir (Metropoll Araştırma, 2021). Her iki araştırmanın sonucunu birlikte değerlendirecek olursak, insanların sözleşme hakkında bilgi sahibi oldukça sözleşmeden çıkılmaması fikrini destekledikleri görülmektedir. Bu durum bize göstermektedir ki, İstanbul Sözleşmesi'nin henüz halk tarafından bilinmesine fırsat verilmeden, sözleşmenin feshedilme tartışmaları gündeme getirilmiştir ve sözleşme güvenlik tartışmasına dönüştürülmüştür.

Sözleşmenin 13. maddesinde ifade edilen, toplumda farkındalık yaratılması için gerekli koşulların sağlanması ve gerekli iş birliklerinin yapılması yönündeki uygulamalar yerine getirilmemiş, kadına yönelik şiddet ve kadın kıyımına varan kadın cinayetleri oranına rağmen kadınları hatta tüm toplumu ilgilendiren bir konuda toplum bilgilendirilmemiştir.

24 Haziran 2018 Milletvekilleri seçiminde oy verilen partilere göre dağılım yapıldığında AKP seçmenin yüzde 47,4'ü sözleşmeden çekilmeyi onaylarken CHP seçmeninin yüzde 88,2'si onaylamamaktadır. İstanbul Sözleşmesi'ne desteğini her defasına dile getiren ve Türkiye'nin tek kadın siyasi parti başkanı olan Meral Akşener'in partisi İyi Parti'de sözleşmeden çıkmayı onaylamayanların oranı yüzde 79,1'dir. HDP'de bu oran yüzde 80'lerdedir (Metropoll Araştırma, 2021). Buraya kadar olan kısmı bize, kişilerin oy verdikleri partiler ile İstanbul Sözleşmesi konusunda aynı fikirde olduklarını göstermektedir. Araştırmanın en dikkat çekici kısmı ise Saadet Partisi seçmeninin yüzde 81,3'ünün sözleşmeden çıkılmasını onaylamadıklarını ifade etmeleriyle gerçekleşmiştir (Metropoll Araştırma, 2021).

Sözleşme hakkında tartışmalar devam ederken, sözleşmenin gündeme geldiği ilk günden itibaren destekçisi olan KADEM, 1 Ağustos 2020 tarihinde Twitter üzerinden yaptığı açıklamayla sözleşmeye olan desteğini yinelemiştir. Yapılan açıklamada ‘‘Kadın cinayetlerini önlemek üzere getirilmiş bir düzenlemenin günah keçisi ilan edilmesini anlamak mümkün gözükmüyor’’ ifadeleri yer alırken sözleşmenin LGBTİ yönelimlerine kapı aralıyor iddiasına da "Bu sözleşmenin eşcinsel yönelimlerin meşrulaşmasına sebep olduğunu iddia etmek ise en hafif tabirle kötü niyetliliktir" şeklinde ifade etmişlerdir. İktidarın sözleşmeden çıkmayı düşündüğü bir dönemde KADEM, 16 maddelik uzun bir açıklamayla, yapılan tüm eleştirilere cevap vermiş ve sözleşmenin gerekliliğini savunmuştur (Bianet, 2020).

Aynı camianın içinde bile fikir ayrılıklarına sebep olan İstanbul Sözleşmesi, AK Parti İstanbul Milletvekili ve TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı Canan Kalsın tarafından da savunulmuştur. 9 Temmuz 2020 tarihinde resmi Twitter hesabı üzerinden İstanbul Sözleşmesi ile ilgili açıklamalarda bulunan Kalsın, şöyle demiştir:

> İstanbul Sözleşmesi Türkiye'de hazırlandı. İlgili koruma kanunları çıkarıldı. Aile içinde yaşanan eşler arası şiddet, yaşlıya ve çocuğa karşı işlenen şiddeti de kapsayacak şekilde düzenlendi. 81+1 madde olarak düzenlenen bu sözleşme 2009'da kabul edildi ve 2011 yılında yürürlüğe girdi. 2009 kabul-2011 yürürlüğe giriş ve yıl 2020. 9 yılda ne değişti? Dokuz yıl sonra niye günah keçisi haline geldi? Cumhurbaşkanımızın Ailesine-yakınlarına saldırı kiti haline niye dönüştürüldü? (Gazete Duvar, 2020)

Bu açıklamadan sonra, Canan Kalsın TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanlığı görevinden alınmıştır (Politikyol, 2020).

Akit, Milli Gazete gibi İslami eğilimli gazeteler ve Saadet Partisi taraftarlarınca yapılan eleştiriler ve benzer düşünceye sahip iktidar mensuplarının eleştirilere destek vermesi, sözleşmenin güvenlik sorunu olarak görülmesine neden olmuştur. Sözleşmeyi ilk imzalayan ülke olmak hiç bir değer taşımamış, ama daha önemlisi ülkede artan kadın cinayetleri bile aile değerleri kadar önemsenmemiştir. Kadın dernekleri, muhalefet partileri, çeşitli STK'lar tarafından bunun çok yanlış bir karar olabileceğini ısrarla ifade edilmesine rağmen geri adım atılmamış ve İstanbul Sözleşmesi 20 Mart 2021 tarihinde Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle feshedilmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 31429, No: 3718, 2021). 30 Nisan 2021 tarihinde yayınlanan başka bir kararname ile sözleşmeden çıkış tarihi 1 Temmuz 2021 olarak belirtilmiştir.

21 Mart 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı internet sayfasında yapılan açıklamada sözleşmeden çıkma kararı, ''…başlangıçta kadın haklarının güçlendirilmesini teşvik etmeyi amaçlayan İstanbul Sözleşmesi, Türkiye'nin toplumsal ve ailevi değerleriyle bağdaşmayan ve eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edilmiştir'' şeklinde gerekçelendirilmeye çalışılmıştır. Açıklamanın devamında İstanbul Sözleşmesi'nden çıkma kararından kadınları korunmaktan taviz verileceği anlamı çıkartılmaması gerektiği, aile içi şiddetle mücadeleye kararlılıkla devam edileceği ileri sürülmüştür. Türkiye'nin bugüne kadar kadına karşı şiddetle mücadelede somut adımlar attığını ve yeni yapılacak olan reformlarla bu adımların devam edeceğini belirterek, konunun belli hukuki mekanizmalar ile koruma altında olduğu iddia edilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021).

Kadın hukuku, Medeni Kanun, Kadın Erkek Eşitliği alanında yazılmış kitapları bulunan Av. Nazan Moroğlu'na göre Türkiye'de yıllar içinde kadın hakları konusunda

önemli gelişmeler yaşanmış olsa da bazı kazanımlarda geri adımlar atılmak istenmektedir. Türkiye'deki zihniyet değişikliğinin zorluğuna değinen Moroğlu, en büyük geri dönüşün yine kadın haklarında meydana getirilmeye çalışıldığının altını çizmiştir. Hukuk kurallarının eşitlik ilkesine dayandığını fakat uygulamalarda aynı eşitliğe rastlanmadığını belirten Moroğlu, bu durumun, hakimlerin ve TBMM'deki yer alan siyasilerin zihniyetinde yer aldığı gibi eğitimsizlik nedeniyle evlerde yaşanan sorunların kaynağında da yer aldığını ifade etmiştir. İstanbul Sözleşmesi'nden, kadına yönelik şiddetle mücadelede yer alan bütün gelişmeleri içinde barındıran ve eksiklikleri tamamlayan bir sözleşme olarak bahseden Moroğlu, sözleşmenin feshedilmesinin arkasında bu zihniyetin yattığını belirtmiştir. Sözleşmenin şiddet mağduru kapsamında belirtilen ''cinsel yönelimi ve cinsel kimliği ne olursa olsun'' ifadesinden rahatsızlık duyulduğunu ve bu rahatsızlığın kanaat önderlerinin baskısıyla iktidarda etkili olduğunu ifade eden Moroğlu, ailenin korunması üzerinden bir tehdit algısı oluşturulduğunu eklemiştir. Moroğlu, bütün bu tartışmaların başlangıç noktası olarak ise 14 Ocak 2016 tarihinde TBMM'de kurulan "Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar İle Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırması Komisyonu" tarafından hazırlanan ve 14 Mayıs 2016 tarihinde sunulan raporu[11] işaret etmektedir (Moroğlu, 2022 b).

''Bu rapor taslağında yer verilen önerilerin büyük çoğunluğuyla, adeta kadınların kazanılmış yasal haklarının nasıl geri alınacağının yol haritası çizilmiştir'' ifadeleriyle rapora yönelik eleştirilerilerini dile getiren Moroğlu, toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları yerine aileyi temel alan politikaları içeren reformlara önem verildiğini belirtmiştir (Moroğlu, 2015).[12]

Özetleyecek olursak, şiddetin yaşandığı yere, şiddeti uygulayan kişinin yakınlığına bakılmaksızın, her türlü şiddetin karşısında olan, ülkelerin içinde bulunduğu silahlı çatışma durumlarında dahi sözleşme şartlarının geçerli olduğunu belirten, kadını,

[11] Mevzu bahis rapor mecliste, dönemin muhalefet partilerinin itirazlarına rağmen iktidar partisinin çoğunluğu oluşturan oylarıyla kabul edilmiştir

[12] Çiftler arasında evliliğin sona ermesi durumunda eşit mal paylaşımında kadınların sadece miras payını alabilmesi, çocukların tecavüzcüsü ile evlenmesinin mümkün olabilmesi için evlilik yaşının indirilmesi, 6284 Sayılı Kanun ve İstanbul Sözleşmesi kapsamında geçerli olan koruma kararlarında delil ve belge aranmaması gerekliliği, yoksulluk nafakasının süreli hale getirilmesi, aile mahremiyetinin ve kişilik haklarının korunması gerekçesiyle duruşmaların gizli yapılması gerekliliği, çekişmeli boşanmalarda arabuluculuk getirilmesi, aileye yönelik psikolojik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin Diyanet aracılığıyla verilmesi gibi konular Meclis Araştırma Komisyonu Raporunda yer almaktadır (Moroğlu,2015)

çocuğu, hatta şiddet gören erkekse erkeği bile koruma altına almaya çalışan bir sözleşme, Türkiye'deki şiddet vakalarının yoğunluğuna rağmen feshedilmiştir. Kadınların her alanda güçlendirilmesini savunan, kadın-erkek eşitliğini temel alan, kadına karşı şiddetle mücadelede devletin tüm kurumlarını ve sivil toplum örgütlerini iş birliğine zorlayan, şiddete neden olan tüm faktörlerin değerlendirilip toplumsal farkındalık ve eğitimle çözümüne yönelik çalışmalar yürütülmesini isteyen, kapsamı çok geniş bir sözleşmeden tüm gerekliliklere rağmen çıkılmıştır. Şiddet mağdurlarını koruma amacıyla tazminat hakkına kadar düşünen ve şiddeti uygulayan failin hukuki olarak alacağı cezanın kapsamına kadar detaylı bilgiler içeren, sözleşmenin uygulanıp uygulanmadığını kendi belirlediği ve yeterlilik seviyesi yüksek bir ekiple denetleyen, yani hiç bir ülkede kadınları yetersiz politikalara ve kadın karşıtı siyasi söylem ve uygulamalara kurban etmeyen, kendi belirlediği kuralları kendi kurduğu mekanizması ile denetleyen oldukça işlevsel ve kadın meselesinin çözülmesine katkıda bulunabilecek olan bir sözleşmenin tüm gerekliliklerine ve bu kadar çok çözüm önerisi sunmasına rağmen iptal edilmesi elbette dikkat çekici ve üzerinde durulması gereken bir konudur.

Böyle bir sözleşmeyi ilk imzalayan ülke olmanın gururunu yaşamaya fırsat bırakmadan, sözleşme hakkında yürütülen olumsuz kampanyalar ve sonrasında çok hızlı bir şekilde gelen fesih kararı, bir kez daha umutları boşa çıkarmış ve kadına yönelik şiddet konusunda yaşanan büyük sorunların çözümüne yönelik inancı sarsmıştır. Güvenlik konusu olarak ele alınması gereken kadına yönelik şiddet sorunu büyük bir güvensizlik içinde bırakılmış, bunun yerine İstanbul Sözleşmesi bir güvenlik sorunu haline dönüştürülerek güvenlikleştirilmiştir.

4.2.1 Güvenlikleştirme Kuramı Kapsamında İstanbul Sözleşmesi'nin Değerlendirilmesi

Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusu 1980 sonrasında devlet ve toplum açısından görünür olmuş, kadın örgütlenmesi ve mücadelesi sonucunda yıllar içinde kadını korumaya yönelik hukuki anlamda önemli neticeler elde edilmiştir. Hukuksal kazanımlar her ne kadar kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli gelişmeler olarak görülse de tek başına yeterli olmamaktadır. Kadınlarla ilgili konuların karar verici mekanizmalar kadar toplumsal kodların da etkisi altında olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Türkiye'de devletin gündeminde yer almayı başarmış olan kadına yönelik şiddet konusu toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının baskısı ve mücadelesiyle daha da görünür olmuştur. Fakat kabul etmek gerekir ki, böylesine önemli bir konuyu çözmek için konuya çok kapsamlı, uzun soluklu ve çözüm odaklı bir bakış açısıyla bakmak gerekmektedir. Eril siyasetin yönettiği bir zeminde kadınlara yönelik çözüm getiren politika ve yasaların uygulanması elbette mümkün olmamaktadır. Üstelik siyasetin ve iktidarın her zaman koruması gereken farklı çıkarları mevcuttur. Kadına yönelik şiddet konusunu çözmeye çalışırken, siyasiler, aynı zamanda toplumun ve geleneklerin beklentilerine göre de hareket etme gereği duymaktadırlar. Oysaki kadınların yaşadığı durum, tüm siyasi kaygı ve beklentilerin ötesinde ele alınması gereken, siyaset üstü bir meseledir. Judith Butler'in ifade ettiği gibi ''Kadınlar kategorisine yalnızca 'stratejik' amaçlarla başvurarak bu sorun hafifletilemez, çünkü stratejiler her zaman, hizmetine koyuldukları amaçların ötesinde anlamlar taşır'' (Butler, 2008, s. 48). İşte tam da bu noktada, kadın konusunda yaşanan tüm olumlu gelişmeleri daha ileri bir seviyeye taşıyacak, üstelik bunu ülkelerin sahip olduğu tüm politika ve amaçlardan bağımsız bir strateji ile gerçekleştirecek olan İstanbul Sözleşmesi'nin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Siyaset yapıcıların nezdinde ele alınan ve çözüm üretilmeye çalışılan bir konu olarak kadın meselesi, şiddet ve cinayet oranlarının hızla artan oranına rağmen henüz bir güvenlik problemi olarak bile değerlendirilmemektedir. Yapılan yasal düzenlemelerin, kadınları koruyamadığı ve şiddete maruz kalmalarına engel olamadığı açık bir gerçekliktir. Uluslararası geçerliliği olan, kadına yönelik her türlü şiddetin karşında yer alan, yaşanan şiddetin öncesi ve sonrasında önleme ve koruma tedbirlerini konu edinen İstanbul Sözleşmesi'nden vazgeçilmesi basit ve sadece kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında değerlendirilecek bir konu değildir.

Ortada, ülkenin güvenlik meselesi olarak ele alması gereken büyüklükteki bir problem karşısında bu sorunu görmezden gelip başka bir değeri korumaya çalışması ve bunu yaparken güvenlikleştirme kuramının yöntemlerinden yararlanması durumu söz konusudur. Söz edim teorisinde olduğu gibi, bir konunun gündeme taşınmasını ve acil tedbirler alınmasını sağlamak amacıyla, aileye yönelik tehdit söylemi üzerinden güvenlik sorunu yaratılarak İstanbul Sözleşmesi güvenlikleştirilmiştir. Asıl korunması gereken ve güvenlik sorunları barındıran kadın daha önemsiz bir konu olarak arka plana itilmiş, güvenliksizleştirilmiştir.

Şöyle ki, kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri güvenlik problemi olarak değerlendirilip, güvenlikleştirilmesi gereken konu olmalıyken, kadın konusu üzerinden tartışılan ve kadına yönelik şiddetle mücadele eden İstanbul Sözleşmesi ‘‘aileye yönelik tehdit’’ söylemi üzerinden bir güvenlik sorununa dönüştürülmüştür. Yani güvenlikleştirilen alan (referans nesnesi) aile olmuştur. Güvenlikleşirici aktör konumunda olan iktidar ve işlevsel aktör konumunda olan yazarlar, akademisyenler, medya ve diğer parti temsilcileri, konuşma edimi yoluyla gerçekte güvenlik problemi olan bir konuyu yok saymakta, onun yerine başka bir güvenlik problemi ortaya koymaktadır. Bunu yaparken cinsiyetçi ve eril bir zihniyet yapısı içeren taraftar bir kitle desteğini (alımlayıcı kitle) yanına almakta ve Türk toplumunun geleneksel yapısının varlığını, ortaya koyduğu güvenlik probleminde kullanmaktadır. Aile, Türk toplumunda en önemli değerler arasında yer alırken, elbette aileye yönelik tehdit söylemi karşılık bulması zor bir alan olmamaktadır. Üstelik bunu Batı karşıtlığı ile birleştirip, ülkenin egemenliğine yönelik bir saldırı olarak sunduğunuzda, ki İstanbul Sözleşmesi’ne yüklenen anlam bu olmuştur, görüneni görünmez kılıp yerine başka bir gerçeklik inşa etmeniz daha da kolay bir hale gelmektedir. Görünen, kadınlara yönelik cinsiyet temelli yaklaşımlar ve bunun doğurduğu sonuç olarak şiddet ve cinayet vakalarının artışı, yani tüm toplumu tehdit eder nitelikte bir güvenlik probleminin varlığıdır. Booth’un ifade ettiği gibi; ‘‘Görünür olanı manipüle etmenin tersi görünmezlik yaratmaktır’’ (Booth, 2012, s. 35). Kadına yönelik şiddet, tüm görünürlüğüne rağmen görünmez hale getirilmeye çalışılarak, İstanbul Sözleşmesi üzerinden başka bir tehdidin varlığı ileri sürülerek geriye itilmiş ve güvenliksizleştirilmiştir. Booth’un, ‘‘güvenliksizleştirme, güçlünün gerçek güvensizliklerin önemini azaltmaya yönelik bir hamlesi olabilir’’ (Booth, 2012, s. 208) ifadesinde olduğu gibi kadına yönelik şiddet konusu güvenliksiz alanda tutulmaya çalışılarak gerçek bir güvenlik sorunu olduğunun üstü kapatılmak istenmektedir.

Yapılan araştırmalarla, kadınlara uygulanan şiddet vakalarının, en çok aile içinde ve kadınların en yakınındaki kişiler tarafından meydana geldiği ortaya konulmasına rağmen, Türk toplumunun geleneksel yapısına göre kutsal olduğu ileri sürülen aile ve ailenin devamlılığı esas kabul edilerek, esas tehdidin aileye yöneldiği iddia edilmiştir. Güvenliği söz edim kuramı ile ele alan güvenlikleştirme yaklaşımda olduğu gibi, güvenlik problemi olarak ortaya konulan ve acil önlemler alınması gereken konu,geleneksel aileye yönelik tehdit olarak sunulmuştur. Söz edimleri sözel iletişimden daha fazlası olmuş,

eylemlerin kendisi haline gelmiştir (Booth, 2012, s. 137). Weaver'ın güvenlik tanımında olduğu gibi bir konunun güvenlik sorunu olarak adlandırılması o konu için olağan üstü önlemler alma yetkisini de beraberinde getirmektedir. İstanbul Sözleşmesi gibi hayati öneme sahip bir düzenlemenin tüm gerekliliğine rağmen feshedilmesi de böyle bir olağanüstülük ileri sürülerek yapılabilmiştir.

Güvenlikleştirme konusunda bahsedildiği üzere, başarılı bir güvenlikleştirme olabilmesi alımlayıcı kitlenin kabulüne bağlıdır. Güvenlikleştirici aktör olan iktidar, aile kavramının toplumsal ve kültürel yapıda önem teşkil etmesi nedeniyle, aileye yönelik tehdit söyleminin alımlayıcı kitle tarafından kolaylıkla kabul edileceği düşünmüş olsa da durum pek öyle olmamıştır. Tüm bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerinin yetersizliğine rağmen yapılan kamuoyu yoklamaları ve fesih kararına karşı yükselen tepki İstanbul Sözleşmesi'nin toplum tarafından desteklendiğini göstermektedir. Özellikle kadın dernekleri ve diğer sivil toplum örgütleri sözleşmeden çıkma kararına büyük tepki göstermiştir.

BÖLÜM 5. SONUÇ

Türkiye'de kadınlar her gün artmakta olan güvenlik sorunları ile karşı karşıyadır. Yaşanan şiddet ve kadın cinayetleri oranları tehlikenin her gün büyümekte olan yüzünü gözler önüne sermekte ve toplum açısından tehdit yaratmaktadır. Kadına yönelik şiddet sorunu disiplinlerarası bir konudur ve çözümü için ilgili disiplinlerin konuyu tüm yönleriyle birlikte değerlendirmesi gerekmektedir. Fakat hepsinden önce kadına yönelik şiddet, bir güvenlik sorunudur. Bir problemin güvenlik alanında ele alınıp alınmaması hayati derecede öneme sahiptir. Yaşamsal güvenlik riskleri barındıran bir konu, güvenlik alanı dışında tutulduğunda, konu önemsizleştirilmiş ve çözümüne yönelik gereklilikler yerine getirilmemiş demektir.

Bu tez, Türkiye'de kadınların yaşadıkları yaşamsal güvenlik sorunlarına rağmen konunun bir güvenlik problemi olarak değerlendirilmeyip, kadınların güvenliksiz bir alanda bırakıldıkları iddiasıyla yazılmıştır. Tezin yapısı, dört ana temel ve soru üzerinde oturtulmuş ve araştırma sorunsalı bu kapsamda ele alınmıştır. Bunlardan üçü kavramsal çerçevede, sonuncusu ise Türkiye'de ki gelişmeler kapsamında formüle edilmiştir.

Birincisi, uluslararası ilişkiler disiplini içinde güvenlik anlayışının yaşadığı değişim sonucunda, yeni tehditlerin varlığının birey güvenliğini devletlerin güvenliğinden önemli duruma getirmiş olmasıdır. Bu durum her ne kadar olumlu bir gelişme gibi görülse de veya olumlu yönler barındırsa da yeni riskleri beraberinde getirmiştir. Artık devletler vatandaşlarının güvenliğini öncelikli olarak düşünmek zorundadır ve bunu yaparken baskıcı, ayrıştırıcı ve kısıtlayıcı politikalar yürütmesi bireylerin güvenliğine aykırı bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ortaya çıkan risk ise, devletlerin güce ve otoriteye olan bağlılığından vazgeçmek istememesiyle meydana gelmektedir. Bireyin güvenliğinin öncelikli olması karşısında güç kaybettiğini düşünen devlet, yeni çözümler üretmiş ve yönetimsel kabiliyetlerini bu eksende devam ettirmek istemiştir. İktidar hiyerarşisi, güç ekseninde, eril değerler etrafında şekillenmiştir. Bu noktada tezin ikinci ana çatısını oluşturan ve Johan Galtung'un ''yapısal şiddet'' ve ''kültürel şiddet'' olarak bahsettiği şiddet türleri, devletlerin elini güçlendiren bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Galtung'un, bireylerin yaşayacağı tehditlerin diğer bireylerden değil daha ziyade gayri şahsi yapıların işleyişinden meydana geldiği iddiası bizi, devlet

mekanizmasının işleyişinde yer alan yapısal şiddet sorunsalına yönlendirmiştir. Doğrudan şiddetten daha zararlı sonuçlar doğuracak olan ve gayrışahsi yapılar tarafından inşa edilen yapısal şiddet, aynı zamanda kadına yönelik şiddeti de açıklamamızı sağlayan bir teori olarak kadınların yaşadıkları şiddet türlerini görmemiz ve sebeplerini fark etmemiz açısından önem teşkil etmiştir.

Üçüncüsü, bu değişimlerin ortaya çıkardığı yeni ve eleştirel güvenlik perspektifinin, güvenlik kavramını, oluşturulmuş ve inşa edilmiş bir süreç olarak siyasetin içinde değerlendirmesidir. Bu değerlendirme ile ‘‘güvenlikleştirme kuramı’’nın ‘‘söz edimi’’ teorisiyle ele aldığı bir güvenlik yaklaşımı oluşmuş ve güvenlik kavramı, tehditlerin söylem yoluyla oluşturulduğu, siyasilerin kendi çıkarları için kullandığı bir kavram olarak güvenlik literatüründe yer almıştır. Tez çalışmamız, bu kuram üzerinden Türkiye'de kadınların yaşadıkları güvensizlikleri tartışmıştır.

Güvenlik kavramına yüklenen siyasi anlam, siyaset yapıcıların istedikleri konuları güvenlik tehdidi olarak sunabilmesi ve bu sayede kararlarını meşrulaştırabilmesi, kadın konusunda yaşanan problemlerin kaynağına bizi ulaştırmış ve araştırmanın dördüncü sorunsalını oluşturmuştur. Burada cevabı aranan, ortaya konulmak istenen dördüncü ve en önemli soru, kadınların yaşadıkları güvenlik riskleri ve sorunlarına rağmen meselenin neden güvenlik alanında ele alınmadığıdır. Bu anlamda, bu gerçeği ortaya koyabilmek için Türkiye'nin son yirmi yılında kadına yönelik şiddetle mücadelede yürütülen devlet politikalarına, yapılan yasal düzenlemelere ve kadın örgütlerinin çalışmalarına odaklanılmıştır. Türk toplumunda yerleşmiş olan cinsiyete dayalı bakış açısının anlaşılabilmesi için kadına yönelik şiddet konusundaki gelişmelerin ve karşısında yer alan kadın mücadelesinin tarihi geçmişine ayrıca yer verilmiştir.

Geleneksel güvenlik literatüründen ortaya çıkan sonuçlardan biri; güvenlik kavramının temelinde ‘‘tehdit’’ algısının yer alması ve kavramın bu algı üzerinden şekillenmesidir. Devletlerin tehdit algısı daha ziyade diğer devletlerden gelebilecek tehlikelerden oluşurken, bireyler için bu tehditler farklı kaynaklardan, farklı amaçlarla meydana gelmektedir. Güvenlik kavramının belirsizliği ve tartışmaya açık bir konuya dönüşmesi, kavramın içinde barındırdığı tehditlerin değişkenliğinden kaynaklanmaktadır.

Birey ve devlet bazında ele alınan güvenlik konusu Hobbes'un devletin güvenliğini öncelikli gören anlayışı ile Locke'un bireyin güvenliğini öncelikli gören ve özgürlükler kapsamında değerlendiren anlayışı ile karşılaştırılmıştır. Ortaya çıkan diğer sonuçlardan biri de devletlerin bireyi merkeze almayan yapılarda olması bir sorun olarak, dayatmacı ve baskıcı politikaların ortaya çıkmasına ve bireyler açısından bizzat devletin güvenlik riski yaratmasına neden olduğudur. Galtung'un şiddet türlerini ele alması devletin ortaya çıkardığı tehditlerden kaynaklanmıştır. Kadınların yaşadıkları bir çok şiddet türünün de bu kapsamda olduğu görülmektedir. Devletin içinde yer alan mekanizmaların görünmeyen kısımlarında şiddet ve dolayısıyla tehdit yer almaktadır. Bunun yeniden üretilmesi ve devamlılığı ise ''kültürel şiddet'' ile sağlanmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet bunun en açık örneğidir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, kültürün içinde yerleşmiş bir sorun olmasının ötesinde ''yapısal şiddet'' ile korunan ve şiddetin en yaygın şeklini oluşturan bir zihniyet sorunu olduğu sonucuna varılmıştır.

Feminist çalışmalar, 1960'lar ve 1970'ler sonrasında görünür olmaya başlamış ve cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki farktan bahsedebilmiştir. Feminist uluslararası ilişkiler ancak 1980'ler sonrasında ortaya çıkabilmiş, kadınların güvenlik konusundan en çok etkilenen gruplar olmasına rağmen neden bu alanda yer almadıklarını sorgulamışlardır. Bu sorgulama ile beraber kadınların ve toplumsal cinsiyet konusunun uluslararası ilişkiler disiplinine dahil edilmesi mümkün olmuştur. Kadınların yaşadıkları güvenlik sorunlarının konuşulması ve tartışılması bu çalışmalar sayesinde gerçekleşmiş ve kadınlar hak arayışlarını bu çalışmaların görünürlüğü sayesinde arttırmışlardır.

Güvenlik, devletler için en önemli kavram olmakla birlikte kavramın yeni tehditlerin varlığı ile genişleyen yapısı devletler açısından risk yaratmıştır. Bireylerin güvenliğini öncelikli kabul etmek ile ilgili bir sorun görmeyen devletler kendi güçlerinin birey karşısında azalacağı ve otoritelerinin zayıflayacağı endişesi taşımışlardır. Bu endişe her ne kadar geleneksel güvenlik anlayışından uzaklaşılmış olsa bile devletin güvenlik konusundaki öncelikli rolünü devam ettirmesi sonucunu doğurmuştur. Güvenlik gündemini belirleyen ve hangi konuların güvenlik alanında değerlendirileceğine karar veren devlet, güvenlik kavramının ana aktörü olmaya devam etmiştir. Güvenlik

çalışmalarındaki ana kırılma bu noktadan itibaren başlamış ve ortaya eleştirel güvenlik çalışmaları çıkmıştır.

Geleneksel yaklaşımın güvenliği sadece var olan sorunların çözümü olarak ele aldığı yaklaşımın yerine, eleştirel güvenlik çalışmaları, görünen gerçeklerin arkasındaki gerçeklikleri bulmaya çalışmıştır. Çünkü eleştirel bakış, sunulan tüm söylemlerin sorgulanmasını gerektiren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, hayatın içinde doğal olarak kabullendirilen ve normalleştirilen olguların doğal olmadığını ortaya koyarak sorunların çözümüne yönelik daha derin bir bakış açısı sunmuştur.

Eleştirel güvenlik yaklaşımının güvenlik konusuna olan en büyük katkısı, güvenlik kavramını siyasetin içinde değerlendirilmesi gereken bir konu olarak ele almasıyla gerçekleşmiştir. Çünkü eleştirel güvenlik çalışmalarına göre, güvenlik gündeminde yer alacak konuları siyasiler belirlemektedir ve bu nedenle güvenlik ve siyasetinc, birbirinden ayrı değerlendirilmemesi gerekmektedir. Eleştirel güvenlik çalışmaları bu sayede, diğer güvenlik çalışmalarından farklı olarak, güvenlik kavramının genişletilip genişletilmemesini değil, belirli tehditlerin nasıl siyasi bir belirginlik kazandığının ve nasıl politikaların konusu olduğunun sorgulanmasını sağlamıştır.

Bu sorgulama sayesinde ise 1985 yılında Kopenhag Okulu'nda yürütülen ''Güvenlikleştirme Kuramı'' ortaya çıkmıştır. Okul üyelerince, güvenlik, var olan bir gerçeklik değil, sunulan bir algı olarak kabul edilmiştir. Bary Buzan ve Ole Waever 1990'lu yıllardan itibaren güvenlik çalışmalarında önemli dönüşümlerin yaşanmasına öncülük etmiş ve tez çalışmamız kapsamında bu isimlerden yararlanılmıştır. Güvenlik Waever' göre ''söz edimi'' olarak tanımlanmış, tehditlerin bu yolla üretildiğini ve meselelerin bu sayede güvenlik kapsamına alındığının altını çizmiştir.

Güvenlikleştirme kuramı diğer güvenlik çalışmalarında olduğu gibi kimin güvenliğinin sağlanması gerektiğini değil, güvenlik tehditlerinin neler olduğunu ve kimler tarafından belirlendiğini sorgulamıştır. Çünkü artık güvenliğe bakış doğal bir süreç olmaktan çıkmış siyasetin bir çıktısı olarak, inşa edilmiş bir kavrama dönüşmüştür.

Güvenlikleştirme kuramında amaç, meselelerin güvenlik kapsamına alınarak, acil ve olağanüstü kapsamda değerlendirilmesini sağlamak ve bu sayede yapılacak her türlü

müdahaleye meşruiyeti kazandırmaktır. Bu detay bize, güvenlikleştirme kuramının devlet yetkilileri ve siyasi aktörler için ne kadar önemli bir yöntem olarak kullanabilir olduğu göstermesi açısından önemlidir. Çünkü ele alınmak istenen, normal siyasi alanda çözülemeyen her mesele tehdit algısı yüklenerek acil statüye sahip bir güvenlik sorununa dönüştürülebilmekte hatta devletin beka meselesi olarak görülebilmektedir. Bu sayede iktidar sahipleri ellerinde çok güçlü bir tahakküm aracı bulundurmuş olmakta ve bu tahakkümü istedikleri gruplar üzerinde kullanabilmektedir.

Kopenhag Okulu üyelerine göre güvenlikleştirmede üç ana öğe bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ‘‘güvenlikleştirici aktör’’dür. Güvenliğine yönelik tehdit olduğu iddia edilen ve korunması öncelikli olan bu öğe tez çalışmamız kapsamında ‘‘geleneksel aile yapısı’’ olarak işlenmiştir. İkinci öğe olan güvenlikleştirici aktör, tehdit algısını oluşturan, tehdidin varlığını iddia eden öğedir. Tez kapsamında bu öğe, devlet yöneticileri ve iktidar mensupları olarak değerlendirilmiştir. Son öğe olan işlevsel aktörler ise güvenlikleştirici aktörün kararına etki eden öğe olarak tanımlanmaktadır. Bu öğe çalışmamız içinde kanaat önderleri, sivil toplum kuruluşları, siyasi parti temsicileri, muhafazakar gruplar, yazarlar ve çeşitli medya kurumları olarak yer almıştır. Başarılı bir güvenlikleştirme için alımlayıcı kitle olarak belirlenen grupların rızası önem teşkil etmektedir.

Türkiye’de uygulanan bir çok politikaya bakıldığında bu kuram yoluyla açıklanabilenecek örnekler görülmektedir. Devlet yetkilileri görünmesini istedikleri konulara tehdit algısı yükleyerek güvenlikleştirmekte ve bu sayede her türlü müdahale yetkisine sahip olabilmektedirler. Diğer taraftan görünmesini ve gündemde olmasını istemedikleri konuları güvenlik gündeminden çıkararak güvenliksizleştirmekte ve konunun önemsiz bir duruma gelmesini sağlamaktadırlar.

Tez kapsamında yapılan araştırma ve bulgular bizi, kadınların yaşadıkları güvensizlik durumunun bu bağlamda değerlendirilmesi gerekliliği sonucuna yönlendirmiştir. Bu incelemeyle ortaya çıkan ana sonuçlardan biri kadınların yaşadıkları birbirinden farklı ve önemli güvenlik probleminlerine rağmen, meselenin güvenlik alanında ele alınmayıp, kadınların güvenliksizleştirildiğidir. Türkiye’de kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetlerinin artmakta olan oranı, ortada kadınların yaşadığı büyük bir güvenlik problemi olduğunu göstermiştir. Bu göstergelere rağmen kadınların yaşadıkları sorunlar, bir güvenlik problemi olarak değerlendirilmemektedir. Bu sonuca ulaşmak için,

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelenin tarihi ele alınarak, hangi kazanımların elde edildiği ve bugün gelinen noktada eksikliklerin neler olduğu incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan yasal düzenlemeler, resmi kaynaklardan paylaşılan veriler, kadın derneklerinin çalışmaları ve verileri dikkate alınmıştır. İnceleme sonucunda kadın örgütlenmesinin mücadelesi ve konuya olan katkıları dikkatten kaçmamıştır. Yapılmaya çalışılan bütün yasal düzenlemelerin arkasında kadın mücadelesinin ve dayanışmasının izlerini görmek mümkün olmuştur. Tüm bunlara rağmen kabul etmek gerekir ki kadına yönelik şiddeti önleme konusunda ki en önemli aktör devlettir ve kadınların güvenliğini sağlamakla yükümlüdür.

Her ne kadar yasal düzenlemelerle bir şeyler yapılmaya çalışılmış olsa bile yapılan araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlardan biri bu meselenin bir zihniyet sorunu olduğudur. Kadınların yaşadıkları sorunların ''… sadece fırsat eşitliğini sağlayacak yasalarla çözülemeyeceği, bu düzenlemelerin toplumsal cinsiyete duyarsız olduğu'' (Çakır, 2021, s.446) ortadadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaygınlığı Türkiye'nin kadına yönelik şiddet konusunda aşması gereken en önemli sorundur. Bu yaygınlık toplumun her alanında varlığını gösterecek kadar çok, yasaları uygulayanların kararlarını etkileyecek kadar vahim seviyelerdedir. Kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri konusunda resmi kaynaklardan düzenli bir veri paylaşımı yapılmıyor olsa dahi, kadın derneklerinin bu konuda yaptıkları düzenli ve detaylı veri paylaşımları durumun vehametini gözler önüne sermektedir.

Fakat belirtmek gerekir ki bu açık gerçek toplumsal cinsiyet eşitliği karşısında yer alan zihniyet tarafından gizlenmek istemektedir. Daha en başta kadın cinayetlerine ''kadın cinayeti'' denilmek istenmemekte, ''erkeklerde öldürülüyor'' gibi tartışmalı bir gerekçeyle bu tanımlamanın karşısında durulmaktadır. Bazı durumlarda ise kadın cinayeti olma ihtimali çok yüksek durumlar etkin soruşturulmamakta, olası kadın cinayetleri bu şekilde kayıtlara ''şüpheli ölüm'' olarak geçebilmektedir. Bu nedenle resmi verilerin toplam kadın cinayeti sayılarını ne oranda sağlıklı verdiği de tartışmalı hale gelmektedir. Bu konuda kamuoyu ile sağlıklı veri paylaşmaya çalışan kadın örgütleri ise pek çok yasal zorlukla karşılaşmaktadır. Bunun en yeni örneği Kadın Cinayetlerini Durduracağız

Platformu'na açılan kapatma davasıdır.[13] 2010 yılından itibaren kadın cinayetleri verilerinin paylaşımı konusunda önemli bir açığı kapatan Platform'un kapatılmak istenmesi, yetkililerin bu verilerin paylaşımından duydukları rahatsızlığı göstermesinin yanı sıra, kadın cinayetlerine olan güvenliksizleştirici yaklaşımın da bir sonucu olarak görülebilir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet Türkiye'de kadınların güvenliğini ihlal eden en önemli güvenlik sorunudur. 2015 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Hacettepe Üniversitesi'nin birlikte yaptığı ''Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'' sonuçlarına göre, her on kadından dördü yaşamının bir döneminde şiddete maruz kaldığını beyan etmiştir. Boşanmış ya da ayrı yaşayan kadınların yüzde 75'ise fiziksel şiddete uğradıklarını bildirmişlerdir. Aynı araştırmanın paylaştığı verilere göre kadınların üçte biri ise ısrarlı takip denilen şiddet türüne maruz kalmıştır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; Hacettepe Üniversitesi, 2015, s. 118). Devlet kaynaklı yapılan son kadına yönelik şiddet araştırması olma özelliğine sahip araştırmanın sonuçları, kadınların yaşadıkları güvenliksizliği resmi verilerle ortaya koymuştur. Kadın derneklerinin paylaşmış olduğu veriler bu güvenliksizliği daha net bir şekilde göstermiş ve her gün yaşanan kadın cinayetleri haberleri ile bu güvenliksizlik tüm toplum tarafından hissedilmiştir. Buna rağmen bir çok kadın cinayetini önleyici etkiye sahip olabilecek önemde olan ısrarlı takip eylemlerinin Türk Ceza Kanunu'nda yer alması, yoğun bir kadın mücadelesinin sonucu olarak, henüz bu tez yazılırken, 27 Mayıs 2022 tarihinde ''Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'' ile gerçekleşmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı: 31848, No: 7406, 2022).

Bu tez çalışmasında, Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kendini gösterdiği bir başka alan ise cezasızlık rejimi kavramı üzerinden ele alınmıştır. Kadınlar uğradıkları şiddet karşısında resmi makamlara başvurmakta fakat faillere yönelik caydırıcı cezalar uygulanmamaktadır. Bunun yerine faillere verilen ceza indirimleri ''erkek şiddetini aklamak'' (Kav, 2020, s. 144) veya önemsizleştirmek eğilimindedir. Tez çalışmamızın içinde verilen Ayşe Paşalı örneğinde olduğu gibi fail, işleyeceği cinayet öncesinde ne kadar ceza indirimini hangi gerekçe ile alabileceğini araştırıp, bunu göze

[13] 1 Haziran 2022'de görülen davada Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun ''kanuna ve ahlaka aykırı faaliyet yürütmek'' suçlaması ile kapatılması talep edilmiştir.

alarak işlemiştir. Bu örnekte olduğu gibi bir çok örnekte buna benzer durumlar yaşanmakta ve cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı şiddet bizzat mahkemelerce kadınları güvenliksizleştirmekdir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalıTürkiye'de uygulanan politikaların uluslararası alanda görünür olması, Nahide Opuz'un İHAM'a açtığı dava sonucunda olmuştur. 2002 yılında açılan davada İHAM Türkiye'yi suçlu bulmuş ve toplumsal cinsiyet eşitsizsizliğe dayalı politikaların düzeltilmesini istemiştir (İHAM, No: 33401, 2009, 2009). Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde olan Türkiye, bu konuyu bozulan imajından duyduğu rahatsızlıkla önemsemiş ve kadına yönelik şiddetle mücadele önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem başlamıştır. 2002 yılında Türk Medeni Kanunu kabul edilmesi, 2004 yılında 4320 Sayılı Kanun'un çıkarılması, 2005 yılında Yeni Türk Ceza Kanunu'nun kabul edilmesi gibi gelişmelerin yanında en önemli gelişmelerden biri İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanması olmuştur.

Türkiye sözleşmenin imzaya açıldığı ilk gün, sözleşmeyi imzalayan ilk ülke olmuştur. 2011 yılında imzalanan sözleşme, sözleşmeyi imzalayan diğer ülkelerin katılım sağlamasıyla, 1Ağustos 2014'te yürürlüğe girmiştir. Türkiye açısından gerekliliği ortada olan, uluslararası statüye ve donanıma sahip bir sözleşmenin imzalanması büyük ve olumlu bir gelişme olarak görülmüş fakat çok geçmeden sözleşme karşıtı düşünceler görünür olmaya başlamıştır. Özellikle milliyetçi ve muhafazakar kesimler tarafından İstanbul Sözleşmesi şiddetle eleştirilmiş, ''aileye yönelik tehdit'' söylemi üzerinden bir güvenlik sorununa dönüştürülmüş hatta ''Türkiye'ye yönelik bir operasyon'' olduğu iddia edilmiştir. Sözleşmenin en çok karşı çıkılan maddesi, taraf devletlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik sorumlu tutulduğu ve kadın erkek arasındaki eşitliği sağlamaya yönelik kadınları güçlendirici politikaların uygulanması gerekliliği vurgulanan 6. maddesi olmuştur (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 6). Yine aynı şekilde 4. maddede yer alan ''cinsel kimlik'' ve ''cinsel yönelim'' ifadelerine eşcinselliği meşrulaştıracağı iddialarıyla şiddetle karşı çıkılmıştır. Sözleşmesinin 12. maddedesinde yer alan ''…törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazınması amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri alacaklardır'' (İstanbul Sözleşmesi, 2011, s. 8) ifadeleri de yoğun saldırılara maruz kalmıştır. Çeşitli muhafazakar medya kuruluşlarının, yazarların, kanaat

önderlerinin, siyasi parti temsilcilerinin İstanbul Sözleşmesi'ne karşı yürüttükleri eleştirel kampanya kısa sürede sonuç vermiş ve iktidar yetkililerinin de söylemleriyle destek görmüştür. Sonuç olarak tüm gerekliliklerine rağmen 20 Mart 2021'de Resmî Gazete'de yayımlanan 3718 sayılı cumhurbaşkanı kararı sonucunda Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından sözleşmenin feshedilmesine karar verilmiştir (T.C. Resmi Gazete, Sayı:31429, No:3718, 2021).

Tezin güvenlikleştirme kuramından aldığı destekle ortaya çıkardığı sonuç; ''aileye yönelik tehdit'' söylemleriyle ''ailenin korunması'' üzerinden bir tehdit algısı yaratılarak İstanbul Sözleşmesi'nin güvenlik alanına dahil edilmesi yani güvenlikleştirilmesidir. Tehdit olarak algılanması sağlanan ve güvenlikleştirilen sözleşme, kadına yönelik şiddetin ve kadın cinayetlerinin artmakta olan yoğunluğu ve görünürlüğünden duyulan rahatsızlığın bir sonucu olarak iptal edilmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede sorumlu olan devlet, bu konuda önlem almak yerine bu sorunu görünmez yapmak istemiştir. Oysa ki ortada görünmemesi mümkün olmayan büyüklükte bir güvenlik sorunu bulunmaktadır.

Sözleşmenin iptali kendi içinde büyük bir çelişki barındırmaktadır. Kadınların yaşadıkları güvenlik risklerine rağmen, kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli kazanımlar sağlayacak olan bir sözleşme güvenlik tehdidi olarak görülmüş ve güvenlikleştirilmiştir. Diğer taraftan gerçek bir güvenlik sorunu olarak yaşanan kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri sorunu güvenliksizleştirilmiştir. Kuramsal kısımda ele aldığımız güvenliksizleştirme yaklaşımında yer alan ''eğer bir sorun güvenlik sorunu olarak ele alınmıyorsa, tehdidin varlığına yönelik önlem de geliştirilemez'' sonucunda olduğu gibi kadınların yaşadıkları çeşitli boyutlardaki şiddet sorunları güvenlik problemi olarak ele alınmayacak, dolayısıyla kadınların varlığını tehdit eden farklı şiddet biçimlerine yönelik önlem de geliştirilemeyecektir. Güvenlikleştirici aktörün bu sonuçtan beklediği fayda ise bu güvenlikleştirme ve güvenliksizleştirme sonucunda acil önlemler alınması gereken bir konu olarak kadın meselesinin gündemde yer almamasıdır. Onun yerine toplumun kültürel yapısına uygun bir tehdidin varlığı yerleştirilerek asıl meselenin önemsizleştirilmek istenmesidir. Bu durumun ortaya çıkardığı nihai sonuç, kutsal olduğu iddia edilen ''aile yapısı''nın kadınların can güvenliğinden daha önemli görülmesidir. Üstelik aile, kadına yönelik şiddetin en yoğun yaşandığı toplumsal birim olduğu halde,

kadınların susturulması ve güvenliksizleştirilmesi aileyi korumanın bir yolu olarak görülmüştür.

Böylece tez çalışması ile hedeflenen, uygulanan yanlış politikalar sonucunda kadınların yaşadıkları sorunların devam ettiği ve içeriğinde hayati riskler taşıyan bu problemlerin bir güvenlik sorunu olarak görülmediği gerçeği, tarihsel, kuramsal bir çerçerçeveden ele alınarak Türkiye'nin son yirmi yılındaki gelişmeler ışığında analiz edilmiştir. Ayrıca, Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusunda yürütülen akademik çalışmalar genellikle, kadın erkek eşitliği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ya da konunun hukuki boyutu üzerinden ele alınmış, ancak meselenin esas olarak bir güvenlik sorunu olduğu üzerinde pek durulmamıştır. Bu çalışma, eksik olan bu kısımda bu boşluğu doldurmaya katkı yapmayı amaçlayarak, kadınların yaşadıkları sorunların bir güvenlik problemi olarak görülüp bu kapsamda ele alınması konusunda yeni bir yaklaşım geliştirmeyi ümit etmektedir.

Sonuç olarak, tezin ana çatısını oluşturan dört temel soru ele alınarak çıkarılan ana sonuçlardan birincisi, güvenlik anlayışındaki değişimin birey güvenliğini öncelemek gibi bir hedefi olsa da devlet, güvenlik konusundaki hakimiyetini ve merkezdeki rolünü devam ettirmek istemiştir. İkinci olarak, güvenlik konusunda hakim olmak isteyen devlet bu gücü elinde tutabilmek için farklı şiddet türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuş ve çoğu zaman bu gücü bireyler kaşısında tahakküm aracı olarak kullanarak bizzat tehdit yaratan bir mekanizmaya dönüşmüştür. Bunu yaparken devletin eril değerler ve güç olgusu üzerinden olan yapısı kadınları güvenlik alanının dışında bırakmış ve görünmez olmalarını istemiştir. Üçünü olarak, güvenlik alanında hakimiyeti devam eden devlet, güvenlik konularının belirlenmesinde ana aktör olmuştur. Tehditlerin neler olduğu ve neler olması gerektiği belirlenirken, siyaset güvenlik alanına dahil olmuş ve tehditlerin belirlemesinde önemli bir yapıya dönüşmüştür. Ortaya çıkan eleştirel güvenlik çalışmaları ve güvenlikleştirme kuramı, tehditlerin söylem yoluyla, iktidarların menfaatleri doğrultusunda inşa edilmiş bir yapıda olabileceğini göstermiştir. Cevabı aranan dördüncü sorunun ortaya çıkardığı sonuç ise, güvenlik konusunun yaşadığı değişimler ve ortaya çıkan eleştirel çalışmalar sonucunda, güvenlikleştirme kuramının kazandırmış olduğu bakış açısı ile, Türkiye'de kadınların yaşadıkları sorunların güvenlik alanında değerlendirilmediği, büyük bir çelişki olarak güvenliksizleştirildiğidir. Bunun

yerine güvenlikleştirilen ve güvenlik alanına alınan konu, ‘‘aileye yönelik’’ tehdit söylemleriyle İstanbul Sözleşmesi üzerinden ‘‘aile’’ mefhumudur. Hem İstanbul Sözleşmesi’nin tehdit olarak gösterilmesi ve iptal edilmesi hem de Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayatlı yürütülen politikalar kadınları yaşadıkları hayati risklere rağmen güvenliksiz bir alanda bırakmakta ve bu sayede normalleştirilmektedir.

Son olarak belirtmeliyiz ki, çıkarılan hiçbir kanun, yapılan hiçbir yasal düzenleme kadınları korumak için yeterli olmamıştır ve olamayacaktır. Çünkü çalışmanın başından itibaren ifade etmeye çalışıldığı gibi Türkiye’nin kadına yönelik şiddetle mücadelede en temel sorunu, zihniyetlere kazınmış olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunudur. Bu soruna yönelik konuyu temelden ele alan devlet politikaları geliştirilmedikçe kadına yönelik şiddet toplumun kanayan bir yarası olmaya devam edecektir. Fakat asıl mesele, bu çözüm arayışlarının gerekli görülüp görülmediğidir. Eğer bir sorun çözülmek isteniyorsa çözüm yolunda ciddi mesafeler katedilebilir. Çözülmek istenmediğinde ve önemsenmediğinde ise göstermelik çabaların ötesinde bir sonuç beklememek gerekir. Bu nedenle kadınların yaşadıkları sorunların ciddi bir güvenlik problemi olarak güvenlik alanına dahil edilmesi ve konuya bu önemle yaklaşılması gerekmektedir.

EKLER

Ek- Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi

Avrupa Konseyi Sözleşmeler Dizisi - No. 210

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi

İstanbul, 11.V.2011

www.coe.int/conventionviolence

The official languages of the Council of Europe are English and French (Article 12 of the Statute of the Council of Europe). Only the treaties published by the Secretary General of the Council of Europe, each in a separate booklet of the "European Treaty Series" (ETS) continued since 2004 by the "Council of Europe Treaty Series" (CETS), are deemed authentic. The translation presented here is for information only.

2

Giriş

Avrupa Konseyi üye devletleri ve sözleşmeye imza koyan diğerleri,

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (ETS No. 5, 1950) ve ek Protokolleri, Avrupa Sosyal Bildirgesi (Şartı) (ETS No. 35, 1961, 1996'da gözden geçirildi, ETS No. 163), İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi (CETS No. 197, 2005) ve Çocukların Cinsel Suistimale ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesini (CETS No. 201, 2007) hatırda tutarak;

Avrupa Konseyi Bakanları Komitesinin Avrupa Konseyi üye devletlerine gönderdiği aşağıdaki tavsiye kararlarını hatırda tutarak: Kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin Rec(2002)5 sayılı Tavsiye Kararı, toplumsal cinsiyet standartları ve mekanizmalarına ilişkin CM/Rec(2007)17 sayılı Tavsiye Kararı, kadın ve erkeklerin çatışmayı önleme ve sona erdirme ve barışı oluşturmadaki rolüne ilişkin CM/Rec(2010)10 sayılı Tavsiye Kararı ve ilgili diğer tavsiye kararları;

Kadına karşı şiddet konusunda önemli standartlar oluşturan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin giderek genişleyen içtihat hukukunu göz önüne alarak;

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (1966), Kadına Karşı Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ("CEDAW", 1979) ve İhtiyari Protokolünün yanı sıra CEDAW Komitesinin kadınlara karşı şiddete ilişkin 19 No.lu Genel Tavsiye Kararı, Çocuk Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1989) ve İhtiyari Protokolleri (2000) ve Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesini (2006) göz önüne alarak;

Özellikle Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Anlaşmasını (2002) göz önüne alarak;

Özellikle Sivil Şahısların Harp Zamanında Korunmasıyla ilgili Cenevre Sözleşmesini (IV) ve sözleşmenin ilgili I ve II no.lu Ek Protokollerini ve uluslararası insani haklarının temel ilkelerini hatırda tutarak;

Kadına karşı şiddetin ve aile içi şiddetin her türünü kınayarak;

Kadınlarla erkekler arasında *de jure* ve *de facto* eşitliğin gerçekleştirilmesinin kadına karşı şiddetin önlenmesinde temel bir unsur olduğunun bilincinde olarak;

Kadına karşı şiddetin, kadınlarla erkekler arasında tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkilerinin bir tezahürü olduğunu ve bu eşit olmayan güç ilişkilerinin, erkeklerin kadınlara üstünlüğüne, kadınlara karşı ayrımcılık yapmalarına ve kadınların tam anlamıyla ilerlemelerinin engellenmesine yol açtığının bilincinde olarak;

Kadına karşı şiddetin yapısal özelliğinin toplumsal cinsiyete dayandığını ve kadına karşı şiddetin, kadınların erkeklere nazaran daha ast bir konuma zorlandıkları en önemli sosyal mekanizmalardan biri olduğunun bilincinde olarak;

Kadınların ve genç kızların aile içi şiddet, cinsel taciz, ırza geçme, zorla evlendirme, sözde "namus" adına işlenen suçlara ve kadınların ve genç kızların insan haklarının ciddi bir

biçimde ihlalini oluşturan ve kadınlarla erkekler arasında eşitliğin sağlanmasının önünde büyük bir engel olan kadın sünneti gibi ciddi şiddet türlerine sıklıkla maruz kaldığının çok büyük bir kaygıyla bilincinde olarak;

Silahlı çatışmalarda sivil halkı ve özellikle de kadınları yaygın veya sistematik ırza geçme ve cinsel şiddet şeklinde etkileyen, devam edegelen insan hakları ihlallerinin mevcudiyetinin ve gerek çatışmalar esnasında gerekse çatışmalardan sonra toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin artma potansiyelinin bilincinde olarak;

Kadınların ve genç kızların erkeklerden daha fazla oranda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskine maruz kaldıklarının ve erkeklerin de aile içi şiddetin mağdurları olabileceğinin bilincinde olarak;

Çocukların, aile içi şiddetin tanığı olmak da dahil olmak üzere, aile içi şiddetin mağduru olduklarının bilincinde olarak;

Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetten arınmış bir Avrupa yaratmayı hedef edinerek,

Aşağıdaki hususlarda görüş birliğine varmışlardır:

Bölüm I – Maksatlar, tanımlar, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması, genel yükümlülükler

Madde 1 – Sözleşmenin Maksatları

1 Bu sözleşmenin maksatları şunlardır:

a kadınları her türlü şiddete karşı korumak ve kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak;

b kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınları güçlendirmek de dahil olmak üzere, kadınlarla erkekler arasında önemli ölçüde eşitliği yaygınlaştırmak;

c kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması ve bunlara yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politika ve tedbirler tasarlamak;

d kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırma amacıyla uluslararası işbirliğini yaygınlaştırmak;

e Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi maksadıyla kuruluşların ve kolluk kuvvetleri birimlerinin birbiriyle etkili bir biçimde işbirliği yapmalarına destek ve yardım sağlamak.

2 Tarafların söz konusu Sözleşmenin hükümlerini etkili bir biçimde uygulamalarını sağlama amacıyla bu Sözleşmede spesifik bir izleme mekanizması oluşturulmuştur.

Madde 2 – Sözleşmenin Kapsamı

1 Bu Sözleşme, aile içi şiddet de dahil olmak üzere, kadınları orantısız bir biçimde etkileyen, kadına karşı her türlü şiddet için geçerli olacaktır.

4

2 Taraflar bu Sözleşmeyi tüm aile içi şiddet mağdurları için uygulamaya teşvik edilir. Taraflar bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanmasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadın mağdurlarına özel olarak dikkat göstereceklerdir.

3 Bu Sözleşme, barış zamanında ve silahlı çatışma durumlarında geçerli olacaktır.

Madde 3 – Tanımlar

Bu Sözleşme maksatlarıyla:

a "kadına karşı şiddetten", kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır;

b "aile içi şiddet", eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır;

c "toplumsal cinsiyet", herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler olarak anlaşılacaktır;

d "kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet", bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet olarak anlaşılacaktır;

e "mağdur", a ve b fıkralarında belirtilen davranışlara maruz kalan herhangi bir şahıs olarak anlaşılacaktır;

f "kadın" terimi, 18 yaşından küçük kızları da kapsayacaktır.

Madde 4 – Temel haklar, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması

1 Taraflar herkesin, özellikle de kadınların, gerek kamu gerekse özel alanda şiddete maruz kalmaksızın yaşama hakkını yaygınlaştırmak ve korumak için gerekli olan yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı kınayacak ve ayrımcılığı önlemek üzere, özellikle aşağıdakiler dahil olmak üzere, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır:

– ulusal anayasalarında veya ilgili diğer mevzuata kadın erkek eşitliği ilkesini dahil edecek ve bu ilkenin uygulamada gerçekleştirilmesini temin edeceklerdir;

– yerine göre, yaptırımların uygulanması yolu da dahil olmak üzere, kadınlara karşı ayrımcılığı yasaklayacaklardır;

– kadınlara karşı ayrımcılık yapan yasa ve uygulamaları yürürlükten kaldıracaklardır.

3 Taraflar bu Sözleşme hükümlerinin, özellikle de mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci statüsü veya başka bir statü gibi, herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını temin deceklerdir.

4 Kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı korunması için gerekli olan özel tedbirler, bu Sözleşme hükümlerince ayrımcılık olarak sayılmayacaktır.

Madde 5 – Devletin yükümlülükleri ve titizlikle yapması gereken inceleme ve araştırmalar

1 Taraflar kadınlara karşı herhangi bir şiddet eylemine girişmekten imtina edecek ve devlet yetkililerinin, görevlilerinin, organlarının, kurumlarının ve Devlet adına hareket eden diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun bir biçimde hareket etmelerini temin edeceklerdir.

2 Taraflar, devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilen ve bu Sözleşmenin kapsamı dahilindeki şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması, ve bu eylemler nedeniyle tazminat verilmesi konusunda azami dikkat ve özenin sarfedilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 6 – Toplumsal cinsiyet konusunda hassasiyet gerektiren politikalar

Taraflar bu Sözleşmenin uygulanmasına ve sözleşme hükümlerinin etkilerinin değerlendirilmesine bir toplumsal cinsiyet bakış açısı katacak ve kadınlarla erkekler arasında eşitliğe ve kadınların güçlendirilmesine ilişkin politikalarını yaygınlaştıracak ve etkili bir biçimde uygulayacaklardır.

Bölüm II – Bütüncül politikalar ve veri toplama

Madde 7 – Kapsamlı ve koordineli politikalar

1 Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddetin önlenmesi ve bu tür şiddet eylemleriyle mücadele edilmesine yönelik ilgili tüm tedbirleri içeren Devlet çapında etkili, kapsamlı ve birbiriyle koordineli politikaların benimsenip uygulanmasını mümkün kılacak, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacak ve kadına karşı şiddete karşı bütüncül bir mukabelede bulunulmasını temin edeceklerdir.

2 Taraflar ilgili tüm birim, kurum ve kuruluşlar arasında etkili bir işbirliği sağlanmak suretiyle, ve 1. fıkrada yer alan politikalarla, mağdurun haklarının, alınan tüm tedbirlerin merkezinde yer almasını temin edeceklerdir.

3 Bu fıkra uyarınca alınacak tedbirlere, yerine göre, hükümet kuruluşları, ulusal, bölgesel ve yerel parlamentolar ve yönetimler, ulusal insan hakları kurumları ve sivil toplum kuruluşları gibi, ilgili tüm aktörler müdahil olacaktır.

6

Madde 8 – Finansal kaynaklar

Taraflar, devlet dışı aktörler ve sivil toplum tarafından gerçekleştirilenler de dahil olmak üzere, bu Sözleşmenin kapsadığı her türlü şiddet eylemini önlemeye ve bunlarla mücadeleye yönelik bütüncül politikaların, tedbirlerin ve programların yeterli bir biçimde uygulanması için uygun finansal kaynakları ve insan kaynaklarını tahsis edeceklerdir.

Madde 9 – Sivil Toplum Kuruluşları ve sivil toplum

Taraflar kadınlara karşı şiddet uygulanmasıyla mücadelede aktif bir rol oynayan sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını her düzeyde takdir ve teşvik edecek ve destekleyecek ve bu kuruluşlarla etkili bir işbirliği gerçekleştirecektir.

Madde 10 – Koordinasyon kurumu

1 Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddeti önleme ve bunlarla mücadeleye yönelik politika ve tedbirlerin koordinasyonu, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirmesinden sorumlu bir veya birden fazla kurumu belirleyecek veya kuracaktır. Bu kurumlar Madde 11'de belirtildiği gibi verilerin toplanmasını koordine edecek, verileri analiz edecek ve sonuçlarının dağıtımını sağlayacaktır.

2 Taraflar bu fıkra uyarınca belirlenen veya oluşturulan kurumların Bölüm VIII uyarınca alınan tedbirlerin genel mahiyeti hakkında bilgilendirilmelerini sağlayacaktır.

3 Taraflar bu fıkra uyarınca belirlenen veya oluşturulan kurumların, diğer tarafların bünyesinde yer alan muadil kuruluşlarla doğrudan iletişim kurma ve ilişkiler oluşturma yeteneğine sahip olmalarını sağlayacaklardır.

Madde 11 – Veri toplama ve araştırma

1 Taraflar bu Sözleşmenin uygulanması maksadıyla aşağıdakileri yapacaklardır:

a Bu Sözleşme kapsamında kalan her türlü şiddet olayıyla ilgili birleştirilmemiş istatiksel veriyi düzenli aralıklarla toplayacaklardır;

b Bu Sözleşme kapsamında kalan her türlü şiddet olayının kökünde yatan nedenler ve bunların etkileri, şiddet olayları, ceza oranlarının yanı sıra, bu Sözleşmenin uygulanması için alınan tedbirlerin etkililiğini incelemek üzere, bu olaylarla ilgili araştırmaları destekleyeceklerdir.

2 Taraflar bu Sözleşme kapsamında kalan her türlü şiddet olayının yaygınlığını ve nasıl bir eğilim içinde olduğunu değerlendirmek üzere, düzenli aralıklarla halk anketleri yapmaya gayret edeceklerdir.

3 Taraflar uluslararası işbirliğini harekete geçirmek ve bu alanda uluslararası standartların yerleştirilmesini sağlamak üzere, bu fıkra uyarınca toplanan bilgileri bu Sözleşmenin Madde 66'sında belirtilen uzmanlar grubuna vereceklerdir.

4 Taraflar bu fıkra uyarınca toplanan bilgilerin kamuoyunun erişimine açık olmasını sağlayacaklardır.

Bölüm III – Önleme

Madde 12 – Genel yükümlülükler

1 Taraflar kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine veya kadınların ve erkeklerin toplumsal olarak klişeleşmiş rollerine dayalı ön yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazınması amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar herhangi bir gerçek veya hükmi şahsiyetin bu Sözleşmenin kapsamında kalan her türlü şiddet eylemini önleyecek gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

3 Bu bölüm uyarınca alınan tüm tedbirlerle, belirli şartlar nedeniyle hassas konuma gelmiş insanların ihtiyaçları göz önüne alınacak ve karşılanmaya çalışılacak ve tüm tedbirlerin merkezinde mağdurların insan hakları yer alacaktır.

4 Taraflar özellikle gençler ve erkekler olmak üzere, toplumun tüm bireylerinin bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayının önlenmesine aktif bir biçimde katkıda bulunmasını teşvik etmeye yönelik gerekli tedbirleri alacaktır.

5 Taraflar kültür, töre, din, gelenek veya sözde "namus" gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir.

6 Taraflar kadınların güçlendirilmesine yönelik program ve faaliyetlerin yaygınlaştırılması için gerekli tedbirleri alacaklardır.

Madde 13 – Farkındalığın arttırılması

1 Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eyleminin ortaya farklı şekillerde çıkışı ve bu eylemlerin çocuklar üzerindeki etkisi ve bu şiddet eylemlerinin önlenmesi ihtiyacı konusunda halk arasındaki farkındalığın ve anlayışın arttırılması için, yerine göre ulusal insan hakları kuruluşları ve eşit haklar kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve özellikle de kadın örgütleriyle işbirliği de dahil olmak üzere, düzenli olarak ve her düzeyde farkındalık arttırıcı kampanya ve programları yaygınlaştıracak veya uygulayacaktır.

2 Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerini önlemeye yönelik mevcut tedbirler konusundaki bilgilerin halk arasında en geniş bir şekilde dağıtımını sağlayacaklardır.

Madde 14 – Eğitim

1 Taraflar, yerine göre, tüm eğitim seviyelerinde resmi müfredata, kadın erkek eşitliği, toplumsal klişelerden arındırılmış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde çatışmaların şiddete başvurmadan çözüme kavuşturulması, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişilik bütünlüğüne saygı gibi konuların, öğrencilerin zaman içinde değişen öğrenme kapasitelerine uyarlanmış bir biçimde dahil edilmesi için gerekli tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar 1. fıkrada belirtilen ilkeleri yaygın eğitimin yanı sıra, spor, kültür ve eğlence tesislerinde ve medyada yaygınlaştırılmasına yönelik gerekli tedbirleri alacaklardır.

8

Madde 15 – Profesyonel kadroların eğitilmesi

1 Taraflar, bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eylemlerinin mağdurları veya mağduriyete neden olanlar üzerinde çalışan ilgili profesyonel kadroların, söz konusu şiddet olaylarının önlenmesi ve tespit edilmesi, kadın erkek eşitliği, mağdurların ihtiyaçları ve haklarının yanı sıra, ikincil mağduriyetin önlenmesi konularında uygun bir şekilde eğitimini sağlayacak veya bu eğitimi güçlendireceklerdir.

2 Taraflar 1. fıkrada sözü edilen eğitimin, bu Sözleşme kapsamındaki şiddet olayı vakalarının çeşitli kurumlara sevkedildiklerinde kapsamlı ve uygun bir biçimde ilgilenilmelerini mümkün kılmak üzere, birden fazla kurum ve kuruluş arasında koordineli işbirliği konusunda eğitimi de içermesini teşvik edeceklerdir.

Madde 16 – Önleyici müdahale ve tedavi programları

1 Taraflar ileride meydana gelecek şiddet olaylarını önleme ve şiddete dayalı davranış kalıplarını değiştirme amacıyla, aile içi şiddet girişiminde bulunanlar için, kişisel ilişkilerde şiddete başvurmayan davranışlar benimsemeyi öğretmeye yönelik eğitim programları oluşturulmasını veya desteklenmesini mümkün kılacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar özellikle cinsel suç işleyenlerin yeniden suç işlemelerini önlemeye yönelik eğitim programları oluşturulmasını veya desteklenmesini mümkün kılacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır

3 Taraflar 1. ve 2. fıkrada belirtilen tedbirleri alırken, mağdurların insan haklarının emniyetinin ve desteklenmesinin başlıca kaygı olmasını ve yerine göre bu programların mağdurlara yönelik özel destek hizmetleriyle yakın koordinasyon içinde oluşturulup uygulanmasını temin edeceklerdir.

Madde 17 – Özel sektör ve medyanın katılımı

1 Taraflar, özel sektörü, bilgi ve iletişim teknolojisi sektörünü ve medyayı, bu sektörlerin ifade özgürlüğüne ve bağımsızlığına gerekli saygıyı göstererek, kadına yönelik şiddeti önlemeye ve kadın onuruna saygıyı arttırmaya yönelik politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına ve bu konularda kılavuzların oluşturulmasına ve kendi kendini düzenleyici standartların belirlenmesine katılmaya teşvik edecektir.

2 Taraflar özel sektör aktörleriyle işbirliği içinde, çocuklar, anne babalar ve eğitimciler arasında, zararlı olabilecek, cinsel ve şiddet içeren aşağılayıcı içeriklere erişim sağlayan bilgi ve iletişim ortamıyla nasıl baş edileceğine yönelik beceriler geliştirip yaygınlaştıracaktır.

Bölüm IV – Koruma ve destek

Madde 18 – Genel yükümlülükler

1 Taraflar tüm mağdurları daha başka şiddet eylemlerine karşı korumak için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar, iç hukukları uyarınca, bu Sözleşmenin 20 ve 22'nci maddelerinde belirtilen genel ve uzman destek hizmetlerine sevk de dahil olmak üzere, mağdurları ve tanıkları bu

Sözleşmenin kapsadığı her türlü şiddet eylemine karşı korur ve desteklerken; yargı birimleri, savcılar, kolluk kuvvetleri, yerel ve bölgesel yönetimler dahil, ilgili tüm devlet kurumlarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşları ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla etkili bir işbirliği için uygun mekanizmaların mevcudiyetini temin etmek üzere, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

3 Taraflar bu bölüm uyarınca alınan tedbirlerin:

- kadınlara karşı şiddetin ve aile içi şiddetin toplumsal cinsiyet boyutlu bir anlayışa dayalı olmasını ve mağdurun insan haklarına ve emniyetine odaklanmasını,
- mağdurlar, mağduriyete neden olanlar ve çocuklar arasındaki ilişkileri ve bu unsurların daha geniş toplumsal ortamını da göz önüne alan bütüncül bir yaklaşıma dayalı olmasını,
- ikincil mağduriyetten kaçınılmasını amaçlamasını,
- Şiddetin kadın mağdurlarının güçlendirilmesini ve ekonomik bağımsızlığını amaçlamasını,
- yerine göre çeşitli koruma ve destek sistemlerinin aynı binalarda bulunmasına imkan sağlamasını,
- Çocuk mağdurlar dahil, hassas konumdaki insanların spesifik ihtiyaçlarına dönük olmasını ve bu imkanların mağdurlara sağlanmasını temin edeceklerdir.

4 Söz konusu hizmetler, mağdurun şikayette bulunarak dava açmasından veya mağduriyete neden olanlar hakkında ifade vermesinden bağımsız olarak sağlanacaktır.

5 Taraflar uluslararası hukuk uyarınca konsolosluk korumasına veya diğer tür korumaya veya desteğe hakkı olan vatandaşlarına ve diğer mağdurlara bu tür hizmetleri sağlamak üzere uygun tedbirleri alacaklardır.

Madde 19 – Bilgi

Taraflar mağdurların mevcut destek hizmetleri ve yasal tedbirler konusunda anlayabildikleri bir dilde yeterli ve zamanında bilgi almalarını sağlayacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 20 – Genel destek hizmetleri

1 Taraflar mağdurların şiddet eylemi sonrasında iyileşmelerini kolaylaştıracak hizmetlere erişimini sağlayacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır. Bu tedbirlere gerektiğinde, yasal ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, finansal yardım, konut sağlama, eğitim, öğretim ve iş bulma yardımı da dahil olacaktır.

2 Taraflar mağdurların sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere erişim sağlamalarını ve söz konusu servislerin yeterli kaynağı olmasını ve hizmeti sağlayacak profesyonel kadroların mağdurlara yardımcı olacak ve onları uygun hizmet birimlerine sevk edecek şekilde eğitilmelerini temin edecek yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

10

Madde 21 – Bireysel/toplu şikayetlerde sağlanacak yardım

Taraflar mağdurların ilgili bölgesel ve uluslararası bireysel/toplu şikayet mekanizmalarıyla ilgili bilgi sahibi olmalarını ve söz konusu mekanizmalara erişimini temin edeceklerdir. Taraflar mağdurlara, bu tür şikayetlerde bulundukları sırada duyarlı ve bilgileye dayalı bir yardım sağlanmasını destekleyecek ve yaygınlaştıracaklardır.

Madde 22 – Uzman destek hizmetleri

1 Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerine maruz kalmış mağdurlara, yeterli bir coğrafi dağılım çerçevesinde, derhal, kısa ve uzun dönemli uzman destek hizmetleri sağlanması ve bu yönde gerekli düzenlemelerin yapılması için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar tüm şiddet mağduru kadınlara ve çocuklarına uzmanlık gerektiren kadın destek hizmetlerini sağlayacak ve bu yönde gerekli düzenlemeleri yapacaklardır.

Madde 23 – Barınaklar

Taraflar mağdurlara, ve özellikle kadın ve çocuklara, kalacak güvenli yer sağlamak üzere uygun, yeterli sayıda kolayca erişilebilir barınaklar oluşturmak ve mağdurların yardımına proaktif bir biçimde koşmak üzere gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 24 – Telefon yardım hatları

Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayıyla ilgili olarak telefonla arayanlar için, gizliliğe bağlı kalarak veya arayanların kimliklerinin açıklanmamasına gereken dikkati göstererek, ülke çapında 7 gün 24 saat esasına göre faaliyet gösteren ücretsiz telefon hatlarının oluşturulması için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 25 – Cinsel şiddet mağdurlarına destek

Taraflar mağdurlar için tıbbi ve adli tıp muayenesi yapmak, travma desteği ve danışmanlık hizmetleri sağlamak üzere uygun, yeterli sayıda ve kolayca erişilebilen, ırza geçmeyle ilgili kriz merkezleri veya cinsel şiddet sevk merkezleri oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 26 – Çocuk tanıkların korunması ve bunlara destek sağlanması

1 Taraflar mağdurlara koruma ve destek hizmetleri sağlanırken, bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayının çocuk tanıklarının haklarının ve ihtiyaçlarının gerektiği gibi biçimde göz önüne alınması maksadıyla gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Bu madde uyarınca alınacak tedbirlere bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayının çocuk tanıklarına, yaşlarına uygun psikososyal danışmanlık hizmeti dahil edilecek ve söz konusu tedbirlerle çocuğun menfaatlerine uygun olarak gereken ilgi gösterilecektir.

Madde 27 – Haber verme

Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesine tanık olan veya bu tür eylemlerin gerçekleştirildiğine veya müteakip şiddet eylemlerinin

gerçekleştirilebileceğine dair makul gerekçeleri olan şahısların bunu yetkili makamlara bildirmelerini teşvik etmeye yönelik gerekli tedbirleri alacaklardır.

Madde 28 – Profesyonel kadroların bildirimleri

Taraflar iç hukukun belirli meslek sahiplerine getirdiği mahremiyet ilkesinin, uygun koşullar altında, söz konusu meslek erbabının bu Sözleşme kapsamında yer alan ciddi bir şiddet eyleminin gerçekleştirildiğine dair makul nedenleri olması halinde, böyle bir şiddet eyleminin gerçekleştirildiğini ve müteakip ciddi şiddet eylemlerinin gerçekleştirilebileceğini, yetkili kurum veya makamlara bildirmesinin önünde engel teşkil etmemesini temin etmek üzere gerekli tedbirleri alacaklardır.

Bölüm V – Esasa müteallik hukuk

Madde 29 – Hukuk davaları ve hukuk yolları

1 Taraflar mağdurun saldırgana karşı yeterli hukuki yollara başvurmasını sağlayacak yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar mağdurlara, uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak, güç ve yetkileri dahilinde gerekli önleyici veya koruyucu tedbirleri almayan devlet makamlarına karşı yeterli hukuki yolların sağlanması için gerekli yasal veya diğer önlemleri alacaklardır.

Madde 30 – Tazminat

1 Taraflar mağdurların bu Sözleşmede belirlenen herhangi bir suç nedeniyle faillerden tazminat talep etme hakkına sahip olmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Hasarın fail, sigorta şirketi veya finansmanı devletçe sağlanan sağlık ve sosyal sigorta hükümlerince karşılanmaması halinde, ciddi bedensel yaralanma veya sağlık bozukluğuna uğrayanlara yeterli Devlet tazminatı sağlanacaktır. Bu durum, mağdurun emniyetine gereken dikkat sarfedilmesi koşuluyla, Tarafların, söz konusu tazminatın, fail tarafından verilen tazminat kadar azaltılması talep etmesini ihtimal dışı bırakmaz.

3 2. fıkra uyarınca alınacak tedbirler, tazminatın makul bir süre içinde verilmesini teminat altına alacaktır.

Madde 31 – Velayet altına alma, ziyaret hakları ve emniyet

1 Taraflar çocukların velayetinin ve ziyaret haklarının belirlenmesinde, bu Sözleşme kapsamındaki şiddet olaylarının göz önüne alınmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar herhangi bir ziyaret hakkı veya velayet hakkının kullanılmasının mağdurun veya çocukların haklarını veya emniyetini tehlikeye düşürmemesini sağlayacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 32 – Zorla evlendirmelerin doğuracağı hukuki sonuçlar

Taraflar mağdura gereksiz bir parasal veya idari yük getirmeksizin, zorla gerçekleştirilen evliliklerin geçersiz ve hükümsüz kılınabilmesini veya sona erdirilmesini temin edecek yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 33 – Psikolojik şiddet

Taraflar bir şahsın psikolojik bütünlüğünü zorlamayla veya tehditlerle ciddi bir şekilde bozmaya yönelik kasıtlı girişimlerin cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 34 – Taciz amaçlı takip

Taraflar başka bir şahsa yönelik olarak gerçekleştirilen ve bu şahsı, şahsın kendisini güvende hissetmesini önleyecek şekilde korkutacak, kasıtlı bir biçimde tekrarlanan tehditkar davranışların cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 35 – Fiziksel şiddet

Taraflar başka bir şahsa karşı kasten fiziksel şiddet eylemlerinde bulunmanın cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 36 – Irza geçme de dahil olmak üzere cinsel şiddet eylemleri

1 Taraflar aşağıdaki kasten gerçekleştirilen eylemlerin cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a başka bir insanla, rızası olmaksızın, herhangi bir vücut parçasını veya cismi kullanarak, cinsel nitelikli bir vajinal, anal veya oral penetrasyon gerçekleştirmek;

b bir insanla, rızası olmaksızın, cinsel nitelikli diğer eylemlere girişmek;

c Başka bir insanın, rızası olmaksızın, üçüncü bir insanla cinsel nitelikli eylemlere girmesine neden olmak.

2 Rıza, mevcut koşullar bağlamında değerlendirilmek üzere, şahsın özgür iradesi sonucunda gönüllü olarak verilmelidir.

3 Taraflar 1. fıkrada yer alan hükümlerin aynı zamanda iç hukukta kabul edilmiş olan, eski veya mevcut eşlere veya birlikte yaşayan bireylere karşı gerçekleştirilmiş eylemler için de geçerli olmasının temin edilmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 37 – Zorla yapılan evlilikler

1 Taraflar bir yetişkini veya çocuğu kasten evliliğe zorlamanın cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar, bir yetişkinin veya çocuğun, ikamet ettiği Taraf veya Devletten farklı bir Tarafa veya devlete, söz konusu yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlama amacıyla kasten

kandırılarak götürülmesinin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 38 – Kadın sünneti

Taraflar aşağıda belirtilen kasten gerçekleştirilen eylemlerin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a kadının labia majora, labia minora veya klitorisinin tümünün kesilip çıkartılması, labia majoranın kenarlarının birleştirilmesi veya başka türlü bir kesmeye tabi tutulması;

b bir kadını a fıkrasına belirtilen eylemlerden birine maruz kalmaya zorlama veya bu eylemleri bir kadına yaptırmak;

c bir genç kızı a bendinde belirtilen eylemlerden herhangi birine teşvik etmek, zorla maruz bırakmak veya bunları bizzat kendisine uygulatmak

Madde 39 – Kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama

Taraflar aşağıda belirtilen kasti eylemlerin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a kadına, önceden bilgilendirilmiş olurunu almadan kürtaj uygulamak;

b Bir kadının önceden bilgilendirilmiş onayı olmaksızın ve kadın söz konusu usulün mahiyetini anlamaksızın, kadının doğal üreme kapasitesini sona erdirme maksatlı veya bu etkiyi doğuran bir ameliyat yapmak.

Madde 40 – Cinsel taciz

Taraflar bir şahsın onurunu ihlal etme etkisi yaratan veya bu maksatla gerçekleştirilen, ve özellikle de aşağılayıcı, düşmanca, hakaretamiz, küçük düşürücü veya saldırgan bir ortam yaratırken, her türlü istenmeyen, cinsel mahiyette sözlü veya sözlü olmayan veya fiziksel davranışın cezai veya diğer yasal yaptırıma tabi olmasını temin etmek üzere gereki yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 41 – Yardımcı olmak ve yataklık yapmak ve yeltenmek

1 Taraflar bu Sözleşmenin Madde 33,34,35,36,37,38.a ve 39. Maddelerince belirlenmiş suçların işlenmesine, bu suçlar kasten işlendiğinde, yardımcı olmak ve yataklık yapmanın suç olarak kabul edilmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar, kasten işlendiğinde, bu Sözleşmenin madde 35,36,37,38.a ve 39. Maddelerince belirlenmiş suçları işleme girişimlerinin suç kabul edilmesi için gerekli yasal veya diğer önlemleri alacaklardır.

Madde 42 – Sözde "namus" adına işlenen suçlar da dahil olmak üzere, işlenen suçlar için gerekçelerin kabul edilmemesi

1 Taraflar bu Sözleşme kapsamında kalan şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesinden sonra başlatılan ceza davalarında kültür, töre, din, gelenek veya sözde "namus"un gerekçe olarak

öne sürülmesinin önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar, herhangi bir şahsın bir çocuğu 1. fıkradaki eylemleri gerçekleştirmeye kışkırtmasının, yapılan eylemlerle ilgili olarak söz konusu şahsın cezai sorumluluğunu ortadan kaldırmasının önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 43 – Cezai suçların uygulanması

Bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlar, mağdurla fail arasındaki ilişkinin mahiyetinden bağımsız olarak geçerli olacaktır.

Madde 44 – Yargı yetkisi

1 Taraflar suçun aşağıdaki hallerde işlenmesi halinde, bu Sözleşme uyarınca belirlenen herhangi bir suçla ilgili olarak yargı yetkisi oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a kendi topraklarında; veya
b kendi bandıralarını taşıyan bir gemide; veya
c kendi yasalarına göre tescil edilmiş bir uçakta; veya
d kendi vatandaşlarından biri tarafından; veya
e normal ikametgahı kendi topraklarında olan bir şahıs tarafından işlenmesi halinde.

2 Taraflar söz konusu suçun vatandaşlarından birine veya normal olarak kendi topraklarında ikamet eden birine karşı işlenmesi halinde, bu Sözleşmede belirlenen herhangi bir suçla ilgili olarak yargı yetkisi oluşturmaya yönelik gerekli yasal veya diğer tedbirleri almaya çalışacaklardır.

3 Bu Sözleşmenin Madde 36,37,38 ve 39 uyarınca belirlenen suçların kovuşturulması için, taraflar yargı yetkilerinin söz konusu eylemlerin işlendikleri topraklarda cezalandırılması koşuluna tabi olmasının önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

4 Bu Sözleşmenin Madde 36,37,38 ve 39'u uyarınca belirlenen suçların kovuşturulması için, taraflar 1 d ve e fıkralarına ilişkin yargı yetkisinin, kovuşturmanın ancak mağdurun eylemi haber vermesinden sonra veya Devlet'in suçun işlendiği yerle ilgili bilgiyi sağlaması halinde başlatılması koşuluna bağlı olmasının önlenmesini temin etmek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

5 Taraflar, eylemi icra ettiği iddia edilen failin kendi topraklarında bulunduğu hallerde ve söz konusu şahsı sırf milliyetine istinaden üçüncü bir tarafa teslim etmedikleri durumlarda, bu Sözleşmede belirlenen suçlarla ilgili yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

6 Birden fazla Taraf bu Sözleşme uyarınca belirlenen ve işlendiği iddia edilen bir suçla ilgili yargı yetkisi talebinde bulunduğunda, ilgili taraflar, yerine göre, kovuşturma için en iyi yargı yetkisini belirleme amacıyla birbirleriyle istişarede bulunacaklardır.

7 Uluslararası hukukun genel kuralları saklı kalmak kaydıyla, bu Sözleşme, Taraflardan birinin kendi iç hukukuna dayalı olarak icra edeceği cezai yargı yetkisini uygulamadan hariç tutmaz.

Madde 45 – Yaptırımlar ve tedbirler

1 Taraflar Bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçların, ciddiyetleri dikkate alınarak, etkili, orantılı ve caydırıcı cezalarla cezalandırılması için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar faillerle ilgili olarak aşağıda belirtilen diğer tedbirler de alabilirler:

– hüküm giyen şahısların izlenmesi veya bu şahısların kontrol altında tutulması;

– Çocuğun menfaatleri, ki buna çocuğun güvenliği de dahildir, başka bir şekilde teminat altına alınamıyorsa velayet haklarının geri alınması.

Madde 46 – Cezayı ağırlaştırıcı koşullar

Taraflar, aşağıdaki koşulların, bu koşulların söz konusu suçun halihazırda temel unsurlarını oluşturmadığı hallerde, iç hukukun ilgili hükümlerine uygun olarak, bu Sözleşmede belirlenen suçlarla ilgili olarak verilecek cezanın belirlenmesinde ağırlaştırıcı koşullar olarak göz önünde bulundurulabileceğini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a suçun, iç hukukun kabul ettiği eski veya mevcut bir eşe veya birlikte yaşanan bireye karşı, aile fertlerinden biri tarafından, mağdurla birlikte ikamet eden biri tarafından veya yetkisini suistimal eden biri tarafından işlendiği hallerde;

b suçun veya suçların mükerrer olarak işlenmesi halinde;

c suçun belirli şartlar nedeniyle hassas konuma gelmiş bir bireye karşı işlenmesi halinde;

d suçun bir çocuğa karşı veya çocuğun huzurunda işlenmesi halinde;

e suçun iki veya daha fazla insan tarafından birlikte hareket ederek işlenmesi halinde;

f suçtan önce veya suçun işlenmesi esnasında çok aşırı düzeylerde şiddet uygulanmış olması halinde;

g suçun silah kullanarak veya silah tehdidiyle işlenmiş olması halinde;

h suçun mağdura ağır fiziksel veya psikolojik zarar vermesi halinde;

i Failin daha öncede de benzer suçlardan hüküm giymiş olması halinde.

Madde 47 – Başka bir Tarafça verilen hükümler

Taraflar ceza hükmünü belirlerken, bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlarla ilgili olarak başka bir Tarafça verilen nihai hüküm olasılığını da göz önüne alarak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

16

Madde 48 – Zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerinin veya hüküm vermenin yasaklanması

1 Taraflar bu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet olayıyla ilgili olarak, arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerini yasaklamak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar bir para cezasının ödenmesinin emredilmesi halinde, failin mağdura karşı finansal yükümlülüklerini yerine getirebilme yeteneğinin gereken biçimde hesaba katılmasının temin edilmesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Bölüm VI – Soruşturma, kovuşturma, usul hukuku ve koruyucu tedbirler

Madde 49 – Genel yükümlülükler

1 Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet olayı ile ilgili soruşturma ve yasal işlemlerin, bir yandan cezai işlemlerin tüm safhalarında mağdurun hakları dikkate alınırken, gereksiz bir gecikme olmaksızın sürdürülmesini temin etmek üzere gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar temel insan haklarına uygun bir biçimde ve toplumsal cinsiyet temelli bir şiddet eylemi anlayışıyla, Sözleşme uyarınca belirlenen suçların etkili bir biçimde soruşturulup kovuşturulmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 50 – Ani mukabele, önleme ve koruma

1 Taraflar sorumlu kolluk kuvveti birimlerinin bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eylemine karşı, mağdurlara yeterli korumayı derhal sağlayarak süratle ve gereken biçimde mukabelede bulunmalarını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar önleyici operasyonel tedbirler ve kanıt toplama da dahil olmak üzere, sorumlu kolluk kuvveti birimlerinin bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eylemini süratle ve uygun bir biçimde önlemesi ve bunlara karşı koruma sağlamasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 51 – Risk değerlendirmesi ve risk yönetimi

1 Taraflar riski yönetmek ve gerektiğinde koordineli bir biçimde emniyet ve destek temin etmek üzere tüm yetkili makamların ölüm riski, durumun ciddiyeti ve şiddet eyleminin tekrarlanması riskini değerlendirmelerini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar 1. fıkrada belirtilen değerlendirmede, soruşturmada ve koruyucu tedbirler uygulamasının her aşamasında, bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerini gerçekleştirenlerin ateşli silahlara sahip olduğunun göz önüne alınmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 52 – Acil durumlarda uzaklaştırma emirleri

Taraflar, yetkili makamlara, ani tehlike durumlarında, aile içi şiddet faillerinin, mağdurun veya risk altındaki şahsın ikametgahını yeterli bir süre için terk etme emri verme ve faillerin

mağdurun veya risk altındaki şahsın ikametgahına girmesini veya mağdurla veya risk altındaki şahısla temas etmesini yasaklama yetkisi verilmesini temin edecek yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 53 – Engelleme veya koruma emirleri

1 Taraflar bu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet mağdurlarının uygun engelleme veya koruma emirlerinden yararlanmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar 1. fıkrada sözü edilen engelleme emirlerinin aşağıdaki niteliklere sahip olmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

- söz konusu emirler mağdurun derhal korunmasını sağlayacak ve mağdura gereksiz finansal veya idari yük getirmeyecektir;
- belirli bir süre için veya bu süreyle ilgili bir değişiklik yapılıncaya veya yürürlükten kalkıncaya kadar verilecektir;
- gerektiğinde derhal yürürlüğe (ex parte) girecektir;
- diğer yargı süreçlerinden bağımsız olarak veya bunlara ilaveten verilebilecektir;
- daha sonra başlatılabilecek yargı süreçlerine dahil edilmesi mümkün olacaktır.

3 Taraflar 1. fıkrada saptanan kısıtlama veya koruma emirlerinin ihlallerin etkili, orantılı ve caydırıcı cezai veya diğer yasal yaptırımlara tabi olmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 54 – Soruşturmalar ve kanıtlar

Taraflar herhangi bir hukuk veya ceza davasında mağdurun cinsel geçmişi ve davranışıyla ilgili var olan kanıtlara yalnızca davayla ilgili ve gerekliyse izin verilmesini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer önlemleri alacaktır.

Madde 55 – *Ex parte* (nizasız) ve *ex officio* (re'sen) yargılama

1 Taraflar, bu Sözleşme'nin 35, 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde belirlenen suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmaların, suçun kısmen veya tamamen kendi topraklarında işlenmiş olması durumunda, mağdurun ifadesine veya şikayetine bağlı olmaksızın ve mağdurun ifadesini veya şikayetini geri çekmesi durumunda dahi devam edebilmesini temin edeceklerdir.

2 Taraflar, kendi iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullara uygun biçimde, bu Sözleşme'de belirlenen suçlarla ilgili olarak yürütülen soruşturma ve yargı süreçlerinde mağdurun kendi talebi doğrultusunda kamu kuruluşlarından ve sivil toplum kuruluşlarından ve aile içi şiddet danışmanlarından yardım ve/veya destek almasına olanak sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

Madde 56 – Koruma tedbirleri

1 Taraflar soruşturmaların ve yargı sürecinin tüm safhalarında, özellikle aşağıdakileri sağlayarak, mağdurların, tanık olarak özel ihtiyaçları da dahil olmak üzere, haklarını ve çıkarlarını koruyacak yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır:

a mağdurların, ailelerinin ve tanıkların, sindirmeye, misillemeye ve tekrar mağdur bırakılmaya karşı korunmalarını sağlayacaklardır;

b mağdurun en azından kendisinin veya ailesinin tehlikede olabileceği durumlarda, failin kaçması veya geçici veya kesin olarak serbest bırakılması halinde mağdurun bilgilendirilmesini sağlamak;

c mağdurlara, iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullar altında, hakları ve faydalanabilecekleri hizmetler ve şikayetlerinin takibi, masraflar, soruşturma veya davaların genel gelişimi ve mağdurların bu süreç içindeki rolleri, ve davalarının sonuçları hakkında bilgi vermek;

d mağdurun iç hukuk kurallarının usulüne uygun olarak duruşmalara katılmasını,, kanıt temin etmesini ve kendi görüşlerini, ihtiyaçlarını ve kaygılarını doğrudan veya bir aracı vasıtasıyla sunmasını ve bunların dikkate alınmasını sağlamak;

e mağdurlara haklarının ve menfaatlerinin usule uygun olarak arz edilmesi ve dikkate alınması için uygun destek hizmetleri sağlamak;

f mağdurun mahremiyetini ve görüntüsünü korumak için tedbirlerin alınabilmesini temin etmek;

g mağdur ile failler arasında temastan mahkemede ve kolluk kuvvetlerinin binalarında, mümkün olduğu ölçüde kaçınmak;

h davaya taraf olarak katılan veya kanıt sunan mağdurlara bağımsız ve yetkin çevirmenler sağlamak;

i iç hukuk kurallarına uygun biçimde, mağdurun, varsa uygun iletişim teknolojilerinden yararlanarak, mahkeme salonuna gitmeden veya en azından fail olduğu iddia edilen kişinin mahkeme salonunda bulunmadığı bir ortamda ifade vermesini sağlamak

2 Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağduru ve tanığı olan bir çocuğa, çocuğun çıkarları ilkesini dikkate alınarak, yerine göre, özel koruma önlemleri sağlanacaktır.

Madde 57 – Hukuki yardım

Taraflar, mağdurların iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullar altında hukuki yardım ve ücretsiz adli yardım alma hakkını sağlayacaklardır.

Madde 58 – Zaman aşımı

Taraflar, bu Sözleşme'nin 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde tanımlanan suçlarla ilgili yasal işlemlerin başlatılması için öngörülen zaman aşımı süresinin, mağdurun reşit olmasından sonra etkili bir dava sürecini başlatmaya olanak tanıyacak şekilde, yeterli bir süre devam

etmesini ve suçun ağırlığıyla orantılı olarak sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

Bölüm VII – Göç ve iltica

Madde 59 – Oturma izni

1 Taraflar, ikametgâh durumu iç hukuk tarafından tanınan eş veya birlikte yaşanan bireye bağlı olan mağdurlara, evliliğin veya ilişkinin bozulması durumunda özellikle zor koşullarda, başvuru üzerine, evliliğin veya ilişkinin süresini dikkate almaksızın eşten bağımsız oturma izninin verilmesini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alacaktır. Eşten bağımsız oturma izninin verilmesine ve süresine ilişkin koşullar iç hukuk tarafından belirlenir.

2 Taraflar ikametgâh durumu iç hukuk tarafından tanınan eş veya birlikte yaşanan bireye bağlı olan mağdurların ikametgah nedeniyle başlatılan sınır dışı işlemlerini bağımsız oturma izni için başvurmalarına olanak sağlayacak şekilde durdurabilmelerini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

3 Taraflar, aşağıdaki durumlardan biri veya her ikisi birden söz konusu olduğunda mağdurlara yenilenebilir oturma izni verecektir:

a yetkili makamların, mağdurların, kişisel durumlarının bir gereği olarak ülkede kalmalarının gerekli olduğunu uygun bulması halinde;

b yetkili makamların mağdurların, soruşturma veya cezai işlemler sırasında yetkili makamlarla işbirliği içinde olmaları amacıyla ülkede kalmalarının gerekli olduğunu uygun bulması halinde

4 Taraflar evlilik amacıyla başka bir ülkeye getirilen ve bunun sonucunda normal olarak yaşadıkları ülkenin oturma iznini kaybeden zorla evlilik mağdurlarına, izinlerini geri alabilmelerini temin etmek üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 60 – Toplumsal cinsiyete dayalı iltica talepleri

1 Taraflar kadına yönelik, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi anlamında zulüm olarak ve tamamlayıcı/ ikincil korumayı gerektiren ciddi bir hasar biçimi olarak tanınabilmesini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

2 Taraflar, Sözleşme'de tanımlanan tüm gerekçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yorumlanmasını ve bu gerekçelerden herhangi biri veya bir kaçı nedeniyle zulüm görme tehlikesi söz konusuysa, başvuru sahiplerine, yürürlükteki ilgili hukuki vasıtalara göre mülteci statüsünün tanınmasını temin edeceklerdir.

3 Taraflar iltica başvurusu yapanlar için toplumsal cinsiyete duyarlı ülkeye kabul usullerinin ve destek hizmetlerinin yanı sıra, toplumsal cinsiyet yönergelerini ve mülteci statüsünün belirlenmesi ve uluslararası koruma için başvuruyu da kapsayan, toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma usullerini oluşturmak için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.

20

Madde 61 – Geri göndermeme

1 Taraflar, uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülükleri uyarınca geri göndermeme ilkesinin tanınması için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

2 Taraflar statüsü ve ikamet durumuna bakılmaksızın, korumaya muhtaç, kadına yönelik şiddet mağdurlarının hayatlarının risk altında olabileceği veya işkenceye veya insanlık dışı muameleye veya cezalandırılmaya maruz kalabilecekleri hiçbir ülkeye hiçbir durum altında iade edilmeyeceklerini güvence altına almak üzere gerekli yasal veya diğer önlemleri alacaklardır.

VIII. Bölüm – Uluslararası işbirliği

Madde 62 – Genel prensipler

1 Taraflar, bu Sözleşmenin hükümlerine uyarak, medeni hukuk ve ceza hukuku konularında işbirliğine ilişkin uluslararası ve bölgesel anlaşmaları ve belgeleri uygulayarak, ortak veya karşılıklı mevzuat ve iç hukuk kuralları esas alınarak üzerinde mutabakata varılmış düzenlemeleri uygulayarak, ve mümkün olan en kapsamlı şekilde, aşağıdaki amaçlara yönelik olarak işbirliği yapacaklardır:

a bu Sözleşmenin kapsamına giren her türlü şiddet eyleminin önlenmesi, bunlarla mücadele edilmesi ve bunların kovuşturulması;

b mağdurların korunması ve mağdurlara destek sağlanması;

c bu Sözleşmeye göre suç olarak kabul edilen eylemler hakkında soruşturmaların ve yasal sürecin yürütülmesi;

d Koruma emirleri dahil olmak üzere, Tarafların yargı makamlarınca bu konuya ilişkin verdikleri hukuki ve cezai kararlarının uygulanması.

2 Taraflar, bu Sözleşme uyarınca suç olarak tanımlanan bir eylemin mağdurlarının, bu suç ikamet ettikleri ülkeden başka bir Taraf devletin topraklarında gerçekleştiği takdirde, ikamet ettikleri Devletin yetkili makamlarına şikayet başvurusunda bulunabilmelerini temin etmek üzere gereken yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.

3 Bu sözleşmeye Taraf başka bir devlet ile, cezai konularda, suçluların iadesinde veya o devletin verdiği hukuk ve ceza davaları kararlarının uygulanmasında, aralarında yapmış oldukları anlaşmaya dayanarak hukuki konularda karşılıklı yardımlaşmada bulunan bir Taraf, böyle bir anlaşma yapmadığı başka bir Taraftan, kendisine hukuki işbirliği talebi geldiğinde, bu Sözleşmenin tanımladığı suçlara ilişkin cezai konularda, suçluların iadesinde veya bu Sözleşmeye Taraf o ülkenin hukuk veya ceza davaları kararlarının uygulanmasında karşılıklı hukuki yardımlaşmada bulunabilmek için bu Sözleşmeyi hukuki temel olarak alabilir.

4 Taraflar, kadınlara yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi çabalarını, üçüncü Devletlerin yararlanacağı kalkınma amaçlı yardım programlarıyla, gereken yerlerde bütünleştirecekler, Madde 18, 5. fıkra uyarınca mağdurların korunmasını kolaylaştırmak amacıyla üçüncü Devletlerle ikili ve çok taraflı anlaşmalar yapacaklardır.

Madde 63 – Risk altındaki kişilerle ilgili tedbirler

Taraflardan herhangi birinin, edindiği bilgilere dayanarak, bir kişinin başka bir Taraf ülkede bu Sözleşmenin Madde 36, 37 38 ve 39'da belirtilen şiddet eylemlerine her an maruz kalma riski altında olduğunu düşünmek için makul nedenleri varsa, bilgilere sahip olan bu Tarafın elindeki bilgileri, gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak amacıyla, gecikmeksizin diğer Tarafa iletmesi teşvik edilmektedir. Risk altındaki kişinin çıkarları açısından, mümkün olan her yerde bu bilgilere, korumayla ilgili mevcut hükümlerin ayrıntıları da dahil edilmelidir.

Madde 64 – Bilgilendirme

1 Önlemler alması talep edilen Taraf, talep eden Tarafı bu konuda atılan adımların sonuçları hakkında derhal bilgilendirecektir. Talep edilen Taraf, önlemlerin alınmasını talep eden Tarafı, amaçlanan faaliyetlerin yerine getirilmesini engelleyen veya önemli derecede geciktirme ihtimali olan koşullardan da gecikmeksizin haberdar edecektir.

2 Taraflardan biri, karşıdan bir talep gelmeksizin, kendi yaptığı soruşturmalar çerçevesinde edindiği bilgileri, bu bilgilerin karşı Tarafa bu Sözleşmede belirtilen suçları önlemede veya bu suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturma başlatılmasında veya yürütülmesinde yardımcı olacağını düşünüyorsa veya söz konusu karşı Tarafın bu konuyla ilgili işbirliği talebi olacağını düşünüyorsa, kendi iç hukukunun izin verdiği ölçüde diğer Tarafa iletebilir.

3 2. Fıkra uyarınca herhangi bir bilgi edinen bir Taraf, uygun görüldüğü takdirde, yargı sürecinin başlatılması veya bu bilgilerin hukuki ve cezai kovuşturmada göz önüne alınması için bu bilgileri kendi yetkili makamlarına ulaştıracaktır.

Madde 65 – Verilerin Korunması

Kişisel veriler, Kişisel Verilerin Otomatik İşlenmesinde Bireylerin Korunması Sözleşmesinin Taraflara getirdiği yükümlülükler gereğince saklanacak ve kullanılacaktır (ETS No. 108).

IX. Bölüm – İzleme yöntemi

Madde 66 – Kadınlara yönelik şiddetle ve aile içi şiddetle mücadele konusunda uzmanlar grubu

1 Kadınlara yönelik şiddetle ve aile içi şiddetle mücadele konusunda uzmanlar Grubu (bundan böyle "GREVIO" olarak anılacaktır) bu Sözleşmenin Taraflarca uygulanmasını izleyecektir.

2 GREVIO en az 10, en çok da 15 üyeden oluşacak, üyelerin cinsiyet ve coğrafi bölge açısından dengeli olması, ayrıca farklı konularda uzmanlaşmış olmaları gözetilecektir. Üyeler, dört yıllık bir görev süresi için Tarafların aday gösterdiği kimseler arasından Taraflar Komitesince seçilecek; üyeler ancak bir dönem daha görev yapabilecek ve Taraf ülkelerin vatandaşları arasından seçilecektir.

3 10 üyenin ilk seçimi bu Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacaktır. Diğer 5 üyenin seçimi ise 25inci ülke onayladığında veya katıldığında gerçekleşecektir.

4 GREVIO üyelerinin seçimi şu prensiplere göre yapılacaktır:

22

a yüksek ahlaki değerlere sahip bir kişiliği olan; insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet, veya mağdurlara yardımcı olma veya onları koruma konularında yetkinlikleri kabul edilmiş, veya bu Sözleşmenin kapsadığı alanlarda mesleki deneyimi olan kişiler arasından şeffaf usuller ile seçileceklerdir;

b GREVIO'da aynı ülke vatandaşı iki üye bulunamaz;

c üyeler, temel hukuk sistemlerini temsil etmelidirler;

d kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet alanı ile ilgili kişileri ve kurumları temsil etmelidirler;

e üyeler kendi kişisel özellikleriyle katılacaklar, görevlerini yerine getirirken bağımsız ve tarafsız davranacaklar ve görevlerini etkili bir şekilde yerine getirmeye müsait olacaklardır.

5 GREVIO üyelerinin seçilme usulleri, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından, Taraflara danışıldıktan ve Tarafların oybirliğiyle onayı alındıktan sonra, bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde belirlenecektir.

6 GREVIO kendi çalışma esaslarını kendisi belirleyecektir.

7 GREVIO üyeleri ve, Madde 68'in 9. ve 14. fıkralarında belirtildiği şekilde ülke ziyareti yapacak diğer heyet üyeleri, bu Sözleşmenin ekinde belirlenmiş olan ayrıcalıklardan ve dokunulmazlıklardan yararlanacaklardır.

Madde 67 – Taraflar Komitesi

1 Taraflar Komitesi, Sözleşmeye Taraf ülkelerin temsilcilerinden oluşacaktır.

2 Taraflar Komitesi, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından toplantıya çağırılacaktır. İlk toplantısını, bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde, GREVIO üyelerini seçmek üzere yapacaktır. Müteakip toplantılar, Tarafların üçte birinin, Taraflar Komitesinin Başkanının veya Genel Sekreterin talebi üzerine yapılacaktır.

3 Taraflar Komitesi kendi çalışma esaslarını kendisi belirleyecektir.

Madde 68 – Usuller

1 Taraflar, GREVIO'nun hazırladığı bir soru formunu esas alarak, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine, GREVIO tarafından değerlendirilmek üzere, bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanabilmesini sağlayacak yasama tedbirleri ve diğer tedbirler hakkında bir rapor sunacaktır.

2 GREVIO 1. fıkra uyarınca sunulan bu raporu, ilgili Tarafın temsilcileriyle birlikte değerlendirecektir.

3 Daha sonraki değerlendirme faaliyetleri dönemler halinde yapılacak, bunların uzunluğuna da GREVIO karar verecektir. Her dönem başında GREVIO, değerlendirmeye esas alınacak spesifik maddeleri seçerek bir soru formu gönderecektir.

4 GREVIO bu izleme usulünü yürütebilmek için uygun araçları belirleyecektir. GREVIO her değerlendirme dönemi için, Tarafların uygulamalarını değerlendirme prosedürüne esas oluşturacak bir soru formu kullanabilir. Bu soru formu bütün Taraflara hitaben hazırlanacaktır. Taraflar bu ankete ve GREVIO'dan gelecek bütün bilgi taleplerine cevap vereceklerdir.

5 GREVIO, Sözleşmenin uygulamasıyla ilgili bilgileri, insan haklarının korunmasıyla görevli ulusal kurumlar yoluyla olduğu kadar sivil toplum kuruluşlarından ve sivil toplumdan da edinebilir.

6 GREVIO, bu Sözleşmenin ilgi alanına giren bölgesel ve uluslararası enstrümanlardan ve kuruluşlardan elde edilecek mevcut bilgilere gereken önemi verecektir.

7 Her değerlendirme dönemi için soru formu belirlerken GREVIO, bu Sözleşmenin Madde 11'inde belirtildiği şekilde Taraflarca toplanmış olan mevcut verileri ve araştırmaları dikkate alacaktır.

8 GREVIO, diğer uluslararası belgeler uyarınca oluşturulmuş kuruluşlardan olduğu kadar Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinden, Parlamenter Asamblesinden ve Avrupa Konseyinin bu konuda özelleşmiş birimlerinden bu Sözleşmenin uygulamaları hakkında bilgi edinebilir. Söz konusu kuruluşlara iletilen şikayetler ve bunların sonuçları GREVIO'ya bildirilecektir.

9 GREVIO, elde edilen bilgiler yetersiz ise veya 14. fıkrada hükmedilen koşullarda, ulusal makamların işbirliği ve bağımsız ulusal uzmanların yardımıyla, ülke ziyaretleri düzenleyebilir. Bu ziyaretler sırasında GREVIO'ya belirli konularda uzmanlaşmış kişiler yardımcı olabilir.

10 GREVIO, değerlendirmeye esas alınan sözleşme hükümlerinin uygulamalarına ilişkin incelemelerinin yer alacağı bir rapor taslağı hazırlayacak; bu taslakta, tespit edilmiş sorunları söz konusu Tarafın ne şekilde ele alması gerektiğine ilişkin önerilerine ve tavsiyelerine de yer verecektir. Bu rapor taslağı, hakkında değerlendirme yürütülen Tarafa, yorumlarını almak üzere iletilecektir. Bu yorumlar, raporun kabulü sürecinde GREVIO tarafından dikkate alınacaktır.

11 Elde edilen bütün bilgileri ve Tarafların yaptığı yorumları esas alarak GREVIO, raporu ve, bu Sözleşme hükümlerini uygulayabilmek amacıyla Taraf ülkenin aldığı tedbirlere ilişkin vardığı sonuçları, kabul edecektir. Bu rapor ve varılan sonuçlar, ilgili Tarafa ve Taraflar Komitesine gönderilecektir. GREVIO'nun raporu ve varılan sonuçlar, söz konusu Tarafın olası yorumlarıyla birlikte, kabul edildikten sonra kamuya açıklanacaktır.

12 1. ila 8. fıkralardaki usuller saklı kalmak üzere, Taraflar Komitesi rapora ve GREVIO'nun vardığı sonuçlara dayanarak söz konusu Tarafa yönelik şu tavsiyeleri benimseyebilir: (a) GREVIO'nun vardığı sonuçların uygulanması için alınması gereken tedbirlere ilişkin tavsiyeler; gerekirse bunların uygulaması hakkındaki bilgilerin sunulması için bir tarih belirlenebilir; ve (b) bu Sözleşmenin layıkıyla uygulanabilmesi için söz konusu Taraf ile işbirliğini geliştirmeyi amaçlayan tavsiyeler.

13 GREVIO'ya, Sözleşmenin geniş çapta veya defalarca ihlalinin önlemesi veya sınırlanması amacıyla derhal müdahale gerektiren sorunların bulunduğunu gösteren güvenilir bilgiler ulaştığında, kadınlara yönelik ciddi, büyük çapta veya sürekli şiddet uygulanmasını

önlemek için taraflarca alınan tedbirlere ilişkin özel bir raporun acilen sunulmasını talep edebilir.

14 GREVIO, söz konusu Tarafın verdiği bilgileri ve kendisine ulaşan diğer güvenilir bilgileri göz önüne alarak, bir veya daha fazla üyesini, bir soruşturma yapıp acilen GREVIO'ya rapor etmek üzere tayin edebilir. Gerektiğinde ve söz konusu Tarafın rızası ile, bu soruşturma kapsamında söz konusu ülkeye bir ziyaret de yapılabilir.

15 14. fıkrada sözü edilen soruşturmanın bulguları incelendikten sonra GREVIO bu bulguları, kendi yorum ve tavsiyelerini ekleyerek söz konusu Tarafa, durum gerektiriyorsa Taraflar Komitesine ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine iletecektir.

Madde 69 – Genel tavsiyeler

GREVIO uygun düşen ve gereken her durumda, bu Sözleşmenin uygulamasına ilişkin genel tavsiyeler belirleyebilir.

Madde 70 – İzlemede parlamentonun rolü

1 Ulusal parlamentolar, bu Sözleşmenin uygulanması için alınan tedbirlerin izlenmesine katılmaya davet edilecektir.

2 Taraflar GREVIO raporlarını kendi ulusal parlamentolarına sunacaklardır.

3 Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi, bu Sözleşmenin uygulamalarını düzenli aralıklarla değerlendirmeye davet edilecektir.

X. Bölüm – Diğer uluslararası enstrümanlarla ilişkiler

Madde 71 – Diğer uluslararası enstrümanlarla ilişkiler

1 Bu Sözleşme, Sözleşmeye Taraf olan ülkelerin Taraf olduğu veya Taraf olacağı ve bu Sözleşmenin ele aldığı konular hakkında hükümler içeren diğer uluslararası enstrümanlardan doğan yükümlülükleri etkilemeyecektir.

2 Bu Sözleşmenin Tarafları, Sözleşmenin hükümlerini tamamlamak veya güçlendirmek veya bu hükümlerle ifadesini bulmuş prensiplerin uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla birbirleriyle, bu Sözleşmenin ele aldığı konularda iki taraflı veya çok taraflı anlaşmalar yapabilirler.

XI. Bölüm – Sözleşmede yapılacak değişiklikler

Madde 72 – Değişiklikler

1 Taraflardan herhangi birinin bu Sözleşmede değişiklik yapmak üzere getireceği her teklif, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine iletilecek ve Genel Sekreter tarafından Avrupa Konseyi üye Devletlerine, bütün imza sahiplerine, bütün Taraflara, Avrupa Birliğine, Madde 75'in hükümleri uyarıca bu Sözleşmeyi imzalamaya davet edilen Devletlere ve Madde 76'nın hükümleri uyarınca bu Sözleşmeyi kabul etmeye davet edilmiş bütün Devletlere gönderilecektir.

2 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, değişiklik teklifini değerlendirecek ve, bu Sözleşmenin Avrupa Konseyi üyesi olmayan Tarafların görüşünü aldıktan sonra, Avrupa Konseyi Kuruluş Belgesi Madde 20.d'de belirtildiği şekilde çoğunluk sağlayarak değişikliği kabul edebilecektir.

3 Bakanlar Komitesi tarafından 2. fıkraya göre kabul edilen değişiklik metni, onaylanmak üzere Taraflara gönderilecektir.

4 2. fıkraya göre kabul edilen herhangi bir değişiklik, tüm Tarafların onaylarını Genel Sekretere bildirdikleri tarihten itibaren bir aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir

XII. Bölüm – Son maddeler

Madde 73 – Bu Sözleşmenin etkileri

Bu Sözleşmenin hükümleri, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemeye ve bunlarla mücadeleye çalışan kimselere daha uygun haklar tanıyan veya tanıyacak olan iç hukuk hükümlerinin ve halen yürürlükte olan veya yürürlüğe girme ihtimali bulunan bağlayıcı uluslararası enstrümanların hükümlerinin uygulanmasını engellemeyecektir.

Madde 74 – Uyuşmazlıkların çözümlenmesi

1 Taraflar, bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanması veya yorumlanmasında ortaya çıkabilecek herhangi bir uyuşmazlığı karşılıklı olarak görüşerek, uzlaşarak, bir hakeme başvurarak veya karşılıklı olarak anlaşarak belirleyecekleri herhangi bir barışçıl yoldan çözümlemenin yollarını arayacaklardır.

2 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, anlaşmazlığa düşen Tarafların başvurabileceği, tarafların üzerinde mutabık kalmaları halinde, çözüm yöntemleri oluşturabilir.

Madde 75 – İmzalama ve yürürlüğe girme

1 Bu Sözleşme Avrupa Konseyi üye Devletlerinin, hazırlanma sürecine katılmış üye olmayan Devletlerin ve Avrupa Birliğinin imzasına açılacaktır.

2 Bu Sözleşme onaya veya kabule tabidir. Onay veya kabul belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine teslim edilecektir.

3 Avrupa Konseyi üye devletlerinden en az sekizi dahil olmak üzere, Sözleşmeyi imzalayan 10 devletin, 2. fıkranın hükümleri uyarınca Sözleşmenin bağlayıcılığına rıza gösterdiklerini ifade etmelerinden itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

4 1. fıkrada söz edilen ve Sözleşmenin bağlayıcılığına rıza gösterdiğini sonradan bildiren devletler veya Avrupa Birliği açısından Sözleşme, onay veya kabul belgesinin teslim tarihinden itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

Madde 76 – Sözleşmeye katılım

1 Bu Sözleşme yürürlüğe girdikten sonra, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, bu Sözleşmenin Taraflarına danışıp oybirliği ile onaylarını alarak, Avrupa Konseyine üye

olmayan ve Sözleşmenin hazırlanmasında yer almamış bir Devleti, Avrupa Konseyi Kuruluş Belgesi Madde 20.d uyarınca sağlanan çoğunluk kararı ve Bakanlar Komitesinde yer almaya yetkili Tarafların temsilcilerinin oybirliği ile aldığı karara dayanarak, bu Sözleşmeye katılmaya davet edebilecektir.

2 Yeni katılan bir Devlet açısından Sözleşme, katılım belgesinin Avrupa Konseyi Genel Sekreterine teslim tarihinden itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

Madde 77 – Bölgesel uygulama

1 Sözleşmeyi imzalarken veya onay, kabul veya katılım belgesini teslim ederken bir Devlet veya Avrupa Birliği, bu Sözleşmenin geçerli olacağı bölgeyi veya bölgeleri belirtebilir.

2 Bir Taraf, daha sonraki bir tarihte, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bir bildirimde bulunup, bu Sözleşmenin uygulama alanını, bu bildirimde belirteceği ve uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu veya namına taahhütlere girmeye yetkili olduğu başka bölgeleri de kapsayacak şekilde genişletebilir. Böyle bir bölge açısından Sözleşme, bildirimin Genel Sekretere ulaştığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

3 Son iki fıkra gereğince yapılan herhangi bir bildirim, bu bildirimde belirtilen bölgeler açısından, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapılacak bir duyuru ile geri çekilebilir. Geri çekme, bu duyurunun Genel Sekretere ulaştığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü işlerlik kazanacaktır.

Madde 78 – Çekinceler

1 2. ve 3. fıkralarda belirtilen istisnalar hariç, bu Sözleşmenin hiçbir hükmüne ilişkin çekince konamaz.

2 Bir Devlet veya Avrupa Birliği, Sözleşmeyi imzaladığı esnada veya onay, kabul veya katılım belgesini teslim ederken, Avrupa Konseyi Genel Sekretine bildirimde bulunup aşağıdaki maddelerin hükümlerini uygulamama hakkını veya yalnızca spesifik durumlarda veya koşullarda uygulama hakkını saklı tuttuğunu beyan edebilir:

- Madde 30, 2. fıkra;
- Madde 44, 1.e, 3. ve 4. fıkra;
- Madde 55, küçük suçlara ilişkin Madde 35'e göre 1. fıkra;
- Madde 37, 38 ve 39'a göre Madde 58;
- Madde 59.

3 Bir Devlet veya Avrupa Birliği, Sözleşmeyi imzaladığı esnada veya onay, kabul veya katılım belgesini teslim ederken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirimde bulunup Madde 33 ve 34'te belirtilen davranışlar için cezai yaptırımlar yerine cezai olmayan yaptırımlar uygulama hakkını saklı tuttuğunu beyan edebilir.

4 Taraflardan herhangi biri, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirimde bulunup, bir çekinceyi tamamen veya kısmen geri çekebilir. Bu bildirim, Genel Sekretere ulaştığı tarihten itibaren geçerli olacaktır.

Madde 79 – Çekincelerin geçerliliği ve gözden geçirilmesi

1 Madde 78, 2. ve 3. fıkralarda söz edilen çekinceler, bu Sözleşmenin ilgili Taraf açısından yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıllık bir süre için geçerli olacaktır. Ancak, bu çekinceler aynı süreler için yenilenebilir.

2 Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği, çekincenin geçerlilik süresinin bitiminden onsekiz ay önce, ilgili Tarafa bu sürenin biteceğine dair hatırlatma yapacaktır. Sürenin dolmasından en geç üç ay öncesine kadar ilgili Taraf çekincesini sürdüreceğini, değiştireceğini veya geri çekeceğini Genel Sekretere bildirecektir. İlgili Taraf bir bildirimde bulunmadığı takdirde Genel Sekreterlik bu Tarafa çekincesinin altı aylık bir süre için daha otomatik olarak geçerli sayılacağını bildirecektir. Bu sürenin bitiminden önce ilgili Taraf çekincesini sürdüreceğine veya değiştireceğine dair bir niyet bildirmediği takdirde çekince geçerliliğini kaybedecektir.

3 Taraflardan herhangi biri, Madde 78, 2. ve 3. fıkralara uygun olarak çekince koyduğu takdirde, bu çekince yenilenmeden önce veya talep üzerine, çekincenin devam etmesinin gerekçeleri hakkında GREVIO'ya bir açıklama yapacaktır.

Madde 80 – Sözleşmenin feshi

1 Taraflardan herhangi biri, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir bildirimle, herhangi bir zaman bu Sözleşmeyi feshedebilir.

2 Sözleşmenin feshi, konuya ilişkin bildirimin Genel Sekretere ulaştırıldığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde yürürlüğe girecektir.

Madde 81 – Bildirimler

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Avrupa Konseyi üye Devletlerine, Sözleşmenin hazırlanmasında yer almış üye olmayan Devletlere, bütün imza sahiplerine, bütün Taraflara, Avrupa Birliğine ve bu Sözleşmeye katılmak üzere davet edilmiş olan bütün Devletlere şu konuları bildirecektir:

a atılan her imza;

b ulaştırılan her tasdik, kabul, onay veya katılım belgesi;

c bu Sözleşmenin Madde 75 ve 76 uyarınca yürürlüğe girdiği her tarih;

d Madde 72'ye göre kabul edilen her değişiklik ve bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihler;

e Madde 78 uyarınca konulan her çekince ve geri çekilen her çekince;

f Madde 80 uyarınca yapılan her fesih bildirimi;

g bu Sözleşmeyi ilgilendiren diğer bütün işlemler, bildirimler veya haberleşmeler.

28

Bu belgeyi teyiden, usule uygun olarak yetkili kılınan aşağıdaki imza sahipleri, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

İstanbul'da, 2011 yılı Mayıs ayının 11. günü, İngilizce ve Fransızca olarak, her iki dildeki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere, tek nüsha halinde hazırlanan bu belge, Avrupa Konseyi arşivinde saklanacaktır. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri bu belgenin onaylı kopyalarını Avrupa Konseyine üye her Devlete, bu Sözleşmenin hazırlanma sürecine katılmış üye olmayan Devletlere, Avrupa Birliğine ve bu Sözleşmeye katılmak üzere davet edilmiş bütün Devletlere gönderecektir.

Ek – İmtiyazlar ve muafiyetler (Madde 66)

1 Bu ek, Sözleşmede Madde 66'da sözü edilen GREVIO üyeleri ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyeleri için uygulanacaktır. "Ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyeleri" terimi, bu ek çerçevesinde, Sözleşmede Madde 68, 9. fıkrada sözü edilen bağımsız ulusal bilirkişileri ve uzmanları, Avrupa Konseyi çalışanlarını ve ülke ziyareti sırasında GREVIO'ya eşlik etmek üzere Avrupa Konseyi tarafından görevlendirilmiş tercümanları kapsayacaktır.

2 GREVIO üyeleri ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyeleri, ziyaretin hazırlanması ve yürütülmesine ilişkin görevlerini yerine getirirken ve ilaveten bu görevlerinin bir parçası olarak seyahat ederken, bazı imtiyazlar ve muafiyetlerden yararlanırlar:

   a kişisel tutuklanma veya gözaltından ve kişisel eşyalarına el konulmasından muafiyet, resmi yetkileri dahilinde konuştukları veya yazdıklarının ve tüm eylemlerinin her türlü yasal işlemden muafiyeti;

   b ikamet ettikleri ülkeden çıkarken ve ülkelerine dönerken ve görev yaptıkları ülkeye giriş ve çıkışta, dolaşım özgürlüğüne uygulanabilecek kısıtlamalardan muafiyet; görevlerini yerine getirme sürecinde ziyaret ettikleri veya transit geçtikleri ülkelerde yabancı olarak kaydedilmekten muafiyet.

3 Görevlerini yapmak üzere gerçekleşen ziyaret sırasında GREVIO üyeleri ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyeleri gümrük ve döviz kontrollerinde, geçici resmi görev yapan yabancı hükümet temsilcilerine sağlanan kolaylıklar ve hizmetlerden yararlanacaklardır.

4 GREVIO üyeleri ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyelerinin Sözleşmenin uygulanması hakkında yürüttükleri değerlendirme çalışmalarına ilişkin belgelerin, GREVIO'nun faaliyetleriyle ilgili olduğu sürece dokunulmazlığı vardır. GREVIO'nun resmi yazışmalarında veya GREVIO üyelerinin ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyelerinin resmi haberleşmelerinde kesinti ve sansür uygulanamaz.

5 GREVIO üyelerine ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyelerine, tam bir konuşma özgürlüğü ve görevlerini yerine getirdikleri süre içinde tam bir bağımsızlık temin etmek amacıyla, söz konusu kişilerin bu görevleri sona ermiş olsa bile, görevlerinin yerine getirilmesi sırasındaki sözlü veya yazılı ifadeleri ve her türlü eylemleri, yasal işlemlerden muaf tutulmaya devam edilecektir.

6 İmtiyazlar ve muafiyetler, bu ekin 1. fıkrasında belirtilen kişiler için, şahsi yarar sağlamak amacıyla değil, GREVIO'nun çıkarları için, çalışırken bağımsız hareket edebilmelerini sağlamak üzere tanınmıştır. Bu ekin 1. fıkrasında sözü edilen kişilerin muafiyetlerinin kaldırılması Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından, muafiyetin adaletin işlemesine engel olduğunu düşündüğü durumlarda ve GREVIO'nun çıkarlarına zarar vermeksizin kaldırılabileceği durumlarda gerçekleşir.

30

KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; Hacettepe Üniversitesi. (2015). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması.* Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.

Aktaş, A. (2011). Güvenlikleştirme Yaklaşımı ve Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Anlayışındaki Dönüşüm. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(2, 7).

Althusser, L. (2003). *Devletin İdeolojik Aygıtları.* İstanbul: İthaki Yayınları.

Altınay, A. G., & Arat, Y. (2007). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet.* İstanbul: Metis Yayınları.

Altıok, M. (2021, Ocak 2). Haziran 8, 2022 tarihinde Sabah: https://www.sabah.com.tr/yazarlar/melihaltinok/2021/01/02/sayilar-neyi-sayar adresinden alındı

Avrupa Konseyi. (tarih yok). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi* . Mart 1, 2019 tarihinde https://www.echr.coe.int: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf adresinden alındı

Aycan, İ. (2020, Ekim 31). *İstanbul Sözleşmesine Sladırmanın Dayanılmaz Hafifliği*. Mayıs 10, 2022 tarihinde Toplumcu Düşünce İnternet Sitesi: http://www.toplumcudusunce.com/istanbul-sozlesmesine-saldirmanin-dayanilmaz-hafifligi/ adresinden alındı

Başpınar, V. (2003). Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konudaki Bazı Önerilerimiz. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 79-80.

Bayraktar, T. (2018). İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 87-111.

Baysal, B., Lüleci, Ç., (2011 9 Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi, *Güvenlik Stratejileri Dergis*i

BCA. (1950- 30.1.0.0-102.630, 08 01). Başabakanlık Cumhuriyet Arşivi.

Berktay, F. (2022, Mayıs). 18 Yolları Açan Kadınlar. *Belgesel*. İstanbul: Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA.DER).

Birdişli, F. (2016). *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik.* Ankara: Seçkin Yayınları.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (2007). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi-Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi* . Cenevre: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.

Bognar, A., & Harrison, M. (2018, Mart 27). *Why is the world running of out trained pilots? The airline pilot shortage explained.* Ocak 26, 2022 tarihinde icf.com: https://www.icf.com/insights/transportation/pilot-shortage-productivity-data#:~:text=Today%2C%20most%20aircraft%20are%20flown,aircraft%20than%20short%2Dhaul%20flying. adresinden alındı

Booth, K. (2012). *Dünya Güvenlik Kuramı.* istanbul: Küre Yayınları.

Booth, K., & Smith, S. (2015). *Uluslararası İlişkiler Kuramları.* (M. Aydın, Çev.) İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık.

Bora, A. (2018). *Kadınların Sınıfı (Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası).* İstanbul: İletişim Yayınları, 8. Baskı.

Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası.* (B. Ertür, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Buzan, B. (2015). *İnsanlar, Devletler ve Korku.* (E. Çıtak, Çev.) İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık.

Buzan, B., Waever, O., & Wilde, J. d. (1998). *Security: A New Framework for Analysis.* Bolulder, Londra: Lynne Rienner Publishers.

CEDAW Komitesi. (1986-2013, Nisan 2020). *ceidizleme.org*. www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/453_1.pdf adresinden alınmıştır

CNN TÜRK Haber. (2010, Mart 07). *Bakan Kavaf: "Eşcinsellik Bir Hastalık"*. www.ccnturk.com: https://www.cnnturk.com/2010/turkiye/03/07/bakan.kavaf.escinsellik.bir.hastalik/566620.0/index.html adresinden alınmıştır

Copleston, F. (1991). *Felsefe Tarihi, Hobbes- Locke* (1 b., Cilt 5). (A. Yardımlı, Çev.) Ankara, Cağaloğlu: İdea Yayınevi.

Çakır, S. (2019). *Erkek Klübünde Siyaset.* İstanbul: Sel Yayıncılık.

Çakır, S. (2021). Feminizm Ataerkil İktidar Eleştirisi. H.B. (Örs), içinde *19.Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler* (s.446). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çitil, Ş. (2021, Mart 20). *İstanbul Sözleşmesi'ne ilham kaynağı olan kadın: Nahide Opuz*. Serbestiyet Web Sitesi: https://serbestiyet.com/haberler/ugradigi-siddetle-

istanbul-sozlesmesine-ilham-kaynagi-olan-kadin-nahide-opuz-2-54496/ adresinden alınmıştır

D.E.H. Russel, R. H. (2001). *Femicide in Global Perspective.* Mew York: Teachers Collage Press.

Demirel, E. (2021, Mart 10). *UN Women – IPU "Siyasette Kadın 2021" haritasına göre: Parlamentolarda, bakanlıklarda, devlet ve hükümet başkanlıklarında kadın oranı arttı, ancak kadınların temsili hala yetersiz.* Birleşmiş Milletler Türkiye: https://turkey.un.org/tr/115804-un-women-ipu-siyasette-kadin-2021-haritasina-gore-parlamentolarda-bakanliklarda-devlet-ve adresinden alınmıştır

Dilipak, A. (2021, Mart 19). Abdurrahman Dilipak Buket Aydın'la Koltuk'ta Soruları Yanıtlıyor. (B. Aydın, Röportaj Yapan)

Diplomacy, D. i. (1941, August 14). *Joint Statement by President Roosevelt and Prime Minister Churchill, August 14, 1941.* Yale Law School Libraray: https://avalon.law.yale.edu/wwii/at10.asp adresinden alınmıştır

Doğan, N. (2006). *Ulusal ve Uluslararası Hukuk Alanlarına Göre Sözleşme Kavramı,Sözleşme Akdi ve Koşulları 105, 2006.* Mart 9, 2019 tarihinde www.mwvzuatdeergisi.com: https://www.mevzuatdergisi.com/2006/09a/04.htm adresinden alındı

Doğan, R. (2014). Kadına Yönelik Şiddetin Bir Türü Olarak, Israrlı Takip (Stalking) Kavramı ve Suçu. *Ankara Barosu Dergisi*.

Eco, U., & Parlak), (2017(Orjinal Çalışmanın Yayın Tarihi:1977)). *Tez Nasıl Yazılır?* İstanbul: Can Sanat Yayınları.

EŞİK Platformu. (2022, Mayıs 28). Yeni TCK Değişikliği,

https://esikplatform.net/kategori/basin-aciklamalari/73885/yeni-tck-degisiklikleri-kadina-siddeti-ve-kadin-cinayetlerini-onleyemeyecegi-gibi-otomatik-bir-pismanlik-indirimi-getirecek-ve-bircok-hukmu-anayasa-mahkemesine-gidecek adresinden alınmıştır

Galtung, J. (1969). *Violence, Peace and Peace Research* (Cilt 6). Oslo: Journal of Peace Researh.

Galtung, J. (1990). *Culturel Violence* (Cilt 3). College of Social Sciences, University of Hawaii, Manoa: Journal of Peace Researh.

Gödelek, K. (2005). Güç İktidar İlişkisi Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet. *Muğla*

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 98

Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D., Altıntaş, M.,(2012). Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet, *Psikiyatride Güncel YAklaşımlar*. 112-137

Güllüoğlu, Ö. (2012). Bir Kitle İletişim Aracı olarak Televizyonun Popüler Kültür Ürünlerini Benimsetme ve Yayma İşlevi Üzerine Bir Değerlendirme. *Global Media Journal Yeditepe Üniversitesi Dergisi*.

Gültekin, M. (2019, Kasım 25). *İstanbul Sözleşmesi Meclisten Nasıl Geçti*. www.miiligazete.com: https://www.milligazete.com.tr/makale/3387324/mucahit-gultekin/istanbul-sozlesmesi-tbmmden-nasil-gecti adresinden alınmıştır

Gündoğmuş, R. (2020). Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve 6284 Sayılı Kanun Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Kadir Has Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*.

Gürpınar, B. (2017). Feminist Uluslararası İlişkilerde Güvenlik ve Barış: Suriye İç Savaşı ve Kadınlar. *Alternatif Politika,* 471- 469.

Hansen, L. (2000). The Little Mermaid's Silent Security Dilemma and the Absence of Gender in the Copenhagen Scholl. *Millenium,* c.29(2), 285,306.

Huysmans, J. (1998). "The Question of the Limit: Desecuritization and the Aesthetics of Horror in Political Realism. *Millenium - Journal of International Studies, 3,* 569-589.

İHAM, CASE OF OPUZ v. TURKEY. (2009) (Application no:33401/02). https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-92945%22]} adresinden alınmıştır

İstanbul Sözleşmesi. (2011). *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi.* Avrupa Konseyi Sözleşmeler Dizisi - No. 210: https://rm.coe.int/1680462545 adresinden alınmıştır

İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu. (2017). *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bununla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin*

hükümlerini yürürlüğe Koyan Yasal ve Diğer Tedbirler Hakkında Türkiye'nin ilk Rapora İlişkin Sivil Toplum Örgütlerinin Gölge Raporu, İstanbul

Jaggar, A. M. (1983). *Feminist Politics and Human Nature.* United States of America: Rowman and Littlefield Publishers, inc.

Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA-DER). (2017, Ocak). *Birleşmiş Milletler Kadın Statüsü Komisyon Rehberi ve 60. Oturuma İlişkin Notlar.* www.ka-der.org.tr: http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2020/12/Birlesmis-Milletler-Kadin-Statusu-ve-Komisyonu-Rehberi.pdf adresinden alınmıştır

Kadın Cinayetlerini Durduracağı Platformu. (2022, Mart 20). *http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net*. http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/ adresinden alınmıştır

Kaliber, A. (2015). Türkiye'de Güvenlikleştirilmiş Bir Alan Olarak Dış Politikayı Yeniden Düşünmek: Kıbrıs Örneği. *Uluslararası İlişkiler*, 31-60.

KAMER. (2004). *"Keşke" Dememek ‹çin: "Namus" Adına işlenen Cinayetler 2004 Raporu.* Diyarbakır: KAMER Vakfı Yayınları.

Kaplan, Y. (2020, Temmuz 27). *Türkiye İstanbul Sözleşmesinden Derhal Çıkmalıdır*. www.haber7.com: https://www.haber7.com/yazarlar/yusuf-kaplan/2998829-turkiye-istanbul-sozlesmesinden-derhal-cikmalidir adresinden alınmıştır

Kaptanoğlu, i. Y., & Tarım, Ş. A. (2015). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Kara, T. (2011). GÖRSEL MEDYANIN AİLE BİREYLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA. *Türkiye İstatistik Kurumu*.

Karaman, H. (2015, Haziran 21). *İbadet Açık Kabahat Gizli Olacaktır*. Mayıs 10, 2022 tarihinde Yeni Şafak Haber2: https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettin-karaman/ibadet-acik-kabahat-gizli-olacaktir-2014550 adresinden alındı

Kav, G. (2020). *Yaşasın Kadınlar.* istanbul: Doğan Egmont Yayıncılık .

Kennan. (1946). *Kennan, G. F. Telegraph.* National Security Archive: https://nsarchive2.gwu.edu/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm adresinden alınmıştır

Keskin Ata, F. (2018). *İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Korunması Ders Notları.* www.ankara.edu.tr: https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=5365 adresinden alınmıştır.

KONDA Araştırma ve Danışmanlık (2020). İstanbul Sözleşmesi.
http://konda.com.tr/wp-countent/uploads/ 2020/ 09/

Barometre_111_istanbulsozlesmesi.pdf adresinden alınmıştır

Koyuncu, B., ve A. Sumbas, 2018, *Türkiye'de Yerel Siyaseti Toplumsal*

Cinsiyet Eşitsizliği Üzerinden Yeniden Düşünmek: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

Belediyeler, Polis Akedemisi Yayınları, s.79

Koyuncu, D. Ç. (2012). Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Açısından Güvenlik Konusunun Analizi. *Ankara Üniversitesi SBS Dergisi*, 111-139.

Krahmann, E. (2005). *New Threats and New Actors In International Security.* New York: Palgrave Macmillan.

Kuyucu, N. (2017, Haziran 16). *İstanbul Sözleşmesi İç Hukukta Nasıl Uyulanıyor*. www.bianet.org: https://bianet.org/1/20/187286-istanbul-sozlesmesi-ic-hukukta-nasil-uygulaniyor adresinden alınmıştır

Küçükcan, Ö. U. (2019). Şiddetin ve Suçun Kamusallaşması: Reality Showlar ve

Toplumsal Etkileri: *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 67-68

Laborie, F., Hirata, H., & Senotier, D. (2009). *ELEŞTİREL FEMİNİZM SÖZLÜĞÜ.* (G. A. SAVRAN, Çev.) İSTANBUL: KANAT KİTAP.

Mimaroğlu, H. (2008). Örgütlerde Güç Eşitsizlikleri ve Cinsel Taciz. *Çanakkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 323.

Michaud, Y. (1991). *Şiddet.* (C. Muhtaroğlu, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları

Miş, N. (2012). Güvenlikleştirme Teorisi ve Türkiye'de Güvenlikleştirme Siyaseti. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 22.

Moroğlu, N. (2016). Uluslararası ve Ulusal Hukukta Kadının İnsan Hakları. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIII*(1), 285.

Moroğlu, N. (2022 a). Aile Hukukunda Eşitlik Mücadelesi. *Prof. Dr, Aysel Çelikel'e Saygı Günü.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Moroğlu, N. (2022 b). Kadın ve Hukuk- Kadının İnsan Hakları- Medeni Kanun Düzenlemesi. *KADER Derneği Konuşması*. İstanbul, Tuzla, Türkiye: Kadın Adayları Destekleme Derneği Tuzla Temsilciliği.

NTV Haber. (2010, Aralık 25). *TCK'yı inceledikten sonra annemi öldürmüş*. NTV Haber: https://www.ntv.com.tr/turkiye/tckyi-inceledikten-sonra-annemi-oldurmus,hw3g4jyItUiVWZE3kuvITg adresinden alınmıştır

Özcan, G. (2000). Doksanlı Yıllarda Türkiye'nin Değişen Güvenlik Ortamı. G. Özcan, & Ş. Kut içinde, *En Uzun Onyıl: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar.* İstanbul: Büke Yayınılık.

Paksoy, M. (2020, Temmuz 28). *Tartışmaların Odağındaki İstanbul Sözleşmesi*. www.aa.com.tr: https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/tartismalarin-odagindaki-istanbul-sozlesmesi/1924988 adresinden alınmıştır

Polat, O. (2016). Şiddet "Violence". *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 16-19

Politikyol. (2020, Temmuz 17). *İstanbul Sözleşmesini savunan TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı görevden alındı*. Politikyol İnternet Sayfası: https://www.politikyol.com/istanbul-sozlesmesini-savunan-tbmm-kadin-erkek-firsat-esitligi-komisyonu-baskani-gorevden-alindi/ adresinden alınmıştır

Roe, P. (2004). Securitization and Minority Rights: Conditions of Desecuritization. , *Security Dialogue, 35*(3), 279- 294.

Sade, G. (2021, Mart 09). *Kadınlar hangi bahanelerle öldürülüyor? Katiller için nasıl ceza indirimi uygulanıyor?* Haziran 7, 2022 tarihinde https://tr.euronews.com/2019/08/23/kadinlar-hangi-bahanelerle-olduruluyor-katiller-icin-nasil-ceza-indirimi-uygulaniyor adresinden alındı

Saktanber, A. N. (1990). Türkiye'de Medyada Kadın: Serbest Müsait Kadın veya İyi Eş, Fedakar Anne. Ş. Tekeli içinde, *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*
(s. 211-233). İstanbul: İletişim Yayınevi.

Said, E. W. (2019). *Kültür ve Emperyalizm.* İstanbul: Metis Yayıncılık

Sakallı, A. E., Doğan, D., vd., (2017). Mor Çatı Deneyimi Kadına Yönelik Şiddete Dair Neler Anlatıyor? Kadına Yönelik Şiddet Değerlendirme Raporu. İstanbul: *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı*

Sarıtaş, Ş. E. (2018). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kamu Politikalarının Analizi. A. K. Coşkun Taştan içinde, *Kadına Karşı Şiddetle Mücadele* (s. 65). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Schmitt, C. (2006). *Siyasal Kavramı.* (E.Göztepe. Çev.) İstanbul: Metis Yayınları

Sezer, T. D. (Mayıs, 2019). *İnsan Hakları Hukuku Açısından Kadınlara Yönelik Şiddet*.

Ankara: Turhan Kitabevi

Sönmez, E. Y. (2009). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye'de

Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 1-17*

Sula, İ.E. (2021). Güvenlikleştirme Kuramında 'Söz Edim' ve ' Pratikler': Türkçe

Güvenlikleştirme Yazınında 'Yöntem' Arayışı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*

Tarım, Ş. (2019, Temmuz 2). *Yıkım Projesi: İstanbul Sözleşmesi*. www.milligazete.com: https://www.milligazete.com.tr/makale/2809262/sakir-tarim/yikim-projesi-istanbul-sozlesmesi adresinden alınmıştır

Taştan, C., & Yıldız, A. K. (2018). *Kadına Karşı Şiddetle Mücadele; Hukuk, Deneyimler ve Aktörler.* Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Tatar, H. (2021). Uluslararası İlişkiler Disiplininde Feminist Güvenlik ve Yapısal Şiddet. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*.

TBMM. (20 Haziran 22). *TBMM Meclis Dağılımı*.

https:www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim adresinden alındı

Tekeli, Ş. (1990, 1993). *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. İstanbul : İletişim Yayınları.

Terriff, T. (1999). *Security Studies Today*. Polity Press

Tickner, J. A. (1992). *Gender in International*. New York: Columbia Üniversitesi Yayınları.

Tilly, C. (2001). Zor, *Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu*. İstanbul: İmge

Yayınları

Uygun , O. (2000). İnsan Hakları Kuramı . *İnsan Hakları* (s. 13-42). içinde İstanbul : YKY .

Uygur, G. (2011). 2016/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi. S. Sancar içinde, *Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar* (s. 868). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Vuori, J. A. (2008). Illocutionary Logic and Strands of Securitization: Applying the Theory of Securitization to the Study of Non- Democratic Political Orders. *European Journal of International Relations, 14*(1), 65-99.

Waever, O. (1995). *Securitisation and Desecuritisation.* (R. D. Lipschutz, Dü.) New York: Colombia University Press.

Waever, O. (2003). *Securitisation: Taking stock of a researh programme in Security Studies.* Unpublished Manuscript: https://docplayer.net/62037981-Securitisation-taking-stock-of-a-research-programme-in-Security-studies.html

Waever, O. (2004). *Aberystwyth, Paris, Copenhagen New 'Schools' in Security Theory and their Origins between Core and Periphery.* Montreal: Paper presented at the annual meeting of the International Studies Association

Waever, O. (2008). Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi. *Uluslararası İlişkiler*, 151-178.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics.* United States of America: Waveland Press.

Weber, C. (2001). *International Relations Theory: A Critical Introduction.* London: Routledge

Williams, M. (2003). *Words, Images, Enemies: Securitisation and International Politics.*

Woolf, V. (2020). *Kendine Ait Bir Oda*. İstanbul: İndigo Yayıncılık

Yaraman, A. (2007). Türkiye'de Kadınlık Durumu ve Toplumsal Değişme.

Yarar, B. (2015). "Yakın İlişki İçinde Şiddet"i Feminist Bakışla Yeniden Düşünmek. B. Yarar içinde, *Şiddetin Cinsiyetçi Yüzleri* (s. 15). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

URL KAYNAKLARI

https://www.ka-der.org
https://www.sabihagokcen.aero
https://www.sgairport.com
https://www.izev.org.tr
https://www.caapakistan.com.
https://www.tbmm.gov.tr
https://www.bianet.org
https://www.cumhuriyet.com.tr
https://covid19.saglik.gov.tr
https://tr.euronews.com
https://esikplatform.net
https://www.gazeteduvar.com.tr
https://m.haber7.com
https://www.hudapar.org
https://www.iata.org
https://data.icao.int
https://hudoc.echr.coe.int
https://www.imf.org
https://www.indyturk.com
https://www.ombudsman.gov.tr/
https://twitter.com
https://www.odatv4.com
https://www.risalehaber.com
https://haber.sol.org.tr
https://www.iletisim.gov.tr/
https://yigm.ktb.gov.tr
https://www.resmigazete.gov.tr
https://www.tarihiolaylar.com
https://data.tuik.gov.tr
http://sozluk.gov.tr
https://en.unesco.org/news

https://www.ınicef.org
http://www.mevzuat.gov.tr
https://www.yeniakit.com.tr
https://www.euro.who.int
https://www.who.int
https://web.shgm.gov.tr
https://www.goc.gov.tr